

**T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANA BİLİM DALI**

MEHMED ESAD YESÂRÎ VE HAT SANATINDAKİ YERİ

Yüksek Lisans Tezi

Büşra GÖKSU IŞIK

Danışman
Doç. Dr. Recep GÜN

SAMSUN
2023

**T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANA BİLİM DALI**

MEHMED ESAD YESÂRÎ VE HAT SANATINDAKİ YERİ

Yüksek Lisans Tezi

Büşra GÖKSU IŞIK

Danışman

Doç. Dr. Recep GÜN

SAMSUN
2023

TEZ KABUL VE ONAYI

Büşra GÖKSU IŞIK tarafından, **Doç. Dr. Recep GÜN** danışmanlığında hazırlanan “**MEHMED ESAD YESÂRÎ VE HAT SANATINDAKİ YERİ**” başlıklı bu çalışma, jürimiz tarafından 24.2.2023 tarihinde yapılan sınav sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

	Unvanı Adı Soyadı Üniversitesi Ana Bilim/Ana Sanat Dalı	Sonuç
Başkan	Prof. Dr. Eyüp NEFES Giresun Üniversitesi İslam Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalı	☒ Kabul ☐ Ret
Üye	Doç. Dr. Recep GÜN Ondokuz Mayıs Üniversitesi İslam Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalı	☒ Kabul ☐ Ret
Üye	Doç. Dr. Kemal ÖZKURT Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı	☒ Kabul ☐ Ret

Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen ve yukarıda adları yazılı jüri üyeleri tarafından uygun görülmüştür.

Prof. Dr. Ahmet TABAK
Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Hazırladığım Yüksek Lisans tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin Kaynaklar'da gösterilenlerden oluştuğunu, her unsurun enstitü yazım kılavuzuna uygun yazıldığını ve TÜBİTAK Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Yönetmeliği'nin 3. bölüm 9. maddesinde belirtilen durumlara aykırı davranılmadığını taahhüt ve beyan ederim.

Etik Kurul Gerekli mi ?

Evet ☐ (Gerekli ise ekler kısmına ekleyiniz)

Hayır ☒

... / ... / 20...

Büşra GÖKSU IŞIK

TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU BEYANI

Tez Başlığı :MEHMED ESAD YESÂRÎ VE HAT SANATINDAKİ YERİ

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışması için şahsım tarafından 03/01/2023 tarihinde intihal tespit programından alınmış olan özgünlük raporu sonucunda;

Benzerlik oranı : % 21

Tek kaynak oranı : % 3 çıkmıştır.

... / ... / 20...

Doç. Dr. Recep GÜN

ÖZET

MEHMED ESAD YESÂRÎ VE HAT SANATINDAKİ YERİ

Büşra GÖKSU IŞIK
Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
İslam Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans, Şubat/2023
Danışman: Doç. Dr. Recep GÜN

“Mehmed Esad Yesârî ve Hat Sanatındaki Yeri” adlı bu tez çalışmamızda, Mehmed Esad Yesârî’nin yazıları hat sanatı ilkeleri ışığında incelenmiştir. Yesârî talik yazının önde gelen temsilcilerinden olup pek çok öğrencinin yetişmesine vesile olmuştur. Esasen İran’da ortaya çıkan nesta’lik yazı, Osmanlı coğrafyasına girdikten sonra bir hayli gelişme kaydetmiş ve giderek yaygınlaşmıştır. Yesârî, önceleri hocası Dedezâde Mehmed Said Efendi ve İranlı hattat Mîr İmâd-i Hasenî’nin tesiri altında eserler verse de sonradan İran nesta’liğinde köklü değişiklikler yaparak yeni bir yaklaşımla Türk ta’lik üslubunun temellerini atmıştır. Hattat, sanat hayatının ilk dönemlerinde özellikle İranlı hattat Mîr İmâd-i Hâsenî’nin tesirinde eserler vermesinden ötürü İmâd-i Rûm lakabıyla anılmıştır.

Hat sanatının birçok alanında son derece güzel eserler veren Yesârî’nin asıl başarısı celî ta’lik ile oluşturduğu yazılarında görülebilmektedir. I. Abdülhamid ve III. Selim dönemlerinde, padişahların ve bazı devlet adamlarının inşa ettirdikleri mimari eserlerdeki celî ta’lik kitâbelerin Yesârî tarafından yazıldığı bilinmektedir. 1780-81 tarihinden itibaren Mehmed Esad Yesârî, yeni üslubuyla çok güzel yazı örnekleri vermeye başlamıştır. 1781-82 tarihli Hacı Selim Ağa Kütüphanesi kitâbesi Türk ta’lik yazısının dönüm noktası ve ilk güzel örneği olarak kabul edilmektedir. Yesârî bu kitâbede İran ekolünde görülen harf çanaklarındaki sarkıklığı gidermiş, mükerrer harflerin insicamına dikkat etmiş, harfler arasındaki mesafeyi ayarlamış ve onların satıra yerleştirilmesine özen göstermiştir. Netice itibarıyla bu kitâbeyle Türk ta’lik üslubunun kurallarının teşekkül etmeye başladığını ve bu özellikleri nedeniyle de söz konusu kitâbenin Türk ta’lik hattının ilk basamağı olarak kabul edilebileceğini söylemek mümkündür.

Çalışma hilye, levha, kıta, murakka‘, kitâbe ve nişan taşlarından oluşan yetmiş yedisi ketebe; yirmi altısı ketebesiz olmak üzere toplam yüz üç eser ile sınırlı tutulmuştur. Bu eserlerin derlenmesinde; Osmanlı Hat Sanatı Tarihi, Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar, Ömrümün Bereketi 1, Türk Hattatları, İstanbul’un Son Nişan Taşları, İstanbul’un 100 Hattatı, Türk Hat Sanatından Seçmeler, Fennü’l-Hat, Hat Sanatı Tarihi 2 adlı çalışmalardan faydalanılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Mehmed Esad Yesârî, Celî ta’lik, İslâm sanatı, Hat sanatı, Hattat.

ABSTRACT

MEHMED ESAD YESÂRÎ AND HIS PLACE IN ART OF CALLIGRAPHY

Büşra GÖKSU IŞIK

Ondokuz Mayıs University

Institute of Graduate Studies

Department of History and Islamic Arts

Master, February/2023

Supervisor: Assoc. Doç. Dr. Recep GÜN

In this thesis, “Mehmed Esad Yesârî and his place in the art of the calligraphy” the writings of Mehmed Esad Yesârî were examined in the light of the principles of calligraphy. Yesârî is one of the leading representatives of ta‘liq writing and has been instrumental in the education of many students. In fact, nesta‘liq writing, which first appeared in Iran, made a great progress after entering the Ottoman geography and became increasingly widespread. Although Yesârî produced works under the influence of his teacher Dedezâde Mehmed Said Efendi and Iranian calligrapher Mîr İmâd-i Hasenî, he later made radical changes in the Iranian nesta‘liq script and laid the foundations of the Turkish ta‘liq style with a new approach. However, the calligrapher, was called Imad-i Rûm in the early stages of his artistic life, especially because he produced works under the influence of the Iranian calligrapher Mîr İmâd-i Hasenî.

The real success of Yesârî, who produced extremely beautiful works in various fields of calligraphy, can be seen in his writings with celî ta'lik. It is known that the celi ta‘liq inscriptions in the architectural works built by the sultans and some statesmen during the reigns of Abdulhamid I and Selim III were written by Yesârî. Since 1780/81, Mehmed Esad Yesârî started to give very good writing examples with his new style. The inscription of the Hacı Selim Ağa Library dated 1781/82 is accepted as the turning point and the first beautiful example of the Turkish ta‘liq calligraphy. In this inscription, Yesari removed the sagging of the letter bowls seen in the Iranian school, paid attention to the coherence of the duplicate letters, adjusted the distance between the letters and took care to place them on the line. As a result, it is possible to say that the rules of the Turkish ta‘liq style began to be formed with this inscription, and because of these features, the inscription in question can be considered as the first step of the Turkish ta‘liq calligraphy.

The study is limited to a total of one hundred and three works, seventy-seven of which are with or without a plate, consisting of hilyes, plates, kıtas, murakka’s, inscriptions and nişan stones. In the compilation of these works, the studies named "Osmanlı Hat Sanatı Tarihi, Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar, Ömrümün Bereketi 1, Türk Hattatları, İstanbul’un Son Nişan Taşları, İstanbul’un 100 Hattatı, Türk Hat Sanatından Seçmeler, Fennül-Hat ve Hat Sanatı Tarihi 2" has been used.

Keywords: Mehmed Esad Yesârî, Celî ta‘liq, Islamic art, Islamic calligraphy, Calligrapher.

ÖN SÖZ VE TEŞEKKÜR

Hat sanatının İslâm sanatları içerisinde müstesna bir yeri ve önemi vardır. Kaynaklarda genellikle “cismanî aletlerle meydana getirilen ruhanî bir hendese” şeklinde tarif edilen bu sanat, bu tarife uygun bir estetik anlayış çerçevesinde yüzyıllar boyunca gelişerek süregelmiştir. “Kur’ân-ı Kerîm, Hicaz’da indi; Mısır’da okundu; İstanbul’da yazıldı” sözünden de anlaşılacağı üzere Osmanlı hattatları hat sanatına ayrı bir zarafet katarak bu sanatı başka bir boyuta taşımışlardır. Hattatlar daima devlet adamları tarafından destek görmüş ve himaye edilmişlerdir. Çalışmamızın konusunu teşkil eden hattat Mehmed Esad Yesârî de Osmanlı padişahları tarafından iltifata mazhar olmuş ve Saray-ı Hümayun’a hat hocası olarak tayin edilmiştir. Bu sayede Mehmed Esad Yesârî birbirinden kıymetli nadide eserler ortaya çıkarmış ve ta’lik yazıyı daima ileri taşıyabilmiştir.

Çalışmamız sürecinde her türlü destek ve katkılarıyla beni cesaretlendiren, öğrencisi olmaktan gurur duyduğum değerli danışmanım Doç. Dr. Recep GÜN’e ve Ar. Gör. Nesrullah BALAT’a, Osmanlı Türkçesi okumalarında yardımını esirgemeyen Osmanlıca hocam Talha HİZAL’e, bilgi ve ilgisinden dolayı hat hocam Fatih YILDIZ’a eserlerde bulunan ebrular konusunda yardımcı olan arkadaşım Rukiye ESGUN’a, Farsça eser çevirilerinde destek olan arkadaşlarım Bahare GENCER ve Nazan SAĞLAM’a, metinlerin günümüz Türkçesine çevrilmesinde yardımcı olan Asiye SOLMAZ ve Derya YUVARLAN’a, eserlerde yer alan tezhipler için başvurduğum müzehhibe Zehra YILDIZ ve Zeynep BİLGİN’e, eserleri tespit etmek konusunda yardımcı olan Oktay TÜRKOĞLU’na, her türlü destek ve yönlendirmelerinden ötürü Ayten TANINMIŞ ve Tuğba BAL’a, TİEM, IRCICA, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesine ve çalışanlarına sonsuz teşekkür ederim.

Büşra GÖKSU IŞIK

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL VE ONAYI	i
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI	ii
TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORUBEYANI	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖN SÖZ VE TEŞEKKÜR	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	vii
ŞEKİLLER DİZİNİ	viii
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Konusu ve Amacı	1
1.2. Araştırmanın Kapsamı	1
1.3. Araştırmanın Yöntemi	1
1.4. Kaynak ve Araştırmalar	2
2. HAT SANATININ TARİHÇESİ VE MEHMED ESAD YESÂRÎ	6
2.1. Arap Yazısının Kökeni	6
2.2. Hat Sanatının Önemi ve Tarihi Gelişimi	8
2.3. Hat Sanatında Yazı Çeşitleri	14
2.4. Hat Sanatında Eser Türleri	17
2.5. Hat Sanatı ile İlgili Terimler	18
2.6. Mehmed Esad Yesârî (ö. 1213/1798)	19
2.7. Hocaları	26
2.8. Öğrencileri	27
3. KATALOG	32
3.1. KETEBELİ ESER TÜRLERİ	32
3.1.1. Hilyeler	32
3.1.2. Levhalar	39
3.1.3. Kıtalar	61
3.1.4. Murakka'lar	106
3.1.5. Kitâbeler	118
3.1.6. Nişan Taşları	156
3.2. KETEBESİZ ESER TÜRLERİ	168
3.2.1. Hilyeler	168
3.2.2. Levhalar	172
3.2.3. Kıtalar	174
3.2.4. Murakka'lar	177
3.2.5. Kitâbeler	181
3.2.6. Nişan Taşları	220
4. DEĞERLENDİRME VE KARŞILAŞTIRMA	222
4.1. Eser Türleri	222
4.1.1. Ketebeli Eserler	222
4.1.1.1. Hilyeler	222
4.1.1.2. Levhalar	222
4.1.1.3. Kıtalar	222
4.1.1.4. Murakka'lar	223
4.1.1.5. Kitâbeler	223
4.1.1.6. Nişan Taşları	223
4.1.2. Ketebesiz Eserler	224
4.1.2.1. Hilyeler	224
4.1.2.2. Levha	224
4.1.2.3. Kıtalar	224
4.1.2.4. Murakka'lar	224
4.1.2.5. Kitâbeler	225

4.1.2.6. Nişan Taşı	225
4.2. Yazı Türleri	226
4.3. Metinlerin Muhtevası	226
4.4. Kullanılan Diller	227
4.4. İstifler	227
4.5. Harf Anatomileri	233
4.6. Malzeme ve İşleniş	237
4.7. Süslemeler	239
4.8. İmzalar	241
4.9. Tarih	245
5. SONUÇ	247
KAYNAKÇA	250
ÖZ GEÇMİŞ	255

KISALTMALAR

Bkz.	:Bakınız
Der.	:Derleyen
Env. No	:Envanter no
C.	:Cild
GY	:Güzel yazılar
Haz.	:Hazırlayan
H.	:Hicrî
IRCICA	:İslâm Tarih Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi
İÜ	:İstanbul Üniversitesi
M.	:Milâdî
MÖ	:Milattan Önce
Ö.	:Ölüm
S.	:Sayfa
Ss.	:Sayfadan sayfaya
SSM	:Sakıp Sabancı Müzesi
TİEM	:Türk ve İslâm Eserleri Müzesi
TSMK	:Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1. Erken Dönem Arap Yazısının Nabatî Yazı İle Karşılaştırılması	8
Şekil 2.2. Mehmed Esad Yesârî'nin Hocası Dedezâde Mehmed Said'den Aldığı 1167 Tarihli Ta'lik Mâil Kıta İcâzetnâmesi (T.S.M. Env. No: G.Y. 324-87)	21
Şekil 2.3. Mehmed Esad Yesârî'nin Hocası Kâtibzâde Mehmed Refî Efendi'den Aldığı 1167 Tarihli Ta'lik Mâil Kıta İcâzetnâmesi (T.S.M. Env. No: G.Y. 324-88)	22
Şekil 2.4. Mehmed Esad Yesârî'nin Hocası İsmail Refîk Efendi'den Aldığı 1167 Tarihli Ta'lik Mâil Kıta İcâzetnâmesi (T.S.M. Env. No: G.Y. 324-89)	23
Şekil 2.5. Mehmed Esad Yesârî'nin Mezar Taşı Kitâbesi (Büşra G. Işık)	25
Şekil 3.1. Hilve	35
Şekil 3.2. Hilve (Hâkânî)	37
Şekil 3.3. Hilve	39
Şekil 3.4. Levha	40
Şekil 3.5. Levha	41
Şekil 3.6. Levha	42
Şekil 3.7. Levha	43
Şekil 3.8. Levha	44
Şekil 3.9. Levha	45
Şekil 3.10. Levha	46
Şekil 3.11. Levha	47
Şekil 3.12. Levha	48
Şekil 3.13. Levha	49
Şekil 3.14. Levha	50
Şekil 3.15. Levha	51
Şekil 3.16. Levha	52
Şekil 3.17. Levha	53
Şekil 3.18. Levha	54
Şekil 3.19. Levha	55
Şekil 3.20. Levha	56
Şekil 3.21. Levha	57
Şekil 3.22. Levha	59
Şekil 3.23. Levha	60
Şekil 3.24. Levha	61
Şekil 3.25. Kıta (Mâil)	62
Şekil 3.26. Kıta (Mâil)	64
Şekil 3.27. Kıta	66
Şekil 3.28. Kıta (Mâil)	68

Şekil 3.29. Kıta (Mâil)	69
Şekil 3.30. Kıta (Mâil)	71
Şekil 3.31. Kıta (Mâil)	73
Şekil 3.32. Kıta (Mâil)	75
Şekil 3.33. Kıta (Meşk).....	77
Şekil 3.34. Kıta (Meşk).....	79
Şekil 3.35. Kıta (Meşk).....	81
Şekil 3.36. Kıta (Meşk).....	83
Şekil 3.37. Kıta	84
Şekil 3.38. Kıta	86
Şekil 3.39. Kıta	88
Şekil 3.40. Kıta	89
Şekil 3.41. Kıta (Mâil)	91
Şekil 3.42. Kıta (Mâil)	92
Şekil 3.43. Kıta (Mâil)	94
Şekil 3.44. Kıta (Mâil)	95
Şekil 3.45. Kıta (Mâil)	97
Şekil 3.46. Kıta (Mâil)	98
Şekil 3.47. Kıta (Mâil)	100
Şekil 3.48. Kıta (Mâil)	101
Şekil 3.49. Kıta (Mâil)	103
Şekil 3.50. Kıta (Mâil)	104
Şekil 3.51. Kıta (Mâil)	106
Şekil 3.52. Murakka‘.....	107
Şekil 3.53. Murakka‘ (Meşk)	109
Şekil 3.54. Murakka‘ (Meşk)	110
Şekil 3.55. Murakka‘.....	112
Şekil 3.56. Murakka‘ (Meşk)	114
Şekil 3.57. Murakka‘ (Meşk)	115
Şekil 3.58. Murakka‘ (Meşk)	117
Şekil 3.59. Murakka‘ (Meşk)	118
Şekil 3.60. Hasan Ağa Çeşmesi Genel Görünümü	119
Şekil 3.61. Hasan Ağa Çeşmesi Âyet Kitâbesi	120
Şekil 3.62. Kuşunlu Çeşmesi Kitâbesi	122
Şekil 3.63. Reîsülküttâb Recâi Efendi Sıbyan Mektebi Kitâbesi.....	123
Şekil 3.64. Üsküdar Beylerbeyi Camii Kuzey Revaklı Avlu Üzerindeki Kitâbesi.....	124
Şekil 3.65. Üsküdar Hacı Selim Ağa Kütüphane Kitâbesi (Büşra G. Işık).....	125

Şekil 3.66. İlk ziyaretgâhın Genel Görünümü	128
Şekil 3.67. Ziyaretgâhdaki Birinci Kitâbe (M. Sürün).....	128
Şekil 3.68. Ziyaretgâhdaki İkinci Kitâbe (M. Sürün).....	128
Şekil 3.69. Ziyaretgâhdaki Üçüncü Kitâbe (M. Sürün)	128
Şekil 3.70. Ziyaretgâhdaki Dördüncü Kitâbe (M. Sürün).....	128
Şekil 3.71. Ziyaretgâhdaki Beşinci Kitâbe (M. Sürün).....	128
Şekil 3.72. Ziyaretgâhdaki Altıncı Kitâbe (M. Sürün).....	129
Şekil 3.73. Ziyaretgâhdaki Yedinci Kitâbe (M. Sürün)	129
Şekil 3.74. Ziyaretgâhdaki Sekizinci Kitâbe (M. Sürün)	129
Şekil 3.75. Ziyaretgâhdaki Dokuzuncu Kitâbe (M. Sürün)	129
Şekil 3.76. Ziyaretgâhdaki Onuncu Kitâbe (M. Sürün)	129
Şekil 3.77. Ziyaretgâhdaki On Birinci Kitâbe (M. Sürün).....	129
Şekil 3.78. Ziyaretgâhdaki On İkinci Kitâbe (M. Sürün).....	129
Şekil 3.79. Ziyaretgâhdaki On Üçüncü Kitâbe (M. Sürün).....	129
Şekil 3.80. Ziyaretgâhdaki On Dördüncü Kitâbe (M. Sürün)	129
Şekil 3.81. Ziyaretgâhdaki On Beşinci Kitâbe (M. Sürün).....	130
Şekil 3.82. Ziyaretgâhdaki On Altıncı Kitâbe (M. Sürün).....	130
Şekil 3.83. İmza Detayı (M. Sürün)	130
Şekil 3.84. Emîrgân Hamid-i Evvel Çeşmesi Genel Görünümü (Büşra G. Işık).....	132
Şekil 3.85. Emîrgân Hamid-i Evvel Çeşme Ktâbesi (Büşra G. Işık)	132
Şekil 3.86. Emîrgân Hamid-i Evvel Çeşme Ktâbesi (Büşra G. Işık)	133
Şekil 3.87. Emîrgân Hamid-i Evvel Çeşme Kitâbesi (Büşra G. Işık)	133
Şekil 3.88. Emîrgân Hamid-i Evvel Çeşme Ktâbesi (Büşra G. Işık)	133
Şekil 3.89. Emîrgân Hamid-i Evvel Çeşmesi İmza Detayı (Büşra G. Işık)	134
Şekil 3.90. Âyet Kitâbesi	135
Şekil 3.91. Kitâbe, Destimal Odası	137
Şekil 3.92. Dîvanhânenin Genel Görünümü	142
Şekil 3.93. Dîvanhânedeki Birinci Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı)142	
Şekil 3.94. Dîvanhânedeki İkinci Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı) 142	
Şekil 3.95. Dîvanhânedeki Üçüncü Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı).....	142
Şekil 3.96. Dîvanhânedeki Dördüncü Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı).....	142
Şekil 3.97. Dîvanhânedeki Beşinci Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı).....	142
Şekil 3.98. Dîvanhânedeki Altıncı Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı)143	
Şekil 3.99. Dîvanhânedeki Yedinci Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı).....	143

Şekil 3.100. Dîvanhânedeki Sekizinci Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı).....	143
Şekil 3.101. Dîvanhânedeki Dokuzuncu Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı).....	143
Şekil 3.102. Dîvanhânedeki Onuncu Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı).....	143
Şekil 3.103. Dîvanhânedeki On Birinci Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı).....	143
Şekil 3.104. Dîvanhânedeki On İkinci Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı).....	143
Şekil 3.105. Dîvanhânedeki On Üçüncü Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı).....	143
Şekil 3.106. Dîvanhânedeki On Dördüncü Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı).....	144
Şekil 3.107. Dîvanhânedeki On Beşinci Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı).....	144
Şekil 3.108. Dîvanhânedeki On Altıncı Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı).....	144
Şekil 3.109. Dîvanhânedeki On Yedinci Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı).....	144
Şekil 3.110. Dîvanhânedeki On Sekizinci Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı).....	144
Şekil 3.111. Dîvanhânedeki On Dokuzuncu Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı).....	144
Şekil 3.112. Dîvanhânedeki Yirminci Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı).....	144
Şekil 3.113. Dîvanhânedeki Yirmi Birinci Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı).....	144
Şekil 3.114. Dîvanhânedeki Yirmi İkinci Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı).....	145
Şekil 3.115. Dîvanhânedeki Yirmi Üçüncü Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı).....	145
Şekil 3.116. Dîvanhânedeki Yirmi Dördüncü Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı).....	145
Şekil 3.117. Dîvanhânedeki Yirmi Beşinci Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı).....	145
Şekil 3.118. Dîvanhânedeki Yirmi Altıncı Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı).....	145
Şekil 3.119. Dîvanhânedeki Yirmi Yedinci Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı).....	145
Şekil 3.120. Mihrişah Vâlide Sultan İmareti'nin Genel Görünümü (Büşra G. Işık).....	150
Şekil 3.121. Mihrişah Vâlide Sultan İmaret Kitâbesi (Büşra G. Işık).....	150
Şekil 3.122. Mihrişah Vâlide Sultan İmaret Kitâbesi (Büşra G. Işık).....	150
Şekil 3.123. Mihrişah Vâlide Sultan İmaret Kitâbesi (Büşra G. Işık).....	150

Şekil 3.124. Mihrişah Vâlide Sultan İmaret Kitâbesi (Büşra G. Işık).....	150
Şekil 3.125. Mihrişah Vâlide Sultan İmaret Kitâbesi (Büşra G. Işık).....	151
Şekil 3.126. Mihrişah Vâlide Sultan İmaret Kitâbesi (Büşra G. Işık).....	151
Şekil 3.127. Mihrişah Vâlide Sultan İmaret Kitâbesi (Büşra G. Işık).....	151
Şekil 3.128. Mihrişah Vâlide Sultan İmaret Kitâbesi (Büşra G. Işık).....	151
Şekil 3.129. Mihrişah Vâlide Sultan İmaret Kitâbesi (Büşra G. Işık).....	151
Şekil 3.130. Mihrişah Vâlide Sultan İmaret Kitâbesi (Büşra G. Işık).....	151
Şekil 3.131. Mihrişah Vâlide Sultan İmaret Kitâbesi (Büşra G. Işık).....	151
Şekil 3.132. Mihrişah Vâlide Sultan İmaret Kitâbesi (Büşra G. Işık).....	151
Şekil 3.133. Mihrişah Vâlide Sultan İmaret Kitâbesi (Büşra G. Işık).....	152
Şekil 3.134. Mihrişah Vâlide Sultan İmaret Kitâbesi (Büşra G. Işık).....	152
Şekil 3.135. Mihrişah Vâlide Sultan İmaret Kitâbesi (Büşra G. Işık).....	152
Şekil 3.136. Mihrişah Vâlide Sultan İmaret Kitâbesi (Büşra G. Işık).....	152
Şekil 3.137. Mihrişah Vâlide Sultan İmaret Kitâbesi (Büşra G. Işık).....	152
Şekil 3.138. Mihrişah Vâlide Sultan İmaret Kitâbesi (Büşra G. Işık).....	152
Şekil 3.139. Mihrişah Vâlide Sultan İmaret Kitâbesi (Büşra G. Işık).....	152
Şekil 3.140. Mihrişah Vâlide Sultan İmaret Kitâbesi (Büşra G. Işık).....	153
Şekil 3.141. Mihrişah Vâlide Sultan İmaret Kitâbesi (Büşra G. Işık).....	153
Şekil 3.142. Mihrişah Vâlide Sultan İmaret İmza Detayı (Büşra G. Işık)	153
Şekil 3.143. Mihrişah Vâlide Sultan Türbe Giriş Kapısı Üzerindeki Kitâbe (Büşra G. Işık).....	153
Şekil 3.144. Kitâbe, Topkapı Sarayı Karaağalar Taşlığı (Büşra G. Işık)	155
Şekil 3.145. Mehmed Esad Yesârî'nin Kabrindeki Âyet Kitâbesi (Büşra G. Işık)	156
Şekil 3.146. Nişan Taşı (Hüsameddin Ağa).....	158
Şekil 3.147. Nişan Taşı, Beşiktaş-İhlamur (Büşra G. Işık).....	162
Şekil 3.148. Nişan Taşı, Beşiktaş-İhlamur (Büşra G. Işık).....	162
Şekil 3.149. Nişan Taşı, Beşiktaş-İhlamur (Büşra G. Işık).....	163
Şekil 3.150. Nişan Taşı, Beykoz (Ş. Acar)	164
Şekil 3.151. Nişan Taşı, Gülhane Meydanı (Ş. Acar).....	166
Şekil 3.152. Nişan Taşı, Milli Savunma Bakanlığı Bahçesi (Ş. Acar).....	167
Şekil 3.153. Hilve (Hâkânî)	170
Şekil 3.154. Hilve (Hâkânî)	172
Şekil 3.155. Levha	174
Şekil 3.156. Kıta (Meşk).....	175
Şekil 3.157. Kıta (Meşk).....	176
Şekil 3.158. Murakka' (Meşk)	178
Şekil 3.159. Murakka' (Meşk)	179
Şekil 3.160. Murakka' (Meşk).....	181

Şekil 3.161. Reîsülküttâb Recâi Efendi Sebil Kitâbesi (Büşra G. Işık)	183
Şekil 3.162. Reîsülküttâb Recâi Efendi Sebili Sağ Kitâbesi (Büşra G. Işık)	183
Şekil 3.163. Reîsülküttâb Recâi Efendi Sebili Orta Kitâbesi (Büşra G. Işık)	183
Şekil 3.164. Reîsülküttâb Recâi Efendi Sebili Sol Kitâbesi (Büşra G. Işık)	184
Şekil 3.165. I. Abdülhamid Sebili'nin Genel Görünümü (Büşra G. Işık)	186
Şekil 3.166. I. Abdülhamid Sebili Kitâbesi (Büşra G. Işık)	186
Şekil 3.167. I. Abdülhamid Sebili Kitâbesi (Büşra G. Işık)	187
Şekil 3.168. I. Abdülhamid Sebili Kitâbesi (Büşra G. Işık)	187
Şekil 3.169. I. Abdülhamid Sebili Kitâbesi (Büşra G. Işık)	187
Şekil 3.170. I. Abdülhamid Sebili Kitâbesi (Büşra G. Işık)	188
Şekil 3.171. I. Abdülhamid Sebilinin Sağındaki Çeşme Kitâbesi (Büşra G. Işık)	190
Şekil 3.172. I. Abdülhamid Sebilinin Solundaki Çeşme Kitâbesi (Büşra G. Işık)	190
Şekil 3.173. Üsküdar Beylerbeyi Camii Yola Bakan Kapı Üzerindeki İnşa Kitâbesi (Büşra G. Işık)	191
Şekil 3.174. Üsküdar Beylerbeyi Camii Yan Avlu İçindeki Kitâbesi (Büşra G. Işık)	192
Şekil 3.175. Üsküdar Beylerbeyi Camii'nin Yan Avlu Kapısı Üzerinde Bulunan Kitâbesi (Büşra G. Işık)	194
Şekil 3.176. Üsküdar Beylerbeyi Camii'nin Orta Kapı Üzerinde Bulunan Kitâbesi (Büşra G. Işık)	196
Şekil 3.177. Bahçekapı I. Abdülhamid Medrese Kitâbesi (Büşra G. Işık)	197
Şekil 3.178. Emirgân Hamid-i Evvel Camii Kitâbesi (Büşra G. Işık)	199
Şekil 3.179. Fâtih Türbesi Kapı Üzerinde Bulunan Kitâbe (Büşra G. Işık)	200
Şekil 3.180. Topkapı Sarayı Mihrişah Vâlide Sultan Sofasına Ait Yazı Kalıbı	201
Şekil 3.181. Aynalıkavak Kasrı Kuzey Kapısı Üzerinde Bulunan Kitâbe (Büşra G. Işık) ..	202
Şekil 3.182. Aynalıkavak Kasrı Avluya Açılan Kapı Üzerinde Bulunan Kitâbe (Büşra G. Işık)	203
Şekil 3.183. Arz Odası'nın Genel Görünümü	207
Şekil 3.184. Arz Odasındaki Birinci Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı)	207
Şekil 3.185. Arz Odasındaki İkinci Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı)	207
Şekil 3.186. Arz Odasındaki Üçüncü Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı)	207
Şekil 3.187. Arz Odasındaki Dördüncü Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı)	207
Şekil 3.188. Arz Odasındaki Beşinci Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı)	208
Şekil 3.189. Arz Odasındaki Altıncı Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı)	208
Şekil 3.190. Arz Odasındaki Yedinci Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı)	208

Şekil 3.191. Arz Odasındaki Sekizinci Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı).....	208
Şekil 3.192. Arz Odasındaki Dokuzuncu Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı).....	208
Şekil 3.193. Arz Odasındaki Onuncu Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı).....	208
Şekil 3.194. Arz Odasındaki On Birinci Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı).....	208
Şekil 3.195. Arz Odasındaki On İkinci Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı).....	208
Şekil 3.196. Arz Odasındaki On Üçüncü Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı).....	209
Şekil 3.197. Arz Odasındaki On Dördüncü Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı).....	209
Şekil 3.198. Arz Odasındaki On Beşinci Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı).....	209
Şekil 3.199. Arz Odasındaki On Altıncı Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı).....	209
Şekil 3.200. Arz Odasındaki On Yedinci Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı).....	209
Şekil 3.201. Arz Odasındaki On Sekizinci Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı).....	209
Şekil 3.202. Topkapı Sarayı Kubbealtında Bulunan Kitâbe (Büşra G. Işık)	212
Şekil 3.203. Mihrişah Vâlide Sultan Sebili'nin Genel Görünümü (Büşra G. Işık).....	215
Şekil 3.204. Mihrişah Vâlide Sultan Sebili Kitâbesi (Büşra G. Işık).....	215
Şekil 3.205. Mihrişah Vâlide Sultan Sebili Kitâbesi (Büşra G. Işık).....	216
Şekil 3.206. Mihrişah Vâlide Sultan Sebili Kitâbesi (Büşra G. Işık).....	216
Şekil 3.207. Mihrişah Vâlide Sultan Sebili Kitâbesi (Büşra G. Işık).....	216
Şekil 3.208. Mihrişah Vâlide Sultan Sebili Kitâbesi (Büşra G. Işık).....	217
Şekil 3.209. Kasımpaşa Mevlevihânesi'ne Ait Yazı Kalıbı.....	219
Şekil 3.210. Nişan Taşı, Teşvikiye Camii Avlusu (Büşra G. Işık)	221
Şekil 4.1. Ayasofya Cami'nde Bulunan Bir İstif Örneği	228
Şekil 4.2. Besmele İstifine Bir Örnek (Alif Art Müzayede)	229
Şekil 4.3. Tekke Yazısına Bir Örnek	229
Şekil 4.4. Farklı İstif Denemelerine Bir Örnek (Ş. Rado).....	229
Şekil 4.5. Mihrişah Vâlide Sultan İmarek Kapısında Bulunan Bir İstif Örneği (Büşra G. Işık).....	229
Şekil 4.6. Üst Üste Kullanılan Keşîdeli Harflere Bir Örnek (TİEM, 2497).....	230
Şekil 4.7. Üst Üste Kullanılan Zıt İstikametteki Keşîdeli Harflere Bir Örnek (Beylerbeyi Camii Kitâbeleri, Büşra G. Işık).....	230
Şekil 4.8. Satır Sonu İstiflerine Bir Örnek (SSM)	231
Şekil 4.9. Satır Sonu İstiflerine Bir Örnek (S. Berk).....	231

Şekil 4.10. Satır Sonu İstflerine Bir Örnek (Kubbealtı Kitâbesi, Büşra G. Işık)	232
Şekil 4.11. Satır Sonu İstflerine Bir Örnek (Ketebe.org)	232
Şekil 4.12. Mehmed Esad Yesârî'nin İlk Dönem Yazısına Bir Örnek (1181/1767-68, Ketebe.org)	233
Şekil 4.13. Mehmed Esad Yesârî'nin (sol) 1176/1762 Tarihinde Mir İmad-i Hasenî'nin Yazısını Takliden Yazdığı Kıtası, (TİEM, 2497)	233
Şekil 4.14. Mehmed Esad Yesârî Öncesi Ta'lik Yazıya Bir Örnek (Kâtibzâde Mehmed Refî Efendi, (ö. 1183/1769)	234
Şekil 4.15. Mehmed Esad Yesârî'nin Türk Talik Üslubunda Yazdığı Yazısına Bir Örnek (1198/1784, SSM)	234
Şekil 4.16. Türk Ta'lik Yazısının Dönüm Noktası Kabul Edilen Üsküdar Hacı Selim Ağa Kütüphane Kitâbesi (Büşra G. Işık)	235
Şekil 4.17. İmad-i Hasenî'den İran Nesta'liğine Bir Örnek (Ketebe.org)	235
Şekil 4.18. Mehmed Esad Yesârî'nin Levhasından Bir Örnek (Emin Barın Koleksiyonu).	235
Şekil 4.19. İmad-i Hasenî'den İran Nesta'liğine Bir Örnek (Ketebe.org)	236
Şekil 4.20. Mehmed Esad Yesârî'nin Küplü ve Çanaklı Harfleri Büyüttüğü Kitâbesine Bir Örnek (1209/ 1794, Mihrişah Vâlîde Sultan İmareti, Büşra G. Işık)	236
Şekil 4.21. Mehmed Esad Yesârî'nin Normal Boyutlarda Yazdığı Kıtasına Bir Örnek (1207/1792-93, TSMK, Güzel Yazılar, nr.325-83)	237
Şekil 4.22. Âharlı Kâğıt Malzeme Kullanımına Bir Örnek (Alif Art Müzayede)	237
Şekil 4.23. Ahşap Malzeme Kullanımına Bir Örnek (Alif Art Müzayede)	238
Şekil 4.24. Sıva Malzeme Kullanımına Bir Örnek (Aynalıkavak Kasrı, TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı)	238
Şekil 4.25. Taş Malzeme Kullanımına Bir Örnek (Reisülküttâb Recâi Efendi Sıbyan Mektebi, Büşra G. Işık)	239
Şekil 4.26. Mermer Malzeme Kullanımına Bir Örnek (Fatih Türbesi, Büşra G. Işık).....	239
Şekil 4.27. Rokoko Tezyinatının Uygulandığı Bir Levha (Ketebe.org)	240
Şekil 4.28. Barok Tezyinatının Uygulandığı Bir Levha	240
Şekil 4.29. Klasik ve Barok Süslemenin Birlikte Uygulandığı Bir Mâil Mıta (TSMK-GY 325).....	240
Şekil 4.30. Mehmed Esad Yesârî'nin En Sık Kullandığı Tek Satırlık İmzasına Bir Örnek (M. U. Derman)	241
Şekil 4.31. Mehmed Esad Yesârî'ye Ait İmza Örneği (Büşra G. Işık)	242
Şekil 4.32. Mehmed Esad Yesârî'ye Ait İmza Örneği (TİEM, 2497)	242
Şekil 4.33. Mehmed Esad Yesârî'nin İki Parçaya Bölünmüş İmzasına Bir Örnek (Büşra G. Işık).....	242
Şekil 4.34. Mehmed Esad Yesârî'nin Daire İçerisine Alınmış İmzasına Bir Örnek.....	242
Şekil 4.35. Mehmed Esad Yesârî'nin İranlı Hattat Mir İmâd-i Hasenî'yi Takliden Yazdığı Mâil Kıtası (Sol, TİEM, 2497)	243
Şekil 4.36. Tam Tarih Düşürmeye Bir Örnek (Üsküdar Hacı Selim Ağa Kütüphanesi, Büşra G. Işık)	246
Şekil 4.37. Mu'cem Tarih Düşürmeye Bir Örnek (Beylerbeyi Camii, Büşra G. Işık)	246

Şekil 4.38. Ta‘miyeli Tarih Düşürmeye Bir Örnek (Kubbealtı, Büşra G. Işık) 246

1. GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Konusu ve Amacı

Araştırmamız Hattat Mehmed Esad Yesârî ve onun hat alanında ortaya koymuş olduğu eserlerin teknik ve estetik açılardan incelenip değerlendirilmesini konu edinmektedir.

Çalışmamızın amacı, Mehmed Esad Yesârî'nin farklı türlerdeki eserlerini tasnif edip bunları hat sanatı ilkeleri ışığında analiz ederek söz konusu değerlendirmeleri akademik camianın ve sanatseverlerin takdirlerine sunmaktır. Zira Türk ta'lik ekolünün oluşmasında çok büyük katkıları olan ve bu tarz yazıda pek çok öğrenci yetiştiren hattatın ayrıntılı ve kapsamlı olarak incelenmesi Türk İslâm Sanatlarının önemli bir şubesi olan hat sanatının tarihi serüveni içerisinde görülen boşluğun doldurulması ve bu alanda temayüz etmiş hattatların akademik çalışma yapacak araştırmacılara tanıtılması önem arz etmektedir.

1.2. Araştırmanın Kapsamı

Bu çalışma; Mehmed Esad Yesârî'nin yetmiş yedi ketebeli yirmi altı ketebesiz olmak üzere hilye, levha, kıta, murakka', kitâbe ve nişan taşlarından oluşan yüz üç eserini ihtiva etmektedir.

1.3. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmamıza başlarken öncelikle kapsamlı bir literatür taraması yapılmıştır. Bu çerçevede ilk olarak çeşitli kaynaklardan hattatın hayatı ile ilgili bilgiler derlenmiş; ardından müzeler, kütüphaneler, özel koleksiyonlar, kitaplar, makaleler, tez çalışmaları gibi muhtelif kaynaklarda yer alan hattata ait hat eserlerinin toplanmasına geçilmiştir. Yapılan araştırmalar neticesinde hattatın yüz üç adet hat eserine ulaşılmıştır ve bu eserler tezimizin konusunu oluşturmuştur. Ardından elde edilen bilgiler üzerinden inceleme ve değerlendirmeler yapılmıştır. Çalışmada önce Mehmed Esad Yesârî'nin hayatı anlatılmış ardından tasnif edilen eserleri kronolojik sıraya uygun olarak incelemeye tabii tutulmuştur. Böylece hattatın bu sanattaki muktesabatı tanıtılmaya çalışılmıştır.

Çalışmamız beş kısımdan oluşmaktadır. İlk bölümü oluşturan giriş kısmında araştırmanın konusu, amacı, kapsamı, yöntemi, ilgili kaynak ve araştırmalar hakkında bilgilere yer verilmiştir. İkinci bölümde; hat sanatının tarihi gelişimi, yazı

ve eser türleri ile Mehmed Esad Yesârî'nin bu sanattaki yeri konularına değinilmiştir. Üçüncü bölüm hattatın yüz üç eserini ihtiva eden katalog kısmıdır. Bu bölümde söz konusu eserler ketebeli-ketebesiz olarak ayrılarak türlerine göre sınıflandırılmıştır. Ardından bu eserler; kronolojik sıra esas alınarak bulunduğu yer, ebat, yazı türü, eserin dili, okunuşu, anlamı, imza, tarih ve eserin özellikleri şeklindeki başlıklarla detaylı bir şekilde analiz edilmiştir. Değerlendirme ve karşılaştırma konularının ele alındığı dördüncü bölümde ise eserler; eser türleri, yazı türleri, metin muhtevaları, istifler, harf anatomileri, kullanılan malzeme ve işleniş, süslemeler, imza ve tarih açılarından genel bir değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Çalışma, sonuç ve kaynakça bölümü ile sonlandırılmıştır.

1.4. Kaynak ve Araştırmalar

Yaptığımız araştırmalar neticesinde hat sanatı değerlendirmelerini içeren gerek doğrudan gerekse dolaylı olarak konumuzla alakalı birtakım çalışmalar tespit edilmiştir. Bu çalışmalar kronolojik olarak şu şekilde sıralanabilir:

1. Mahmut Bedreddin Yazır, *Medeniyet Âleminde Yazı ve İslam Medeniyetinde Kalem Güzeli*, Ankara 1972: Bu kitapta, Uğur Derman'ın açıklayıcı dipnotları ve eklenen görsellerle; mürekkepten kaleme, harflerden yazı tarzlarına kadar hat sanatına dair birçok detaya yer verilmiştir.
2. M. Uğur Derman, *Türk Hat Sanatı Şaheserleri*, Ankara 1982: Bu eserde, 67 yazıyla 43 hat sanatkârı tanıtılmış olup metinlerde miladi tarihlerin yanı sıra hicri tarihlere de yer verilmiştir. Eserdeki hat örneklerinin dili Arapça, Farsça ve Türkçe olmakla birlikte yazıların anlamlarına yer verilmiştir.
3. M. Uğur Derman, *Fennü'l Hat*, İstanbul 1990: Bu kitap, bir hüsn-i hat albümüdür.
4. İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu, *Türklerde Yazı Sanatı*, Ankara 1993: Bu eserde, Türklerin kullanmış olduğu yazılar incelenmiştir.
5. Nihat Boydaş, *Ta'lik Yazıya Plastik Değer Açısından Bir Yaklaşım*, İstanbul 1994: Bu kitapta; İslâm yazılarının çeşitleri, İslâm yazısının diğer sanatlarla ilişkisi, ta'lik yazının doğuşu ve çeşitleri konuları anlatılmıştır.
6. M. Uğur Derman, Kıymet Giray, *Sabancı Koleksiyonu*, İstanbul 1995: Bu kitapta, Sabancı Müzesi koleksiyonunda bulunan hat eserleri anlatılmıştır.

7. Ali Rıza Özcan, *Türk Nasta'lik Ekolü*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1996: Bu çalışma; Türk ta'lik ekolü, ta'lik hattatları, Türk ve İran ta'ligi karşılaştırılması gibi konulardan bahsetmektedir.
8. M. Uğur Derman, "*Hat*", İstanbul 1997: Bu makale; Arap yazısının doğuşu ve gelişimi; İslamiyet'in doğuşundan sonra Kur'ân-ı Kerîm'in yazılmasına verilen önemle ortaya çıkan yazı türlerini; İslâm devletlerinde gelişerek aldığı estetik formları, yazı çeşitlerini ve bu alanda öne çıkan önemli hattatları inceleyerek hat sanatının Türk sanatındaki yerine değinilmiştir.
9. Muhittin Serin, *Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar*, İstanbul 1999: Bu kitap; hat sanatının tarihçesi, yazı çeşitleri, Osmanlı devrinde yetişmiş hattatlar, hat sanatında kullanılan malzemeler gibi hat sanatına dair birçok konudan bahsetmektedir.
10. M. Uğur Derman, *Sabancı Müzesi Hat Koleksiyonundan Seçmeler*, İstanbul 2002: Bu eserde, Sabancı Müzesi koleksiyonunda bulunan hat eserleri incelenmiştir.
11. M. Şinasi Acar, *İstanbul'un Son Nişan Taşı*, İstanbul 2006: Bu eserde; İstanbul'da bulunan nişan taşları anlatılmıştır.
12. Fatih Özkafa, *İstanbul Selâtin Camilerinin Kuşak Yazıları*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya 2008: Bu eserde; Arap yazısının kökeni, hat sanatının önemi ve tarihi gelişimi, hat sanatında yazı çeşitleri ve İstanbul selâtin camilerinin kuşak yazıları gibi konulardan bahsedilmektedir.
13. M. Uğur Derman, *Ömrümün Bereketi: 1*, İstanbul 2011: Bu kitap, çoğu hat sanatı yazılarından oluşan elli makaleyi içermektedir.
14. Süleyman Berk, *İstanbul'un 100 Hattatı*, İstanbul 2012: Bu kitapta; İstanbul'da yaşamış yüz hattat tanıtılmıştır.
15. M. Uğur Derman, *Mehmed Esad Yesârî*, İstanbul 2013: Bu makalede; Mehmed Esad Yesârî'nin hayatı, hocaları, öğrencileri, ta'lik yazıya getirdiği yenilikler, harf anatomileri, taşla mahkûk eserleri ve Türk ta'lik ekolü anlatılmıştır.
16. Süleyman Berk, *Devlet-i Aliyye'den Günümüze Hat Sanatı*, İstanbul 2013: Bu kitapta; hat sanatının tarihçesi, Osmanlı yazı sanatında ekoller, hat sanatında yazı

çeşitleri, hat sanatında kullanılan malzemeler, hat sanatında tuğra formu, hat sanatı icâzetnâmesi gibi konular anlatılmıştır.

17. Müstakîmzâde Süleymân Sa'deddîn Efendi, *Tuhfe-i Hattâtîn*, İstanbul 2014: Bu kitap, 18. Yüzyıla kadar yaşamış tüm hattatların biyografilerini içermektedir.

18. Ali Rıza Özcan, *Hat ve Tezhip Sanatı*, Ankara 2015: Bu kitapta; İslâm yazıları, hat sanatı ekolleri, hat sanatında kullanılan malzemeler, hat sanatının kronolojisi, tezhip sanatında kullanılan motifler, terimler, tabirler ve malzemeler anlatılmıştır.

19. Ali Alparslan, *Osmanlı Hat Sanatı Tarihi*, İstanbul 2016: Bu eserde; İslâm yazısının tarihçesi, aklâm-ı sitte ekolleri ve Türkler tarafından icat edilen yazılardan bahsedilmektedir.

20. M. Zeki İbrahimgil ve Hamza Keleş, *Bulgaristan'da Osmanlı Dönemi Vakıf Eserleri Envanteri*, İstanbul 2016: Bu kitapta, Bulgaristan'da bulunan Osmanlı Dönemi vakıf eserlerinin envanteri çıkarılmıştır.

21. M. Uğur Derman, *Türk Hat Sanatından Seçmeler*, Ankara 2017: Bu eser, hat sanatıyla ilgili detaylı bilgiler içermektedir.

22. M. Murat Bozcu, *Türk ve İslam Eserleri Müzesi Taş Koleksiyonu*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2017: Bu çalışmada, Türk ve İslâm Eserleri Müzesinde bulunan taş koleksiyonu detaylı şekilde anlatılmıştır.

23. Yasemin Sönmez, *Ayasofya Külliyesi'nin Hat Levhaları ve Kitâbeleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2018: Bu çalışmada, Ayasofya Külliyesi'nde bulunan hat levhalarının tümü hat sanatı açısından tafsilatlı bir şekilde değerlendirilmiştir.

24. Cavide Pala, *İstanbul'da Osmanlı Dönemi Yapı Kitâbelerinin Hat Sanatı Açısından Değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2018: Bu çalışmada, Osmanlı Döneminde yazılmış bazı kitâbeler hat sanatı açısından değerlendirilmiştir.

25. Zeynep Afra Soyuer, *Hat Sanatında İcazetname ve Ketebe Geleneği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2019: Bu araştırmada, hattat icazetnameleri ve ketebeleleri incelenmiştir.

26. Muhittin Serin, *Hat Sanatı Tarihi*, İstanbul 2019: Bu eser; hat sanatı tarihi, ekoller ve takipçilerini içeren kitabın ilk cildi olup; sanat, İslâmiyet ve yazı, İslâm yazılarında ahenk, hat sanatının kullanım alanları, İslâm yazılarının menşei, Kûfî ve çeşitleri, aklam-ı sitte, Osmanlı döneminde aklam-ı sittenin ekoller ve takipçileri, Mısır'da Osmanlı hat sanatı, hat sanatı ekolü konuları ele alınmıştır.

27. Muhittin Serin, *Hat Sanatı Tarihi 2*, İstanbul 2019: Bu eserde; hat sanatı tarihinde aklam-ı sittenin dışında gelişen yazılar, meşhur Osmanlı nesta'lik hattatları, Türkiye'de Cumhuriyet dönemi hat sanatı eğitim kurumları ve yazı alet malzemeleri anlatılmıştır.

28. İshak Kızılgöçer, *Mehmed Şefik Bey ve Hat Sanatındaki Yeri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Samsun 2020: Bu çalışmada, Mehmed Şefik Bey'in eserleri hat sanatı açısından tafsillatlı bir şekilde incelenmiştir.

29. Mikdat Kasap, *Kâtibzâde Mehmed Refî' Efendi Hayatı ve Eserleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2021: Bu tezde, hattat Kâtibzâde Mehmed Refî' Efendi eserleriyle birlikte tanıtılmıştır.

30. Mustafa Sürün, “*Mehmed Esad Yesârî'nin İstanbul'da Bulunan Kitâbeleri*”, 2022: Bu makalede, Hattat Mehmed Esad Yesârî anlatılmış ve İstanbul'da bulunan birçok kitâbesi incelenmiştir.

2. HAT SANATININ TARİHÇESİ VE MEHMED ESAD YESÂRÎ

2.1. Arap Yazısının Kökeni

Tarih boyunca insanlar arasında anlaşma ve yakınlaşma vasıtası olan yazı, toplumların ortak buluşu olarak kabul edilir. İletişimi ve ticareti kolaylaştırması sebebiyle milletler arasında hızla yayılmış, binlerce yıl süren gelişmelerden sonra bugünkü şeklini alabilmiştir. Başlangıçta kullanılan resim ve semboller zamanla sadeleşerek hece ve harfe doğru gelişim göstermiş ve nihayet ortaya harflerle birlikte alfabe çıkmıştır.

Elde edilen araştırmalar sonucunda bilinen ilk yazı MÖ 4000’li yıllarda Sümerler’in kullanmış olduğu resme dayalı çivi yazısıdır. MÖ 1000 yılı civarında, hece ve ses sisteminden oluşan Fenike yazısı doğmuştur. Birçok alfabenin temeli olan Fenike yazısı Mısır yazısından yirmi iki sessiz işaretin alınmasıyla meydana gelir. O zamanlar dünya ticaretine yön veren Fenikeliler, ticarî faaliyetleri sonucunda yazılarını doğu ve batıdaki milletlere yaymışlardır. Doğuda İbrânî ve Ârâmî yazıları, batıda Lâtin alfabesi bu münasebetlerin birer sonucudur. Ârâmî yazı; Arabistan, İran, Mısır’a yayılarak Uzakdoğu’da Hint ve Sanskrit alfabesinin doğup gelişmesinde etkili olmuştur.¹

Arap yazısının menşei ve ne şekilde yayıldığı konusunda çeşitli görüşler mevcuttur. Bazı âlimler yazının tevkîfî (vahye dayalı) olduğunu,² bazıları ise Kuzey ve Güney Arabistan’da kurulan Arap devletlerinin kullanmış oldukları yazıların, bilhassa Nabatî yazının etkisi ile ortaya çıktığını söylemektedir.³

Yazının kaynağının vahye dayandığını ileri süren bazı İslâm âlimleri, Arap yazısının Allah tarafından Hz. Âdem⁴ veya Hz. Hûd’a vahyolunduğunu ve bütün semavî kitapların peygamberlere yazılı halde gönderildiğini ifade ederler.⁵ Bazı müellifler ise yazıyı icat edenin Hz. Âdem olduğunu, tuğla çamuru üzerine yazdığı

¹ Muhittin Serin, *Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar*, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul 1999, s. 41.

² Serin, *Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar*, s. 41.

³ Nihad Çetin, “Arap Yazı”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 3, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1991. s. 276.

⁴ Kalkaşendî, *Subhu’l-a’şâ*, C. 3, Dâru’l-Kütübi’l-Mısriyye, Kahire 1922, s. 11.

⁵ Serin, *Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar*, s. 43.

yazıları pişirip kullanılır hale getirdiğini⁶ yeryüzünde meydana gelen Nuh tufanından sonra da her kavmin kendi yazısını bulup onu yazdığını bildirmektedir.⁷ Yazının, Hz. İdris veya Hz. Hûd Peygamber tarafından icat edildiğini ileri sürenler de vardır.⁸

19. yüzyıldan itibaren yapılan kazılar ve elde edilen veriler ışığında Arap yazısının kökeni Ârâmî asıllı Nabatî yazıya dayandırılmaktadır. MÖ 4. yüzyıla kadar çöllerde yaşamış olan Nabatî kavmi daha sonra Filistin'in güneyine yerleşmiş ve Petra kentini merkez yapmıştır. İleri bir medeniyete sahip olan Nabatîler'in kitâbelerinde kullandıkları yazıların, Hz Peygamber'in doğumundan önceki döneme ait Arapça kitâbelerdeki yazılara benzemesi, Arap yazısının Nabatî yazıdan teşekkül ettiğini göstermektedir. Nabatî yazının 6. yüzyılda sadeleşmesiyle Araplar bu harfleri kullanmaya başlamışlar ve zamanla geliştirmişlerdir. Nabatî kitâbeler dikkatle incelendiğinde Arap yazısının iptidai şekillerinin mevcut olduğu, harflerin köşeli ve yuvarlak karaktere sahip, Arap yazısı doğrultusunda geliştiği görülür.⁹

⁶ Kalkaşendî, *Subhu'l-aş'â*, C. 3, s.10; İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist*, çev. Ramazan Şeşen, İstanbul 2019, ss. 28-29.

⁷ İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist*, ss. 28-29.

⁸ İbrâhim Nefeszâde, *Gülzâr-ı Savâb*, nşr. Kilisli Muallim Rif'at, Güzel Sanatlar Akademisi Neşriyatı, İstanbul 1939, s. 12.

⁹ Ali Alparslan, *Osmanlı Hat Sanatı Tarihi*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2016, s. 23; Çetin, "Arap Yazı", C. 3, s. 276.

hattı” sözü zaman içerisinde “İslâm hattı” vasfını kazanmıştır.¹¹ Allah’ın kelâmını ona yakışır güzellikte yazma gayreti, “Allah güzeldir, güzeli sever”¹² düsturu, Allah’a ve yüce kitabı Kur’ân-ı Kerîm’e duyulan saygı, iman ve verilen büyük değer bu yazının sanat seviyesine yükselmesinde önemli etkenler olmuştur.¹³

İslâm dini yazıya büyük değer atfetmiştir. Bu durum birçok âyet-i kerîme ve hadîs-i şerîf’ten anlaşılabilmektedir. Allah’ın insanlara ilk hitabı “Oku” emridir. “Yaratan rabbinin adıyla oku! O, insanı bir kan pıhtısından yarattı. Oku! Kalemle yazmayı öğreten, böylece insana bilmediğini bildiren rabbın sonsuz kerem sahibidir.”¹⁴ “Nûn. Kalem ve (kalem tutanların) yazdıklarına andolsun ki (Resulüm), sen -Rabb’inin nimeti sayesinde- mecnun değilsin.”¹⁵ “Ey iman edenler! Belirlenmiş bir süre için birbirinize borçlandığınızda onu yazın. Aranızdan bir kâtip bunu adaletle yazsın. Kâtip Allah’ın kendisine öğrettiği gibi yazmaktan geri durmasın.”¹⁶ Bu âyetlerde, yazının ve ilim öğrenmenin ne kadar mühim olduğu vurgulanmıştır.

Yazının öneminden bahseden hadîslerde de, “İlmi yazıyla bağlayınız.”¹⁷ “Çocuğun annesi ve babası üzerinde üç hakkı vardır: Güzel yazmayı, yüzme ve ok atmayı öğretmek ve ona helâl rızık yedirmektir”¹⁸ buyrularak güzel yazının gerekliliği ve ehemmiyeti ifade edilmiştir. Yine Hz. Peygamberin kâtibine “Mürekkebi ıslah et, kalemi yont, bâ harfini uzat, sin’in dişlerini belirt, mim’i köreltme, Allah lafzını güzel yaz, Rahmân’ı uzat, Rahîm’i de güzel yaz”¹⁹ dediği yönünde rivayetlerin olduğu bilinmektedir. Yazı bu dönemde, Kur’ân-ı Kerîm’in yazılarak muhafaza edilmesinde, gayrimüslimlerle yapılan ahidnâmelerin kayıt altına alınmasında ve nebevî mektupları aracılığıyla İslâmiyet’in hızla yayılmasına imkân sağlamada görev ifa etmiştir. Bu işler için Allah Resulünün, Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali, Übey b. Ka’b, Zeyd b. Sâbit, Muaviye b. Ebî Süfyân, Halid b. Velid, Amr b. Âs, Alâ b. Hadrami, Hanzala b. Rebî, Muhammed b.

¹¹ M. Uğur Derman, “Hat”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 16, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1997, s. 427.

¹² Müslim b. Haccac en-Nisâburî, *Sahihu Müslim*, İmân, 147, Dâru’l-Ma’rife, Beyrut 2010.

¹³ Muhittin Serin, *Hat Sanatı Tarihi*, Kubbealtı Yayınları, İstanbul 2019, s. 31.

¹⁴ Alak, 96/1-5

¹⁵ Kalem, 68/1-2.

¹⁶ Bakara 2/282.

¹⁷ İsmâil b. Muhammed Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ ve Müzîlû’l-Elbâs 1-2*, C. 1, thk. Abdülhamîd b. Ahmed b. Yûsuf b. Hindâvî, el-Mektebetü’l-Asriyye, 2000, s. 135.

¹⁸ Münâvî, *Feyzü’l-Kadîr*, C. 3, s. 393.

¹⁹ Kettânî, *et-Terâtîbü’l-İdâriyye*, C. I, çev. Ahmed Özel, İz Yayıncılık, İstanbul 1990, s. 211.

Mesleme, Abdullah b. Sa'd b. Ebî Serh, Abdullah b. Abdullah b. Ebî Selûl, Abdullah b. Erkam, Zübeyr b. Avvam, Abdullah b. Revâha²⁰ gibi isimleri kâtip olarak görevlendirdiği nakledilmektedir.

Asr-ı Saâdette yazının form açısından çeşitlilik arzettiği ve bu durumun kullanıma yansıdığı görülmektedir. Buna göre resmî olmayan işlerde yuvarlak karakter içeren şâmî yazı, resmî işlerde ise dik ve köşeli karaktere sahip ma'kılî yazı tercih edilmiştir.²¹ Böylece Kur'ân-ı Kerîm yazımında ilk kullanılan yazı türü ma'kılî olmuştur.²² Ancak bu yazı türünde karşılaşılan zorluk yeni bir yazı arayışını beraberinde getirmiştir. Nitekim ma'kılî yazının düz, şâmî yazının yuvarlak kısımlarının birleşmesiyle oluşan el-Mensûb adlı yazının bu yazı olduğu ifade edilmektedir.²³ Kûfe şehrinin fethinden sonra bu yazı şehre nisbetle kûfî adını almış burada yazılan Kur'ân'ların Müslüman coğrafyalara gönderilmesi sonucu söz konusu yazı bu yeni adla daha çok şöhret bulmuştur.²⁴

Hiz. Peygamber hayattayken Kur'ân-ı Kerîm'in tamamı yazılıp ezberlenmişti. Ancak toplanıp bir kitap haline getirilmesi Hiz. Ebû Bekir zamanında gerçekleşmiştir. Bir müddet sonra kıraat farklılıklarının bazı sorunların ortaya çıkışına sebebiyet vermesi neticesinde Hiz. Osman, farklılıkların ortadan kaldırılması için Zeyd b. Sâbit başkanlığında bir heyet kurdurmuş ve böylece mushaflarda uyulması gereken kâideler belirlenmiştir. Mushaflarda uyulan bu kurallara İstılâh-ı Selefi, Hiz. Osman'a nispetle Resm-i Osmânî veya Resm-i Mushaf denilmiştir. Bu mushaflar parşömen üzerine siyah mürekkeple Mekkî ve Medenî diye isimlendirilen hatlarla yazılmıştır. Hiz. Osman dönemine ait bu mushaflara nokta ve hareke konulmamış, secde ve durak işaretleri yapılmamış, sûre isimleri de yazılmamıştır.²⁵ Bu mushafların bugün Taşkent, Kahire Meşhed-i Hüseyin, İstanbul Türk İslâm Eserleri Müzesi ve İstanbul Topkapı Sarayı Müzesi'nde bulunduğu iddia edilmektedir.²⁶

²⁰ Kettânî, *et-Terâtîbü'l-İdâriyye*, ss. 199-200.

²¹ Yazır, *Medeniyet Âleminde Yazı ve İslâm Medeniyetinde Kalem Güzeli*, ss. 66-67; Özkafa, *İstanbul Selâtin Camilerinin Kuşak Yazıları*, s. 14.

²² Yazır, *Medeniyet Âleminde Yazı ve İslâm Medeniyetinde Kalem Güzeli*, s. 67.

²³ Özkafa, *İstanbul Selâtin Camilerinin Kuşak Yazıları*, s. 14.

²⁴ Özkafa, *İstanbul Selâtin Camilerinin Kuşak Yazıları*, s. 14.

²⁵ Serin, *Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar*, ss. 52-53.

²⁶ Serin, *Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar*, ss. 52-53. Tayyar Altıkulaç bu nüshaların Hiz. Osman mushafları olmadığını söylemektedir. Bkz. Tayyar Altıkulaç, *Hiz. Osman'a İzâfe Edilen Mushaf-ı Şerîf (Topkapı Sarayı Müzesi Nüshası)*, IRCICA (İslam Konferansı Teşkilatı, İslam Tarih, Sanat ve Kültür Araştırmaları Merkezi), İstanbul 2007, ss. 73-81.

Emevîler devrinde (41-132/661-750) ekonomik seviyenin yükselmesiyle beraber, ilim ve sanat alanında önemli gelişmeler yaşanmıştır. Bu dönemde Kur'ân-ı Kerîm istinsâhı ve tercüme faaliyetleri de hız kazanmaya başlamış ve Emevîler'in Şam'ı fethedip başkent yapmasıyla, daha önce kûfî diye bilinen söz konusu bu yazıya sadece isim değişikliği yapılarak burada şamî adı verilmiştir. Ayrıca Emevîler döneminde yetişmiş Kutbetü'l-Muharrir'in kûfî yazıda bazı değişiklik yaparak dört çeşit yazı geliştirdiği ve bu yazıların celîl, tûmâr, sülûs ve nısf olarak adlandırıldığına ilişkin rivayetler de bulunmaktadır.²⁷

Emevîler dönemini hat sanatı açısından önemli kılan bir diğer husus ise yazının mimaride de kullanılmaya başlanmasıdır. Halife Velîd b. Abdûlmelik'in özel kâtibi aynı zamanda Hz. Ali'nin dostu olan Hâlid b. Ebû'l-Heyyac, Mescid-i Nebî'nin kible duvarına Şems Sûresi'nden Kur'ân-ı Kerîm'in sonuna kadarki kısmını altınla celî şekilde yazmış ve celî yazan ilk hattat unvanına sahip olmuştur.²⁸

İslâmiyet'in farklı coğrafyalara hızla yayılmasıyla, özellikle Arap olmayan milletlerin bu yazı ile ilgili olarak birtakım sıkıntılar yaşadıkları, harekesiz ve noktasız olan yazının okunmasındaki zorluktan dolayı hataya düştükleri bilinmektedir. Bu nedenle kırâatteki zorluğu gidermek, metindeki bozulmaları önlemek için nokta ve işaret koymaya ihtiyaç duyulmuştur. Bu konu hakkında Abdûlmelik b. Mervân'ın emriyle ilk önemli çalışmayı yapan Ebû'l-Esved ed-Düelî (ö.69/688) olmuştur. Onun çalışma sisteminde seslendirme için yuvarlak nokta kullanılmış; fetha, kesre, damme için bir nokta, tenvin içinde ikişer nokta konulmuştur.²⁹ Buna ilâve başka bir ıslahat ise Kur'ân-ı Kerîm'in harekelenmesi işidir. Halil b. Ahmed (ö. 175/791) bugün de kullandığımız harekeleme sistemini ortaya koyan kişidir.

Abbassiler devrine gelindiğinde (132-656/750-1258) Kutbetü'l-Muharrir'den sonra en büyük hattat kabul edilen Dahhâk b. Aclân el-Kâtib, onun yazılarını geliştirmiştir. Bu dönemin meşhur hattatlarından biri İshak b. Hammad, diğeri Ahvelü'l-Muharrirîn olarak bilinen Yahya b. Halid, bir diğeri ise Ahmed b. Halid'dir. Dahhâk b. Aclân el-Kâtib ve İshak b. Hammad'ın yazıyı güzelleştirdikleri

²⁷ Ali Alparslan, “ İslam Yazıları”, *Hat ve Tezhip Sanatı*, der. Ali Rıza Özcan, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 2015, s. 28.

²⁸ Serin, *Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar*, ss. 56- 57.

²⁹ Serin, *Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar*, s. 60.

ve celil hatla yazdıkları bilinmektedir.³⁰ Ancak daha sonra hat sanatına yön veren ve bu alan için çok önemli bir isim olan İbn Mukle (ö. 328/940) öne çıkmaktadır. Yine, İbnü'l-Bevvâb (ö. 413/1022) ve Yâkut el-Musta'sımî (ö. 698/1298) gibi yazıda kayda değer yenilikler yapan hattatlar da Abbasiler devrinde yetişmişlerdir.³¹

Kesin olmamakla birlikte Amasyalı olduğu ileri sürülen Yâkût el-Musta'sımî, İbn Mukle ve İbnü'l-Bevvâb'ın yazılarını tetkik ettikten sonra, İbn Mukle ile beliren aklâm-ı sittenin klasik ölçülerini ortaya koymuştur. Yâkût'un yaptığı yeniliklerin en başında her yazıya göre kalem ağzı meylini yeniden belirlemesi gelmektedir. Böylece yazı latif bir görünüm kazanmış ve en güzel şeklini almıştır. Yâkut el-Musta'sımî, üslubunun İslâm dünyasında kısa zamanda benimsenmesiyle birlikte "kıbletü'l-küttâb" (hattatların kıblesi) lakabıyla tanınmış ve kısa zamanda ünü yayılmıştır.³² Yâkût'un vefatından sonra onun aklâm-ı sitte anlayışı, yetiştirdiği öğrenciler yoluyla Bağdat'tan Anadolu, Suriye, Mısır, İran ve Mâverâünnehir'e kadar yayılmıştır.³³

Hat sanatı en süratli gelişimini Osmanlı hat mekteplerinde göstermiştir. İstanbul'un fethiyle birlikte Türk hat sanatının ilk temelleri Fatih zamanında atılmış, yine ilk ciddi çalışmalar bu dönemde yapılmıştır. Fatih döneminden itibaren hat sanatının en nadide eserleri İstanbul'da meydana getirilmiş, yazı sanatındaki üslup ve ekoller burada oluşmuş ve diğer coğrafyalara yayılmıştır.³⁴ Bu çerçevede Osmanlı dönemi yazılarında görülen ilk büyük gelişme hattat Yahya Sûfî ve oğlu Ali b. Yahya Sûfî ile gerçekleşmiştir. Fatih Camii yazıları Yahya Sûfî, Topkapı Sarayı Bâb-ı hümayun yazıları ise Ali Sûfî'nin elinden çıkmıştır.³⁵

Fatih devrinden sonra, II. Bâyezid'in tahta çıkması ve Şeyh Hamdullah'ın İstanbul'a gelmesiyle hat sanatında yeni bir dönem başlamıştır. Şeyh Hamdullah, II. Bâyezid'in teşvik ve tavsiyesi üzerine Yâkût'un yazılarında çalışmalar ve estetik değerlendirmeler yaparak kendi sanat zevkine uygun bir tarz yaratmayı başarmıştır. "Şeyh üslubu" adı verilen bu yeni üslup ile Osmanlı-Türk hat sanatında Yâkût el-

³⁰ Alparslan, , *Hat ve Tezhip Sanatı*, s. 29; Serin, *Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar*, ss. 62-63.

³¹ Özkafa, *İstanbul Selâtin Camilerinin Kuşak Yazıları*, s. 17.

³² Muhittin Serin, "Yâkût el-Musta'sımî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 43, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2013, s. 291.

³³ Derman, "Hat", C. 16, s. 428.

³⁴ Abdülhamit Tüfekçioğlu, "Osmanlı Sanatının Oluşumunda Yazı", *Hat ve Tezhip Sanatı*, der. Ali Rıza Özcan, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 2015, s. 59.

³⁵ Süleyman Berk, *Devlet-i Aliyye'den Günümüze Hat Sanatı*, İnkılab Yayınları, İstanbul 2013, ss. 17-19.

Musta'sımî devri son bulmuştur.³⁶ Mushaf yazımında Şeyh Hamdullah ile birlikte Nesih yazı kullanılmış ve böylece, Yâkût yazılarındaki donukluk yerini canlılığa bırakmıştır. Harflerin yapısında büyük değişiklik olmuş ve harflerin satırda oturuşu düzelmiştir.³⁷

Kanunî döneminde Yâkût üslubunu tekrar canlandıran Ahmed Şemseddin Karahisarî'nin (ö. 963/1556) ekolü, kendinden bir nesil sonraki hattatlar tarafından devam ettirilememiş ve unutulmuştur. Ancak Karahisarî'nin istif ve terkip bakımından celî sülûste Şeyh Hamdullah'dan ileri olduğu bilinmektedir.³⁸

Şeyh Hamdullah'ın yazılarını araştırma ve incelemeye tabi tutarak kendine bir üslup ortaya koyan Hâfız Osman (ö. 1110/1698), Şeyh üslubu yerine kendi üslubunu getirmeyi başarmıştır.³⁹ Bu yeni ekol başlangıçta tenkide uğramakla beraber zamanla kabul edilmiş ve Şeyh'in yolunu unutturmuştur. Yaşamı boyunca yirmi beş Mushaf kaleme alan sanatkârın aklâm-ı sitte ile eser verdiği en'am, cüz, kıta ve murakka'sı sayısızdır.⁴⁰ Hilye-i şerîf'i levha halinde yazan, hilyenin Türkçe meâllisini oluşturan, delâilü'l-hayrât'ı sanat zevkiyle kitaplaştıran ilk kişi yine Hâfız Osman olmuştur.⁴¹

Hâfız Osman'dan yaklaşık bir asır sonra İsmâil Zühdi (ö. 1221/1806) ve kardeşi Mustafa Râkım (ö. 1241/1826) onun eserlerinden ilham alarak kendi sanat üsluplarını oluşturmuşlardır. Mustafa Râkım gerek celî sülûs yazıları gerekse harf ve istif mükemmeliyetiyle aklâm-ı sitte'yi kemâle erdirmiştir.⁴² Râkım'ın padişah tuğralarını yeniden düzenleyerek bu alanda da inkılap yaptığı bilinmektedir.⁴³

Hasan Rızâ Efendi (1849-1920), Mehmed Aziz Efendi (1871-1934) Reisü'l-Hattatîn Kâmil Akdik (1861-1941), Mehmed Emin Yazıcı (1883-1945), İsmail Hakkı Altunbezer (ö. 1946), Hacı Nuri Korman (1868- 1951), Macid Ayral (1891-1961), Halim Özyazıcı (1898-1964), Hâmid Aytaç (1891- 1982) ve Emin Barın (1913-1987)

³⁶ Derman, "Hat", C. 16, s. 429.

³⁷ Berk, *Devlet-i Aliyye'den Günümüze Hat Sanatı*, s. 22.

³⁸ Derman, "Hat", C. 16, s. 429; Berk, *Devlet-i Aliyye'den Günümüze Hat Sanatı*, s. 23.

³⁹ Derman, "Hat", C. 16, s. 429.

⁴⁰ M. Uğur Derman, "Hâfız Osman", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 15, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1997, s. 99.

⁴¹ M. Uğur Derman, *Ömrünün Bereketi: I*, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul 2011, ss. 281-290.

⁴² Alparslan, *Osmanlı Hat Sanatı Tarihi*, ss. 164-165; Derman, "Hat", C. 16, ss. 429-430.

⁴³ Berk, *Devlet-i Aliyye'den Günümüze Hat Sanatı*, s. 37.

gibi isimler, genellikle 20. yüzyılda eserler vermiş ve hat sanatını Osmanlı devrinden günümüze taşımada köprü görevi üstlenmiş kıymetli hattatlardır.⁴⁴

2.3. Hat Sanatında Yazı Çeşitleri

İslâm sanatının merkezi bir konumunda yer alan hat sanatı, tarihi süreç içerisinde kullanım alanına göre çeşitlilik göstermiştir. Yazı çeşitleri; tevkî‘, rikâ‘, muhakkak, reyhânî, sülüs, nesih (aklâm-ı sitte), ma‘kılî, kûfî, siyâkat, divanî, celî divanî, rik‘a ve ta‘lik olarak sıralanabilir.⁴⁵

Ma‘kılî, sözlükte; “kale gibi sığınacak yer” anlamına gelmektedir. Harflerinin hepsi düz, köşeli, geometrik ve donuktur. Bu sebepten sertlik ve katılık ifade eder. Gözlü ve başlı harfler kare görünümündedir. Her harf olmasa da çoğu harf dört hareketten meydana geldiği için bu yazıya “hatt-ı satrancılî” de denilmiştir. Bu yazı, kalın (celî) ve ince olmak üzere iki çeşittir.⁴⁶ Ma‘kılî yazı gerek tek satır üzerine gerekse istif şekli olsun, mimariye bağımlı bir yazı türüdür.⁴⁷

Kûfî, İslâmiyet’in doğuşundan 10. yüzyıla kadar bilhassa mushaf yazımında kullanılmış, sonraki dönemlerde de mimari eserlerin kitâbe ve tezyinatında sıkça tercih edilmiştir.⁴⁸ Bu yazıda düzlük ve yuvarlaklık belirli ölçüde birbirlerine karıştırılmıştır. Gözlü ve başlı harflerin hareketi üçe indirildiğinden dolayı bu harflerin başları üçgenimsi bir hâl almıştır. Kûfî yazının yazma ve yapma (tezyinî) olmak üzere iki çeşidi bulunmaktadır. Kûfiye, birçok yazıya kaynaklık ettiğinden ümmü’l-hutût yani yazıların anası da denilmiştir.⁴⁹

Tevkî‘, “bir şeyi vâki ettirmek, oldurmak ve tesir etmek”tir. Sülüs’ün kaidelerine tabi olmakla beraber onun biraz daha küçüğü ve adeta pek özen gösterilmeden yazılanıdır. Bu yazının en belirgin özelliği birleşmeyen harflerin (elif-ra-vav) yazıda birbirine bağlanabilmesidir. Halife ve vezirlerin mektupları bu yazı ile

⁴⁴ İshak Kızılgöçer, *Mehmed Şefik Bey ve Hat Sanatındaki Yeri*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Samsun 2020, s. 16; Özkafa, *İstanbul Selâtin Camilerinin Kuşak Yazıları*, ss. 24-25.

⁴⁵ Alparslan, *Osmanlı Hat Sanatı Tarihi*, s. 25.

⁴⁶ Yazır, *Medeniyet Âleminde Yazı ve İslâm Medeniyetinde Kalem Güzeli*, ss. 76-78.

⁴⁷ Nihat Boydaş, *Ta‘lik Yazıya Plastik Değer Açısından Bir Yaklaşım*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1994, s. 18.

⁴⁸ Serin, *Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar*, s. 76.

⁴⁹ Yazır, *Medeniyet Âleminde Yazı ve İslâm Medeniyetinde Kalem Güzeli*, ss. 79-80.

yazıldığından bu adı aldığı bilinmektedir. Aynı şekilde, padişahların buyruklarının üzerine çekilen nişana ve tuğralara da tevki‘ denilmiştir.⁵⁰

Rikâ‘, kâğıt ve deri parçaları üzerine süratle yazılan yazıların adıdır. Tevki‘’nin küçük şekilde yazılanı olup onun kaidelerine bağlıdır. Osmanlı devletinde vakıf işlerinde, Kur’ân-ı Kerîm’lerin dua sayfasında, öğrencilerin icâzetnâmelerinde bu yazı kullanılmıştır. Bundan dolayı bu yazıya hatt-ı icâze denilmiştir.⁵¹

Muhakkak, sözlükte; “muhkem, muntazam, sağlam söz ve sağlam dokunmuş elbise” anlamına gelmektedir. Harflerinin açık ve istif kullanılmadan yazılması sebebiyle bu ismi aldığı ifade edilmektedir.⁵² Bu yazının kalem kalınlığı 2,5-3 mm olup sülüs kalem kalınlığıyla aynıdır. Sülüs yazının bir çeşidi olduğunu söyleyenler olduğu gibi, köşeliğinden dolayı kûfi yazıdan doğduğunu kabul edenler de bulunmaktadır. Muhakkak yazı Kur’ân, şiir ve kaside yazımında, Osmanlılarda ise besmele ve bilhassa hilye-i şerifleri yazmak için kullanılmıştır.⁵³

Reyhânî, muhakkak yazıya çok yakın olup onun küçük yazılan hâlidir. Muhakkak yazının üçte bir küçüklüğündedir. Harflerinin birçoğu reyhan çiçeğine benzetildiği için yazıya bu adın verildiği ileri sürülmektedir. Reyhânî yazı, sayfada fazla yer kapladığı ve sülüs’e benzediği için özellikle 16. yüzyıldan itibaren yerini sülüs ve nesih yazıya bırakmıştır.⁵⁴

Sülüs, sözlükte; “üçte bir” demektir. Harflerinin üçte ikilik kısmı düz, üçte birlik kısmı yuvarlak olması sebebiyle bu adı almıştır. Ümmü’l-hutût (yazıların anası) olarak bilinen bu yazı, Abbasîler döneminden sonra kullanılmaya başlanmış ve 16. yüzyıldan itibaren de İslâm âleminde muhakkak yazının yerini almıştır.⁵⁵

Nesih, sözlükte; “ortadan kaldırmak, iptal etmek, onun yerine başka birşey koymak” demektir. Kitap yazımında diğer yazılardan daha fazla tercih edildiği ve resmen ortadan kaldırıp onların yerini aldığı için bu isimle anıldığı ileri sürülmektedir. Sülüs yazıya yakın olup kalem kalınlığı üçte biri kadar yani

⁵⁰ Alparslan, *Osmanlı Hat Sanatı Tarihi*, s. 27.

⁵¹ Alparslan, *Osmanlı Hat Sanatı Tarihi*, s. 27.

⁵² Alparslan, *Hat ve Tezhip Sanatı*, s. 34.

⁵³ Boydaş, *Ta’lik Yazıya Plastik Değer Açısından Bir Yaklaşım*, ss. 26-27.

⁵⁴ Ali Alparslan, *Osmanlı Hat Sanatı Tarihi*, s. 26.

⁵⁵ Alparslan, *Hat ve Tezhip Sanatı*, s. 34.

1mm'dir.⁵⁶ İslâm dünyasında başta mushaflar olmak üzere kitapların yazımında bu yazı kullanılmıştır.

Siyâkat, sözlükte; “bir istikamete yönelmek, ileriye götürmek, takip etmek, avlamak, tarz, usul, atmacanın ayak bağı” manalarına gelmektedir. Sanat yazısı olmaktan çok, maliye, tapu, vakfa ait vesika ve kayıtlarda kullanılan siyâkat yazısının kökeni kûfiye dayanmaktadır. Kendine has tarzı olan bu yazının okunup yazılması son derece güçtür.⁵⁷

Divanî, öz Türk yazısıdır.⁵⁸ Osmanlı Devletinde divanda alınan kararlar, fermanlar, i'lâm, buyruldu, hüküm, berat gibi resmî yazışmalar bu hatla yazılmıştır. “Divana mahsus” manasına gelen bu yazı yalnızca Dîvân-ı Hümâyûn'da kullanıldığı için bu adı almıştır.⁵⁹ Kendine özgü harf şekli olan bu yazının gizliliğini korumak için harf ve kelimeleri iç içe yazılmıştır. Satır sonlarının yukarı doğru yükselmesi, elif, dal, ra, vav gibi harflerin kendinden sonra gelen harfle birleşmesi bu yazının en temel özellikleri olarak sayılabilir. Fatih Sultan Mehmed zamanından kalan divanî örneklerine bakıldığında bu yazının daha önceki bir dönemde ortaya çıkmış olduğu anlaşılmaktadır.⁶⁰

Celî Divanî, “Divanînin büyüğü” anlamına gelse de iki yazı arasında farklılıklar bulunur. Dîvânîde harekesiz olan harfler burada harekeli ve süslüdür. Yine divanîde istifli ve istifsiz yazılabilen harfler burada istifli ve karmaşık bir durum oluşturmaktadır. Ayrıca celî divanî yazının kalem ağzı divanîye nispetle genişlik arz etmektedir.⁶¹

Rik'a, Türk hattatlarının icat ettiği ve divanî özelliklerini taşıyan bu yazı, hızlı ve kolay okuma-yazma ihtiyacından doğmuştur. Rik'ada, dîvânîdeki dikey harfler küçülmüş ve sadeleşmiş, zülfe, kavis ve meyil ortadan kalkmıştır. Günlük hayatta ve mektuplarda sıkça kullanılan bu yazının Mümtaz Efendi rik'ası (ö. 1872) diğer adıyla

⁵⁶ Alparslan, *Osmanlı Hat Sanatı Tarihi*, s. 27.

⁵⁷ Alparslan, *Hat ve Tezhip Sanatı*, ss. 43-44.

⁵⁸ İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu, *Türklerde Yazı Sanatı*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Mersin 1993, s. 62.

⁵⁹ Ali Alparslan, “Dîvânî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 9, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1994, ss. 445-446.

⁶⁰ Alparslan, “Dîvânî”, C. 9, ss. 445-446.

⁶¹ Alparslan, *Hat ve Tezhip Sanatı*, ss. 41-42.

Bâb-ı Âlî rik'ası ile Mehmed İzzet Efendi (ö. 1903) rik'ası olarak iki çeşidi bulunmaktadır.⁶²

Ta'lik/Nesta'lik, aklâm-ı sitteden sonra ortaya çıkan ve İslâm yazısında çok önemli bir konuma sahip olan nesta'lik sözlükte; “asma, asılma” manasına gelmektedir. Bu isimle anılmasının sebebi harflerin asılmış gibi görünüm arz etmesinden ileri gelir.⁶³ Mîr İmâd-i Hasenî'nin öğrencilerinden Buhârî Dervîş Abdiyye-i Mevlevî adıyla tanınan Seyyid Abdullah, nesta'lik yazıyı İran'dan İstanbul'a taşıdıktan sonra, Osmanlı hat sanatkârları bu yazıya ta'lik ismini vermişlerdir.⁶⁴ Osmanlıda ta'lik olarak bilinen bu yazının İran'daki adı nesta'liktir. Ta'lik yazının hurde, celî, kırma gibi türleri bulunur. Mehmed Esad Yesârî öncülüğü ve oğlu Yesârîzâde Mustafa İzzet'in gayretiyle Osmanlı nesta'lik ekolü adı ile yeni bir üslup meydana getirilmiştir.⁶⁵

Ta'lik yazıdan bahsetmişken önemli Türk ta'lik hattatlarını da zikretmek gerekir. İslâm âleminin ta'lik yazıda en meşhur isimlerinden olan İranlı Mîr İmâd'ın etkisinde gelişen Dervîş Abdi (ö. 1647), Siyâhî Ahmed Efendi (ö. 1687), Mehmed Esad Yesârî'nin hocası Dede-zâde (ö. 1759), Şeyhülislâm Veliyyüddîn Efendi (ö. 1768), Hekimbaşı Kâtibzâde Mehmed Refî Efendi (ö. 1769) ve Mehmed Esad Yesârî Efendi'den (ö. 1798) sonra oğlu Yesârîzâde Mustafa İzzet Efendi (ö. 1849) ile ta'lik hatta Türk ekolü gelişmiştir. Sonrasında bu ekol, Ali Haydar Bey (1802-1870), Hulûsi Yazgan (1869-1940), Necmeddin Okyay (1883-1976) ve Kemal Batanay (1893-1981) tarafından devam ettirilmiştir.⁶⁶

2.4. Hat Sanatında Eser Türleri

Kitâbe: Herhangi bir abidenin iç veya dış duvarında bulunan ve yapı ile ilgili önemli bilgiler içeren mimari elemandır.

Hilye-i Şerîf: Hz. Peygamberin fizikî özelliklerini anlatan hüsn-i hat ile yazılmış levhaların genel adıdır.

⁶² Muhittin Serin, “Rik'a”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 35, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2008, ss. 108-109.

⁶³ Alparslan, *Osmanlı Hat Sanatı Tarihi*, s. 28.

⁶⁴ Yazır, *Medeniyet Âleminde Yazı ve İslâm Medeniyetinde Kalem Güzeli*, ss. 96-97.

⁶⁵ Alparslan, *Osmanlı Hat Sanatı Tarihi*, s. 28.

⁶⁶ Özkafa, *İstanbul Selâtin Camilerinin Kuşak Yazıları*, s. 25.

Levha: Bir yere asılmak üzere yazılan hüsn-i hattın camlanmış ve çerçevelenmiş şeklidir.⁶⁷

Kıta: Hat sanatında kullanılan kıta terimi “parça, kısım” manası ile bir hat tabiri haline gelmiştir. Kıta yazımında kullanılan hat çeşidi, bu kelimenin başına getirilerek kıtanın türü de belirtilmiş olur: ta‘lik kıta, sülüs-nesih kıta gibi...⁶⁸

Murakka‘: Kıtaların bir araya getirilmesiyle oluşturulan albümlere murakka‘ adı verilir.⁶⁹

Nişan Taşı: Okçulukta, kırılan önemli rekolarların unutulmaması için okun düştüğü alana dikilen ve atan kişi ile ilgili de önemli bilgiler veren dikili taşlardır.

2.5. Hat Sanatı ile İlgili Terimler

Âhar: Çoğunlukla nişasta, yumurta akı ve pirinçten elde edilen ve kâğıt üzerinde kalemin rahat hareket etmesini sağlayan bir çeşit sıvı.⁷⁰

Âhenk: Harflerin yapılarının hem tek başlarına hem de diğer harflerle bütünlük ve uyum içerisinde olmasıdır.⁷¹

Altın (Zer) Mürekkep: Dövülerek inceltelen yüksek ayarda altına arap zıncı karıştırılmasıyla oluşturulan mürekkeptir. Mürekkebin kullanılacağı zaman jelatinli su ilave edilir ve fırçayla kalemin ağzına sürülerek yazılır. Zerendûd yazılar bu şekilde hazırlanır.⁷²

Başmakam: Hilye-i şerîflerde bismelenin bulunduğu en üst kısımdır.

Celf: Her çeşit yazının iri yazılan hâline verilen addır.

Çihâr-ı yâr-ı güzîn: Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali için kullanılan bir tabirdir.⁷³

Etek: Hilye-i şerîflerde duaların yazıldığı en al kısımdır.

Göbek: Hilye-i şerîflerde Hz. Peygamber’in fiziki özelliklerinin anlatıldığı dairevî bölüm.

⁶⁷ M. Uğur Derman, *Sakıp Sabancı Müzesi Hat Koleksiyonundan Seçmeler*, Akbank Sanat Yayınları, İstanbul 2002, ss. 28-29.

⁶⁸ Derman, *Sakıp Sabancı Müzesi Hat Koleksiyonundan Seçmeler*, ss. 25-26.

⁶⁹ Derman, *Sakıp Sabancı Müzesi Hat Koleksiyonundan Seçmeler*, s. 27.

⁷⁰ Berk, *Devlet-i Aliyye’den Günümüze Hat Sanatı*, s. 255.

⁷¹ Berk, *Devlet-i Aliyye’den Günümüze Hat Sanatı*, s. 255.

⁷² M. Uğur Derman, “Hat Sanatında Kullanılan Alet ve Malzemeler”, *Hat ve Tezhip Sanatı*, der. A. Rıza Özcan, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 2015, s. 228.

⁷³ Berk, *Devlet-i Aliyye’den Günümüze Hat Sanatı*, s. 255.

İcâzet: Hat sanatında öğrencilere hocaları tarafından, yazılarının altına imza atma izni veren belgedir.⁷⁴

İs Mürekkebi: İs, arap zamkı ve saf su karışımıyla elde edilen bir mürekkep çeşididir. İs; yakılınca is veren balmumu, neft yağı, bezir yağı ve gaz yağı gibi çeşitli maddelerden elde edilir.⁷⁵

İstif: Harf ve kelimelerin estetik ölçülere bağlı kalacak şekilde üst üste yerleştirilmesidir.⁷⁶

Keşîde: Bir harfin uzatılmasıyla meydana gelen düzümsü fazlalık.

Ketebe: Hattatın yazısına ismini koymasındır. İmza demektir.⁷⁷

Meşk: Türk-İslâm sanatlarında hocaların öğrencilerine, taklit ederek öğrenmesi maksadıyla verdiği ders ve örnekler.⁷⁸

Satır Kürsüsü: Harflerin ve kelimelerin satır çizgisinin üzerinde bulunan yerlerine verilen addır.

Sarı (Zırnık) Mürekkep: Zırnık adıyla bilinen alsenik sülfürün ezildikten sonra arap zamkıyla karıştırılmasıyla elde edilir.⁷⁹

2.6. Mehmed Esad Yesârî (ö. 1213/1798)

Anadolu kazaskerliği muhızlılarından⁸⁰ Kara Mahmud Ağa'nın oğlu⁸¹ olan Mehmed Esad Yesârî İstanbul'da dünyaya gelmiştir.⁸² Vücudunun sağ tarafı kısmî

⁷⁴ Berk, *Devlet-i Aliyye'den Günümüze Hat Sanatı*, s. 257.

⁷⁵ Derman, "Hat Sanatında Kullanılan Alet ve Malzemeler", *Hat ve Tezhip Sanatı*, s. 227.

⁷⁶ M. Uğur Derman, "İstif", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 23, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2001, ss. 330-333.

⁷⁷ Berk, *Devlet-i Aliyye'den Günümüze Hat Sanatı*, s. 256.

⁷⁸ Muhittin Serin, "Meşk", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 29, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2004, ss. 374-375.

⁷⁹ Derman, "Hat Sanatında Kullanılan Alet ve Malzemeler", *Hat ve Tezhip Sanatı*, s. 227.

⁸⁰ Mahkemelerde davalı veya davacıyı mahkeme huzuruna celbeden görevli, yüksek rütbeli bir yeniçeri kumandanının unvanı. Recep Ahışalı, "Muhız", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 31, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2006, ss. 85-86.

⁸¹ Derman, *Ömrümün Bereketi: I*, ss. 290-297; Müstakîmzâde Süleymân Sa'deddîn, *Tuhfe-i Hattâtîn*, Klasik Yayınları, İstanbul 2014, ss. 658-659; Şevket Rado, *Türk Hattatları*, Yayın Matbaacılık, İstanbul 1988, ss. 182-184.

⁸² 1730'lu yıllarda doğduğu tahmin edilmektedir. Bkz. M. Uğur Derman, "Yesârî Mehmed Esad", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C.43, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2013, ss. 486-487; Derman, *Sakıp Sabancı Müzesi Hat Koleksiyonundan Seçmeler*, s. 124; M. Uğur Derman, *İslam Kültür Mirasında Hat Sanatı*, İrcica, İstanbul 1992, ss. 206-207; Yılmaz Öztuna, *Osmanlı Âileleri*, C 2, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1990, ss. 887-888;

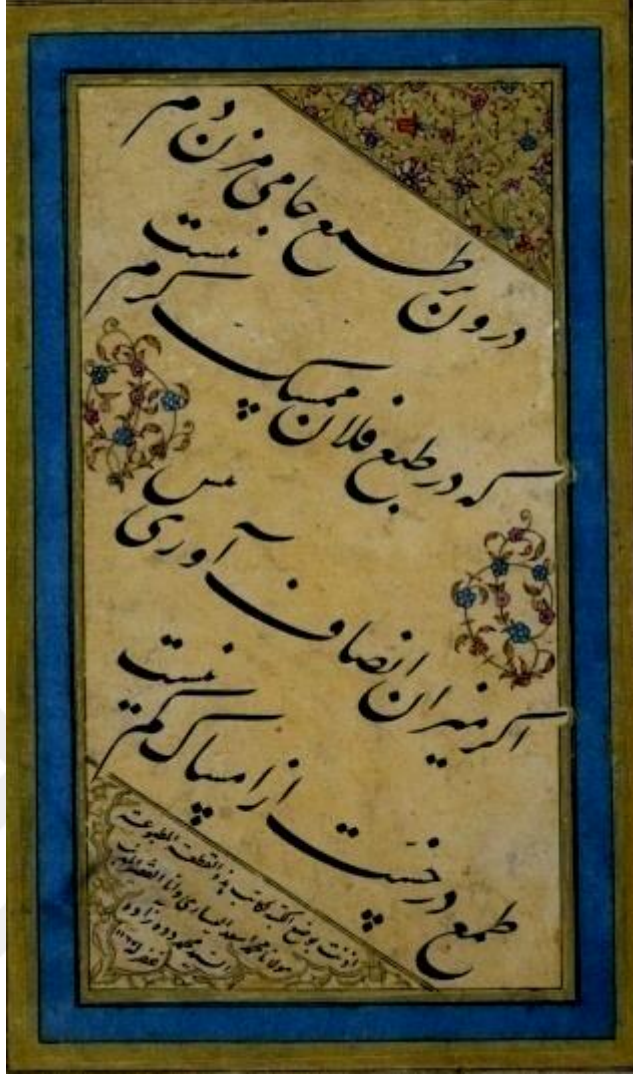
felçli, sol tarafı ise râ'şeli⁸³ olarak doğan Mehmed Esad bundan dolayı yazılarında sol elini kullanmış ve solak anlamına gelen “Yesârî” lakabı ile meşhur olmuştur.⁸⁴

Rivayete göre, bir gün Yesârî'nin babası onu devrin ünlü ta'lik üstatlarından Şeyhülislâm Velîyüddin Efendi'nin yanına götürür. Oldukça sert mizaçlı bir kişi olan Velîyüddin Efendi: “Sağlamlar bitti de solaklarla da mı uğraşacağız” diyerek rahatsızlığı sebebiyle kendisini kabul etmez. Bunun üzerine Kara Mahmud Ağa oğlu ile beraber devrin tanınmış bir diğer ta'lik hattatı olan Dedezâde Mehmed Said Efendi'ye müracaat eder. Talebenin hâlini gören Dedezâde yazı yazabileceğine inanmamakla birlikte onu boş çevirmemek ve kırmamak için Mehmed Esad'ın eline bir meşk verir: “Oğlum buna benzeterek yaz da getir” der. Kısa bir süre sonra Mehmed Esad yazılarını hocasına götürür. Dedezâde talebesinin yazısına bakarak: “Oğlum, hocanın verdiği meşke bakarak yazılır, usûl böyledir, sen ise yazımı tekrar bana getirmişsin” dediğinde Mehmed Esad yazıyı kendisinin yazmış olduğunu söylese de hocası Dedezâde Efendi'yi inandıramaz. Hocasının gözü önünde eli titreyerek hızlıca aynı meşki yazınca Dedezâde şaşırır. “Bu sana Allah tarafından verilen bir kabiliyettir. Kısa zamanda sen bu yazıda muvaffak olursun” diyerek talebesine yeni yazılar vermiştir.⁸⁵

⁸³ Titreme titreyiş. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi, Ankara 2004, s. 878; Müstakîmzâde, *Tuhfe-i Hattâtîn*, s. 658-659; Ahmet Cevdet, *Tarih-i Cevdet*, C. 5-6, Matbaa-i Osmânî, İstanbul 1891, ss. 314-315; İbnülemin Mahmud Kemal İnal, *Son Hattatlar*, İstanbul Maarif Basımevi, İstanbul 1955, ss. 531-536; Mirza Hâbib, *Hat ve Hattâtân*, Matbaa-i Ebüzziyâ, İstanbul 1306, s. 243.

⁸⁴ Derman, *Sakıp Sabancı Müzesi Hat Koleksiyonundan Seçmeler*, s. 124; Rado, *Türk Hattatları*, ss. 182-184; Öztuna, *Osmanlı Aileleri*, s. 887-888; Mehmed Süreyya, *Sicilli-i Osmânî 2*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları 30, İstanbul 1996, s. 495.

⁸⁵ Rado, *Türk Hattatları*, ss. 182-184.

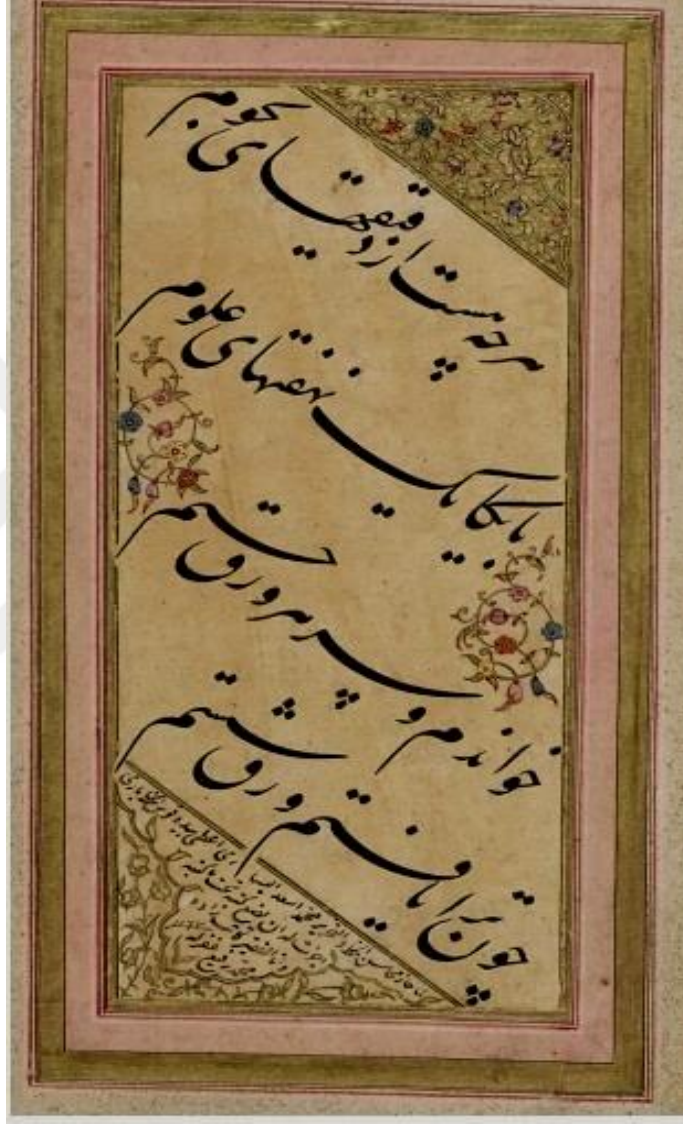
Şekil 2.2. Mehmed Esad Yesârî'nin Hocası Dedezâde Mehmed Said'den Aldığı 1167/1753 Tarihli Ta'lik Mâil Kıta İcâzetnâmesi (T.S.M. Env. No: G.Y. 324-87)⁸⁶

Kısa bir zaman sonra ta'lik yazıdan icâzet alacak konuma ulaşan Mehmed Esad için icâzet merasimi düzenlenir. Dönemin tanınmış hattatlarının merasime katılması âdet olduğundan Şeyhülislâm Velîyüddin Efendi de davet edilmiştir. Hocaların huzurunda levha yazan Mehmed Esad'ı Velîyüddin Efendi dikkat ve hayranlık içerisinde izledikten sonra gözyaşlarını tutamayarak “Bu çocuğun hocası olma şerefi bize nasip olacakken ne yazık ki kaçırdık”; başka bir zamanda da “Cenâb-ı Allah

⁸⁶ Zeynep Afra Soyuer, *Hat Sanatında İcâzetname ve Ketebe Geleneği*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2019, s. 93.

bize bu zatı kibrimizi kırmak için göndermiştir” dediği Filibeli Hacı Ârif Efendi’den nakledilmektedir.⁸⁷

Mehmed Esad Yesârî 1167/1753 tarihinde Dedezâde Mehmed Said Efendi’den icâzetini almış ve bu icâzet Kâtîpîzâde Mehmed Refî ve İsmail Refîk Efendiler tarafından da tasdik edilmiştir.⁸⁸

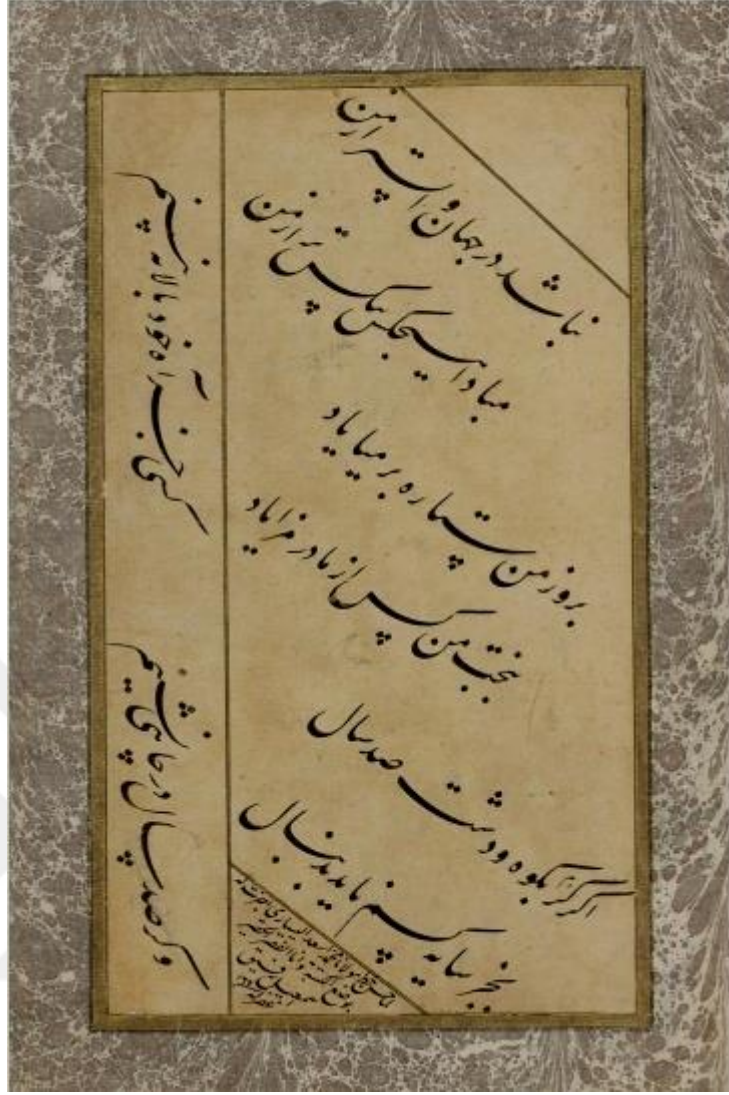

Şekil 2.3. Mehmed Esad Yesârî’nin Hocası Kâtîbîzâde Mehmed Refî Efendi’den Aldığı 1167/1753 Tarihli Ta’lik Mâil Kıta İcâzetnâmesi (T.S.M. Env. No: G.Y. 324-88)⁸⁹

⁸⁷ Ahmet Cevdet, *Tarih-i Cevdet*, C. 5-6, ss. 314-315; Derman, “Yesârî Mehmed Esad”, C. 43, ss. 486-487; Derman, *Ömrümün Bekereti: 1*, ss. 290-297; Rado, *Türk Hattatları*, ss. 182-184; Ali Rıza Özcan, “Yesârîzâde Mustafa İzzet Mektebi” *Hat ve Tezhip Sanatı*, der. Ali Rıza Özcan, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 2015, s. 145-147.

⁸⁸ Rado, *Türk Hattatları*, ss. 182-184.

⁸⁹ Soyuer, *Hat Sanatında İcazetname ve Ketebe Geleneği*, s. 94.

Şekil 2.4. Mehmed Esad Yesârî'nin Hocası İsmail Refîk Efendi'den Aldığı 1167/1753 Tarihli Ta'lik Mâil Kıta İcâzetnâmesi (T.S.M. Env. No: G.Y. 324-89)⁹⁰

Yesârî, hocası Dedezâde'den icâzet alan talebelerin üçüncüsü olmuştur.⁹¹ İcâzetini aldıktan sonra, ilk başlarda İranlı büyük hattat Mîr İmâd-i Hasenî'nin (ö. 1024/1615) tesirinde eserler veren Yesârî bu sebeple İmâd-i Rûm lakabıyla anılmış⁹² ancak zamanla kendi sanat zevkini ortaya koyarak ta'lik yazıda Türk üslubunu başlatmıştır.⁹³

⁹⁰ Soyuer, *Hat Sanatında İcâzetname ve Ketebe Geleneği*, s. 95.

⁹¹ Özcan, "Yesârîzâde Mustafa İzzet Mektebi", ss. 145-147; Müstakîmzâde, *Tuhfe-i Hattâtîn*, ss. 658-659.

⁹² Ahmet Cevdet, *Tarih-i Cevdet*, C. 5-6, ss. 314-315; Derman, *Ömrümün Bereketi: I*, ss. 290-297; Özcan, "Yesârîzâde Mustafa İzzet Mektebi", ss. 145-147.

⁹³ İran üslubunu kabul etmiş bazı kişiler ta'lik hattını bozduğu gerekçesiyle Yesârî'yi tenkit etmiştir. Bkz. Derman, "Yesârî Mehmed Esad", C. 43, 486-487; Derman, *Ömrümün Bereketi: I*, ss. 290-297; Derman, *Sakıp Sabancı Müzesi Hat Koleksiyonundan Seçmeler*, s. 124; Derman, *İslam Kültür Mirasında Hat Sanatı*, ss. 206-207.

Yesârî icâzetini aldığında Osmanlı tahtında bulunan III. Osman onun şöhretini duymuş ve huzuruna davet etmiştir. Padişahın emri üzerine karşısında oturup birkaç satır yazarak hünkâra sunmuş ve onun iltifatına mazhar olmuştur.⁹⁴ Fakat kendisine yalnızca 40 kuruş ihsanda bulunulduğu için hat kaynakları bunu bahtsızlık olarak nitelendirmiştir.⁹⁵ III. Mustafa, tahta çıktıktan sonra Yesârî'yi Saray-ı Hümayun'a hat hocası olarak tayin etmiştir.⁹⁶ İnce ruhlu, sanata pek düşkün olan Sultan III. Selim ile sanatkârın arasında geçen hadise anlatılmaya değerdir: Hattat Yesârî Efendi, oğlu Mustafa İzzet (ö. 1849) ile beraber 1206/1712 senesinde hacca gitmeye niyetlenince bunu duyan padişah III. Selim onları saraya davet ederek Şeyh Gâlib'e (ö. 1799) ait olan kasideyi Aynalıkavak kasrı için yazmasını istemiştir. Ancak hac farızası sebebiyle yazamayacak olursa, başkasına yazdırmaya da gönlünün razı olmadığını söyleyip: "Lakin benim hatırım için, zahmete katlanın" diyerek hac yolculuğu için 12500 kuruş ihsanda bulunmuştur.⁹⁷

Yesârî'nin çok sayıda talebesinin olduğu, evinin önüne gelenlere âharlı kâğıt satan Kadir Usta adlı birinin geçimini bu şekilde sağladığı hatta en iyi kalem, mürekkep ve kalemtıraş satıcılarının onun evini adeta pazar yerine dönüştürdükleri Hattat Sami Efendi'den nakledilmektedir.⁹⁸ Sicill-i Osmânî'de hattatın aynı zamanda kadılık da yaptığından bahsedilmektedir.⁹⁹

Yesârî Efendi, Hatice hanımla evlenmiş ve ondan kendisi gibi kabiliyetli bir hattat olacak olan Mustafa İzzet Efendi adında bir evladı olmuştur. Hatice Hanım eşinden 22 yıl sonra vefat etmiş ve Rumeli Hisarı mezarlığına defnedilmiştir.¹⁰⁰

Son yıllarını rahatsızlıklarla geçiren Mehmed Esad Efendi, 11 Recep 1213/ 19 Aralık 1798'de vefat etmiş, Fatih'in Gelenbevi semtinde bulunan Tûtî Abdullatif

⁹⁴ Derman, "Yesârî Mehmed Esad", C. 43, 486-487; M. Uğur Derman, *Türk Hat Sanatı Şaheserleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1982, s. 25.

⁹⁵ Mirza Hâbib, *Hat ve Hattâtân*, s. 243; Müstakimzâde, *Tuhfe-i Hattâtîn*, ss. 658-659.

⁹⁶ Mirza Hâbib, *Hat ve Hattâtân*, s. 243.

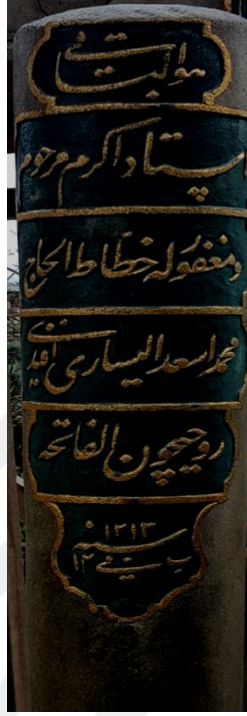
⁹⁷ Derman, *Ömrümün Bereketi: I*, s. 290-297; Derman, *Türk Hat Sanatı Şaheserleri*, s. 25; İnal, *Son Hattatlar*, ss. 531-536.

⁹⁸ İnal, *Son Hattatlar*, s. 531-536; Derman, "Mehmed Esad Yesârî", C. 43, 486-487; Rado, *Türk Hattatları*, ss. 182-184.

⁹⁹ Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmânî 2*, s. 495.

¹⁰⁰ İnal, *Son Hattatlar*, ss. 531-536; Öztuna, *Osmanlı Âileleri*, ss. 887-888.

Efendi Medresesi kabristanına defnedilmiştir.¹⁰¹ Fakat 51 sene sonra yol yapım çalışması sebebiyle onun ve oğlu Mustafa İzzet Efendi'nin kabirleri yol altında kalıp kaybolunca mezar kitâbeleri Fatih Camii'nin hazîresine nakledilmiştir.¹⁰²

Şekil 2. 5. Mehmed Esad Yesârî'nin Mezar Taşı Kitâbesi (Büşra G. Işık)

Metnin Okunuşu:

Hüve'l Bâkî

Üstad-ı Ekrem merhûm

Ve mağfûrun leh Hattât el-Hâc

Mehmed Esad el-Yesârî Efendi

Rûhîçun el-Fâtihâ

Fi 12 Receb, Sene 1213/19 Aralık 1798.

¹⁰¹ M. Uğur Derman Yesârî'nin mezar taşı kitâbesini oğlu Yesârîzâde'nin yazdığını nakletmektedir. Bkz. M. Uğur Derman, “Yesârîzâde Mustafa İzzet”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 31, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2006, ss. 307-309; Derman, *İslâm Kültür Mirasında Hat Sanatı*, ss. 206-207; Derman, *Sakıp Sabancı Müzesi Hat Koleksiyonundan Seçmeler*, s. 124; Derman, “Yesârî Mehmed Esad”, C. 43, ss. 486-487.

¹⁰² Mahmud İbnülemin Kemal İnal o vakitler Evkaf Müzesi İdare meclisindeyken mezar kitâbelerinin alınan karar ile müzeye nakledildiğini, bir süre sonra da Fatih türbesi hazîresine konulmak üzere Evkaf Nezaretine verildiğini söyler. Bkz. İnal, *Son Hattatlar*, ss. 531-536; Necmettin Okyay (1883/1976) sepet içinde taşınacak kadar ufak olduğu rivâyetini, kemik kalıntılarından anlayabilmek için kabri nakledilirken Fatih'e gitmişse de yetişemediğini üzümlere söylemiş. Bkz. Derman, *Ömrümün Bereketi: I*, ss. 290-297; Derman, “Yesârî Mehmed Esad”, C. 43, ss. 486-487.

2.7. Hocaları

Mehmed Esad Yesârî'ye hat icâzeti veren üç hat üstadı bulunmaktadır. Bu hattatlar; İsmail Refik Efendi (ö. 1171/1757), Dedezâde Seyyid Mehmed Said Efendi (ö. 1173/1759), Kâtibzâde Mehmed Refî Efendi (ö. 1183/1769) olarak sıralanmaktadır.

İsmail Refik Efendi (ö. 1171/1757)

İsmail Refik Efendi İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Küçük yaşta babası vefat edince Mehmed Said Efendi'nin himayesinde iyi bir eğitim görmüştür.¹⁰³ Kardeşi Mustafa Râşit Efendi ile beraber Kâtibzâde Mehmed Refî Efendi'den ta'lik yazıyı öğrenerek icâzet almıştır.¹⁰⁴ En meşhur talebesi Dedezâde Seyyid Mehmed Said'dir. Hacı Beşir Ağa tarafından yaptırılan medrese, çeşme ve sebil kitâbelerini yazdığı bilinmektedir.¹⁰⁵ Bir müddet müderrislik yaparak ilimle meşgul olmuş daha sonra da kadılık göreviyle ilmiye sınıfına dâhil olmuştur. Daha çok Rumeli'de kadılık yapmış olan İsmail Refik Efendi'nin vefat yeri bilinmemektedir.¹⁰⁶

Dedezâde Seyyid Mehmed Said Efendi (ö. 1173/1759)

İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Babası kadı Pehlivanzâde Seyyid Mustafa Efendi'dir.¹⁰⁷ Dedesi Seyyid Mehmed Dede olduğundan "Dedezâde" nâmı ile anılmıştır.¹⁰⁸ Kâtibzâde Mehmed Refî Efendi ve onun talebesi İsmail Refik Efendi'den ta'lik meşk ederek her ikisinden de icâzet almaya hak kazanmıştır.¹⁰⁹ Ayasofya Camii şadırvan kitâbeleri kendisine aittir.¹¹⁰ Çorlu Süleymaniye Medresesi müderrisliği yaparken 1173/1759 yılında vefat etmiştir. Kabri İstanbul'da bulunan Emîr Buhârî Tekkesi karşısındadır.¹¹¹

¹⁰³ <https://www.ketebe.org/sanatkar/ismail-refik-447>, (Erişim: 04.03.2021).

¹⁰⁴ <https://www.ketebe.org/sanatkar/ismail-refik-447>, (Erişim: 04.03.2021).

¹⁰⁵ Alparslan, *Osmanlı Hat Sanatı Tarihi*, ss. 226-227.

¹⁰⁶ <https://www.ketebe.org/sanatkar/ismail-refik-447>, (Erişim: 04.03.2021).

¹⁰⁷ <https://www.ketebe.org/en/artist/dedezade-seyyid-mehmed-sa-id-efendi-216>, (Erişim: 07.03.2021).

¹⁰⁸ Alparslan, *Osmanlı Hat Sanatı Tarihi*, s. 227.

¹⁰⁹ <https://www.ketebe.org/en/artist/dedezade-seyyid-mehmed-sa-id-efendi-216>, (Erişim: 07.03.2021).

¹¹⁰ Alparslan, *Osmanlı Hat Sanatı Tarihi*, s. 227.

¹¹¹ <https://www.ketebe.org/en/artist/dedezade-seyyid-mehmed-sa-id-efendi-216>, (Erişim: 07.03.2021).

Kâtibzâde Mehmed Refî Efendi (ö. 1183/1769)

Dîvân-ı Hümâyûn kâtipliği yapmış olan Mustafa Efendi'nin oğlu olarak İstanbul'da dünyaya geldi.¹¹² Bu yüzden kendisi “Kâtibzâde” künyesi ile tanınmaktadır.¹¹³ İyi bir hekimliğin yanında aynı zamanda şair ve usta bir hattattır. Saray hususî tabipliği, saray doktorlarının hekimbaşılığı, İstanbul kadılığı, Anadolu ve Rumeli kazaskerliği gibi muhtelif vazifelerde bulunmuştur.¹¹⁴ Ta'lik yazıyı Kazasker Abdülbâki Ârif Efendi'den meşk ettikten sonra sülûs ve nesih yazıyı öğrendiği Mehmed Rasim Efendi'ye (ö. 1168/1755-1756) ta'lik icâzeti verecek seviyeye gelmiştir.¹¹⁵ Kâtibzâde'nin birçok talebesi olmuştur ki bunlar içinde en tanınmışları Eğrikapılı Mehmed Rasim ile Dedezâde Seyyid Mehmed Said Efendi'dir.¹¹⁶ Nuruosmaniye Camii'nin medrese kitâbesi başta olmak üzere İstanbul'daki birçok kitâbede Kâtibzâde Mehmed Refî yazılarına rastlamak mümkündür.¹¹⁷ 1183/1769 senesinde vefat etmiş ve Çarşamba'da Kovacı Dede türbe hazîresine defnedilmiştir.¹¹⁸

2.8. Öğrencileri

Yesârî'nin birçok öğrenciye ders verdiği bilinmektedir. Bu öğrencileri; Yağlıkçızâde Mehmed Emin Bey (1171-1757/1224-1809), Şerîf İhyâ Yahya Efendi (ö. 1228/1813), Mehmed Şehâbeddîn Efendi (ö. 1231/1815-16), Şânîzâde Mehmed Atâullah Efendi (ö. 1242/1826), Seyyid Mehmed Esad Efendi (ö. 1251/1835-36), Arapzâde Mehmed Sâdullah Efendi (1180-1766/ 1259-1843), Yağlıkçızâde Abdülkadir Bey (1199-1785/1262-1846), Yesârîzâde Mustafa İzzet Efendi (ö. 1265/1849) olarak sıralamak mümkündür.

Yağlıkçızâde Mehmed Emin Bey (1171-1757/1224-1809)

Sadrazam Yağlıkçızâde Mehmed Emin Paşa'nın oğlu olan Mehmed Emin Bey, 27 Ramazan 1171/6 Nisan 1757 tarihinde dünyaya gelmiştir.¹¹⁹ Mehmed Esad Yesârî'den ta'lik hattını öğrenerek icâzetini almış ve celî, gûbarî, şikestede “Sanii

¹¹² Müstakîmzâde, *Tuhfe-i Hattâtîn*, s. 659; Muhittin Serin, “Kâtibzâde Mehmed Refî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 25, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2002, ss. 42-44; Özcan, *Hat ve Tezhip Sanatı*, s. 144.

¹¹³ Müstakîmzâde, *Tuhfe-i Hattâtîn*, s. 659.

¹¹⁴ Alparslan, *Osmanlı Hat Sanatı Tarihi*, ss. 231-232.

¹¹⁵ Özcan, “Yesârîzâde Mustafa İzzet Mektebi”, s. 144.

¹¹⁶ Alparslan, *Osmanlı Hat Sanatı Tarihi*, ss. 231-232.

¹¹⁷ Özcan, “Yesârîzâde Mustafa İzzet Mektebi”, s. 144.

¹¹⁸ Muhittin Serin “Kâtibzâde Mehmed Refî”, C. 25, Ankara 2002, ss. 42-44.

¹¹⁹ İnal, *Son Hattatlar*, ss. 526-530.

Yesârî” yani İkinci Yesârî olmuştur.¹²⁰ Babası sayesinde iyi bir eğitim gördükten sonra 1182/1768’de Firuz Ağa Medresesi müderrisliğine getirilmiştir.¹²¹ Sonrasında ilmiye sınıfına nakledilerek Edirne ve Mekke pâyeleri verilmiştir.¹²² 1215/1800 tarihinde İstanbul kadılığına tayin olunmuş ve buna ertesi yıl Anadolu sadâreti pâyesi eklenmiştir.¹²³ 1221/1806’da Anadolu Sadâreti’ne tayin edilip 1223/1808’de Rumeli Sadâreti pâyesini almıştır.¹²⁴ 8 Rebiü’l evvel 1224/23 Nisan 1809’da İstanbul’da vefat etmiştir.¹²⁵ Eyüp Camii yakınında medfun olan annesi Hafize Hanım’ın yanına defnedilmiştir.¹²⁶

Şerîf İhyâ Yahya Efendi (ö. 1228/1813)

Arap Cami’nin imamı Mehmed Efendi’nin oğludur.¹²⁷ İstanbul Galata’da dünyaya gelmiştir. İlimde gösterdiği gayreti ta’likte de göstermiş, uzun yıllar Mehmed Esad Yesârî’den meşk ederek 1212/1797-98 tarihinde icâzetini almıştır.¹²⁸ Sâlih-zâde Esad Efendi’nin himayesinde olup mektupçuluk hizmetinde bulunmuştur.¹²⁹ Dönemin usta ve bilge şairlerinden kabul edilen İhya Efendi’nin Divanı bulunmaktadır.¹³⁰ Sultan III. Selim’in gazellerine yaptığı tahmisler ve ona sunduğu kasideler sayesinde sultanın iltifatına nâil olarak müderrisliğe getirilmiştir.¹³¹ Süleymaniye Medresesi muallimliğine kadar yükselerek bu vazifede iken 1228/1813 senesinde vefat etmiştir.¹³²

Mehmed Şehâbeddîn Efendi (ö. 1231/1815-16)

Hayatı hakkında fazla bilgi bulunmayan Mehmed Şehâbeddîn Efendi, İstanbul Fatih’te bulunan Hırka-i Şerif tekkesinde doğmuştur.¹³³ Babası bu tekkenin şeyhi Ahmed Nuri Efendi’dir.¹³⁴ Tahsili ile ilgili herhangi bir mâlûmat olmamakla beraber,

¹²⁰ İnal, *Son Hattatlar*, ss. 526-530.

¹²¹ <https://www.ketebe.org/sanatkari/yaglikcizade-mehmed-emin-bey-986>, (Erişim: 14.04.2021).

¹²² <https://www.ketebe.org/sanatkari/yaglikcizade-mehmed-emin-bey-986>, (Erişim: 14.04.2021).

¹²³ İnal, *Son Hattatlar*, ss. 526-530.

¹²⁴ İnal, *Son Hattatlar*, s. 526-530.

¹²⁵ <https://www.ketebe.org/sanatkari/yaglikcizade-mehmed-emin-bey-986>, (Erişim: 14.04.2021).

¹²⁶ İnal, *Son Hattatlar*, ss. 526-530.

¹²⁷ İnal, *Son Hattatlar*, ss. 558-561.

¹²⁸ <https://www.ketebe.org/sanatkari/serif-ihya-yahya-efendi-918>, (Erişim: 26.04.2021).

¹²⁹ <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/ihya-seyyid-serif-yahya-efendi>;

<https://www.ketebe.org/sanatkari/serif-ihya-yahya-efendi-918>, (Erişim: 26.04.2021).

¹³⁰ <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/ihya-seyyid-serif-yahya-efendi>;

<https://www.ketebe.org/sanatkari/serif-ihya-yahya-efendi-918>, (Erişim: 26.04.2021).

¹³¹ <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/ihya-seyyid-serif-yahya-efendi>, (Erişim: 26.04.2021).

¹³² <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/ihya-seyyid-serif-yahya-efendi>, (Erişim: 26.04.2021).

¹³³ <https://www.ketebe.org/sanatkari/mehmed-sehabeddin-efendi-613>, (Erişim: 22.04.2021).

¹³⁴ <https://www.ketebe.org/sanatkari/mehmed-sehabeddin-efendi-613>, (Erişim: 22.04.2021).

Mehmed Esad Yesârî'nin talebesi olup ondan hat dersleri aldığı bilinmektedir. Babasının vefatından sonra onun görevini devralıp yaşamının sonuna kadar bu görevi devam ettirmiştir. 1231/1815-16 tarihinde İstanbul'un Edirnekapı semtine, babasının kabri yanına defnedilmiştir.¹³⁵

Şânîzâde Mehmed Atâullah Efendi (ö. 1242/1826)

Doğum tarihi net olarak bilinmese de 1184/1770-1771'de İstanbul'da doğduğu kabul edilmektedir.¹³⁶ Arapça ve Farsçanın yanı sıra Fransızca, İtalyanca, Rumca ve iyi derecede Latince bildiği nakledilmektedir.¹³⁷ Dini ilimleri Hoca İslâm Efendi'den, tıp ilmini ise Nu'mân Nâ'im Efendi'den öğrendiği gibi, Mehmed Esad Yesârî'den ta'lik, İsmail Zühdi Efendi'den de sülûs ve nesih dersleri almıştır.¹³⁸ Çeşitli medreselerde müderrislik yapmış ve Çorlu Medresesi müderrisi olduğu dönemde 15 Safer 1235/ 29 Nisan 1816'da Eyüp kadısı olmuştur.¹³⁹ Mekke-i mükerrreme kadılık payesi elde etmiştir. 3 Mart 1819'da II. Mahmud'un emriyle vak'anüvisliğe tayin edilmiş¹⁴⁰ ancak Hekimbaşı Behçet Efendi ve başkalarının hileleri sebebiyle 1825'te görevinden azledilmiştir.¹⁴¹ Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasıyla birlikte Bektaşî olduğu gerekçesi ile Şânîzâde, 1826'da Tire'ye sürülmüştür.¹⁴² Kısa bir süre sonra affedildiği haberini vermeye gelenlerin idam haberini getirdiğini zannetmiş ve kalp krizi geçirerek vefat etmiştir.¹⁴³

Seyyid Mehmed Esad Efendi (ö. 1251/1835-36)

İstanbul'da dünyaya gelen Mehmed Esad Efendi'nin hayatı hakkında yeterli kadar bilgiye ulaşılamamıştır. Ta'lik hattını önce Mehmed Esad Yesârî, sonra Yesârîzâde Mustafa İzzet'ten meşk ederek her ikisinden de icâzetini almıştır.¹⁴⁴ Eğitimi tamamladıktan sonra müderrislik yapıp uzun bir müddet ilimle meşgul

¹³⁵ <https://www.ketebe.org/sanatkar/mehmed-sehabeddin-efendi-613>, (Erişim: 22.04.2021).

¹³⁶ Ziya Yılmaz, "Şânîzâde Mehmed Atâullah Efendi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 38, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2010, ss. 334-336.

¹³⁷ Yılmaz, "Şânîzâde Mehmed Atâullah Efendi", C. 38, ss. 334-336.

¹³⁸ <https://www.ketebe.org/ar/artist/sanizade-mehmed-ataullah-efendi-907>, (Erişim: 10.04.2021).

¹³⁹ Yılmaz, "Şânîzâde Mehmed Atâullah Efendi", C. 38, ss. 334-336.

¹⁴⁰ Yılmaz, "Şânîzâde Mehmed Atâullah Efendi", C. 38, ss. 334-336.

¹⁴¹ Yılmaz, "Şânîzâde Mehmed Atâullah Efendi", C. 38, ss. 334-336.

¹⁴² Yılmaz, "Şânîzâde Mehmed Atâullah Efendi", C. 38, ss. 334-336.

¹⁴³ <https://www.ketebe.org/ar/artist/sanizade-mehmed-ataullah-efendi-907>, (Erişim: 10.04.2021).

¹⁴⁴ <https://www.ketebe.org/sanatkar/seyyid-mehmed-es-ad-efendi-562>, (Erişim: 20.04.2021).

olmuştur. Kuzat zümresine katılıp Anadolu'nun farklı yerlerinde görev yapmış¹⁴⁵ ve 1251/1835-36 tarihinde İstanbul'da vefat etmiştir.¹⁴⁶

Arapzâde Mehmed Sâdullah Efendi (1180-1766/ 1259-1843)

Şeyhülislam Arapzâde Mehmed Ârif Efendi'nin büyük oğludur. 12 Şaban 1180/1766 senesinde¹⁴⁷ İstanbul'da dünyaya gelmiştir.¹⁴⁸ Neşet Efendi'den Farsçayı, Mehmed Esad Yesârî ve Yağlıkzâde Mehmed Emin Bey'den ta'lik yazıyı öğrenmiştir.¹⁴⁹ Mehmed Sâdullah Efendi, uzun bir süre muallimlik yaptıktan sonra, 1225/1810'da İzmir, 1233/1817'de Bursa, 1235/1819'da Mekke mollası olmuştur.¹⁵⁰ 1237/1821'de İstanbul kadılığı, 1242/1826'da Anadolu kazaskerliği, 1248/1832 ve 1255/1839'da iki defa olmak üzere Rumeli Kazaskerliği görevlerine getirilmiştir.¹⁵¹ 5 Ramazan 1259/1843 senesinde vefat eden Mehmed Sâdullah Sinan Paşa Medresesi hazîresine defnedilmiştir.¹⁵²

Yağlıkzâde Abdülkadir Bey (1199-1785/1262-1846)

19 Zilhicce 1199/23 Ekim 1785 senesinde İstanbul'da doğan Abdülkadir Bey, Sadrazam Yağlıkzâde Mehmed Emin Paşa'nın torunu, Rumeli kazaskerlerinden olan Mehmed Emin Beyin oğludur.¹⁵³ Babasının himayesinde iyi bir tahsil görerek bir müddet müderrislik yaptıktan sonra 1238/1822 tarihinde Eyüp mollası olmuştur.¹⁵⁴ Rumeli'de farklı bölgelerde kadılık görevinde bulunmuş¹⁵⁵ ve 1242/1826 senesinde Mekke pâyesini almıştır.¹⁵⁶ Aynı senenin sonunda Mekke kadılığına yükselip döndükten kısa bir süre sonra İstanbul kadılığı pâyesini de almıştır.¹⁵⁷ 1245/1829 tarihinde Anadolu sadâret pâyesi ile Rusya ile yapılacak anlaşmaya ikinci delege olarak gönderilmiş¹⁵⁸ ve döndükten sonra Mükalemât Meclisi'nde memurluğa tayin edilip 1250/1834'de bilfiil Anadolu kazaskerliği'ni

¹⁴⁵ <https://www.ketebe.org/sanatkari/seyyid-mehmed-es-ad-efendi-562>, (Erişim: 20.04.2021).

¹⁴⁶ İnal, *Son Hattatlar*, s. 537.

¹⁴⁷ İnal, *Son Hattatlar*, ss. 609-613.

¹⁴⁸ <https://www.ketebe.org/sanatkari/arapzade-mehmed-sa-dullah-efendi-154>, (Erişim: 06.04.2021).

¹⁴⁹ İnal, *Son Hattatlar*, ss. 609-613.

¹⁵⁰ İnal, *Son Hattatlar*, ss. 609-613.

¹⁵¹ <https://www.ketebe.org/sanatkari/arapzade-mehmed-sa-dullah-efendi-154>, (Erişim: 06.04.2021);

İnal, *Son Hattatlar*, ss. 609-613.

¹⁵² <https://www.ketebe.org/sanatkari/arapzade-mehmed-sa-dullah-efendi-154>, (Erişim: 06.04.2021).

¹⁵³ İnal, *Son Hattatlar*, ss. 484-486.

¹⁵⁴ <https://www.ketebe.org/en/artist/yaglikcizade-abdulkadir-bey-985>, (Erişim: 12.04.2021).

¹⁵⁵ <https://www.ketebe.org/en/artist/yaglikcizade-abdulkadir-bey-985>, (Erişim: 12.04.2021).

¹⁵⁶ İnal, *Son Hattatlar*, ss. 484-486.

¹⁵⁷ <https://www.ketebe.org/en/artist/yaglikcizade-abdulkadir-bey-985>, (Erişim: 12.04.2021).

¹⁵⁸ İnal, *Son Hattatlar*, ss. 484-486.

elde etmiştir.¹⁵⁹ 1252/1836 ‘da Rumeli sadâreti pâyesi verilip 1253/1837’de Meclis-i Vala Müftiliği görevine getirilmiştir.¹⁶⁰ 1262/1845’de vefat etmiştir. İstanbul’un Eyüp semtinde babasının kabri yanında medfundur.¹⁶¹

Yesârîzâde Mustafa İzzet Efendi (ö.1265/1849)

Doğum tarihi kesin olarak bilinmeyen Mustafa İzzet Efendi, tahminen 1770 yıllarının başında İstanbul’da doğmuştur.¹⁶² 1202/1787-88’de ta’lik yazıyı babası Mehmed Esad Yesârî’den meşk ederek icâzetini almış ve bu icâzeti ayrı kıtalarla Mehmed Bey ve Seyyid Osman Üveysî tasdik etmişlerdir.¹⁶³ Devlet memuriyetinde iyi mevkilere gelen Mustafa İzzet’e Anadolu (1255/1839) ve Rumeli (1258/1842) kazaskerliği verilmiştir.¹⁶⁴ Sanat hayatının başlarında babasının üslubunu takip etmiştir. 1215-1800 tarihinden sonra onun üslubunu geliştirerek yeni kaidelerle kendi tavrını ortaya koymuş¹⁶⁵ ve böylece Türk ta’lik ekolünün kurucusu olmuştur.¹⁶⁶ İran ta’liğinde babası Mehmed Esad Yesârî değişikliğe gitse de sabit kaideler Yesârîzâde tarafından konmuştur ve eksik kalan yerler onunla tamamlanmıştır.¹⁶⁷ Yesârîzâde’nin yazılarından yararlanarak Matbaa-i Âmire’de¹⁶⁸ harfler dökülmüş ve birçok kitap burada basılmıştır. Bunların ilki 1258 yılında basılan Kasabbaşızâde İbrahim Efendi’ye ait Risâle-i Itikâdiyye’dir.¹⁶⁹ II. Mahmud devrinin (1223-1808/1255-1830) çoğu kitâbesini yazan Yesârîzâde’nin terekesinden altmış beş bin parça yazı çıktığı nakledilir.¹⁷⁰ Nusretiye Camii ve Sebîli, Hidâyet Camii, İstanbul Vilayet binası kitâbeleri celî ta’lik yazılarına örnektir.¹⁷¹ Kazasker Mustafa İzzet Efendi (1216-1801/1293-1876) bilinen en meşhur talebesidir.

¹⁵⁹ İnal, *Son Hattatlar*, ss. 484-486.

¹⁶⁰ İnal, *Son Hattatlar*, ss. 484-486.

¹⁶¹ <https://www.ketebe.org/en/artist/yaglikcizade-abdulkadir-bey-985>, (Erişim: 12.04.2021).

¹⁶² Derman, “Yesârîzâde Mustafa İzzet”, C. 31, ss. 307-309.

¹⁶³ İnal, *Son Hattatlar*, ss. 562-569.

¹⁶⁴ Alparslan, *Osmanlı Hat Sanatı Tarihi*, ss. 242-245.

¹⁶⁵ Alparslan, *Osmanlı Hat Sanatı Tarihi*, ss. 242-245.

¹⁶⁶ Serin, *Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar*, ss. 252-259.

¹⁶⁷ Alparslan, *Osmanlı Hat Sanatı Tarihi*, ss. 242-245.

¹⁶⁸ Bugünkü Milli Eğitim basımevi.

¹⁶⁹ Alparslan, *Osmanlı Hat Sanatı Tarihi*, ss. 242-245.

¹⁷⁰ Alparslan, *Osmanlı Hat Sanatı Tarihi*, ss. 242-245.

¹⁷¹ Serin, *Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar*, ss. 252-259.

3. KATALOG

Bu bölümde Mehmed Esad Yesârî'ye ait olduğunu tespit ettiğimiz beş hilye, yirmi iki levha, yirmi dokuz kıta, on bir murakka‘, otuz kitâbe ve altı nişan taşı olmak üzere, toplam yüz üç eser; bulunduğu yer, ebat, okunuş, anlam, imza ve istif özellikleri bakımından incelenecektir. Bu incelemede önce hattatın imza kaydının yer aldığı ketebeli eserler sonra da üzerinde herhangi bir imza bulunmayan ancak hattata ait olduğu ileri sürülen eserlere yer verilecektir.

3.1. Ketebe Eser Türleri

Bu bölümde imzalı yetmiş yedi eser; kronolojik sıra esas alınarak ad, bulunduğu yer, ebat, yazı türü, dil, okunuş, anlam, imza, tarih ve özellik bakımından değerlendirilmiştir.

3.1.1. Hilyeler

Katalog No:	1
Eserin Türü:	Hilye
Bulunduğu Yer:	TSMK- GY 479 ¹⁷²
Ebatları:	57x37 cm.
Şekil No:	3.1
Yazının Türü:	Ta‘lik
Yazının Dili:	Arapça- Osmanlı Türkçesi

Metnin Okunuşu:

Başmakam: Bismillâhirrahmânirrahîm

Göbek: ‘An ‘Aliyyin kerremâllahu vechehu. Radiyallâhu te‘ala ‘anh. Kâle lem yekün bi’t-tavîli’l-müma’ati. Ve lâ bi’l-kasîri’l-müteraddidi. Kâne rab‘aten mine’l-kavmi. Ve lem yekün bi’l-ca‘di’l-katati. Ve lâ bi’s-sebti. Kâne ca‘den racilen. Ve lem yekün bi’l-mutahhemi. Ve lâ bi’l-mükelsemi ve kâne fî’l-vechihi tedvîrun. Ebyedu müşerrebün. Ed‘ace’l-ayneyni. Ehdebu’l-eşfâri. Celîlü’l muşâşi ve’l-ketidi. Ecredu zû mesrubetin. Şesnü’l-keffeyni ve’l-kademeyni. İzâ meşeye yetekalle‘u keennemâ

¹⁷² M. Uğur Derman, *Türk Hat Sanatından Seçmeler*, Atatürk Kültür Merkezi, Ankara 2017, ss. 344-348.

yenhattu fî saibin. Ve ize'l-tefete liteme me'an. Beyne kitfeyhi hâtemu'n-nubuvveti. Ve hüve hâtemü'n-nebiyyine. Ecvede'n-nâsi sadran. Ve esdakahum lehçeten ve el-yenuhum 'arîkaten. Ve ekramehum 'aşîraten. Men raâhu bedîheten hâbehu. Ve men hâlita m'arifeten ehabbehu.

Çihâr-ı yâr-ı güzîn: Ebu Bekir (Radiyallâhu anh), Ömer (Radiyallâhu anh), Osman (Radiyallâhu anh), Ali (Radiyallâhu anh).

Âyet (Kuşak):Ve mâ erselnâke illâ rahmete'l-lil'âlemin.¹⁷³

Etek: Ey mihr-i cihân tâb-ı sipihr-i ezeli, Vey mâh-ı münîr-i felek-i lem-yezeli, Pervâne gibi şem'ine cem' oldu senin, Bûbekr u Ömer, Hazret-i Osman u Ali...

Metnin Anlamı:

Başmakam: Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla.

Göbek: Hz. Ali (r.a) Resûl-i Ekrem (s.a.v)'i şöyle anlattı. Hz. Peygamber'in boyu ne çok uzun ne çok kısaydı. Kavminin orta boylusuydu. Saçları ne kıvrık ne de düzdü, uzun ve dalgalıydı. Yüzü ne çok dolgun ne de yuvarlak. Beyaz tenli, iri siyah gözlü ve uzun kirpikliydı. Gövdesi iri ve omuzları genişti. Vücudu kılsızdı, göğsünden göbeğine kadar inen ince bir tüy vardı. El ve ayak parmakları dolgundu. Yürüdüğü zaman yokuş iner gibi rahat yürür ve hızlı adımlarla ilerlerdi. Birine döndüğünde ona tüm vücuduyla yönelirdi. İki omuzu arasında Peygamberlik mührü vardı ve Peygamberlerin sonuncusuydu. İnsanların en cömerdi, en doğru sözlüsü, en yumuşak tabiatlı ve en arkadaş canlısıydı. Onu aniden görenler heybetine kapılıp korkardı, fakat kendisiyle yakınlık kuranlar onu severdi.

Çihâr-ı yâr-ı güzîn: Ebu Bekir (Allah ondan razı olsun), Ömer (Allah ondan razı olsun), Osman (Allah ondan razı olsun), Ali (Allah ondan razı olsun).

Âyet (Kuşak): Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik.

Etek: Ey ezeli göğün cihanı aydınlatan güneşi, Ve ey ölümsüz semanın parlayan ayı, Pervane gibi mumuna toplandılar senin, Ebu Bekir, Ömer, Osman ve Ali hazretleri.

İmza ve Tarih: El-fakîru'l-hakîr'ul-müznibur'r-râcî Mehmed Esad el-Yesârî gaferallâhu zunûbehu 1192/Fakir, hakir ve rahmet umut eden Mehmed Esad Yesârî, Allah onun günahlarına mağfîret etsin 1778.

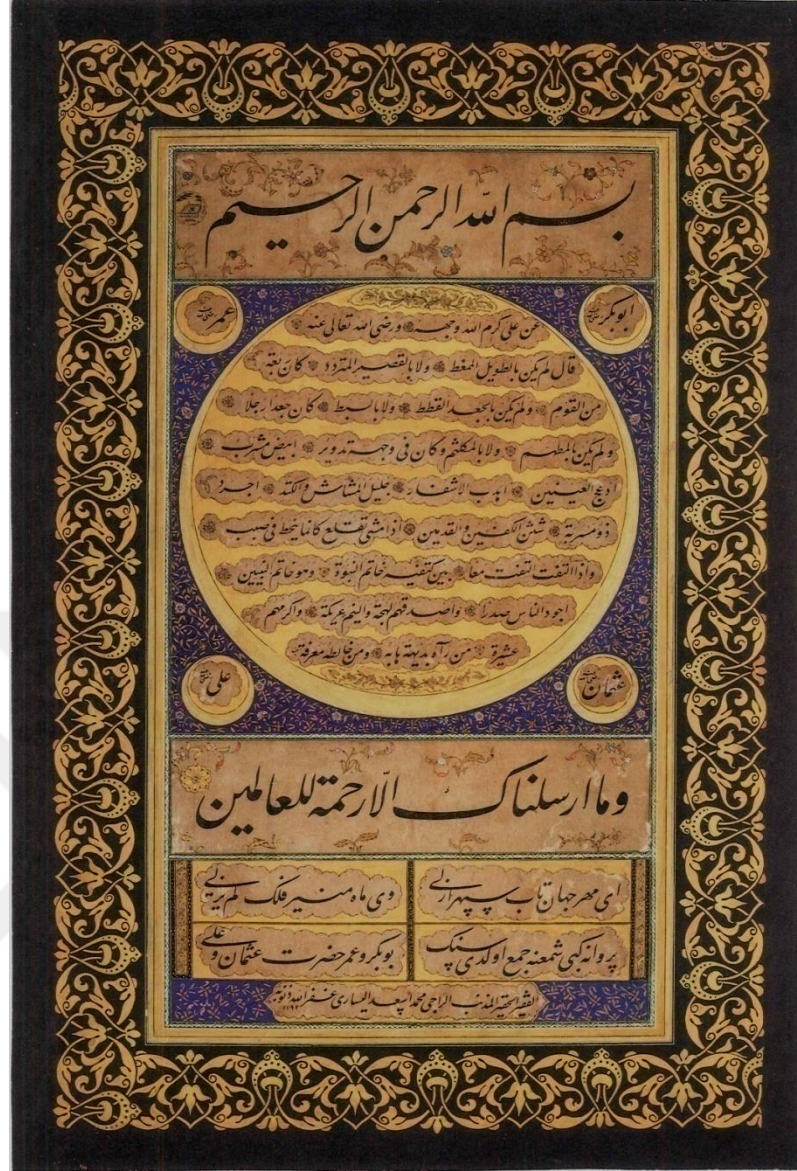
¹⁷³ Enbiyâ, 21/107.

Eserin Özellikleri: Klasik hilye formunda olan eser; besmelenin yer aldığı başmakam, dokuz satırlık Hz. Peygamber'in fiziksel özelliklerini anlatan göbek kısmı, dört köşeye yerleştirilmiş çihâr-ı yâr-ı güzîn, Enbiyâ sûresi 107. âyetin yer aldığı âyet (kuşak) kısmı ve dört satırlık etek kısmı ile birlikte beş bölümden oluşmaktadır. Kahverengi tonlarındaki kâğıda siyah is mürekkebiyle yazılan yazının başmakam ve âyet (kuşak) bölümü celî ta'lik, göbek kısmı metni ise hurde ta'likle yazılmıştır. Başmakamdaki besmelenin sonundaki boşluğa ustaca kâbe minyatürü yerleştirilmiştir. Bu bölümdeki ve âyet (kuşak) bölümündeki boşluklar saz yolu yapılarıyla hareketlendirilmiştir. Besmelede س ve ح harfî, âyetle ك harfî keşîdeli olarak yazılmıştır. Eserin iç tezyinatında lacivert zemin üzerine altınla işlenmiş klasik nebâtî motifler bulunmaktadır. Göbek, etek ve çihâr-ı yâr-ı güzîn kısmında beyne's-sütûr¹⁷⁴ tekniği uygulanmıştır. Siyah zemin üzerine altınla oluşturulan dış bordür rûmîlerle¹⁷⁵ barok¹⁷⁶ üslupta tezyin edilmiştir.

¹⁷⁴ Yazı tezhibinde, satır aralarının dendanlarla sınırlandırılmasıyla yapılan tezyin işi. Bkz. F. Çiçek Derman, "Tezhip Sanatında Kullanılan Terimler, Tabirler ve Malzeme", *Hat ve Tezhip Sanatı*, der. A. Rıza Özcan, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 2015, ss. 525-534.

¹⁷⁵ Türk süsleme sanatında kullanılan, sitilize edilmiş hayvan motiflerinden meydana gelen bir tezyinat çeşidi.

¹⁷⁶ Avrupa'da 16. yüzyıl sonunda ortaya çıkan bir sanat üslubu.

Şekil 3.1. Hilye

Katalog No: 2

Eserin Türü: Hilye (Hâkânî)¹⁷⁷

Erişim Yeri: Alif Art Müzayede-A.Ş. Keçeci Koleksiyonu-Osmanlı ve Karma Sanat Eserleri Müzayedesi 25.10.2009

Ebatları: Tespit edilemedi.

Şekil No: 3.2

¹⁷⁷ Hâkânî Mehmed Bey'in (ö. 1015/1606) kaleme aldığı ve Hz. Peygamber'in fiziksel özelliklerini anlattığı mesnevisi. Bkz. M. İsmet Uzun, "Hâkânî Mehmed Bey", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 15, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1997, ss. 166-168.

Yazının Türü: Celî Ta‘lik

Yazının Dili: Osmanlı Türkçesi

Metnin Okunuşu:

Sağ Kısım: Terledikçe olurdu hoş-bû, Sûre-i nûr idi yâ matla’-ı nûr, Kaplamışdı yüzünü nûr-ı sürûr, Vech-i berrâkının ashâb-ı safâ, Humreti gâlib idi der hattâ, Ana vermişdi kemâl-i zînnet, Kâtib-i çehre-guşâ-yı fitrat.

Sol Kısım: Besmeleyle idelim feth-i kelim, Feth ola tâ bu muammâ-yı benâm, Gösterir âyînesi besmelenin, Hilye-i pâkın o vech-i hasenin, İttifâk itdi bu ma’nâda ümem, Ezherü’l-levn idi fahr-i âlem, Berg-i gül gibi o rûy-ı nîgû.

Metnin Anlamı:

Sağ Kısım: Terledikçe daha güzel kokular yayardı. Ya Nur sûresi ya da doğuş yeri idi. Yüzünü sevinç nuru kaplamıştı. Ashap Hz. Peygamber’in temiz yüzündeki kırmızılığın fazla olduğunu söylerdi. Ona kusursuz güzellik vermişti yaratılışına şekil veren kâtib.

Sol Kısım: Sözü besmele ile açalım. Ta ki çözülsün şu ünlü bilmece. O güzel yüzün pak hilyesi, besmelenin aynasını gösterir. Bütün ümmet birleşmiştir, Hz. Peygamberin yüzünün parlaklığı hususunda. O güzel çehre gülün yaprağı gibi...

İmza ve Tarih: El-abdu’l-müznib Mehmed Esad el-Yesârî gufıra lehu/Günahkâr kul Mehmed Esad Yesârî, mağfîret olunsun.

Eserin Özellikleri: Siyah zemin üzerine zırnık mürekkebiyle dikdörtgen formda oluşturulmuştur. Benâm kelimesinin sonundaki م harfi, fitrat kelimesi sonundaki ت harfi ve حتى kelimesi, satır kürsüsünün üzerinde yazılmıştır. Beyitler satır kürsüsüne başarılı şekilde oturtulmuştur. İkinci satırdaki “sûre” kelimesinin sonunda bulunan ر ve • harfleri birleştirilmiştir. Yazıda rahatlık ve denge dikkat çekmektedir. İmza kısmı tek satır olarak düzenlenmiştir.

Şekil 3.2. Hilye (Hâkânî)

Katalog No:	3
Eserin Türü:	Hilye (Hâkânî)
Erişim Yeri:	Alif Art Müzayede-Modern ve Çağdaş Sanat Eserleri, Osmanlı ve Karma Sanat Eserleri 14.03.2010.
Ebatları:	Tespit edilemedi.
Şekil No:	3.3
Yazının Türü:	Celî Ta'lik
Yazının Dili:	Osmanlı Türkçesi
Metnin Okunuşu:	Hazretin gül cemâline salavât, Şeyh-i levlâke hâriku'l-âde, Sefere şem'dânıdır ref ref, Kurretü'l-ayındır ve dânişdir, Zat-ı maksûd âferinişdir, Baksa nâmehremâne nergis-i bâğ, Ne aceb örf giyse verd-i sefid, Ser-figende benefşe-i gülşen, Lâlenin de verip vazifesini, Yeniler her sene kadifesini, Yâ ilâhi

bi- nûr-i vech-i resûl, Kulların kıl dâasını makbûl, Kulluğun gayrısı fuzûlluktur,
Hıdmet-i Mustafa'da kullandır, Verelim bin hulûs ile bizzât.

Metnin Anlamı: Hazretin gül yüzüne salavât! Levlâke'nin üstadıdır; harikuladedir. (benzeri görülmemiştir.) (Miraç) yolculuğu sırasında meşalesi refreftir. Göz nuru ve irfandır; onun zatıdır, yaratılışın gayesi... Bahçenin nergisi namahremlere bakarsa eğer, şaşılmaz beyaz gülün (ulema gibi) kavuk giymesine! Bahçenin menekşesi eğer başını. (Âlim edasıyla beyaz gül) vazifesini verir laleye de her sene yeniler kadifesini. Ey Allah'ım! Resulünün yüzü suyu/ nuru hürmetine, kullarının dualarını kabul eyle. Kulluktan başkası boştur; Mustafa'nın hizmetinde kullandır: Verelim bin ihlas ile varlığımızı.

İmza ve Tarih: El-müznibur'r-râcî Mehmed Esad el-Yesârî gufıra lehu 1198/Günahkâr ve rahmet umut eden Mehmed Esad Yesârî, mağfîret olunsun 1783-84.

Eserin Özellikleri: Yazı, siyah zemin üzerine zırnık mürekkebiyle dikdörtgen formda tasarlanmıştır. İlk beyit ve son beyit sonundaki ت harfleri satıra sığdırılamamış, satır çizgisinden yukarıda istiflenmiştir. "Yeniler mersine kadifesini" ibaresindeki ters istikamette bulunan keşîdeli harfler istife ayrı bir dinamiklik katmıştır. Yazıda bol keşîdeli harf kullanımı söz konusudur.

Şekil 3.3. Hilye

3.1.2. Levhalar

Katalog No:	4
Eserin Türü:	Levha
Erişim Yeri:	Alif Art Müzayede-Prof. Dr. Ayan Gülgönen Koleksiyonu Koleksiyonu-Osmanlı ve Karma Sanat Eserleri Müzayedesi 05.06.2016.
Ebatları:	Tespit edilemedi.
Şekil No:	3.4
Yazının Türü:	Celî Ta'lik
Yazının Dili:	Arapça
Metnin Okunuşu:	Bismillâhirrahmânirrahîm.
Metnin Anlamı:	Esirgeyen ve bağışlayan Allah'ın adıyla.
İmza ve Tarih:	El-fakîr Mehmed Esad el-Yesârî gufira lehu 1174/Fakir Mehmed Esad Yesârî, mağfîret olunsun 1760.

Eserin Özellikleri: Kahverengi zemin üzerine is mürekkebi ile oluşturulmuştur. Kompozisyonda ب harfinden س harfine geçiş keşîde ile sağlanmış, “rahîm” kelimesindeki ح harfi de keşîdeli kullanılmıştır. İstifte yazı harici üç şedde bulunmaktadır. Harf anatomileri net, keşîde meyilleri dengeli olan yazı sade bir tasarıma sahiptir. Ketebe kaydı sol alt kısımdadır.

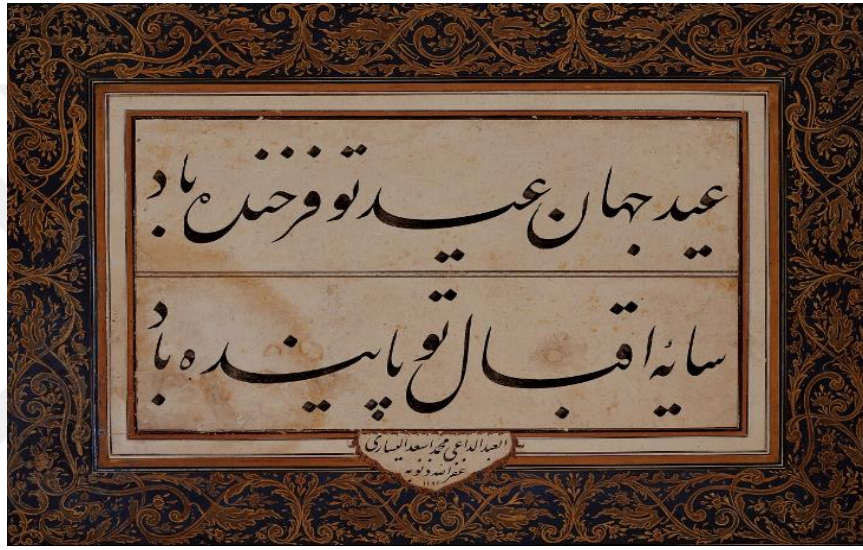

Şekil 3.4. Levha

Katalog No:	5
Eserin Türü:	Levha
Erişim Yeri:	https://www.ketebe.org/eser/3082?ref=artist&id=563 , (Erişim: 03.09.2021).
Ebatları:	Tespit edilemedi.
Şekil No:	3.5
Yazının Türü:	Ta‘lik
Yazının Dili:	Farsça
Metnin Okunuşu:	Îd-i cihân îd-i tu ferhunde bâd, Sâye-i ikbâl-i tu pâyende bâd. ¹⁷⁸
Metnin Anlamı:	Cihanın bayramı! Bayramın kutlu olsun. İkbalinin gölgesi daima kalıcı olsun.
İmza ve Tarih:	El-‘abdu’d-dâ‘î Mehmed Esad el-Yesârî gaferallâhu zünûbehu 1181/Duacı kul Mehmed Esad Yesârî, Allah onun günahlarına mağfiret etsin 1767-68.

¹⁷⁸ Şiir, İranlı şair Kemâleddîn-i İsfahânî’ye aittir. <https://ganjoor.net/kamal/ghasidek/sh35>, (Erişim: 29. 11. 2022). Bkz. Adnan Karaismailoğlu, “Kemaledîdîn-i İsfahânî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 25, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2022, s. 233.

Eserin Özellikleri: Âharlı krem rengi kâğıt üzerine is mürekkebiyle iki satır olarak oluşturulmuştur. ب ve ي harflerinin dengeli keşîdeleri kompozisyona ayrı bir letafet katmıştır. İlk satırda bulunan “ferhunde” kelimesinin sonundaki د ve ه harfleri birleşik şekilde istiflenmiştir. İç bordür cetvellerle çevrelenmiş, dış bordür ise rokoko¹⁷⁹ üslubunda yapılmış akantüs yapraklarıyla tezyin edilmiştir. Halkârî tekniğinde¹⁸⁰ yapılan bu yapraklar iç içe geçmiş kıvrımlarıyla dönenim tezhip anlayışını yansıtmaktadır. Yazı harf bünyeleri ve satırdaki duruşları itibariyle başarılı ve dengeli bir kompozisyona sahiptir. İmza kısmı yazı alanı dışında, kompozisyonun tam ortasında bulunmaktadır.

Şekil 3.5. Levha

Katalog No:	6
Eserin Türü:	Levha
Erişim Yeri:	Ayverdi Koleksiyonu ¹⁸¹
Ebatları:	28x77cm.
Şekil No:	3.6
Yazının Türü:	Celî Ta‘lik
Yazının Dili	Arapça

¹⁷⁹ Fransa’da ortaya çıkıp gelişen bu üslub Türk süsleme sanatlarında da görülmüştür. Bkz. Hatice Aksu, “Rokoko”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 35, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2008, ss. 159-160.

¹⁸⁰ Altınla yapılan gölgeli süsleme.

¹⁸¹ <https://twitter.com/fatihozkafa/status/1129488379291328514>, (Erişim: 01.12.2022).

Metnin Okunuşu: Levîâ'l-hamkâu leharibeti'd-dünyâ.

Metnin Anlamı: Ahmaklar olmasaydı dünya yok olurdu.

İmza ve Tarih: El-fakîr Mehmed Esad el-Yesârî gufira zünûbuhu 1191/Fakir Mehmed Esad Yesârî, günahları mağfiret olunsun 1777.

Eserin Özellikleri: Âharlı siyah kâğıt üzerine zerendûd¹⁸² tekniği ile hazırlanmıştır. Keşîdeli ق ve ت harfleri istifin ortasında olacak şekilde tertip edilerek dikey harflerin yoğunluğu giderilmiştir. ق harfinin keşîdesinin ت harfine göre epey uzun tutulduğu görülmektedir. Yazının etrafında büyük dişli yapraklardan oluşturulan motif, Barok üslupta ulama yöntemiyle tüm pervazı kuşatmıştır. Tablo pürüzsüz ve dengeli bir kompozisyon örneğidir.

Şekil 3.6. Levha

Katalog No: 7

Eserin Türü: Levha

Erişim Yeri: Alif Art Müzayede- Jessie Eksenazi Benardete Koleksiyonu Müzayedesî, 06.03.2011.

Ebatları: Tespit edilemedi.

Şekil No: 3.7

Yazının Türü: Ta'lik

Yazının Dili: Arapça

¹⁸² Kâğıt üzerinde altın kullanmaya verilen ad.

Metnin Okunuşu: Innallâhe lâ yuhibbu'l-müsrifin.¹⁸³

Metnin Anlamı: Allah israf edenleri sevmez.

İmza ve Tarih: Ketebehu Mehmed Esad el-Yesârî 1192/Bunu Mehmed Esad Yesârî yazdı 1778.

Eserin Özellikleri: Dikdörtgen formdaki levha, ahşap zemin üzerine siyah mürekkep ile yazılmıştır. Keşîdeli tercih edilen ب harfi kompozisyonun ortasında istiflenerek yazıda alanın dengeli kullanımına imkân sağlamıştır. Aynı zamanda, yine bu harfin keşîdeli kullanımıyla dikey harf yoğunluğu azaltılmış, yazıda yumuşama meydana getirilmiştir. Kompozisyonda üç yere sade yapraklı çiçek deseni çalışılarak boşluklar doldurulmuştur.

Şekil 3.7. Levha

Katalog No: 8

Eserin Türü: Levha

Bulunduğu Yer: Sakıp Sabancı Müzesi

Ebatları: 66.1x29.6 cm.

Şekil No: 3.8

Yazının Türü: Celî Ta'lik

Yazının Dili: Arapça

Metnin Okunuşu: Felyenzuri'l insânu mimme hulik¹⁸⁴

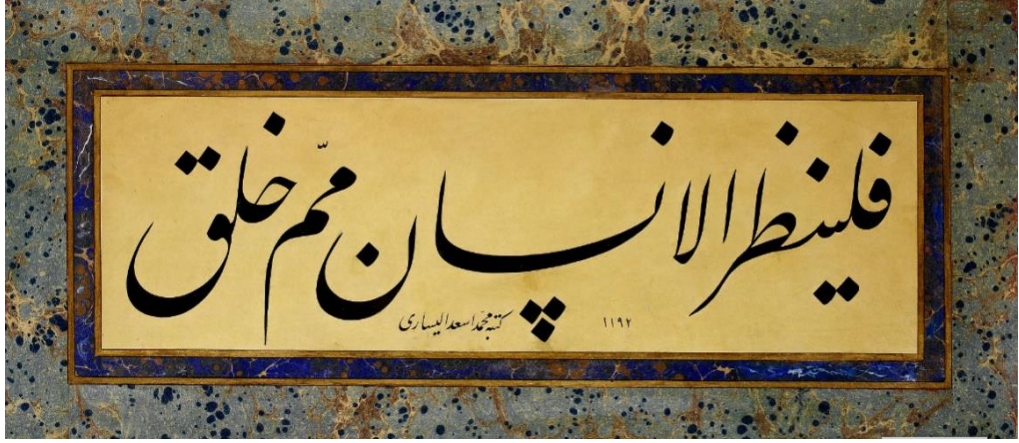
¹⁸³ Bu ibare Araf suresinin 31. Âyetinde “İnnehu lâ yuhibbu'l-müsrifin” şeklinde geçmektedir.

¹⁸⁴ Târık, 86/5.

Metnin Anlamı: Öyleyse insan neden yaratıldığına baksın.

İmza ve Tarih: Ketebehu Mehmed Esad el-Yesârî 1192/Bunu Mehmed Esad Yesârî yazdı 1778.

Eserin Özellikleri: Nohudi renk âharlı kâğıt üzerine siyah mürekkeple yazılmıştır. “İnsan” kelimesindeki س harfinin keşîdeli kullanımı tercih edilmiş ve bu sayede kompozisyonda kendi içinde denge sağlanmıştır. Keşîdeli harfin altına üç nokta koyularak س harfi olduğu belirtilmiş ve sol tarafına imza, sağ tarafına ise tarih düşülerek istiftteki boşluk giderilmiştir. Kompozisyonun dengeli meyili ن ve ق harflerinden net bir şekilde anlaşılmaktadır. Son derece sağlam halde olan yazı tek kaleme yazılmış izlenimi vermektedir. İç ve dış pervaz battal ebru ile tezyin edilmiştir.

Şekil 3.8. Levha

Katalog No: 9

Eserin Türü: Levha

Erişim Yeri: <https://www.ketebe.org/eser/4918?ref=artist&id=563>, (Erişim: 03.09.2021).

Ebatları: Tespit edilemedi.

Şekil No: 3.9

Yazının Türü: Ta‘lik

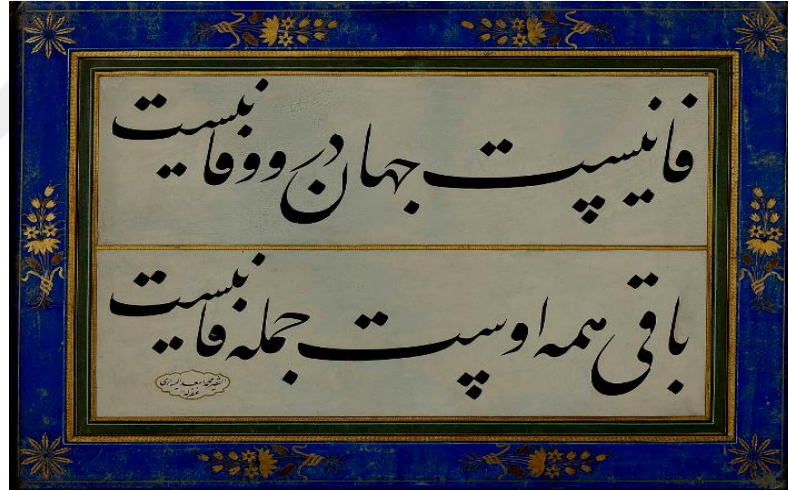
Yazının Dili: Farsça

Metnin Okunuşu: Fânîst cihân der u vefa nîst, Bâkî heme ûst cümle fânîst.¹⁸⁵

Metnin Anlamı: Dünya fanidir ve onda vefa yoktur. Baki olan tek O'dur (Allah), her şey fanidir.

İmza ve Tarih: El-fakîr Mehmed Esad el-Yesârî gufira lehu 1196/Fakir Mehmed Esad Yesârî, mağfîret olunsun 1781-82.

Eserin Özellikleri: Dikdörtgen formda siyah mürekkep ile iki satır şeklinde tasarlanmıştır. İstifin satır kürsüsündeki duruşları birbirine benzemektedir. Kompozisyonun satır sonları “fânîst” kelimeleri ile bitirilerek tekrar eden kelime benzerlik sağlanmıştır. Tek bir kalemde çıkmış izlenimi veren yazı net ve pürüzsüz görünüm sergilemektedir. Keşîdeli kullanılan ve birbirini tekrar eden ت harfleri istifte dengeye ve bütünlüğe olanak sağlamıştır. Etrafına altın cetveller çekilen yazıda kenar süslemesi olarak barok üslupta, yarı üsluplaştırılmış çiçek ve buket motifleri tezyin edilmiştir. İmza kısmı sol alt köşede çerçeve içinde bulunmaktadır.

Şekil 3.9. Levha

Katalog No: 10
Eserin Türü: Levha
Bulunduğu Yer: Sakıp Sabancı Müzesi
Ebatları: 64x32 cm.
Şekil No: 3.10
Yazının Türü: Celî Ta'lik

¹⁸⁵ Bu beyit, şair Bâkî'nin (ö.1008/1600) mührünün üzerinde yazmaktadır. Bkz. <https://muhur.yek.gov.tr/muhur/yekmu0767>, (Erişim: 23.11.2022).

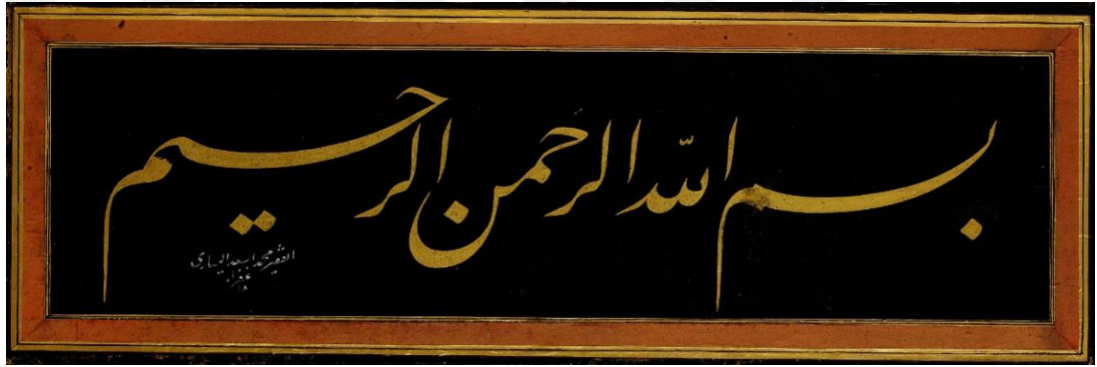
Yazının Dili: Arapça

Metnin Okunuşu: Bismillâhirrahmânirrahîm.

Metnin Anlamı: Esirgeyen ve bağışlayan Allah'ın adıyla.

İmza ve Tarih: El-fakîr Mehmed Esad el-Yesârî gufira lehu 1198/Fakir Mehmed Esad Yesârî, mağfîret olunsun 1784.

Eserin Özellikleri: Âharlı siyah kâğıt üzerine zerendûd tekniği ile hazırlanmıştır. Ta'lik hatla yazılan besmelelerde olduğu gibi burada da ب ve ح harfinin keşîdeli kullanımı söz konusudur. Sol alt boşlukta bulunan imzada beyaz mürekkebin tercih edildiği görülmektedir. Gayet sağlam durumda olan levha tek kalemde yazılmış izlenimi veren güzel bir yazı örneğidir.

Şekil 3.10. Levha

Katalog No: 11

Eserin Türü: Levha

Bulunduğu Yer: TSMK- GY 324/102¹⁸⁶

Ebatları: 20x4.5 cm.

Şekil No: 3.11

Yazının Türü: Celî Ta'lik

Yazının Dili: Arapça

Metnin Okunuşu: Hüve's-semi'ul-'alîm.¹⁸⁷

Metnin Anlamı: O her şeyi işiten ve bilendir.

¹⁸⁶ M. Uğur Derman, *Fennü'l-Hat*, IRCICA (İslam Konferansı Teşkilatı, İslam Tarih, Sanat ve Kültür Araştırmaları Merkezi), İstanbul 1990, s. 103.

¹⁸⁷ Bakara 2/137. (Ayetten bir bölüm)

İmza ve Tarih: El-fakîr Mehmed Esad el-Yesârî ğufira lehu 1203/Fakir Mehmed Esad Yesârî, mağfîret olunsun 1788/89.

Eserin Özellikleri: Kare formulu kompozisyon, kahverengi zemin üzerine siyah is mürekkebiyle yazılmıştır. Kompozisyon ع harfleri aynı hizaya gelecek şekilde istiflenmiştir. Ketebe kaydı sol alt köşeye üç satır şeklinde düşülmüştür. Başarılı istife sahip olan yazı sade ve net bir görünüm arz etmektedir. Mürekkepteki silinme göze çarpmaktadır. Kompozisyon cetvellerle çerçevenmiştir.

Şekil 3.11. Levha

Katalog No: 12
Eserin Türü: Levha
Bulunduğu Yer: Ayasofya Camii¹⁸⁸
Ebatları: 80x150 cm.
Şekil No: 3.12
Yazının Türü: Celî Ta'lik
Yazının Dili: Arapça
Metnin Okunuşu: Hasbiyallâhu vahdehu.¹⁸⁹

¹⁸⁸ https://www.mustafacambaz.com/details.php?image_id=22047, (Erişim: 25.08.2021).

Metnin Anlamı: Tek olan Allah bana yeter.

İmza ve Tarih: Ketebehu ‘abdu’l-dâ’î Mehmed Esad el-Yesârî gufira lehu 1212/Bunu duacı kul Mehmed Esad Yesârî yazdı, mağfîret olunsun 1797.

Eserin Özellikleri: Siyah zemin üzerine zerendûd tekniği ile hazırlanmış yazının kalem kalınlığı 30 mm’dir.¹⁹⁰ Hat sanatında sıkça yazılan bu yazının en büyük boyutlarının Ayasofya Camii’ndeki bu levha olduğu tahmin edilmektedir. İstifin özelliklerine baktığımızda, “حس” ibaresinden sonra alt satıra geçilmiş ve ince bir hareketle “بي” ibaresi ile birleştirilmiştir. Keşîdeli yazılan ح harfi kompozisyonda ortak kullanılarak tetâbuk yapılmıştır. ح ve ي harflerinin keşîdelerinin zıt yönde olması istifte bütünlük ve ahenk meydana getirmiştir. Allah lafzı bu keşîdeli harflerin tam ortasına yerleştirilerek hem boşluk doldurulmuş hem de Lafzatullah’a uygun şekilde ön plana çıkarılmıştır. Yazıdaki silinme ve kâğıttaki deformasyon ي harfinin kuyruğundan çok net anlaşılmaktadır.

Şekil 3.12. Levha

Katalog No: 13

Eserin Türü: Levha

Bulunduğu Yer: Sami Tokgöz Koleksiyonu¹⁹¹

Ebatları: Tespit edilemedi.

Şekil No: 3.13

Yazının Türü: Celî Ta‘lik

¹⁸⁹ Müeyyed Fiddîn’in (ö. 470/1078) divanındaki 53. kasidede bu ibare geçmektedir. Müeyyed Fiddîn, *Divânü’l-Müeyyed Fiddîn*, nşr. Muhammed Kâmil Hüseyin, Darü’l- kâtibu’l-mısırî, Kahire 1949, s. 301.

¹⁹⁰ Yasemin Sönmez, *Ayasofya Külliyesi’nin Hat Levhaları ve Kitabeleri*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2018, s. 53.

¹⁹¹ <https://www.ketebe.org/eser/5100?ref=artist&id=563>, (Erişim: 25.08.2021).

Yazının Dili: Arapça

Metnin Okunuşu: Hasbiyallâhu vahdehu.

Metnin Anlamı: Tek olan Allah bana yeter.

İmza ve Tarih: El-fakîr Mehmed Esad el-Yesârî gufira lehu/Fakir Mehmed Esad Yesârî, mağfîret olunsun.

Eserin Özellikleri: Âharlı kâğıt üzerine siyah is mürekkebiyle yazılmıştır. Kompozisyondaki ح harfinin keşîdeli ve ortak kullanımıyla tetâbuk yapılmıştır. ح ve ي harflerinin keşîdelerinin zıt yönde verilmesi istife hoş bir görünüm katmıştır. Allah lafzı hem istiftteki boşluğu doldurulmak hem de yazıda ön plana çıkarılmak için keşîdeli harflerin ortasına yerleştirilmiştir. Yazının is mürekkebi gayet iyi durumdayken âharlı kâğıttaki yıpranma ve bozulma dikkat çekmektedir. İmza beyne's-sütûr tekniği ile atılmış olup stilize yapraklar ile çevrelenmiştir.

Şekil 3.13. Levha

Katalog No: 14

Eserin Türü: Levha

Erişim Yeri: <http://www.kuranlaulfet.com/wp-content/uploads/57m.esat-el-yesari-nimetleri-dolay%C4%B1s%C4%B1yla-aallah-a-hamd-olsun-30-60.jpg>, (Erişim: 26.08.2021).

Ebatları: Tespit edilemedi.

Şekil No: 3.14

Yazının Türü: Celî Ta'lik

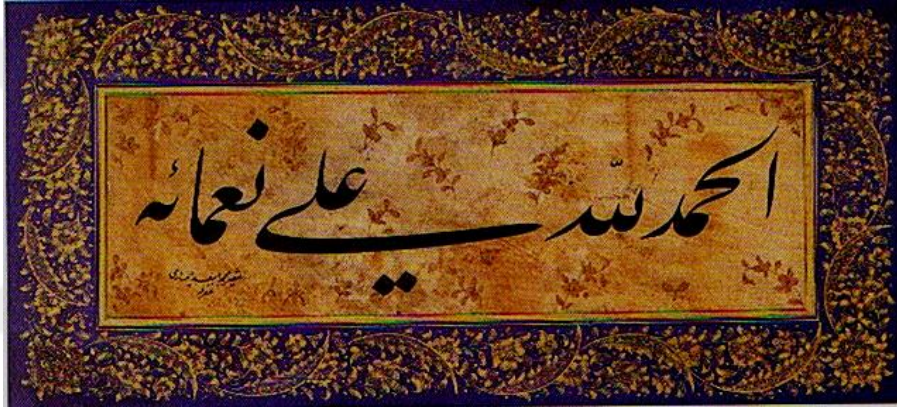
Yazının Dili: Arapça

Metnin Okunuşu: El-hamdu lillâhi ‘alâ na‘mâihî.

Metnin Anlamı: Nimetlerine hamd olsun.

İmza ve Tarih: El-fakîr Mehmed Esad el-Yesârî gufira lehu/Fakir Mehmed Esad Yesârî, mağfîret olunsun.

Eserin Özellikleri: Âharlı kâğıt üzerine siyah mürekkeple hazırlanmıştır. Keşîdeli yapılan ع harfî istifin ortasında tasarlanarak yazıda denge sağlanmak istenmiştir. Lacivert zeminde saz yolu üslubunda yapraklar, hatâî¹⁹² motifiyle zenginleştirilmiş ve yazı zemininde çiçek motifleri bezeme unsuru olarak kullanılmıştır. İmza kısmı sol alt köşede bulunmaktadır.

Şekil 3.14. Levha

Katalog No: 15

Eserin Türü: Levha

Erişim Yeri: Osmanlı-Türk Hat Sanatı Koleksiyonu¹⁹³

Ebatları: 62.5x34 cm.

Şekil No: 3.15

Yazının Türü: Celî Ta‘lik

Yazının Dili: Arapça

Metnin Okunuşu: El-hamdu lillâhi ‘alâ na‘mâihî.

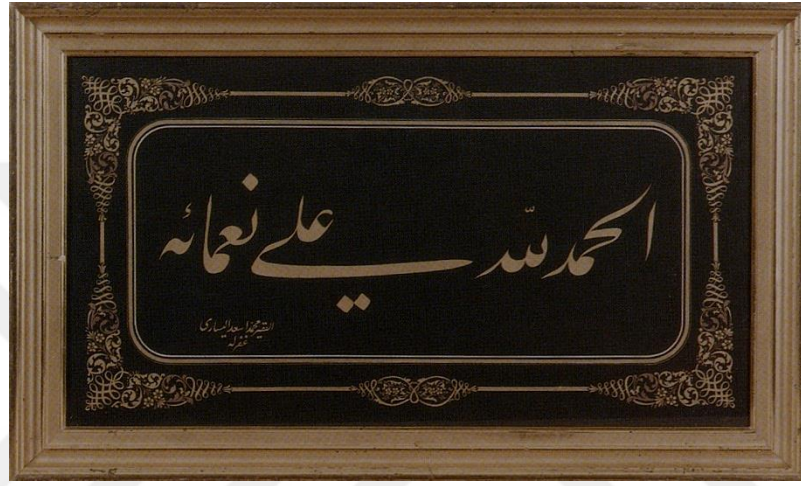
¹⁹² Muhtelif çiçeklerin dikine kesitleri alınarak ana hatlarının stilize edilmesiyle ortaya çıkan tezyini motif. Bkz. Derman, “Tezhip Sanatında Kullanılan Terimler, Tabirler ve Malzeme”, *Hat ve Tezhip Sanatı*, ss. 525-534.

¹⁹³ Yurtbank, “Osmanlı-Türk Hat Sanatı Koleksiyonu”, [Broşür], s. 5.

Metnin Anlamı: Nimetlerine hamd olsun.

İmza ve Tarih: El-fakîr Mehmed Esad el-Yesârî gufira lehu/Fakir Mehmed Esad Yesârî, mağfîret olunsun.

Eserin Özellikleri: Siyah zemin üzerine zerendûd tekniği ile yazılmıştır. Kompozisyonda ى harfî keşîdeli kullanılarak hem istifte merkezi bir konumunda olmuş hem de yazıya dengeli bir görünüm katmıştır. Yazı çerçeve içine alınarak Barok üslupta köşebentlerle çevrelenmiştir. İmza kısmı sol alt köşede bulunmaktadır.

Şekil 3.15. Levha

Katalog No: 16

Eserin Türü: Levha

Bulunduğu Yer: Emin Barın Koleksiyonu¹⁹⁴

Ebatları: 23x45cm.

Şekil No: 3.16

Yazının Türü: Celî Ta'lik

Yazının Dili: Osmanlı Türkçesi

Metnin Okunuşu: Yâ Hazret-i Mevlânâ

Metnin Anlamı: Ey Hazret-i Mevlânâ

İmza ve Tarih: El-fakîr Mehmed Esad el-Yesârî/Fakir Mehmed Esad Yesârî.

¹⁹⁴ <http://rportakal.com/Article.aspx?PageID=25&ArtId=1182>, (Erişim: 26.08.2021).

Eserin Özellikleri: Krem rengi âharlı kâğıt üzerine siyah mürekkeple yazılmıştır. Kompozisyonda sulu bir mürekkebin tercih edildiği görülmektedir. İstifte ت harfinin keşîdeli kullanılması ve yazının merkezinde konumlandırılması ile bütünlük sağlanmıştır. Altın cetveller çekilmiş yazının dış bordürü kumlu ebru ile tezyin edilmiştir.

Şekil 3.16. Levha

Katalog No:	17
Eserin Türü:	Levha
Erişim Yeri:	https://hattatlarsofasi.com/talik-hattatlari/mehmed-esad-yesari/hat-eserleri-galerisi/#jp-carousel-237 , (Erişim:26.08.2021).
Ebatları:	Tespit edilemedi.
Şekil No:	3.17
Yazının Türü:	Celî Ta'lik
Yazının Dili:	Osmanlı Türkçesi
Metnin Okunuşu:	Yâ Hazret-i Mevlânâ
Metnin Anlamı:	Ey Hazret-i Mevlânâ
İmza ve Tarih:	El-fakîr Mehmed Esad el-Yesârî gufira lehu/Fakir Mehmed Esad Yesârî, mağfîret olunsun.

Eserin Özellikleri: Dikdörtgen levha, nohudi renk kâğıt üzerine siyah mürekkeple yazılmıştır. İstifte denge sağlamak ve boş alan bırakmamak için ت harfinin keşîdesinin uzun tutulduğu anlaşılmaktadır. Ketebe kaydı iki satır şeklinde keşîdeli

harfin altında bulunmaktadır. İç bordürde zencerek¹⁹⁵ motifiyle süslenen eser, dış bordürde çift cetvelle köşebentlerde rokoko çiçek motifleriyle birleştirilmiştir.

Şekil 3.17. Levha

Katalog No:	18
Eserin Türü:	Levha
Erişim Yeri:	https://hattatlarsofasi.com/talik-hattatlari/mehmed-esad-yesari/hat-eserleri-galerisi/#jp-carousel-232 , (Erişim:26.08.2021).
Ebatları:	Tespit edilemedi.
Şekil No:	3.18
Yazının Türü:	Celî Ta'lik
Yazının Dili:	Arapça
Metnin Okunuşu:	Bismillâhirrahmânirrahîm.
Metnin Anlamı:	Esirgeyen ve bağışlayan Allah'ın adıyla.
İmza ve Tarih:	Mehmed Esad el-Yesârî

Eserin Özellikleri: Dikdörtgen levha, lacivert zemin üzerine zerendûd tekniği ile yazılmıştır. Ta'lik hatla yazılan besmele istiflerinde olduğu gibi burada da ب ve ح harfi keşîdelidir. Ketebe kaydı tek satır şeklinde sol alt köşede bulunmaktadır. Yazının çevresine altın cetvel çekilmiştir. Kenar suyu olarak çift cetveller köşebentlerde barok çiçek motifleriyle birleştirilmiştir.

¹⁹⁵ Zincir biçimindeki bezeme ögesi.

Şekil 3.18. Levha

Katalog No:	19
Eserin Türü:	Levha
Erişim Yeri:	http://hattatlarimiz.blogspot.com/2015/11/yesari-mehmed-esad-efendi-el-hac-mehmed.html , (Erişim: 26.08.2021).
Ebatları:	27x71 cm.
Şekil No:	3.19
Yazının Türü:	Celî Ta'lik
Yazının Dili:	Arapça
Metnin Okunuşu:	Bismillâhirrahmânirrahîm.
Metnin Anlamı:	Esirgeyen ve bağışlayan Allah'ın adıyla.
İmza ve Tarih:	El-fakîr Mehmed Esad el-Yesârî, gufira lehu/Fakir Mehmed Esad Yesârî, mağfîret olunsun.

Eserin Özellikleri: Dikdörtgen levha, siyah zemin üzerine zırnık mürekkebi ile yazılmıştır. Ta'lik hatla yazılan besmele istiflerindeki gibi burada da ب ve ح harfi keşideli kullanılmıştır. ح harfinin keşidesinin aşağıya doğru fazlaca meyilli verildiği görülmektedir. Levhanın sol kısmında ketebe kaydından dolayı yoğunluk söz konusudur. İç bordür zencerek, dış bordür ise stilize edilmiş yaprak ve çiçek motifleri ile tezyin edilmiştir.

Şekil 3.19. Levha

Katalog No:	20
Eserin Türü:	Levha
Erişim Yeri:	Alif Art Müzayede-Modern ve Çağdaş Sanat Eserleri, Osmanlı ve Karma Sanat Eserleri Müzayedesi, 26.05.2013.
Ebatları:	Tespit edilemedi.
Şekil No:	3.20
Yazının Türü:	Celî Ta'lik
Yazının Dili:	Arapça
Metnin Okunuşu:	Bismillâhirrahmânirrahîm.
Metnin Anlamı:	Esirgeyen ve bağışlayan Allah'ın adıyla.
İmza ve Tarih:	El-fakîr Mehmed Esad el-Yesârî, gufîra lehu/Fakir Mehmed Esad Yesârî, mağfîret olunsun.

Eserin Özellikleri: Yazı, siyah zemin üzerine zerendûd tekniği ile yazılmıştır. Klasikleşmiş ta'lik besmele istifiyle hazırlanmıştır. Etrafına altın cetvel çekilen yazı, rûmî bir su ile çevrilmiştir. Sağ üst köşede silinme ve yıpranma söz konusudur. Ketebe kaydında tarih de mevcuttur fakat okunamamaktadır.

Şekil 3.20. Levha

Katalog No: 21

Eserin Türü: Levha

Bulunduğu Yer: Yıldız Holding İslâm Eserler Koleksiyonu¹⁹⁶

Ebatları: 29x82 cm.

Şekil No: 3.21

Yazının Türü: Celî Ta'lik

Yazının Dili: Osmanlı Türkçesi

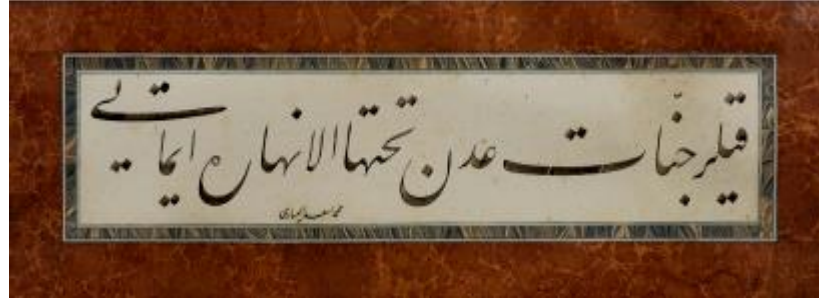
Metnin Okunuşu: Kılar cennât-ı 'adnin tahtehe'l-enhâra îmâyı.

Metnin Anlamı: (Allah), altından ırmaklar akan cennetlere işaret kılar.

İmza ve Tarih: Mehmed Esad el-Yesârî.

Eserin Özellikleri: Âharlı kâğıt üzerine siyah mürekkeple tek satır olarak yazılmıştır. Satırın başlarında bulunan “cennât” kelimesindeki ت keşîdeli harfî ile satırın sonunda bulunan “îmâyı” kelimesindeki ي keşîdeli harfî istifte denge oluşturmaktadır. Satır sonunda bulunan ي harfî satıra sığdıramayıp yukarıda istiflenmiştir. “Enhâra” kelimesinin son iki harfî olan ر ve ا harfinin birleşik kullanımı tercih edilmiştir. Yazıda rahatlık göze çarpmaktadır. İç pervaz gelgit, dış pervaz ise battal ebru ile tezyin edilmiştir.

¹⁹⁶ www.yildizholding.com.tr/media/79891/konusan_yazilar_e-katalog.pdf (Erişim: 22.04.2022).

Şekil 3.21. Levha

Katalog No:	22
Eserin Türü:	Levha
Bulunduğu Yer:	Tespit edilemedi. ¹⁹⁷
Ebatları:	171x147 cm.
Şekil No:	3.22
Yazının Türü:	Celî Ta'lik
Yazının Dili:	Osmanlı Türkçesi

Metnin Okunuşu: Nola fâhr etse yazarken hâme na't u midhatin, Ol Resul-i kibriyânın vâsf-ı zât-ı devletin, Bi-nazîr mahbûb-ı Haktır görmemiş mislin felek, Nurdan bir serve benzetmiş nihâl-i kâmetin, Hilkat-i dünyâyâ bâis zât-ı pâkindir senin, 'Arşdan a'laya Resûlullah kadr ü rif'atin, Hamd ola Hakka bizi çün ümmetinden eyledi, Şükrün etmek nice mümkündür bu 'uzmâ ni'metin, Da'vi-yi küfr ü cehâlet eyleyen bed-meşrebân, Geldiler îmâna gördükde zuhûr-ı şevketi, Cevher-i hâk-i kudûmi tûtiyâdır çeşmime, Belki mahşerde olur tahlîse elde hüccetin, İki âlem âfitâbı sensin ey fâhr-ı Resul, Pertev-i mihr-i nübüvvet iledir hatmiyyetin, Eylemezsen ben kulundan lutf u ihsânın diriğ, Ey şehinşâh-ı du-âlem var kemâl-i re'fetin, Ey kerem kânî zulâm-ı gamdan âzâd et beni, Mazhar'ı feyz-i şefâ'at kıl bu nâçâr ümmetin, Şem'-i şevkin pertevi her dem derûnumda niyâz, Bâis-i zevk u ferahtır sînde germiyyetin, Nüh feleklerde melekler ins ü cin hep bendedir, On sekiz bin âlemi doldurdu şân u şevketin, Daimâ zikr-i salâtın ola evrâdım benim, Olur ise ey şeh-i taht-ı risâlet himmetin, Mülhem oldun yazmağa bu nüsha-i evsâfı çün, Tâ şefâ'at eyleye bu na't-ı pâke hidmetin, Şânına lâyıf nice evsâfa olsun kudretin, Yâ Resûlü müctebâ âlemde az'amı kıymetin, Bin salâtıyla selam eyler revân-ı pâkına,

¹⁹⁷ <http://www.beyoglusanatgalerisi.com/download/harflerein-sanata-yansimasi-katalog.pdf>, (Erişim: 27.08.2021).

Eyler İlhamî ricâ nakd-ı şefâ'at ruhsatın, Koyma yâ Rabbi dili tâb-ı tebi isyanda, Ebr-i lütfundan bana neşreyle âb-ı rahmetin.

Metnin Anlamı: O yüce peygamberin saygı değer kişiliğine ait özelliklerini, övüp na'tını yazmadan, kalemim iftihar etse ne olur? Allah Teâlâ'nın feleğin eşini görmediği, benzeri olmayan, sevgilisinin endamını görenler, onu nurdan bir serviye benzetmişler. Dünyanın yaratılış sebebi senin temiz zatındır. Ey Allah'ın, Resulü, senin kıymetin ve yüceliğin arştan daha da yüksektir. Allah Teâlâ'ya şükürler olsun ki, bizi senin ümmetin eyledi. Bu yüce nimetin şükürünü etmek nasıl mümkündür? Kötüler, cehalet ve küfür davasında olsalar ne olur? Ululuğun zuhur ettiğini gördükçe imana geldiler. Ayağını bastığı toprağın özü gözüme sürmedir. Belki mahşerde kurtuluşumun delili olur. Ey övünç Peygamberi! İki cihan güneşi sensin. Son Peygamber oluşun, Peygamberlik güneşinin ışığıdır. Ey iki cihanın sultanlar sultanı! Kulundan lütfu ve ihsanı, esirgemiyorsan bu senin noksansız merhametindendir. Ey kerem sahibi! Gam karanlığından beni azat et. Bu çaresiz ümmeti şefaatine ulaştır. Senin aşk mumunun parlaklığı her an içimdedir. Sıcaklığın bağrımda zevk ve ferahlık sebebidir. Dokuz âlemdeki melekler, insanlar ve cinler hepsi senin kulundur. Şanın ve şöhretin on sekiz bin âlemi doldurur. Ey peygamberlik tahtının sultanı! Lütfedersen her an dilimde, tekrarlanan sözler seninle ilgili dualar olsun. Bu övgü dolu vasıfların yazılmasına sen ilham verdin. Öyleyse hizmetin bu temiz na'ta şefaet etsin. Ey seçkin peygamber! Senin kıymetin dünyalarla ölçülmez. Şanına layık vasıfları saymaya gücüm nasıl yeter? İlhamî¹⁹⁸ temiz ruhuna binlerce salât ve selam eder, Şefaet için izin ister. Allah'ım! Gönlümü isyan çıkmazlarında bırakma! Bana lütuf bulutundan rahmet yağmurları ihsan et.

İmza ve Tarih: 'Abdu'd-dâ'î Mehmed Esad el-Yesârî gufira lehu/Duacı kul Mehmed Esad Yesârî, mağfîret olunsun.

Eserin Özellikleri: Âharlı kâğıt üzerine siyah mürekkep ile kaleme alınmıştır. Otuz üç mısradan oluşan eserde Sultan III. Selim (1789-1807)'in Hz. Peygamber için yazmış olduğu na't¹⁹⁹ yazılıdır. Kullanılan mürekkebin sulu olması sebebiyle harflerdeki hareketler net bir şekilde anlaşılmaktadır. Yazıları satır kürsüsüne başarılı bir şekilde oturtmak ve satıra sığdırmak için keşîdeli harflerin uzunluklarının farklılık gösterdiği görülmektedir. "Ey kerem kânî zulâm-ı gamdan âzâd et beni"

¹⁹⁸ Sultan III. Selim'in mahlası.

¹⁹⁹ Hz. Peygamberi öven şiirlere verilen isim.

ibaresinin sonunda bulunan ters istikametteki keşîdeli harfler istifte hoş bir görünüm sergilemektedir. Son mısradaki hattatın imzası yer almaktadır.

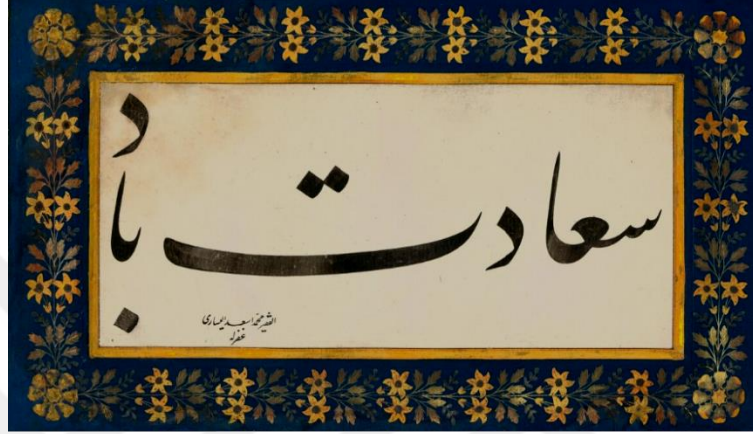
Şekil 3.22. Levha

Katalog No:	23
Eserin Türü:	Levha
Bulunduğu Yer:	Albayrak Hat Koleksiyonu ²⁰⁰
Ebatları:	Tespit edilemedi.
Şekil No:	3.23
Yazının Türü:	Ta'lik
Yazının Dili:	Farsça
Metnin Okunuşu:	Sa'âdet bâd. ²⁰¹
Metnin Anlamı:	Mutluluk Olsun!
İmza ve Tarih:	El-fakîr Mehmed Esad el-Yesârî gufira lehu/Fakir Mehmed Esad Yesârî, mağfîret olunsun.

²⁰⁰ <https://www.ketebe.org/eser/1109?ref=artist&id=563>, (Erişim: 03.10.2021).

²⁰¹ Kelam-ı Kibar. Meşhur zatların kıymetli sözleri.

Eserin Özellikleri: Dikdörtgen formda siyah mürekkep ile tek satır şeklinde tertip edilmiştir. ت harfinin keşîdesinin uzun tutulduğundan olacak ki ا harfî satır çizgisine sığmayıp satırdan yukarıda istiflenmiştir. Neredeyse yazının tamamını keşîdeli harfle kaplamış durumdadır. Kompozisyon sade ve net bir görünüm arz etmektedir. Kenar suyu olarak üsluplaştırılmış çiçek ve yaprak motifleri rokoko üslubunda tezyin edilmiştir.

Şekil 3.23. Levha

Katalog No:	24
Eserin Türü:	Levha
Erişim Yeri:	Türk Hattatları ²⁰²
Ebatları:	Tespit edilemedi.
Şekil No:	3.24
Yazının Türü:	Ta'lik
Yazının Dili:	Arapça
Metnin Okunuşu:	Amân Yâ Hazret-i Fahr-i Âlem, sallallâhu ‘aleyhi ve sellem.
Metnin Anlamı:	Ey kâinatın övüncü hazret (-i resûlillah), Allah ona salât ve selam etsin.
İmza ve Tarih:	El-fakîr Mehmed Esad el-Yesârî gufıra lehu/Fakir Mehmed Esad Yesârî, mağfîret olunsun.

Eserin Özellikleri: Âharlı kâğıt üzerine yazılmış eser üç satır şeklinde tatbik edilmiştir. Kompozisyonda ت ve خ harfleri keşîdeli kullanılmıştır. “Yâ Hazret-i Fahr-

²⁰² Rado, *Türk Hattatları*, s. 182.

i ‘Âlem” ibâresinde bulunan با ve عا harfleri hem istifteki boşluğu gidermek hem de yatay harf yoğunluğunu kırmak için alt satıra kaydırılmıştır. با harfinde bulunan noktaların yana konulmuş olması kompozisyonun dengelenmesine olanak sağlamıştır. Eserin etrafı iç içe geçmiş iki daire ile çevrilmiştir. Daire içerisine helezon çizgileri ile yaprak desenleri uygulanmıştır. Kompozisyon Mehmed Esad Yesârî’nin farklı istif denemesine güzel bir örnektir. İstif sade ve hoş bir görünüm arz etmektedir.

Şekil 3.24. Levha

3.1.3. Kıtalar

Katalog No: 25

Eserin Türü: Kıta (Mâil)

Erişim Yeri:

<http://www.kalemguzeli.org/hattaserleriayrinti.php?KNO=344&HKNO=20>, (Erişim: 05.10.2021).

Ebatları: 22x13.5 cm

Şekil No: 3.25

Yazının Türü: Ta‘lik

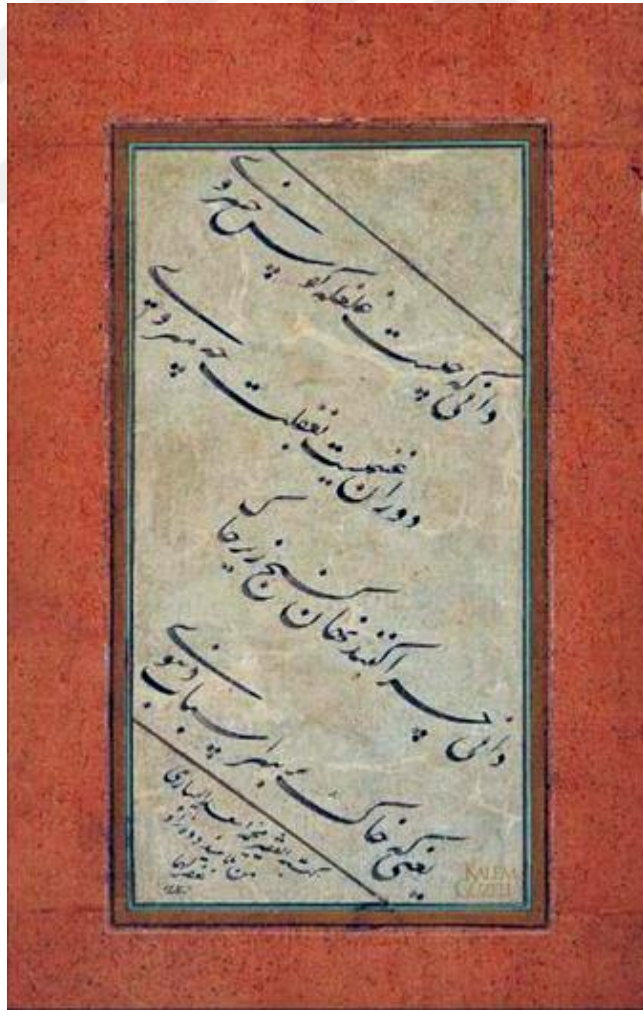
Yazının Dili: Farsça

Metnin Okunuşu: Dâni ki çist gulgule-i guş-i hüsrevî, dûr-an ğanimest bi-ğaflet çe mîrevî, Dâni çerâ konend nehân-ı genc zîr-i hâk, Yâ‘ni ki hâk ber ser-i esbâb-ı dûnyevi.

Metnin Anlamı: Sultanın dedikodusunu neden yaparlar bilir misin? Etrafında ganimet var niçin gaflettesin? Hazineyi neden yerin altında saklarlar bilir misin? Demek ki toprak tüm dünyevi şeylerin üstündedir.

İmza ve Tarih: Ketebehu el-fakîr Mehmed Esad el-Yesârî, min telâmîzi Dedezâde gufira lehümâ 1170/Bunu Dedezâde'nin öğrencilerinden fakir Mehmed Esad Yesârî yazdı, her ikisi mağfiret olunsun 1756.

Eserin Özellikleri: Âharlı kâğıt üzerine is mürekkebi ile Farsça dört satır olarak yazılmıştır. Yoğun keşîdeli harf kullanılmasına rağmen kopozisyon göz yormamaktadır. Keşîdeli harflerin müvâzeneli oluşu yazıya hoş bir görünüm katmıştır. Birinci, ikinci ve üçüncü satırın sonu, satır kürsüsü üzerinde istiflenen ي keşîdeli harfleriyle bitirilmiştir. Bu durum, yazı içinde bütünlük ve denge meydana getirmiştir. Etrafı cetvellerle sınırlandırılan yazıda süsleme unsurları bulunmamaktadır.

Şekil 3.25. Kıta (Mâil)

Katalog No: 26

Eserin Türü: Kıta (Mâil)

Erişim Yeri: <https://www.ketebe.org/eser/7494?ref=artist&id=563> (Erişim: 06.10.2021).

Ebatları: Tespit edilemedi.

Şekil No: 3.26

Yazının Türü: Ta‘lik

Yazının Dili: Farsça

Metnin Okunuşu: Ber mâ der-i vasl beste mîdâred dûst, Cân râ be-fîrâk haste mîdâred dûst, Min bâ‘d men ü şikestegiy ü der-i dûst, Çun dûst dil-i şikeste mîdâred dûst.²⁰³

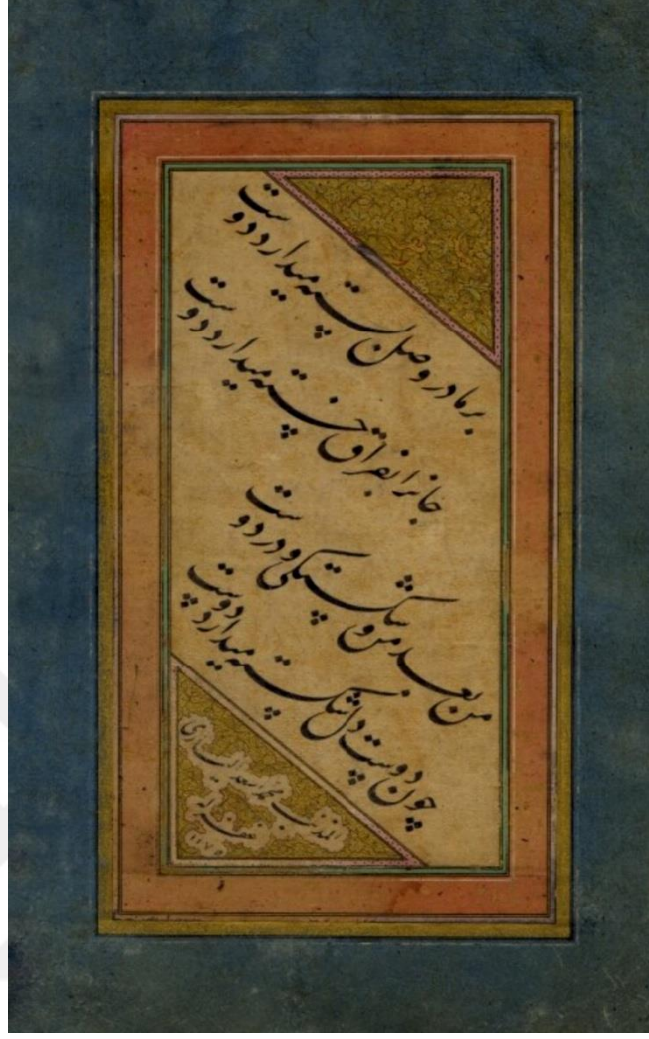
Metnin Anlamı: Dost bize vuslat kapısını kapatmış. Yüreğimizi ayrılık ile yormuş. Ben ve kırık gönül bundan sonra beraber dostun kapısındayız. Dost, çünkü kırık gönlü seviyor; onu dost ediniyor.

İmza ve Tarih: El-müznib Mehmed Esad Yesârî gufira lehu 1175/Günahkâr Mehmed Esad Yesârî, mağfîret olunsun 1761-62.

Eserin Özellikleri: Krem rengi âharlı kâğıt üzerine is mürekkebi ile mâil şekilde oluşturulmuştur. Her satırın ortasında bulunan س harfi keşîdeli verilmiş ve satır sonları ت harfi ile nihayetlendirilmiştir. Yine her satırın sonunda bulunan “dûst” kelimeleri istifte hoş bir uyum sergilemektedir. Kompozisyonda aynı harflerin keşîdeli kullanımı ve aynı kelimelerin tekrarı ile yazıya ayrı bir güzellik katılmıştır. Yazının köşebentleri altın zemin üzerine pençberklerle²⁰⁴ bezenmiş ve etrafı cetvellerle çevrilmiştir. Ketebe kaydı beynes’-sütûr ile sınırlandırılmıştır.

²⁰³ Şiirin sözleri Ebû Saîd-i Ebu’l-Hayr’a (ö. 440/1049) aittir. Bkz. Saîd-i Nefîsî, *Sohan-ı Manzum Ebû Saîd- Ebu’l-Hayr*, Kitabhâne-i Senâi, s. 88.

²⁰⁴ Herhangi bir çiçeğin kuşbakışı görüntüsünün üsluplaştırılmasıyla elde edilen tezyinî motif. En çok tercih edilenin beş yapraklı çiçek olması sebebiyle zamanla pençberk olarak adlandırılmış ve kısaltılarak penç ismini almıştır. Bkz. Derman, “Tezhip Sanatında Kullanılan Terimler, Tabirler ve Malzeme”, *Hat ve Tezhip Sanatı*, ss. 525-534.

Şekil 3.26. Kıta (Mâil)

Katalog No: 27

Eserin Türü: Kıta

Bulunduğu Yer: TİEM, 2497.²⁰⁵

Ebatları: Tespit edilemedi.

Şekil No: 3.27

Yazının Türü: Ta'lik

Yazının Dili: Farsça

Metnin Okunuşu: Emîr Hüseyî sâdât kaddesellâhu sırrahu'l-‘azîz mîfermâyend
ilmî ke ez kalem rîzed peydâst kezân çe hîzad ilm ânîst ke Allah der dil bende rîzad.

²⁰⁵ Hattat bu kıtayı, yazmanın sağında bulunan İmad-i Hasenî'nin kıtasını taklit ederek yazmıştır.

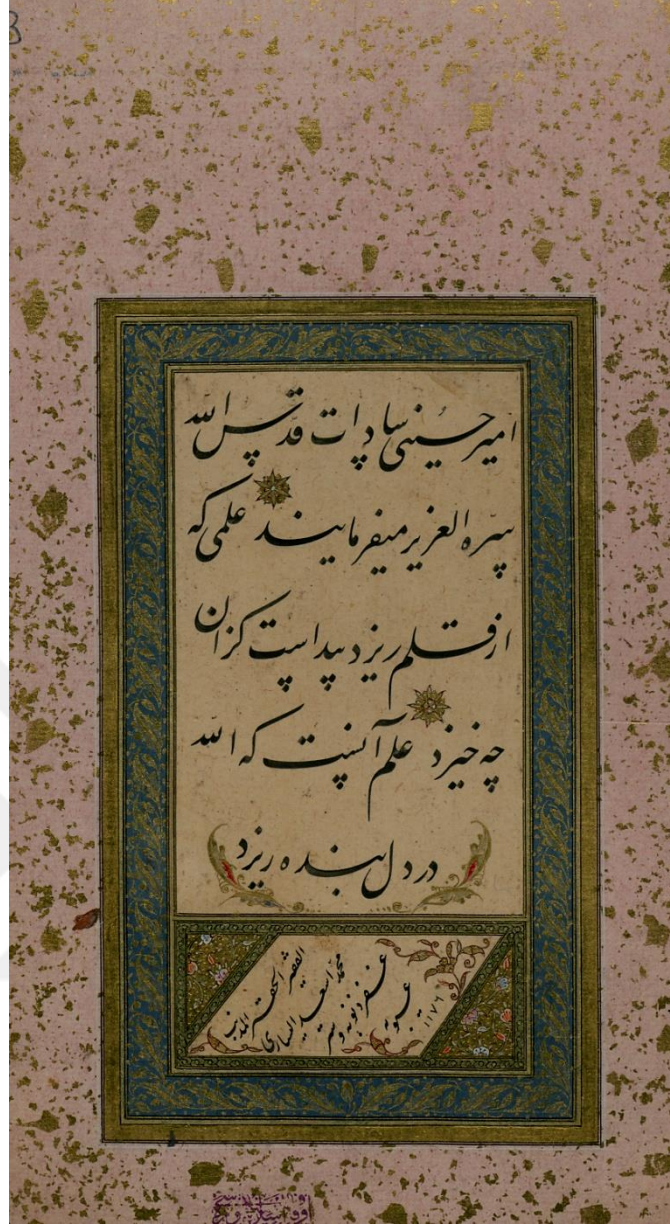
Metnin Anlamı: Emir Hüseyinî sadat²⁰⁶ -Allah onun ruhunu arındırsın- buyuruyor ki; İlim kalemden dökülüyorsa ne döküldüğü bellidir. Asıl ilim odur ki Allah kulunun gönlünden dökülsün.

İmza ve Tarih: El-fakîru'l-hakîru'l-müznib Mehmed Esad el-Yesârî gufîra zünûbuhu ve sutira 'uyûbuhu 1176 /Fakir, hakir ve günahkâr Mehmed Esad Yesârî, günahları mağfîret olunsun ve kusurları örtülsün 1762-63.

Eserin Özellikleri: Krem rengi âharlı kâğıt üzerine is mürekkebi ile beş satır Farsça olarak yazılmıştır. Son satırda bulunan boşluk iki altın yaprak ile dengeli şekilde doldurulmuştur. İmza kısmının mâil şekilde dört satır olarak yazıldığı görülmektedir. Ketebe kaydının bulunduğu alana altın zemin üzerine renklendirilmiş çiçeklerle bezeli iki köşebent tezyin edilmiştir. Altın cetveller çekilerek yazı sınırları belirlenmiştir. Kompozisyonun etrafına, koyu zemin üzerine altınla kıvrımlı yaprak motifleriyle zencerek yapılmıştır. Zencereğin dışına yine altın ile cetveller çekilmiş ve son olarak zerefşan²⁰⁷ tatbik edilerek süsleme tamamlanmıştır. Eser, gerek yazı gerek süsleme bakımından Mehmed Esad Yesârî'nin eşsiz örneklerinden biridir.

²⁰⁶ İranlı bir mutasavvıf, şair. Bkz. Khaliq Ahmad Nizami, "Hüseyinî Sâdât el-Gûrî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 19, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1999, s. 24.

²⁰⁷ Altını serpmek suretiyle yapılan süsleme.

Şekil 3.27. Kıta

Katalog No:	28
Eserin Türü:	Kıta (Mâil)
Erişim Yeri:	https://www.ketebe.org/eser/4588?ref=artist&id=563 , (Erişim: 06.10.2021).
Ebatları:	Tespit edilemedi.
Şekil No:	3.28
Yazının Türü:	Celî Ta'lik
Yazının Dili:	Farsça

Metnin Okunuşu: Ya rab în sâye-i ilâhi râ, Âfitâb sipihr-i Şâh-ı râ, Ber serîr-i beka-i mümkün- dâr, Ber sipihr-i hulûd u rûşen-dâr.²⁰⁸

Metnin Anlamı: Ya Rab! Allahın gölgesi olan bu yeri, ki hükümdarlara yaraşır güneşli bir semadır burası, bâki bir taht eyle, daima parlak bir sema kıl.

İmza ve Tarih: El-‘abdu’d-dâ’î Mehmed Esad el-Yesâri gaferallâhu zünûbehu 1182/Duacı kul Mehmed Esad Yesâri, Allah onun günahlarına mağfiret etsin 1768-69.

Eserin Özellikleri: Şal ebrulu kâğıt üzerine siyah mürekkep ile mâil şekilde yazılmıştır. Harf anatomilerinde büyüklük söz konusudur. “Âfitâb” kelimesinde bulunan ت ve ف harflerinin noktaları üç nokta şeklinde ortak kullanılmıştır. İlk iki satır “râ”, son iki satır “dâr” ekleriyle bitirilerek kendi içlerinde bütünlük sağlanmıştır. Kompozisyon net ve sade bir görünüme sahiptir.

²⁰⁸ Şirin sözlerinin kime ait olduğu belli değildir. (Lâedri)

Şekil 3.28. Kıta (Mâil)

Katalog No: 29

Eserin Türü: Kıta (Mâil)

Bulunduğu Yer: Hususi Koleksiyon²⁰⁹

Ebatları: 29x17 cm.

Şekil No: 3.29

Yazının Türü: Ta'lik

Yazının Dili: Farsça

Eserin Okunuşu: Der âlem bî-vefâ kesi hurrem nîst, Şâdi u neşât der beni âdem nîst, Ân kes ki der ân zamâne û râ gâm nîst, Yâ âdem nîst yâ der ân âlem nîst.²¹⁰

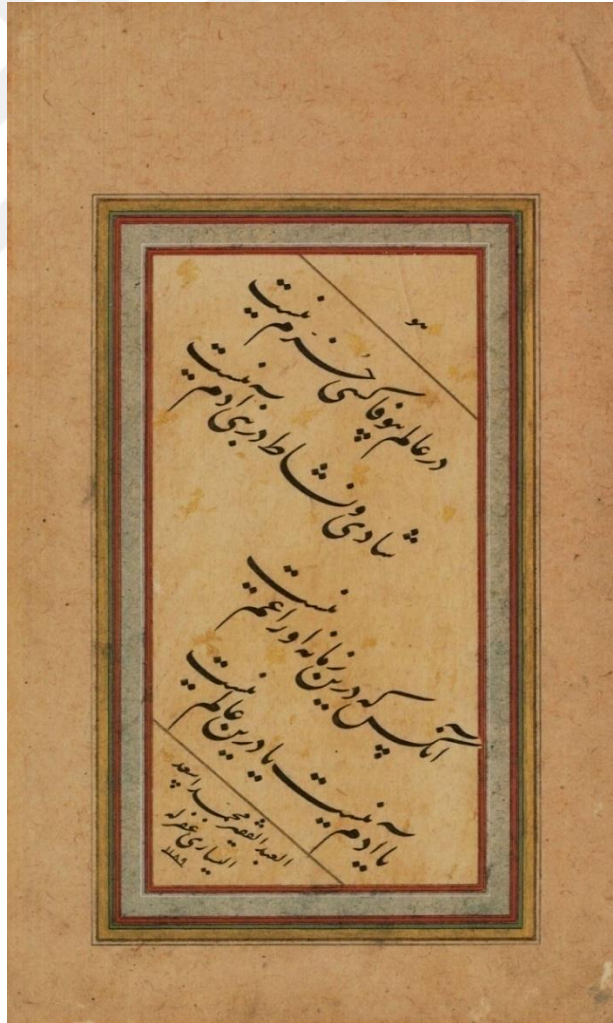
²⁰⁹ Derman, *Türk Hat Sanatından Seçmeler*, s. 347.

²¹⁰ Şiir, Hilâl-i Çağatâyî'ye (ö. 939/1529-30) aittir. <https://ganjoor.net/helali/robaeeh/sh8>, (Erişim: 25.11.2022).

Eserin Anlamı: Bu vefasız dünyada mutlu bir kimse yoktur. Sevinç ve neşe ademoğlu için değildir. Bu zamanda derdi olmayan kimse ya insan değildir ya da bu dünyada değildir.

İmza ve Tarih: El-‘abdu’l-fakîr Mehmed Esad el-Yesârî gufira lehu 1189/Fakir kul Mehmed Esad Yesârî, mağfîret olunsun 1775.

Eserin Özellikleri: Krem rengi âharlı kâğıt üzerine siyah mürekkep ile mâil şekilde oluşturulmuştur. İlk satırda bulunan “bî-vefâ” kelimesindeki ب ve ي harflerinin noktaları üç nokta şeklinde ortak kullanılmıştır. Her satırın sonu “nîst” kelimeleriyle bitirilerek yazıya hoş bir görünüm kazandırılmıştır. Yine her satırda bulunan iki yatay keşîdeli harf gayet başarılı ve dengelidir. Yazı alanına iri altın parçaları serpilerek zarif bir zerefşan tekniği uygulanmıştır. Kompozisyon sık çekilmiş cetvelllelerle çerçevelenmiştir.

Şekil 3.29. Kıta (Mâil)

Katalog No:	30
Eserin Türü:	Kıta (Mâil)
Bulunduğu Yer:	Berlin Halk Kütüphanesi, HS, DY 6543,19 ²¹¹
Ebatları:	36x26 cm.
Şekil No:	3.30
Yazının Türü:	Ta‘lik
Yazının Dili:	Osmanlı Türkçesi

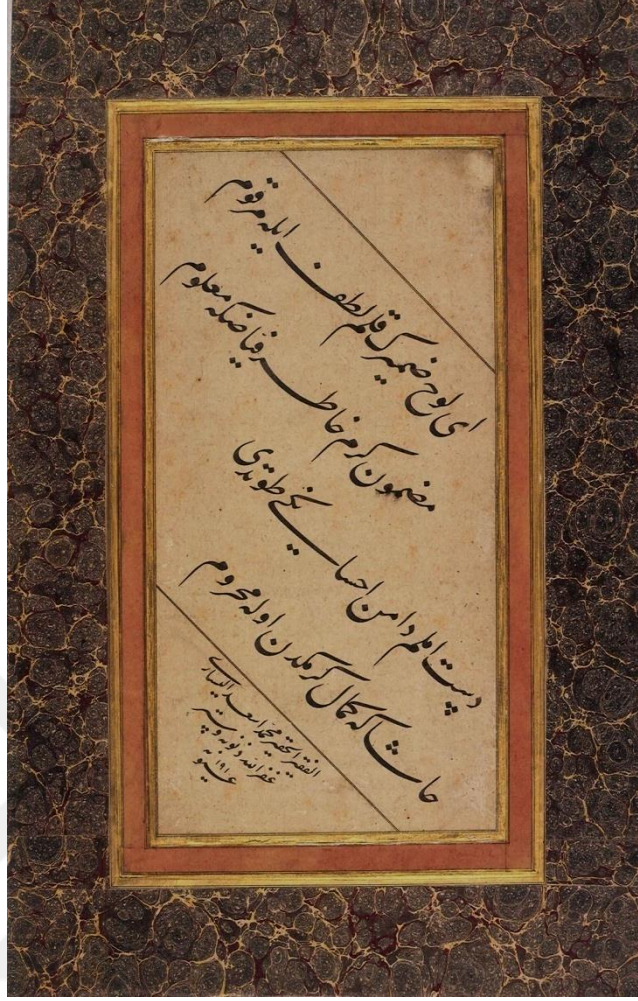
Metnin Okunuşu: Ey levh-i zamîrin kalem-i lutf ile merkûm, Mazmûn-ı kerem hâtır-ı feyyâzına ma‘lûm, Dest-i emelim dâmen-i ihsânını tutdı, Hâşâ ki, kemâl-i keremden ola mahrûm.

Metnin Anlamı: Ey gönüldeki levhası lütuf kalemi ile yazılan kişi! Cömertlik kavramı feyizli olan hatrına malumdur. İstekli ellerim ihsan eteğinden tuttuğunda, yüce cömertliğinden mahrum kalması imkânsızdır.

İmza ve Tarih: El-fakîru’l-hakîr Mehmed Esad el-Yesâri gaferallâhu zünûbehu ve setera ‘uyûbehu 1191/Fakir ve hakir Mehmed Esad Yesâri, Allah onun günahlarına mağfiret etsin ve kusurlarını örtsün 1777.

Eserin Özellikleri: Krem rengi âharlı kâğıt üzerine dört satır olarak mâil şekilde yazılmıştır. Kompozisyonda bulunan “merkûm, ma‘lum ve mahrûm” kelimeleri kendi aralarında uyum oluşturmaktadır. İstifte bulunan yatay keşîdeli harflerde düzlük dikkat çekicidir. Yazı sahası sade tasarlanan kompozisyonun dış bordürü battal ebru ile çevrelenmiştir.

²¹¹ Derman, *Türk Hat Sanatından Seçmeler*, s. 349.

Şekil 3.30. Kıta (Mâil)

Katalog No:	31
Eserin Türü:	Kıta (Mâil)
Bulunduğu Yer:	TİEM, 2497.
Ebatları:	20x10.5 cm.
Şekil No:	3.31
Yazının Türü:	Ta'lik
Yazının Dili:	Farsça

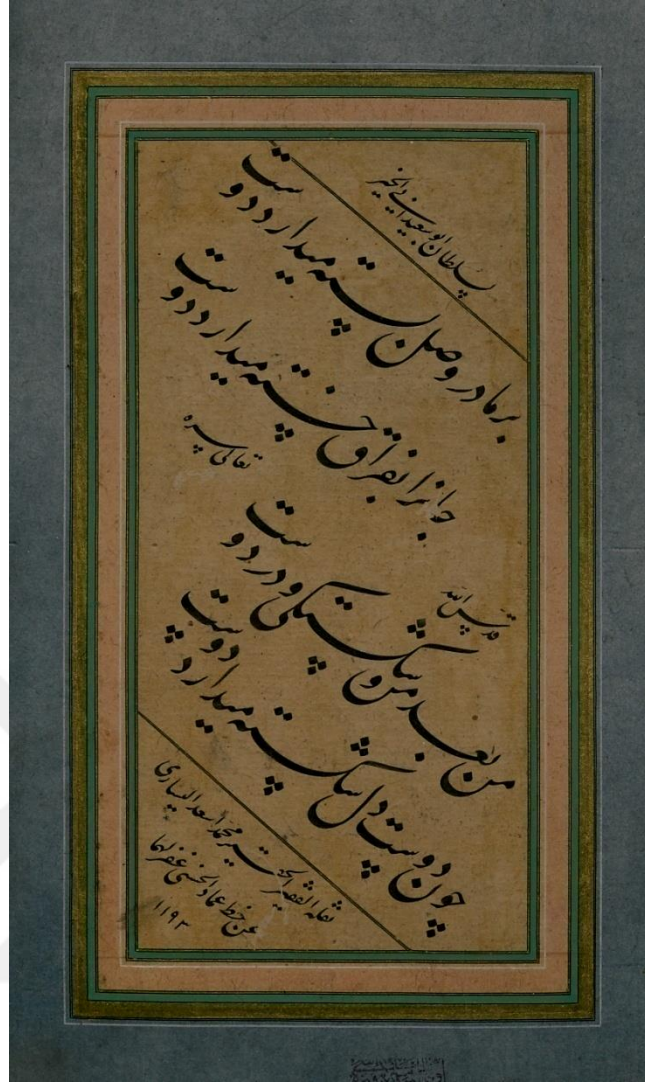
Metnin Okunuşu: -Sultan Ebû Saîd-i Ebi'l-Hayr²¹² kaddesullâhu teâlâ sırrahu-Ber mâ der-i vasl beste mîdâred dûst, Cân râ be-fîrâk haste mîdâred dûst, Min bâ'd men ü şikestegiy ü der-i dûst, Çün dûst dil-i şikeste mîdâred dûst.

Metnin Anlamı: Sultan Ebû Saîd-i Ebi'l-Hayr,-Allah onun ruhunu arındırsın-Dost bize vuslat kapısını kapatmış, yüreğimizi ayrılık ile yormuş. Ben ve kırık gönül bundan sonra beraber dostun kapısındaız. Dost, çünkü kırık gönlü seviyor, onu dost ediniyor.

İmza ve Tarih: Nekalehu el-fakîru'l-hakîr Mehmed Esad el-Yesârî 'an hattî İmâdü'l-Hasenî gufira lehümâ 1193/Fakir ve hakir Mehmed Esad Yesârî bunu İmad-i Hasenî'den nakletti, her ikisi mağfîret olunsun 1779-80.

Eserin Özellikleri: Krem rengi âharlı kâğıt üzerine is mürekkebi ile Farsça dört satır şeklinde oluşturulmuştur. Ketebe kaydından da anlaşılacağı üzere İranlı hattat Mir İmâd-i Hasenî'nin mâil kıtası taklit edilerek yazılmıştır. Her satırın ortasında bulunan س harfi keşîdeli verilmiş ve satır sonları ت harfi ile nihayetlendirilmiştir. Yine her satırın sonunda bulunan “dûst” kelimeleri istifte hoş bir uyum sergilemektedir. Kompozisyonda aynı harflerin keşîdeli kullanımı ve aynı kelimelerin tekrarı ile yazıya ayrı bir güzellik katılmıştır. Süsleme unsuru bulunmayan yazının etrafı cetveller ile çerçevelenmiştir.

²¹²Horasanlı bir mutasavvıf. Bkz. Tahsin Yazıcı, “Ebû Saîd-i Ebu'l-Hayr”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 10, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1994, ss. 220-222.

Şekil 3.31. Kıta (Mâil)

Katalog No: 32

Eserin Türü: Kıta (Mâil)

Bulunduğu Yer: TSMK- GY325-83²¹³

Ebatları: Tespit edilemedi.

Şekil No: 3.32

Yazının Türü: Ta'lik

Yazının Dili: Farsça

Metnin Okunuşu: Yâr amed goft haste mîdâr dilet, Dâim bi-umîd beste mîdâr dilet, Mâ râ bi-şikestegân nazarhâ bâşed, Mâ râ hâhî şikeste mîdâr dilet.²¹⁴

²¹³ Muhittin Serin, *Hat Sanatı Târîhi 2*, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul 2019, s. 708.

Metnin Anlamı: Yar geldi dedi ki aşk ile yor gönlünü, daima umuda bağlı kıl gönlünü, biz gönlü (aşktan) yorgun olanlara ilgi ile bakarız. Bizi istiyorsan daima gönlü kırık olanlardan ol.

İmza ve Tarih: El-fakîr Mehmed Esad el-Yesâri gaferallâhu zünûbehu 1207/Fakir Mehmed Esad el-Yesârî, Allah onun günahlarına mağfîret etsin 1792-93.

Eserin Özellikleri: Açık renk zemin üzerine is mürekkebi ile dört satır Farsça olarak hazırlanmıştır. Kompozisyonda fazlasıyla keşîdeli س ve ت harfi kullanılmasına rağmen yazıdaki denge ve uyum hoş bir görünüm sergiler. Yazı sahası ve ketebe kaydı beynes'-sütûr ile sınırlandırılmıştır. Kompozisyonun üst köşebendi altın zemin üzerine penç ve bulut motifleriyle; yazı alanı çevresi ise yine altın zemin üzerine pençlerle tezhiplenmiştir. Dış bordür tekrar eden şikaf²¹⁵ hâlfar tezyinatı ile çevrelenmiştir.

²¹⁴ Şiirin sözleri, Ebû Saîd-i Ebu'l-Hayr'a (ö. 440/1049) aittir. <https://ganjoor.net/abusaeed/robaee-aa/sh171>, (Erişim: 25.11.2022).

²¹⁵ Yıldız ve boyanın birlikte kullanılmasıyla meydana gelen süsleme.

Şekil 3.32. Kîta (Mâil)

Katalog No: 33

Eserin Türü: Kîta (Meşk)

Erişim Yeri:

<http://www.kalemguzeli.org/hattaserleriayrinti.php?KNO=1497&HKNO=20>, (Erişim: 28.09.2021).

Ebatları: Tespit edilemedi.

Şekil No: 3.33

Yazının Türü: Ta'lik

Yazının Dili: Farsça

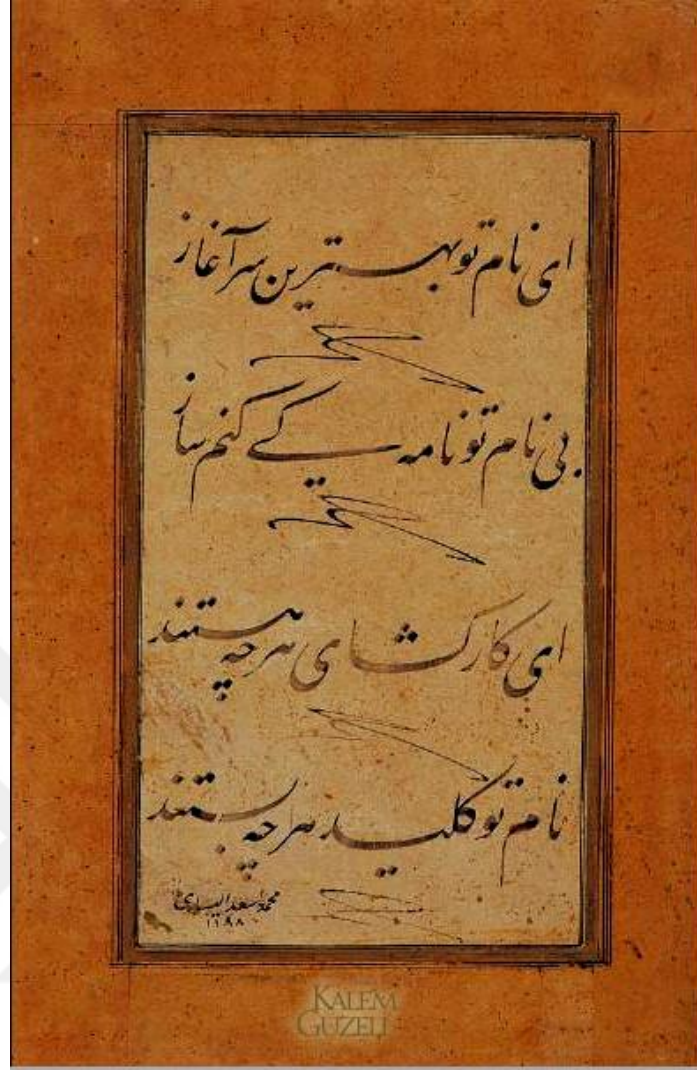
Metnin Okunuşu: Ey nâm-ı tu bihterîn ser âğâz, Bînâm-ı tu name key konem sâz,
Ey kâr guşâyı her çe hestend, Nam-ı tu kelid her çe bestend.²¹⁶

Metnin Anlamı: Ey adı en güzel başlangıç! Senin adın olmadan mektuba nasıl başlarım? Ey her işi çözen! Senin adın her kapalı şeyin anahtarıdır.

İmza ve Tarih: Mehmed Esad el-Yesarî 1198/1784.

Eserin Özellikleri: Nohudi renk âharlı kâğıt üzerine is mürekkebi ile Farsça dört satır olarak yazılmıştır. İlk iki satır diğer iki satıra nazaran yoğun gözükmektedir. Son iki satırdaki satırı doldurma gayesi, iki keşîdeli harf kullanımından anlaşılmaktadır. İstifte ت, ي, ش, س, harflerinin keşîdeli kullanımı tercih edilmiştir. Hattat, bilinçli olarak sulu bir mürekkep kullanarak öğrencilerinin kalem hareketlerini net bir şekilde görmesini istemiştir. Satır aralarına da gelenek olduğu üzere Arapça çalış anlamına gelen “sa‘y” paraflarını atmayı ihmal etmemiştir. Kıta, ta‘lik yazı öğretmek için hazırlanmıştır. Bu nedenle bezenmemiştir.

²¹⁶ Şiir, Nizâmî Gencevî'nin (ö. 611/1214) Leyla ile Mecnun adlı eserinde yer almaktadır. <https://ganjoor.net/nezami/5ganj/leyli-majnoon/sh1>, (Erişim: 25.11.2022).

Şekil 3.33. Kîta (Meşk)

Katalog No:	34
Eserin Türü:	Kîta (Meşk)
Erişim Yeri:	http://hattatlarimiz.blogspot.com/2015/11/yesari-mehmed-esad-efendi-el-hac-mehmed.html , (Erişim: 28.09.2021).
Ebatları:	Tespit edilemedi.
Şekil No:	3.34
Yazının Türü:	Ta'lik
Yazının Dili:	Farsça
Metnin Okunuşu:	Der zamâne çe umr hâhed daşt, Ber dil-i ân râ ki sad elem, Umr-i an kes dirâz hâhed bûd, Ke û râ renç u gussa kem bâşed.

Metnin Anlamı: Kalbinde yüzlerce elem olan kişi ne kadar ömür sürer. Dert ve elemi az olan kiřinin ömrü uzun olur.

İmza ve Tarih: El-fakîr Mehmed Esad el-Yesarî 1198/Fakir Mehmed Esad Yesarî 1784.

Eserin Özellikleri: Âharlı kâğıt üzerine is mürekkebi ile Farsça dört satır şeklinde tasarlanmıştır. Her satırda tek keşîdeli harf kullanılarak yazıda bütünlük meydana getirilmiştir. Satır aralarına Arapça “sa’y” kelimesinin üsluplaştırılmış şekli olan paraflar atılmıştır. Yazı içleri beynes’-sütûr tekniğıyle bezenmiştir. Kompozisyonun etrafına renkli cetveller çekilerek alınlık kısmında rûmî bir desen çalışılmıştır. Dış bordür altın halkârla tezhiplenmiştir.

Şekil 3.34. Kıta (Meşk)

Katalog No:	35
Eserin Türü:	Kıta (Meşk)
Bulunduğu Yer:	Husûsi Koleksiyon ²¹⁷
Ebatları:	27x20 cm.
Şekil No:	3.35
Yazının Türü:	Ta'lik
Yazının Dili:	Arapça

²¹⁷ Derman, *Türk Hat Sanatından Seçmeler*, s. 351.

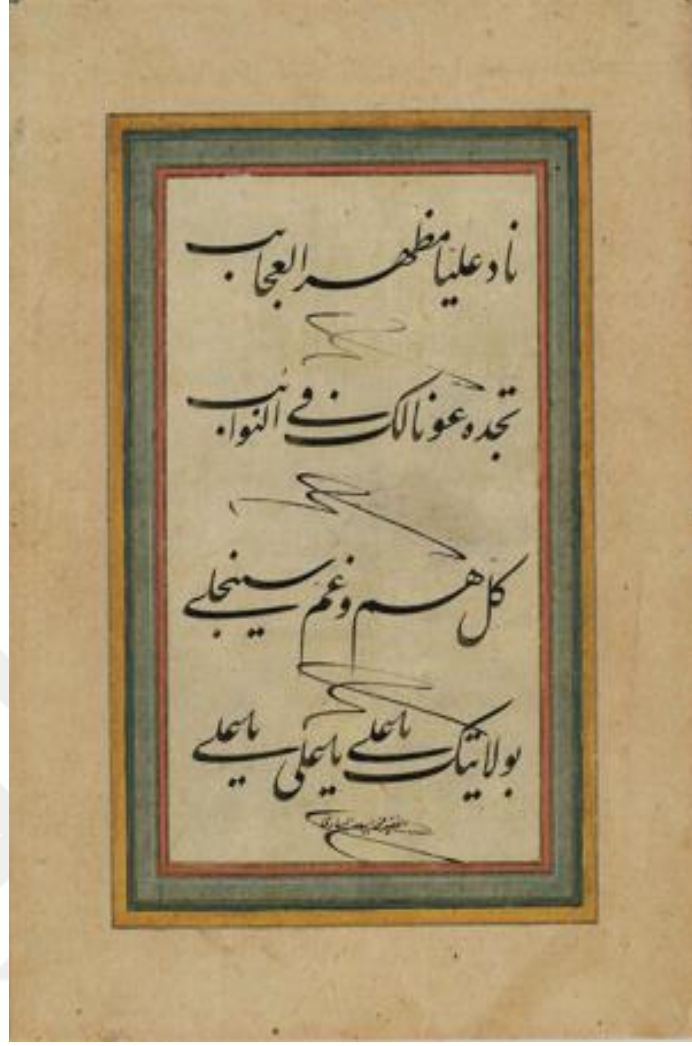
Metnin Okunuşu: Nâdi ‘Aliyyen mazhara’l-‘acâib, Tecidhu ‘avnen leke fi’n-nevâib, Kullü hemmin ve gammin seyencilî, Bi-velâyetike yâ ‘Ali yâ ‘Ali yâ ‘Ali.²¹⁸

Metnin Anlamı: Olağanüstü işlerin mazharı olan Ali’yi zorluk anında çağır ki, onu sana yardımcı bulasın. Ey Ali, senin velayetin hürmetine bütün hüznün ve keder yok olsun.

İmza ve Tarih: El-fakîr Mehmed Esad el-Yesarî 1199/Fakir Mehmed Esad Yesarî 1785.

Eserin Özellikleri: Krem rengi âharlı kâğıt üzerine is mürekkebi ile Arapça dört satır olarak hazırlanmıştır. İstifte bolca keşîdeli harf kullanımı söz konusudur. Ters istikâmette kullanılan keşîdeli harfler yazıya ayrı bir letafet katmıştır. Satır aralarına gelenek olduğu üzere Arapça çalış anlamına gelen “sa’y” parafları atılmıştır. Meşk kıta olduğu için sade tasarlanmıştır.

²¹⁸ Hanefî ulemadan meşhur Ali el-Kârî, bu hadisi Şia’nın uydurduğunu söylemektedir. Bkz. Ali el-Kârî, *el-Esrâru’l-Merfua fi’l-Ahbâri’l-Mevduah*, thk. Muhammed b. Lutfî es-Sebbâğ, Mektebetü’l-İslâm, Beyrut 1986, s. 368.

Şekil 3.35. Kıta (Meşk)

Katalog No:	36
Eserin Türü:	Kıta (Meşk)
Bulunduğu Yer:	Sakıp Sabancı Müzesi
Ebatları:	31.5x20 cm.
Şekil No:	3.36
Yazının Türü:	Ta'lik
Yazının Dili:	Farsça

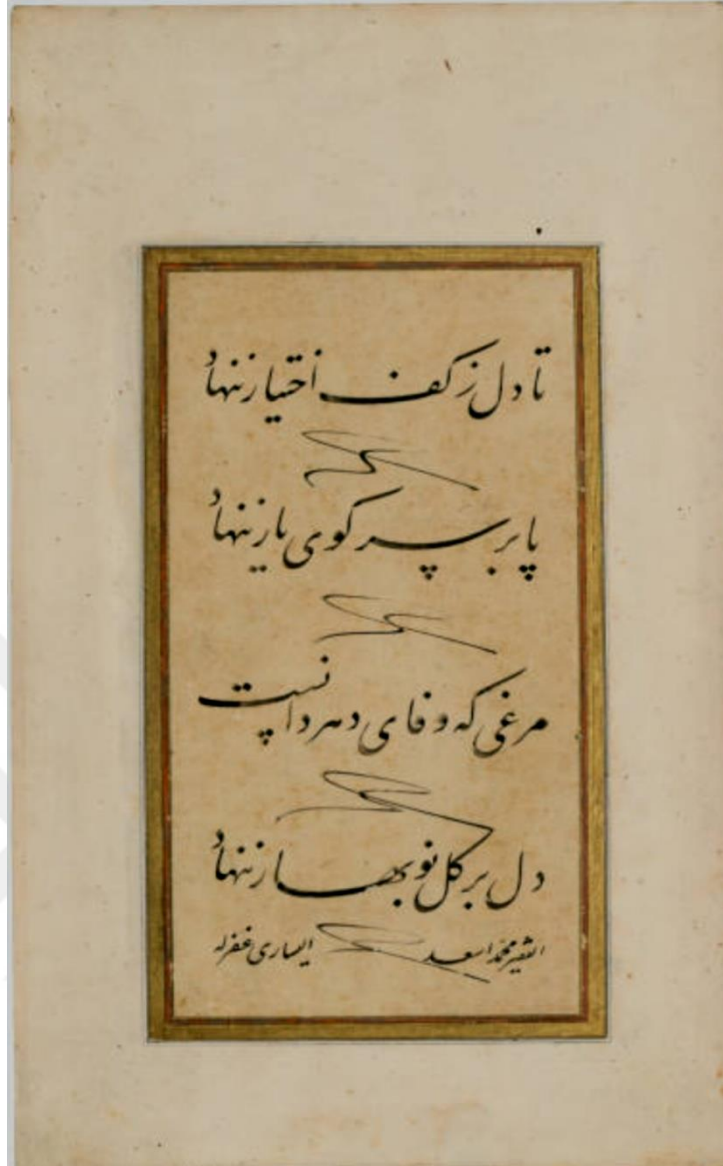
Metnin Okunuşu: Tâ dil zi-kef-i ihtiyâr ne-nihâd, Pâ ber ser-i guy-ı yâr ne-nihâd,
Murgi ki vefayı dehr dânist, Dil ber gul-i nev-bahâr ne-nihâd.²¹⁹

Metnin Anlamı: Gönül, ihtiyarından kurtulmadan dostun mahallesine ayak basmaz. Dünyanın vefasızlığını anlayan bir kuş, ilkbaharda açan güle gönül bağlamaz.

İmza ve Tarih: El-fakîr Mehmed Esad el-Yesarî gufira lehu/Fakir Mehmed Esad Yesarî, mağfîret olunsun.

Eserin Özellikleri: Krem rengi âharlı kâğıt üzerine is mürekkebi ile Farsça dört satır olarak yazılmıştır. Her satırda tek keşîdeli harf kullanılarak yazıda bütünlük sağlanmıştır. Satır aralarına Arapça “sa’y” kelimesinin üsluplaştırılmış şekli olan paraflar atılmıştır. İmza kısmı iki parçaya bölünerek kendi içinde denge oluşturacak şekilde verilmiştir. Kıta, bir meşk olması sebebiyle bezenmemiştir.

²¹⁹ Şiir, Emir Şâhî'nin Divan'ında bulunmaktadır. <https://ganjoor.net/shahi/divan/ghazal/sh47>, (Erişim: 25.11.2022).

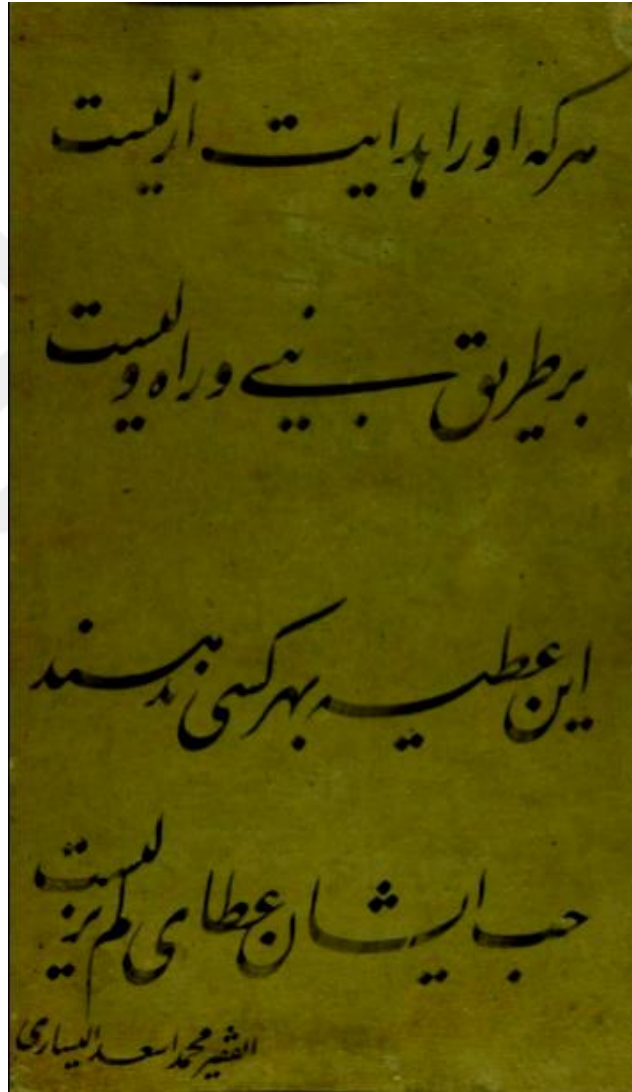
Şekil 3.36. Kıta (Meşk)

Katalog No:	37
Eserin Türü:	Kıta
Bulunduğu Yer:	Sakıp Sabancı Müzesi
Ebatları:	12x21 cm.
Şekil No:	3.37
Yazının Türü:	Ta'lik
Yazının Dili:	Farsça
Metnin Okunuşu:	Her ki û râ hidâyet-i ezêlîst, Ber tarîk-i nebiy ve râh-ı velîst, İn 'atiyye beher keşî ne-dehend, Hubb-i îşân 'ata-yı lem yezelîst.

Metnin Anlamı: Nebi'nin ve velinin yolunda olana sonsuz hidayet vardır. Bu hediye herkese verilmez. Onların sevgisi sonsuz hediyedir.

İmza ve Tarih: El-fakîr Mehmed Esad el-Yesârî/Fakir Mehmed Esad Yesârî.

Eserin Özellikleri: Âharlı kâğıt üzerine siyah mürekkep ile Farsça dört satır olarak tatbik edilmiştir. Satır sonlarının “îst” ekleriyle bitirilmesiyle istif içinde bütünlük sağlanmıştır. Keşîdeli harflerin biraz uzun tutulduğu, bu sebeple de son kelimelerin satır kürsüsüne sığdırılamadığı dikkat çekmektedir. Net ve sade bir yazı örneğidir.

Şekil 3.37. Kıta

Katalog No: 38

Eserin Türü: Kıta

Bulunduğu Yer: Kerem Kıyak Koleksiyonu²²⁰

Ebatları: 29x21,5 cm.

Şekil No: 3.38

Yazının Türü: Ta‘lik

Yazının Dili: Farsça

Metnin Okunuđu: Ey berâder-i azîz, Zinhâr u hezâr hezâr zinhâr ki, Der hânden ve neviştên taksîr ne-konî ki, Özr-i mesm‘û nîst ve peşimânî, Sûdî ne-dâred.

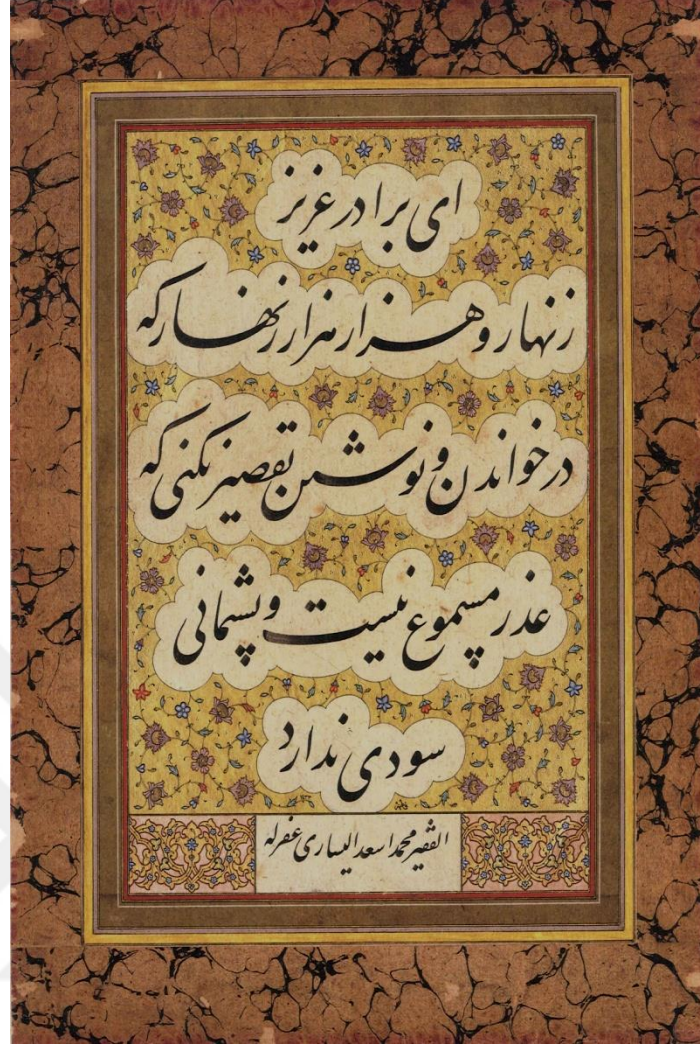
Metnin Anlamı: Ey aziz dost, sakın ha sakın! Okumadan ve yazmadan el çekme, zira sonunda özür ve pişmanlık fayda etmez.

İmza ve Tarih: El-fakîr Mehmed Esad el-Yesarî gufira lehu/Fakir Mehmed Esad Yesarî, mağfîret olunsun.

Eserin Özellikleri: Âharlı krem rengi kâğıt üzerine Farsça beş satır olarak tasarlanmıştır. Üçüncü satırda bulunan “neviştên” kelimesindeki ت harfinin noktaları ile “taksîr” kelimesindeki ق harfinin noktalarının ortak kullanıldığı görülmektedir. Keşîdeli harflerin müvâzeneli kullanımı zarif bir görünüm arz etmektedir. Pervazı battal ebru ile dolgulandırılmıştır. Kıtaya 2012 yılında müzehhibe Fatma Özçay tarafından beynes’-sütûr tekniğinde altın zemin üzerine hatâî ve pençler ile birlikte ikili koltuk tezhibi yapılmıştır.²²¹

²²⁰ Derman, *Türk Hat Sanatından Seçmeler*, s. 353.

²²¹ Derman, *Türk Hat Sanatından Seçmeler*, ss. 352-353.

Şekil 3.38. Kıta

Katalog No:	39
Eserin Türü:	Kıta
Erişim Yeri:	https://www.peramezat.com/urun/mehmet-esad-yesari-ketebeli-ehl-i-beyt-konulu-talik-levha , (Erişim: 05.10.2021).
Ebatları:	23.5x18 cm.
Şekil No:	3.39
Yazının Türü:	Ta'lik
Yazının Dili:	Farsça

Metnin Okunuşu: Yâ rab be Muhammed u Alî ve Zehra, Yâ rab be Hüseyin u Hasen-i âl-i abâ, Ez lutf-i berâr-ı hâcetem der du serâ, Bî-minnet-i halk yâ ‘aliyye’l a‘lâ.²²²

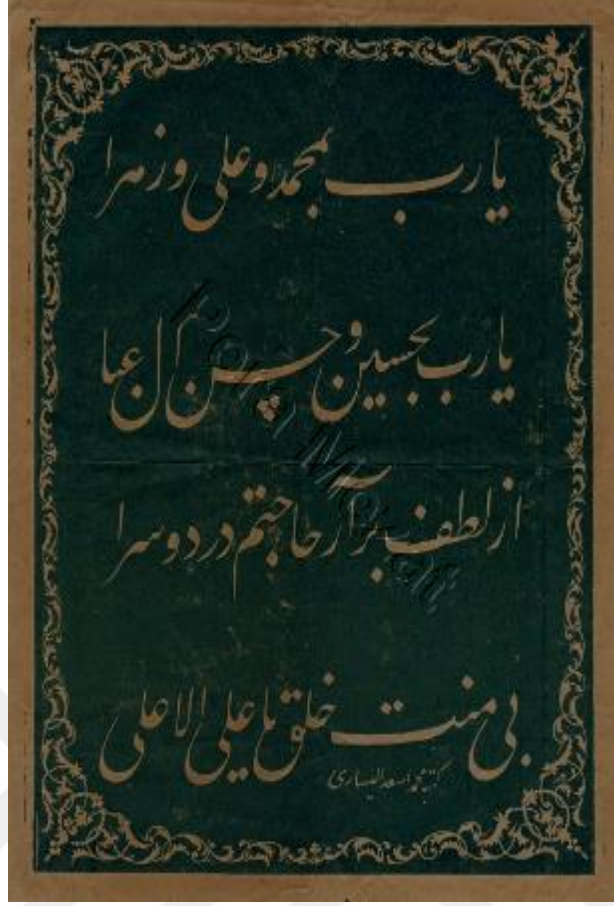
Metnin Anlamı: Ya rabbi Muhammed, Ali, Zehra, Hüseyin, Hasan ve âl-i abâ²²³ hürmetine, lütfunla halka minnet etmeden hacetimi iki cihanda makbul kıl, ey yüceler yücesi.

İmza ve Tarih: Ketebehu Mehmed Esad el-Yesârî/Bunu Mehmed Esad Yesârî yazdı.

Eserin Özellikleri: Saman kâğıdı üzerine dört satır olarak basılmıştır. Yazının orijinali zerendûd tekniği ile yazılmıştır. İlk satırda bulunan keşîdeli ب harfinin ikinci satırdaki harfe nazaran daha uzun tutulduğu görülmektedir. Yazıda satırlar arası boşluk ve “minnet” kelimesinin satırdan yukarıda istiflenmesi dikkat çekmektedir. Kompozisyonun köşebentleri pozitif altın yaprakları ile tezyin edilerek çevresine altın cetvel çekilmiştir. Ketebe kaydı tek satır şeklinde sağ kısma, keşîdeli harfin altına düşülmüştür.

²²² Şiirin sözleri, Ebû Saîd-i Ebu'l-Hayr'a (ö. 440/1049) aittir. <https://ganjoor.net/abusaeed/robaee-aa/sh2>, (Erişim: 29. 11. 2022).

²²³ Hz. Peygamber ve yakın akrabasından bazı kişiler için kullanılan bir ifade. Bkz. Süleyman Uludağ, “Âl-i Abâ”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 2, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1989, ss. 306-307.

Şekil 3.39. Kıtı

Katalog No: 40

Eserin Türü: Kıtı

Bulunduğu Yer: İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi-D. No: 1550²²⁴

Ebatları: Tespit edilemedi.

Şekil No: 3.40

Yazının Türü: Ta'lik

Yazının Dili: Arapça

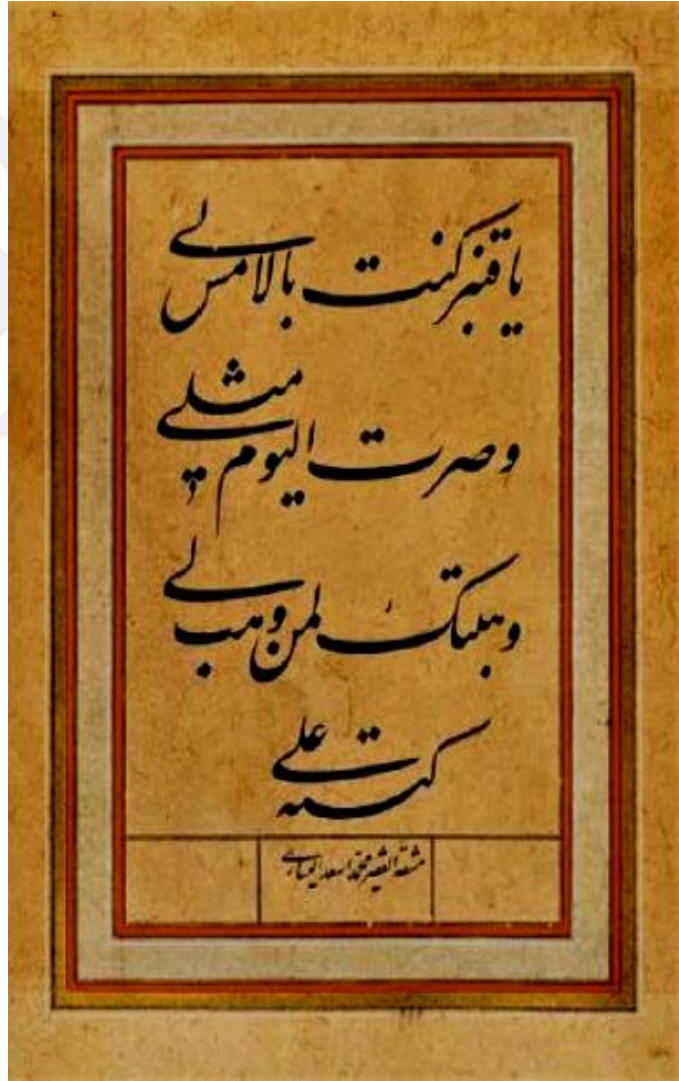
Metnin Okunuşu: Yâ kanber künte bi'l-emsî lî, Ve sırte'l yevm mislî, Vehebtüke limen vehebe lî, Ketebehu 'Alî.

Metnin Anlamı: Ey Kanber! Dün benimdin, ve bugün benim gibisin. Seni bana verene verdim. Bunu Ali yazdı.

²²⁴ <https://twitter.com/alisukrucoruk/status/1397237631570923524/photo/1>, (Erişim: 02.11.2021).

İmza ve Tarih: Meşekahu el-fakîr Mehmed Esad el-Yesârî/Bunu fakir Mehmed Esad Yesâri meşketti.

Eserin Özellikleri: Krem rengi âharlı kâğıt üzerine siyah mürekkep ile Arapça dört satır şeklinde yazılmıştır. İstifte birçok keşîdeli harf kullanımı söz konusudur. İkinci satırda bulunan “misîlî” ve dördüncü satırda bulunan “Ketebehu ‘Alî” kelimelerinin zıt istikametteki keşîdeleri yazıda hoş ve dengeli bir görüntü sergilemektedir. Satır sonları ى harfleriyle bitirilerek kompozisyona ahenk ve bütünlük kazandırılmıştır. Etrafı cetveller ile çevrelenen yazı sade bir tasarıma sahiptir.

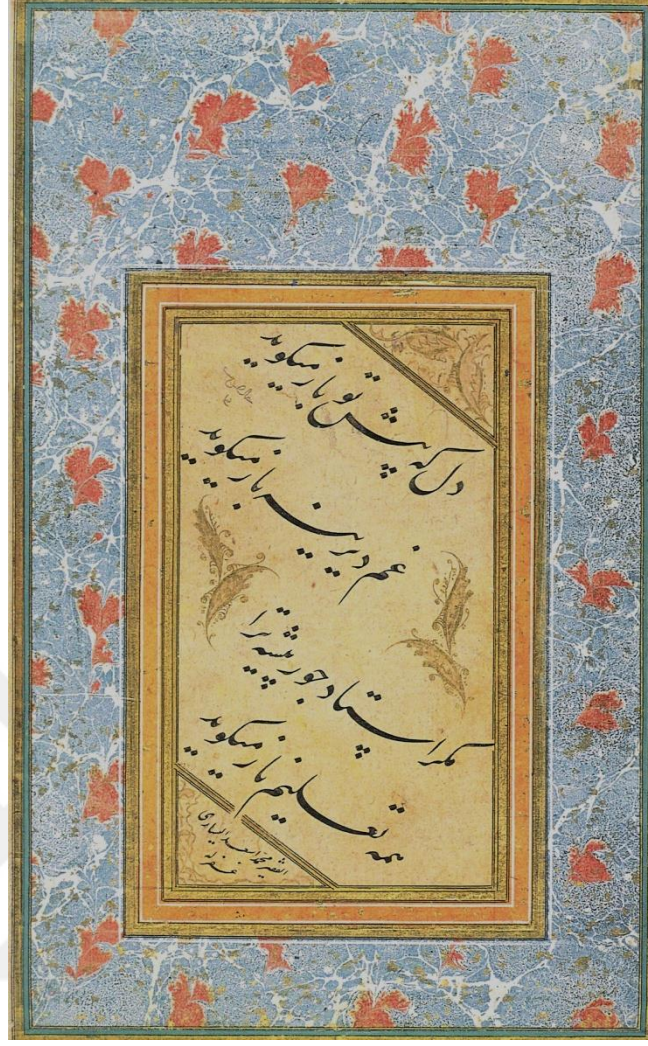
Şekil 3.40. Kıta

Katalog No: 41

Eserin Türü: Kıta (Mâil)

Bulunduğu Yer:	Ann Arbor, MI, Abdülhamid II koleksiyonu, nr.440 ²²⁵
Ebatları:	Tespit edilemedi.
Şekil No:	3.41
Yazının Türü:	Ta‘lik
Yazının Dili:	Farsça
Metnin Okunuşu:	Dil ki piş-i tû bâz mîgûyed, Gam-ı dîrîne bâz mîgûyed, Meger ustad-ı cûr pîşe tu râ, Heme ta‘lîm nâz mîgûyed.
Metnin Anlamı:	Senin önünde eski dertlerini açan gönül eğer meslek ustası ise onun öğrettiklerinin hepsi sana sevimli gelir.
İmza ve Tarih:	El-fakîr Mehmed Esad el-Yesârî gufira lehu/Fakir Mehmed Esad el-Yesârî, mağfîret olunsun.
Eserin Özellikleri:	Krem rengi âharlı kâğıt üzerine siyah mürekkep ile mâil şekilde hazırlanmıştır. İstif, harf anatomileri ve satırda duruşları bakımından başarılı bir kompozisyona sahiptir. Yazı sahası ve üst köşebent zarif hançer yaprakları ile tezyin edilmiştir. Dış bordür hatip ebrusu ile dolgulandırılmıştır.

²²⁵ Serin, *Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar*, s. 254.

Şekil 3.41. Kıta (Mâil)

Katalog No:	42
Eserin Türü:	Kıta (Mâil)
Erişim Yeri:	Ömrümün Bereketi: 1 ²²⁶
Ebatları:	Tespit edilemedi.
Şekil No:	3.42
Yazının Türü:	Ta'lik
Yazının Dili:	Farsça
Metnin Okunuşu:	Merd bayed beher kocâ bâşed, İzzet-i hîşten nigh dâred, Heme kes râ ez hîş be dâned, Hîç kes râ hakîr ne-şomâred. ²²⁷

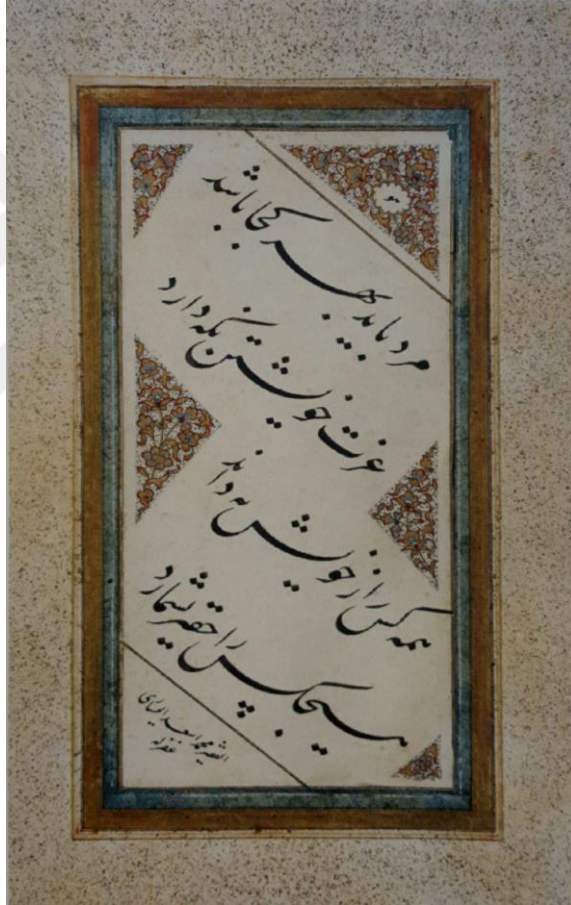
²²⁶ Derman, *Ömrümün Bereketi: 1*, s. 295.

²²⁷ Şiir, İbn Yemîn'in (ö. 769/1368) Divan'ında bulunmaktadır.

Metnin Anlamı: Gerçek adam, nerede olursa olsun onurunu korur. Herkesi kendi gibi bilir. Hiç kimseyi hakir görmez.

İmza ve Tarih: El-fakîr Mehmed Esad el-Yesârî gufira lehu/Fakir Mehmed Esad Yesârî, mağfîret olunsun.

Eserin Özellikleri: Krem rengi âharlı kâğıt üzerine siyah mürekkep ile Farsça olarak hazırlanmıştır. ه, س, ش, ي harfleri keşîdeli yapılarak istife hareketlilik katılmıştır. Son satırda bulunan yatay harflerin meyillerinde birliktelik sağlanamadığı görülmektedir. Yazının köşebentlerinde altın ve renkli boyalar ile çiçek ve yaprak desenleri çalışılıp etrafı cetvellerle çerçevelemiştir.

Şekil 3.42. Kıta (Mâil)

Katalog No: 43

Eserin Türü: Kıta (Mâil)

Erişim Yeri: <http://www.kuranlaulfet.com/wp-content/uploads/Mehmed-Esat-Yesari-3.jpg>, (Erişim: 07.10.2021).

Ebatları:	Tespit edilemedi.
Şekil No:	3.43
Yazının Türü:	Ta‘lik
Yazının Dili:	Farsça
Metnin Okunuşu:	Veh ki ez mâh-i hûbter şode, Semen endâm u sîmber şode, Âyine der nazar berâber dâr, Ki çe manzûr her nazar şode.
Metnin Anlamı:	Ahh ki aydan daha güzel olmuş, boylu poslu beyaz tenli olmuş. Aynaları karşına al da bak ki maksadımı her bakışından anla.
İmza ve Tarih:	El-fakîr Mehmed Esad el-Yesârî gufîra lehu/Fakir Mehmed Esad el-Yesârî, mağfîret olunsun.
Eserin Özellikleri:	Krem rengi âharlı kâğıt üzerine is mürekkebi ile Farsça mâil şekilde yazılmıştır. İlk iki satırda bulunan ت ve س harfleri ile sonraki iki satırda bulunan ن harfleri alt alta, aynı hizaya gelecek şekilde keşîdeli verilerek istifte görsel bütünlük öne çıkarılmıştır. “şode” ibaresiyle bitirilen satırlar istif içinde uyum sağlamaktadır. Etrafına cetveller çekilen yazının tezyinatı bulunmamaktadır.

Şekil 3.43. Kıtâ (Mâil)

Katalog No: 44

Eserin Türü: Kıtâ (Mâil)

Bulunduğu Yer: TİEM, 2497.

Ebatları: Tespit edilemedi.

Şekil No: 3.44

Yazının Türü: Ta'lik

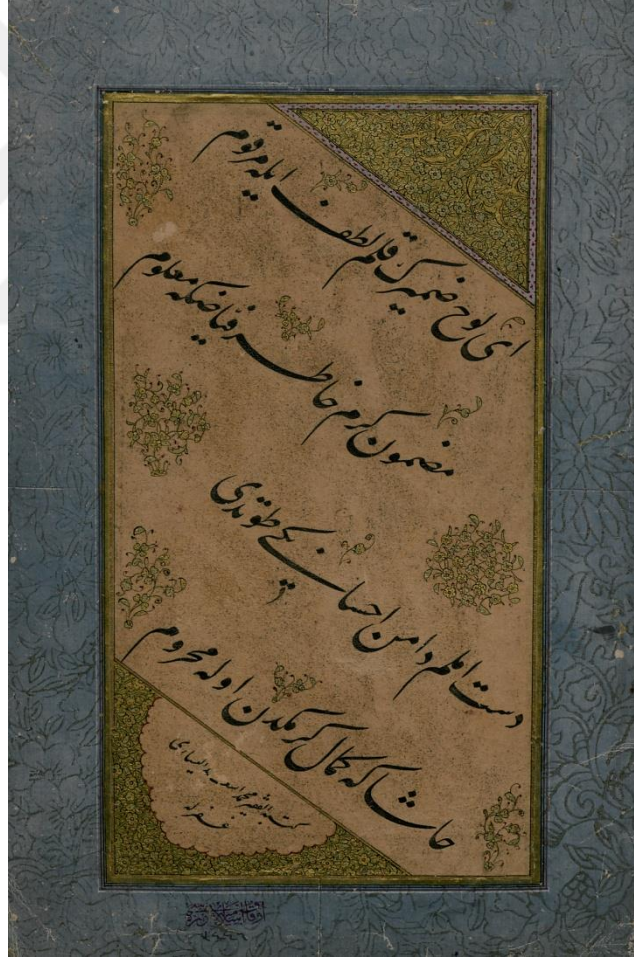
Yazının Dili: Osmanlı Türkçesi

Metnin Okunuşu: Ey levh-i zamîrin kalem-i lutf ile merkûm, Mazmûn-ı kerem hâtır-ı feyyâzına ma'lûm, Dest-i emelim dâmen-i ihsânını tutdı, Hâşâ ki, kemâl-i keremden ola mahrûm.

Metnin Anlamı: Ey gönüldeki levhası lütuf kalemi ile yazılan kişi! Cömertlik kavramı feyizli olan hatrına malumdur, İstekli ellerim ihsan eteğinden tuttuğunda, yüce cömertliğinden mahrum kalması imkânsızdır.

İmza ve Tarih: Ketebehu el-fakîr Mehmed Esad el-Yesârî gufira lehu/Bunu fakir Mehmed Esad Yesârî yazdı, mağfiret olunsun.

Eserin Özellikleri: Krem rengi âharlı kâğıt üzerine siyah mürekkep ile dört satır şeklinde yazılmıştır. Yazı, harflerin satır kürsüsünde duruşları ve karakterleri açısından sağlam bir istife sahiptir. Kompozisyonda bulunan “merkûm, ma‘lum ve mahrûm” kelimeleri kendi aralarında uyum oluşturmaktadır. Keşîdeli harflerin dengeli kullanımı hoş bir görünüm sergilemektedir. İki köşebende sahip olan yazının üst köşebendi altın zemin üzeri rûmî, penç ve hâtâîlerle bezenmiştir. Alt köşebent ise yine altın zemin üzerine penç ve hâtâîlerle süslenip imza beyne’s-sütûr ile çevrelenmiştir. Yazı sahası çiçek desenleriyle dengeli bir şekilde doldurulmuştur. Bordür kısmında ise çiçek ve yapraklarla serbest bir kompozisyon uygulanmıştır.

Şekil 3.44. Kıta (Mâil)

Katalog No: 45

Eserin Türü: Kıta (Mâil)

Bulunduğu Yer: TİEM, 2497.

Ebatları: Tespit edilemedi.

Şekil No: 3.45

Yazının Türü: Ta‘lik

Yazının Dili: Farsça

Metnin Okunuşu: Tâ çend zaman remîde bâşî, Bâ gayr-i men âramîde bâşî, Beher tû şenîdeem sohenhâ, Şâyed ki tû hem şenîde bâşî.

Metnin Anlamı: Ne vakittir bende uzak ve huzursuzsun. Benden gayrı herkeste huzur bulmuşsun. Senin gıyabında sözler işittim. Belki sen de işitmişsindir.

İmza ve Tarih: El-fakîr Mehmed Esad el-Yesârî gufira lehu/Fakir Mehmed Esad Yesârî, mağfîret olunsun.

Eserin Özellikleri: Krem rengi âharlı kâğıt üzerine is mürekkebi ile mâil şekilde oluşturulmuştur. Yoğun keşîdeli harf kullanılmasına rağmen istifte son derece dengeli ve hoş bir görünüm hâkimdir. Kompozisyonda ilk iki satırın sonu aynı kelimelerle bitirilerek görsellik ön plana çıkarılmak istenmiştir. Aynı zamanda bu kelimelerde benzerliğin sağlandığı da dikkat çekmektedir. Son satırda bulunan “şenîde” kelimesinde ð ve ò harflerinin birleşik yazımı tercih edilmiştir. Etrafı cetvellerle çevrili olan yazı sade tasarıma sahiptir.

Şekil 3.45. Kıta (Mâil)

Katalog No: 46

Eserin Türü: Kıta (Mâil)

Erişim Yeri:

<http://www.kuranlaulfet.com/wp-content/uploads/Mehmed-Esat-Yesari1.jpg>, (Erişim: 07.10.2021).

Ebatları: Tespit edilemedi.

Şekil No: 3.46

Yazının Türü: Ta'lik

Yazının Dili: Farsça

Metnin Okunuşu: Hatt-i hod tuhfe âverdem bi-hidmet, Ke ez men hidmet-i dîger
ne-bâyed, Gah-i gûyem duâyet ki nevîsem, Ke ez destem cozinâ ber ne-yâyed.

Metnin Anlamı: Sana layık olmayan hattımı sunuyorum ki elimden başka hizmet gelmez. Bazen sana ettiğim duaları yazıyorum ki elimden başka bir şey gelmez.

İmza ve Tarih: El-fakîr Mehmed Esad el-Yesârî gufira lehu/Fakir Mehmed Esad Yesârî, mağfîret olunsun.

Eserin Özellikleri: Krem rengi âharlı kâğıt üzerine siyah mürekkep ile Farsça dört satır olarak hazırlanmıştır. ف, ت, س harfleri istifte keşîdeli kullanılmıştır. Özellikle son satırda bulunan harflerin meyillerinde birliktelik sağlanamadığı görülmektedir. Köşebentlerine çift cetvel çekilen yazının etrafı da altın cetvellerle çevrilmiştir.

Şekil 3.46. Kıta (Mâil)

Katalog No: 47

Eserin Türü: Kıta (Mâil)

Bulunduğu Yer: TSMK- GY 325²²⁸

Ebatları: Tespit edilemedi.

²²⁸ Serin, *Hat Sanatı Târihi* 2, s. 709.

Şekil No: 3.47

Yazının Türü: Ta'lik

Yazının Dili: Osmanlı Türkçesi

Metnin Okunuşu: Merhum cennet-mekân Sultan Ahmed Efendimiz Hazretlerinin hasb-i hâlleridir. İftirâkınla efendim bende tâkat kalmadı, Yah-pâre oldu bu dil aşkda muhabbet kalmadı, Şol kadar ağlatdı ben bi-çârey-i hükm-i kazâ, Giryeden hîç hazret-i Ya'kub'a nevbet kalmadı.

Metnin Anlamı: Rahmetli, cenneti mekân Sultan Ahmet Efendi Hazretlerinin halini arzıdır. Efendim! Ayrılığınla ben de derman kalmadı. Bu gönül buz parçası oldu da aşkta sevgi kalmadı. Alın yazım ben biçareyi o kadar ağlattı ki Hz. Yakup - Yusuf'a ağlamaktan- ağlamaya fırsat bulamadı.

İmza ve Tarih: El-'abdu'l-fakîr Mehmed Esad el-Yesârî gaferallâhu zünûbehu ve setera 'uyûbehu/Fakir kul Mehmed Esad Yesârî, Allah onun günahlarına mağfiret etsin ve kusurlarını örtsün.

Eserin Özellikleri: Sözleri I. Ahmet'e ait olan na't dört satır mâil kıta şeklinde yazılmıştır.²²⁹ Yesârî'nin Türkçe yazdığı meşhur kıtalarından biridir. Kompozisyon, üst köşebentte bulunan yazı ve ketebe kaydı beyne's-sütûr ile çevrilidir. İlk satırda bulunan "bende" kelimesinin son iki harfi olan ð ve ð harfleri bitişik tercih edilmiştir. Üçüncü satırda bulunan "ben" kelimesindeki ñ harfinin noktası ile "biçare" kelimesindeki ب harfinin noktası ortak kullanılmıştır. "Ağlatdı" kelimesinde bulunan zıt istikametteki keşîdeler istifte hoş bir görünüm sergilemektedir. Üst köşebent barok üslubunda tezhiplenirken diğer köşebentler işlemeli rûmîlerle tezyin edilmiştir. Kompozisyonun imza alanı beyne's-sütûr ile çevrelenmiş ve etrafına rumî, hatâî, penç, goncagül motifleriyle bezemeler yapılmıştır. Yazının en dışı iki adet çiçekli bordür ile çerçevelenmiştir. Eser hem yazı hem tezyinat bakımından zarif bir örnektir.

²²⁹ <https://www.kuveytturkoznel.com.tr/hizmetlerimiz/kultur-sanat-hizmetleri/ustalar-sanatkarlar/bir-eser-bir-ustad.1053.aspx>, (Erişim: 14.10.2021).

Şekil 3.47. Kıta (Mâil)

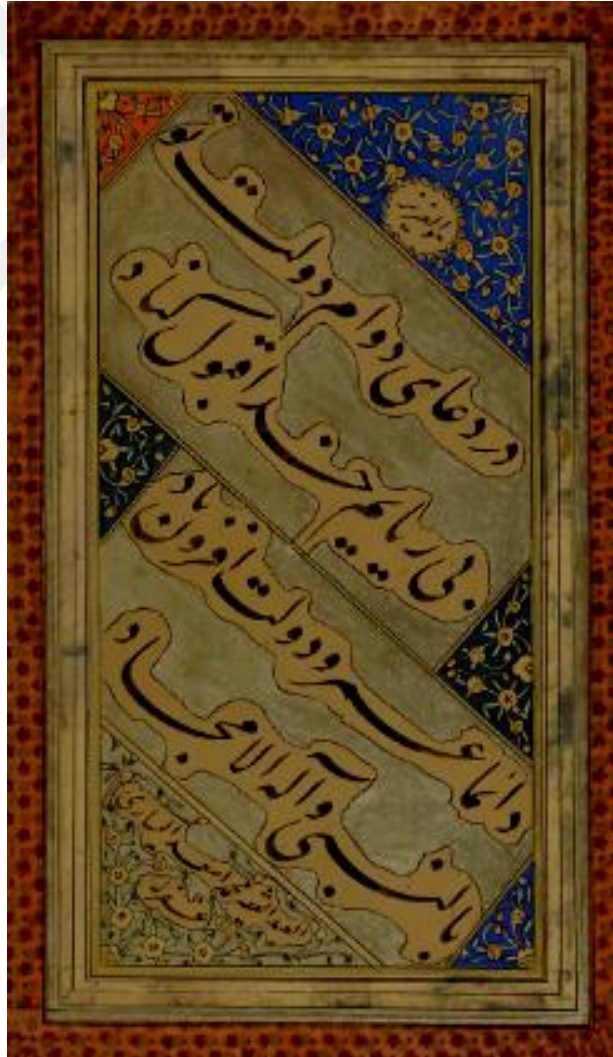
Katalog No:	48
Eserin Türü:	Kıta (Mâil)
Erişim Yeri:	Alif Art-Necip Sarıcı Hat Koleksiyonu ve Osmanlı-Karma eser 16.05.2009.
Ebatları:	Tespit edilemedi.
Şekil No:	3.48
Yazının Türü:	Ta'lik
Yazının Dili:	Farsça

Metnin Okunuşu: Der du‘â-yı devâm devlet-i tu, Bî- riyâyem hudâ kabûl koned,
Dâimen umr u devlet efzûn bâd, Bi’n-nebiyyi ve âle‘l-emcâd.

Metnin Anlamı: Senin devletinin devamı için duamda rızasıym Alla kabul eylesin. Daima devletin uzun ömürlü olsun, peygamberimiz ve ailesi hürmetine.

İmza ve Tarih: El-‘abdu’l-fakîr Mehmed Esad el-Yesârî gufira lehu/Fakir kul
Mehmed Esad Yesârî, mağfiret olunsun.

Eserin Özellikleri: Âharlı kâğıt üzerine dört satır mâil şekilde tasarlanmıştır. Yazı sahası ve ketebe kaydı harflerin boyutları göz önünde bulundurularak farklı bir beynes’sütûr ile sınırlandırılmıştır. İstifte ت, خ, ع, ب, ج harfleri keşîdeli kullanılmıştır. Kompozisyonun köşebentleri renkli zeminler üzerine klasik usul çiçek ve yapraklarla bezenmiştir.

Şekil 3.48. Kıta (Mâil)

Katalog No: 49
Eserin Türü: Kıta (Mâil)
Erişim Yeri: İstanbul'un 100 Hattatı²³⁰
Ebatları: Tespit edilemedi.
Şekil No: 3.49
Yazının Türü: Ta'lik
Yazının Dili: Farsça

Metnin Okunuşu: Ey mutrib-i aşk sâz benvâz, Kân yâr şode be-gayr demsaz,
Duşnâm dehed be-câyı bûse, Ân nîz be-sad kereşme ü naz.²³¹

Metnin Anlamı: Ey aşk şarkıcısı! Sazını çal. O sevgili artık bir başkasıyla sırdaş oldu. Buse vermez bana, kötü söz söyler. Onu yaparken de yüzlerce naz ve eda eder.

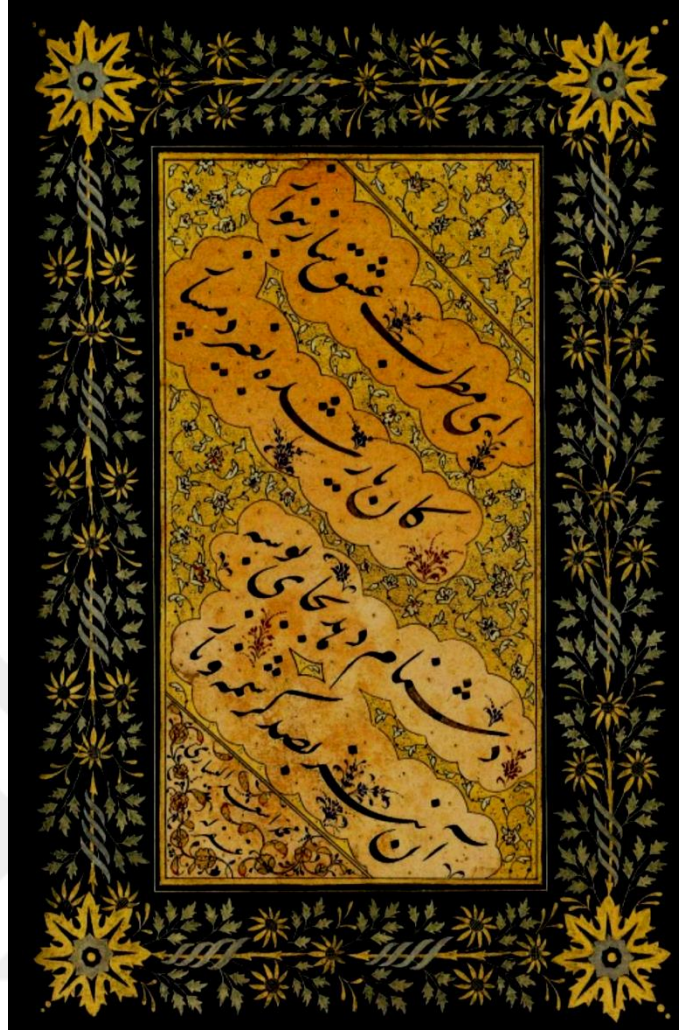
İmza ve Tarih: Mehmed Esad el-Yesari gufira lehu/Mehmed Esad Yesârî, mağfîret olunsun.

Eserin Özellikleri: Âharlı kâğıt üzerine siyah mürekkep ile Farsça mâil şekilde oluşturulmuştur. İlk iki satırda bulunan ب ve ش harfleri ile diğer satırda bulunan ش ve ي harfleri alt alta, aynı hizaya gelecek şekilde keşîdeli verilerek aralarında uyum sağlanmıştır. “Nîz” kelimesindeki ي harfinin noktalarının konulmadığı görülmektedir. Eser hem yazı hem tezyinat bakımından hoş bir örnektir. Kompozisyon, beyne's-sütûr ile sınırlandırılıp zemini altınanarak S kıvrımlı dallarda yaprak ve hatâîlerle tezhiplenmiştir. Bordür, tekrar eden stilize çiçek ve yapraklarla bezenmiştir.

²³⁰ Süleyman Berk, *İstanbul'un 100 Hattatı*, Kültür A.Ş Yayınları, İstanbul 2012, s. 81.

²³¹ Şiir, Irâkî'nin (ö. 688/1289) Divan'ında yer almaktadır.

<https://ganjoor.net/eraghi/divane/tarjeeate/sh4>, (Erişim: 25.11.2022).

Şekil 3.49. Kıta (Mâil)

Katalog No:	50
Eserin Türü:	Kıta (Mâil)
Bulunduğu Yer:	İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Nr. 141-54. ²³²
Ebatları:	Tespit edilemedi.
Şekil No:	3.50
Yazının Türü:	Ta'lik
Yazının Dili:	Farsça
Metnin Okunuşu:	Ya rab îñ sâye-i ilâhi râ, Âfitâb sipihr-i Şâh-ı râ, Ber serîr-i beka-i mümkün- dâr, Ber sipihr-i hulûd u rûşen-dâr. ²³³

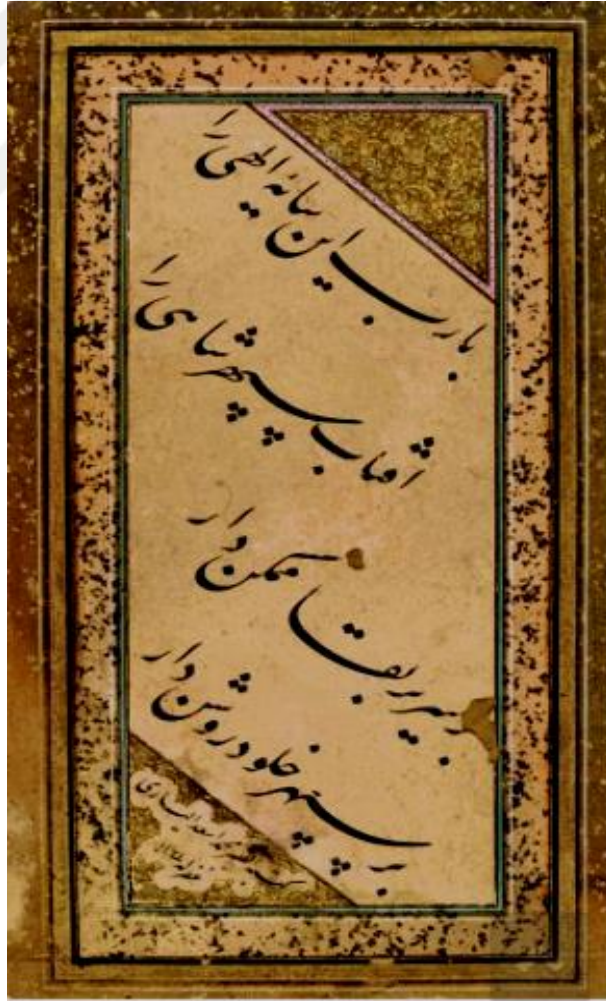
²³² <https://islamansiklopedisi.org.tr/yesari-mehmed-esad>, (Erişim: 03.11.2021).

²³³ Şirin sözlerinin kime ait olduğu belli değildir. (Lâedri)

Metnin Anlamı: Ya Rab! Allahın gölgesi olan bu yeri, ki hükümdarlara yaraşır güneşli bir semadır burası, bâki bir taht eyle, daima parlak bir sema kıl.

İmza ve Tarih: Ketebehu el-fakîr Mehmed Esad el-Yesârî gufira lehu/Bunu fakir Mehmed Esad Yesârî yazdı, mağfiret olunsun.-Tarih okunamadı-

Eserin Özellikleri: Krem rengi âharlı kâğıt üzerine is mürekkebi ile Farsça dört satır şeklinde yazılmıştır. “Âfitâb” kelimesinde bulunan ت ve ف harflerinin noktaları üç nokta şeklinde birlikte tasarlanmıştır. İlk iki satır “râ”, son iki satır “dâr” ekleriyle bitirilerek kendi içlerinde bütünlük sağlanmıştır. Kompozisyon net ve rahat bir görünüme sahiptir. Yazıdaki silinme ve kâğıttaki deformasyon üçüncü satırdaki ب harfinden net anlaşılmaktadır. İki adet köşebent yapılan yazıda, üst köşebende rûmî ve çiçeklerle bezeme yapılırken alttakine ise beyne’s-sütûr ile ketebe kaydı düşülmüştür. Yazının çevresi renkli cetvellerle çerçevelenmiş olup dış kısmı ise altın cetvel ile nihayetlendirilmiştir.

Şekil 3.50. Kitha (Mâil)

Katalog No: 51

Eserin Türü: Kıta (Mâil)

Erişim Yeri: Osmanlı-Türk Hat Sanatı Koleksiyonu²³⁴

Ebatları: 35.5x21 cm.

Şekil No: 3.51

Yazının Türü: Ta‘lik

Yazının Dili: Farsça

Metnin Okunuşu: Hüve’l-azîz, Cihânet be-kâm u felek yâr bâd, Cihân âferînet negahdâr bâd, Be-kâm-ı tu bâ-dâ heme kâr-ı tu, Hudavend gîfî nigahdâr bâd.²³⁵

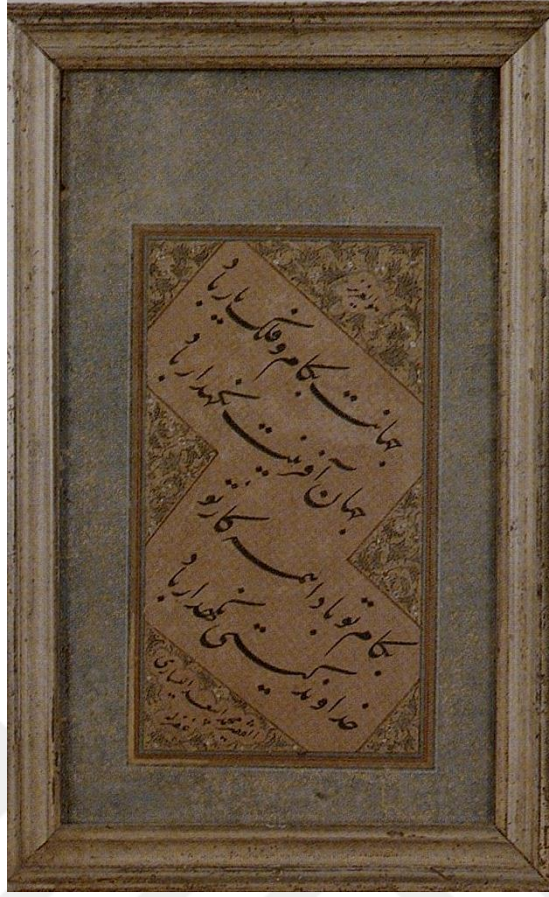
Metnin Anlamı: O yücedir. Dünya istediğin gibi sana yâr olsun. Bu cihânı yaratan seni korusun kollasın. Dilerim işler gönlünce olsun. Yaratıcı olan Allah seni korusun ve kollasın.

İmza ve Tarih: El-fakîr Mehmed Esad el-Yesârî gufira lehu/Fakir Mehmed Esad el-Yesârî, mağfîret olunsun.

Eserin Özellikleri: Krem rengi âharlı kâğıt üzerine is mürekkebi ile Farsça dört satır şeklinde hazırlanmıştır. İlk iki satırda bulunan keşîdeli ت harfleri ile diğer iki satırda bulunan keşîdeli م ve ي harfleri kompozisyonda uyum içerisinde. Yazı net ve rahat bir görünüm arz etmektedir. Sağ üst köşede bulunan “hüve’l-azîz” kelimesi ve ketebe kaydı beyne’s-sütûr ile çevrilmiştir. Yazı sahası dışındaki alanlara altın ile yaprak ve çiçek desenli bir motif çalışılmıştır. Yazının etrafı altın cetvel ile çerçevelenmiştir.

²³⁴ Yurtbank, “Osmanlı-Türk Hat Sanatı Koleksiyonu”, [Broşür], s. 4.

²³⁵ Şiir, Sa‘dî-i Şîrâzî’nin (ö.691/1292) Bostan adlı eserinde geçmektedir.
<https://ganjoor.net/saadi/boostan/niyayesh/sh4>, (Erişim: 26.11.2022).

Şekil 3.51. Kıta (Mâil)

3.1.4. Murakka'lar

Katalog No: 52

Eserin Türü: Murakka'

Bulunduğu Yer: İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi FY 1433.²³⁶

Ebatları: Tespit edilemedi.

Şekil No: 3.52

Yazının Türü: Ta'lik

Yazının Dili: Farsça

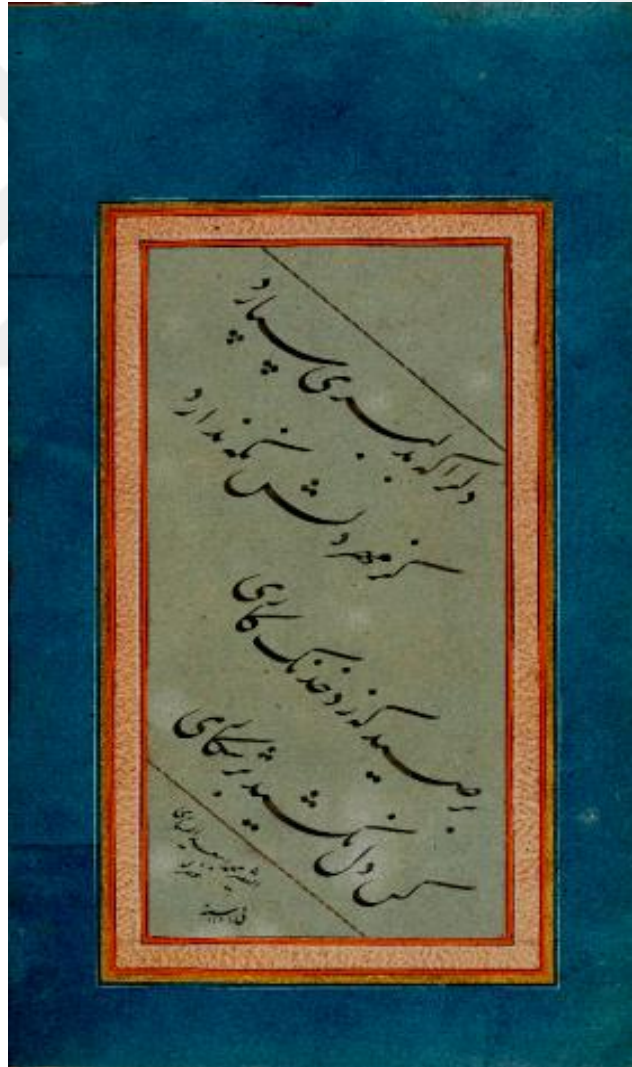
Metnin Okunuşu: Dil râ ki be-dilberî sipâred, Kez mehr dileş nigh ne-dâred, Ber sayd ki zed hodank kârî, Kes dil negeşîd ber şikârî.

²³⁶ İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'nde bulunan FY 1433 numaralı murakka' 38 sayfadan oluşmaktadır. Tezde 3. ve 4. sayfası incelenecektir.

Metnin Anlamı: Gönlünü bir dilbere bağla ki gönlünün şefkatinden korunsun. (Honek ağacından yapılmış) ok ile ava vururken kimse gönlünü avdan çekmedi.

İmza ve Tarih: El-fakîr Mehmed Esad el-Yesârî gufira lehu fî sene 1184/Fakir Mehmed Esad Yesârî, mağfîret olunsun. Sene 1770-71.

Eserin Özellikleri: Renkli âharlı kâğıt üzerine is mürekkebi ile mâil şekilde Farsça yazılmıştır. Kompozisyonun ilk iki satırı rahat, diğer iki satırı ise yoğun bir görünüm arz etmektedir. İlk satırda istif kaygısı sebebiyle iki yatay keşîdeli harf kullanılmıştır. Her iki satır sonunda bulunan harf benzerlikleri kompozisyonda hoş bir uyum içerisindedir. Ketebe kaydındaki tarih kısmının mâil şekilde oluşturulmadığı görülmektedir. Yazı, çevresinde bulunan cetveller ile sınırlandırılmıştır.

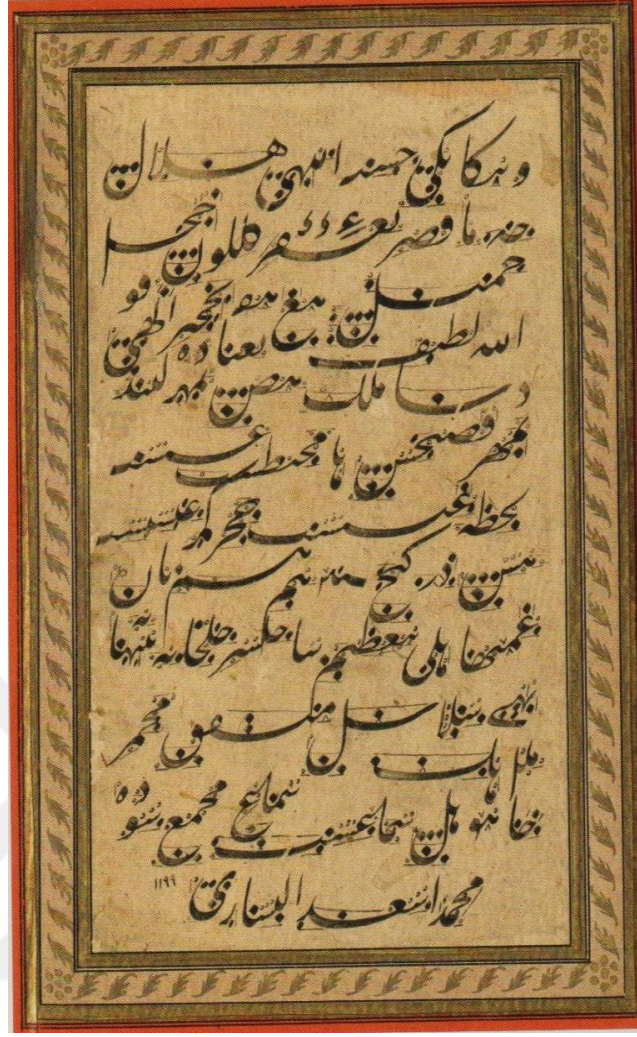

Şekil 3.52. Murakka‘

Katalog No:	53
Eserin Türü:	Murakka‘ (Meşk)
Erişim Yeri:	Ömrümün Bereketi 1 ²³⁷
Ebatları:	Tespit edilemedi.
Şekil No:	3.53
Yazının Türü:	Ta‘lik
Yazının Dili:	Arapça
Metnin Okunuşu:	Öğrenciler için yazılmış bir meşktir.
Metnin Anlamı:	-
İmza ve Tarih:	Mehmed Esad el-Yesari 1199/1784.

Eserin Özellikleri: Krem rengi âharlı kâğıt üzerine siyah mürekkep ile yazılmıştır. Ta‘lik hattını öğretmek maksadıyla oluşturulmuştur. Hattat, öğrencinin kalem hareketlerini rahat görebilmesi için sulu bir mürekkep tercih etmiştir. Harf ölçüleri noktalarla gösterilmiştir. Meşkin etrafı cetvellerle çevrilip bordürü tekrar eden kıvrımlı yapraklarla bezenmiştir.

²³⁷ Derman, *Ömrümün Bereketi: I*, s. 296.

Şekil 3.53. Murakka' (Meşk)

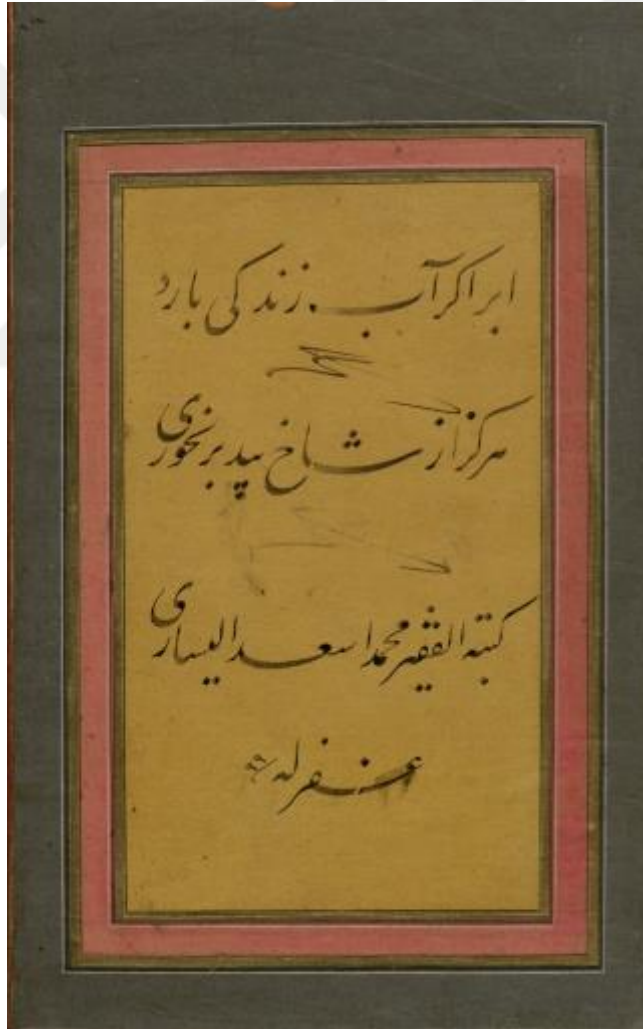
Katalog No:	54
Eserin Türü:	Murakka' (Meşk)
Bulunduğu Yer:	İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi FY 1434.
Ebatları:	Tespit edilemedi.
Şekil No:	3.54
Yazının Türü:	Ta'lik
Yazının Dili:	Farsça
Metnin Okunuşu:	Ebr eger âb-ı zendeğî bâred, Hergiz ez şah bîd ber ne-horî. ²³⁸

²³⁸ Farsça bir atasözü. Bkz. Ahad Emirçupani, "Farsça Deyim ve Atasözlerinde Âb-ı Hayât ve Türk Edebiyatına Yansımaları", *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 37, 2008, s. 200. Beyit, Sa'dî-i Şîrâzî'nin (ö. 691/1292) Gülistan adlı eserinde geçmektedir. <https://ganjoor.net/saadi/golestan/gbab1/sh4>, (Erişim: 26.11.2022).

Metnin Anlamı: Buluttan ab-ı hayat da yağsa söğüt dalından hiçbir zaman meyve yiyemezsin.

İmza ve Tarih: Ketebehu el-fakîr Mehmed Esad el-Yesârî gufira lehu 1199/Bunu fakir Mehmed Esad Yesârî yazdı, mağfiret olunsun 1784-85.

Eserin Özellikleri: Nohudi renk âharlı kâğıt üzerine siyah mürekkep ile Farsça yazılmıştır. Meşk murakka'nın son sayfası olması sebebiyle son iki satıra ketebe kaydı düşülmüştür. Hattat, bilinçli olarak sulu bir mürekkep kullanarak öğrencilerinin kalem hareketlerini net bir şekilde görmesini istemiştir. Satır aralarına da gelenek olduğu üzere Arapça çalış anlamına gelen "sa'y" parafı atmıştır. Yazı etrafına çekilen cetveller ile çerçevelenmiştir.

Şekil 3.54. Murakka' (Meşk)

Katalog No: 55

Eserin Türü: Murakka'

Bulunduğu Yer: İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi FY 1433.

Ebatları: Tespit edilemedi.

Şekil No: 3.55

Yazının Türü: Ta‘lik

Yazının Dili: Farsça

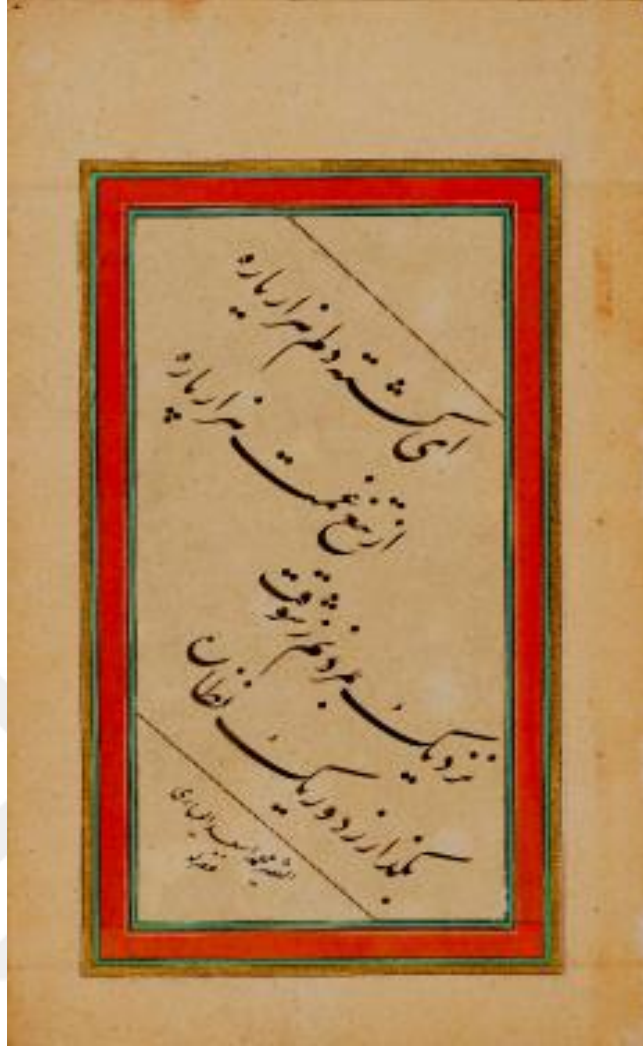
Metnin Okunuşu: Ey geşte-i dilem hezâr yâre, Ez teyg-i gamet hezâr pâre,
Nezdîk be-merdenem ze-şevket, Be-güzâr ze-dor yek nazâre.²³⁹

Metnin Anlamı: Ey bin yar gezen gönlüm! Senin gamının şiddetinden bin parçaya bölündü. Ölüme yakın hisseder oldum. Bırak da uzaktan bir nazar edeyim (ona bile razıyım).

İmza ve Tarih: El-fakîr Mehmed Esad el-Yesârî gufira lehu/Fakir Mehmed Esad Yesârî, mağfîret olunsun.

Eserin Özellikleri: Krem rengi âharlı kâğıt üzerine is mürekkebi ile dört satır olarak Farsça yazılmıştır. Her satırda bulunan, uzun tutulmuş ve gayet dengeli kullanılmış keşîdeli harfler istifte hoş bir görünüm sergilemektedir. Son satırdaki “nazâre” kelimesinin son iki harfî olan ى ve ۛ harfinin bitişik yazımı tercih edilmiştir. Sade bir şekilde tasarlanan kompozisyon, çevresine çekilen cetveller ile sınırlandırılmıştır.

²³⁹ Şiir, Câmî’nin (ö. 898/1492) Divan’ında yer almaktadır. <https://ganjoor.net/jami/divanj/fateha-shabab/ghazal-jf/sh856>, (Erişim: 26.11.2022).

Şekil 3.55. Murakka'

- Katalog No:** 56
- Eserin Türü:** Murakka' (Meşk)
- Bulunduğu Yer:** İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi FY 592.²⁴⁰
- Ebatları:** Tespit edilemedi.
- Şekil No:** 3.56
- Yazının Türü:** Ta'lik
- Yazının Dili:** Farsça
- Metnin Okunuşu:** Kasd-ı şöhret ne-bûd câmî râ, Kin (Ke in) heme nazm-ı ebdâr neveşt, Behr ahbâb ber sahîfe-i dehr, Nokta çend yâdigâr neveşt.²⁴¹

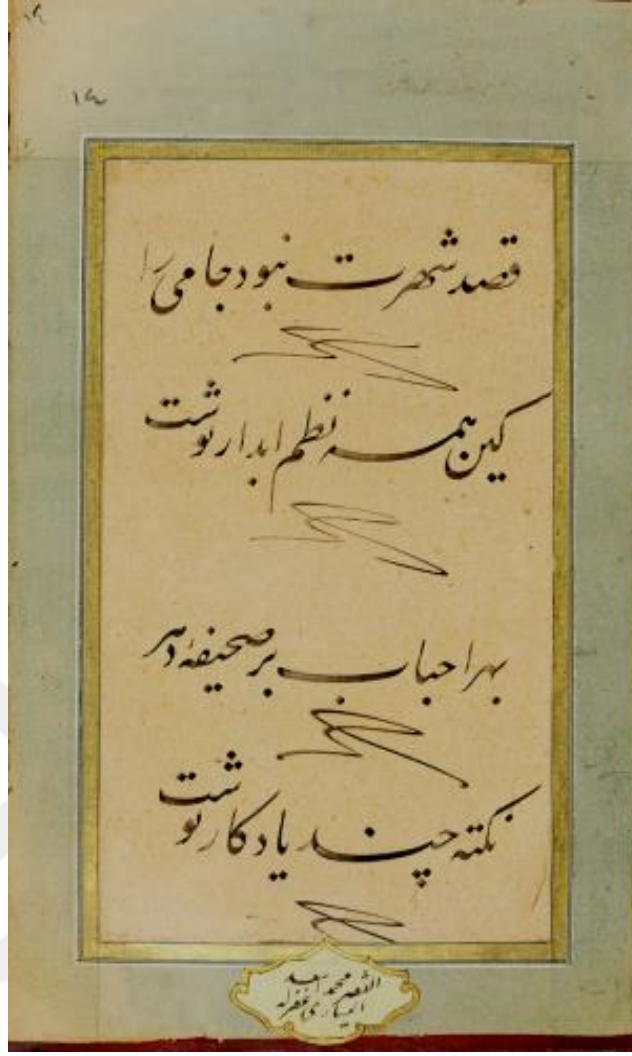
²⁴⁰ İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'nde bulunan FY 592 numaralı meşk murakkaât 26 sayfadan oluşmaktadır. Tezde son sayfası incelenecektir.

Metnin Anlamı: Bütün bu açık-fasih nazımları yazarken Cami'nin şöhret amacı yoktu. Her dost için zamanın sayfasına birkaç yadigâr hatıra nokta yazdı (bıraktı).

İmza ve Tarih: El-fakîr Mehmed Esad el-Yesârî gufira lehu/Fakir Mehmed Esad Yesârî, mağfîret olunsun.

Eserin Özellikleri: Krem rengi âharlı kâğıt üzerine is mürekkebi ile Farsça dört satır olarak hazırlanmıştır. Meşke genel olarak bakıldığında, satırlar arasında bütünlük ve birliktelik sağlanamadığı dikkat çekmektedir. Bu durum en fazla üçüncü satırda hissedilmektedir. İkinci ve dördüncü satırda bulunan “nevešt” kelimesindeki ن ve ش harfinin noktaları ortak kullanılmıştır. Satır aralarına Arapça “sa‘y” kelimesinin üsluplaştırılmış şekli olan paraflar atılmıştır. Ketebe kaydı yazı alanı dışına düşülen kompozisyonun etrafı cetvel ile çevrelenmiştir.

²⁴¹ Şiir, Câmî'nin (ö. 898/1492) Divan'ında yer almaktadır. <https://ganjoor.net/jami/divanj/fateha-shabab/ghazal-jf/sh239>, (Erişim: 26.11.2022).

Şekil 3.56. Murakka' (Meşk)

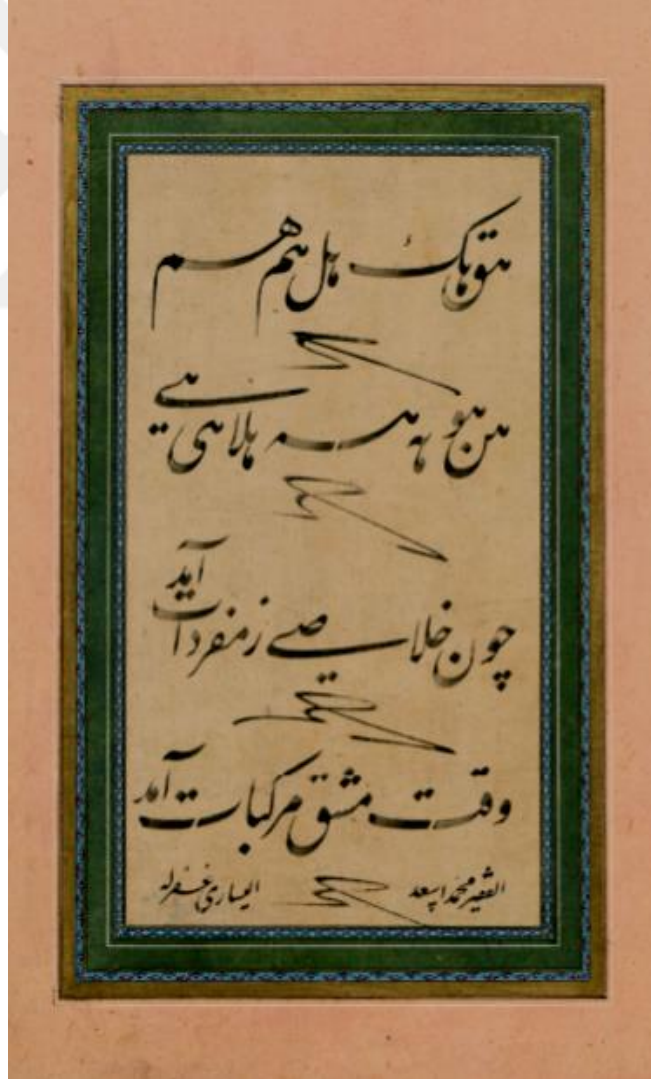
Katalog No:	57
Eserin Türü:	Murakka' (Meşk)
Bulunduğu Yer:	Sakıp Sabancı Müzesi ²⁴²
Ebatları:	35x22 cm.
Şekil No:	3.57
Yazının Türü:	Ta'lik
Yazının Dili:	Farsça
Metnin Okunuşu:	Çun hülâsayî ze-müfredât âyed, Vakt-i meşk mürekkebât âmed.

²⁴² Sakıp Sabancı Müzesi'nde bulunan murakka' 12 sayfadan oluşmaktadır. Tezde imzalı sayfa olan son sayfa incelenecektir.

Metnin Anlamı: Mademki yalın harfleri bitirdin, bitişik harf meşkinin zamanı geldi.

İmza ve Tarih: El-fakîr Mehmed Esad el-Yesârî gufira lehu/Fakir Mehmed Esad Yesârî, mağfîret olunsun.

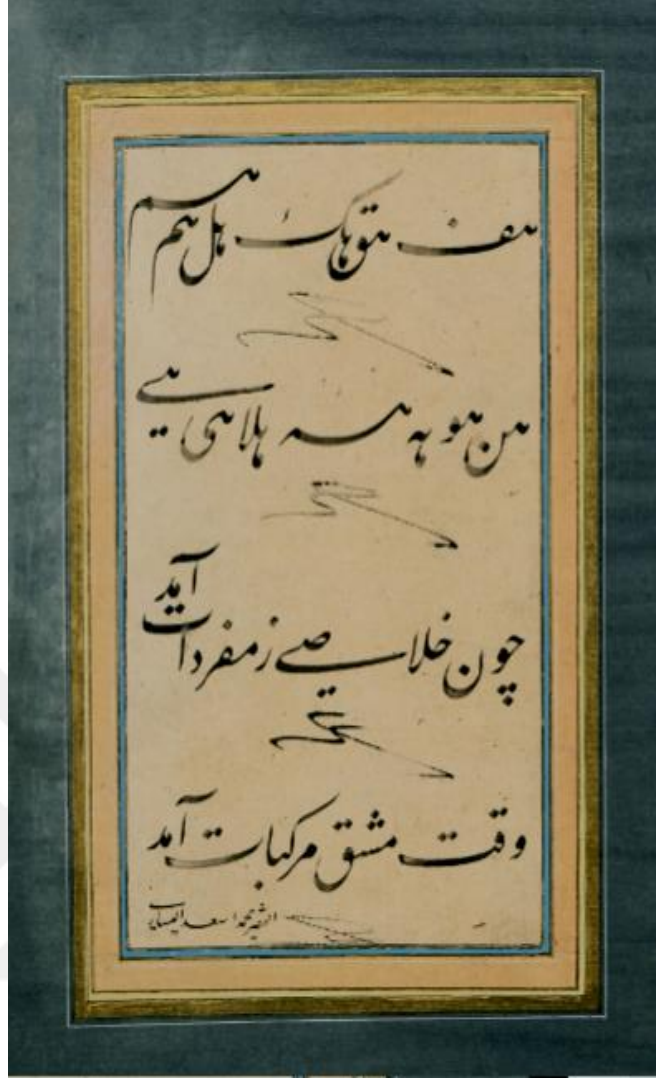
Eserin Özellikleri: Krem rengi âharlı kâğıt üzerine siyah mürekeple dört satır şeklinde yazılmıştır. İlk iki satırda he harfinin diğer harflerle birleşimi gösterilmiştir. Son iki satırda ise öğrencinin artık bu kısmı bitirdiği ve sonraki kısma geçmesi gerektiği ile ilgili ibareye yer verilmiştir. Satır aralarına çalış anlamına gelen paraflar atılmıştır. Kalem hareketlerinin daha net anlaşılması adına sulu mürekkep kullanılmıştır. Ketebe kaydı iki parça şeklide düşülen yazının çevresi zencerek ve cetveller ile çevrelenmiştir.

Şekil 3.57. Murakka' (Meşk)

Katalog No:	58
Eserin Türü:	Murakka‘ (Meşk)
Bulunduğu Yer:	Sakıp Sabancı Müzesi ²⁴³
Ebatları:	31,5x21 cm.
Şekil No:	3.58
Yazının Türü:	Ta‘lik
Yazının Dili:	Farsça
Metnin Okunuşu:	Çun hülâsayî ze-müfredât âyed, Vakt-i meşk mürekkebât âmed.
Metnin Anlamı:	Mademki yalın harfleri bitirdin, bitişik harf meşkinin zamanı geldi.
İmza ve Tarih:	El-fakîr Mehmed Esad el-Yesârî/ Fakir Mehmed Esad Yesârî.
Eserin Özellikleri:	Krem rengi âharlı kâğıt üzerine siyah mürekeple dört satır şeklinde tertip edilmiştir. İlk iki satırda he harfinin diğer harflerle birleşimi gösterilmiştir. Son iki satırda ise öğrencinin artık bu kısmı bitirdiği ve sonraki kısma geçmesi gerektiği ile ilgili ibare yazılmıştır. Âdet olunduğu üzere satır aralarına paraf atma ve sulu mürekkep kullanma bu meşkte de söz konusudur. Ketebe kaydı tek parça halinde sola düşülmüştür. Yazı çevresine çekilen cetveller ile sınırlandırılmıştır.

²⁴³ Sakıp Sabancı Müzesi’nde bulunan meşk murakka‘ 12 sayfadan oluşmaktadır. Tezde imzalı sayfa olan son sayfa incelenecektir.

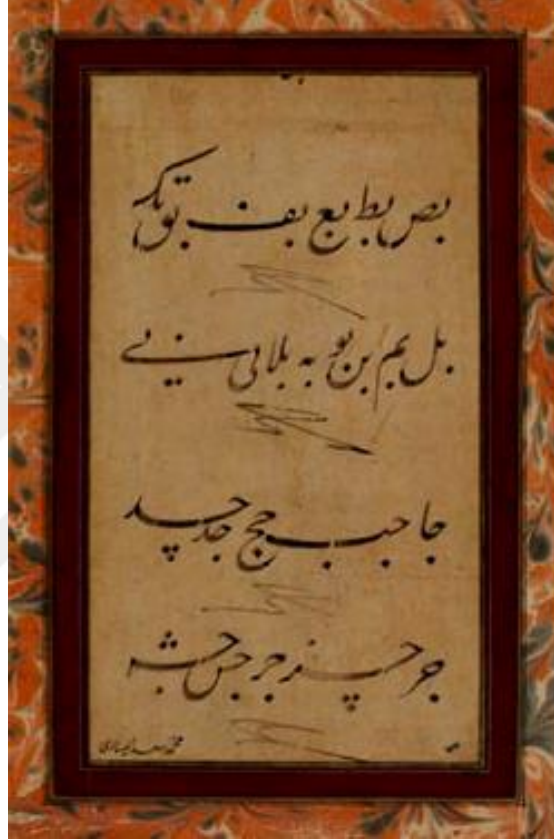

Şekil 3.58. Murakka' (Meşk)

Katalog No:	59
Eserin Türü:	Murakka' (Meşk)
Erişim Yeri:	Alif Art Müzayede-Osmanlı & Karma Eserleri Müzayedesi 05.06.2016-Prof. Dr. Ayan Gülgören Koleksiyonu.
Ebatları:	Tespit edilemedi.
Şekil No:	3.59
Yazının Türü:	Ta'lik
Yazının Dili:	Arapça
Metnin Okunuşu:	Öğrenciler için yazılmış bir meşktir.
Metnin Anlamı:	-

İmza ve Tarih: El-fakîr Mehmed Esad el-Yesârî/Fakir Mehmed Esad Yesârî.

Eserin Özellikleri: Nohudi renk âharlı kâğıt üzerine siyah mürekkep ile dört satır olarak oluşturulmuştur. Meşkte kalem hareketlerinin rahat anlaşılabilmesi için sulu mürekkep tercih edilmiştir. Hattat satır aralarına çalış anlamına gelen paraflar atmıştır. Kompozisyonda be ve cim harfinin yazılış hareketleri gösterilmiştir. Etrafına cetveller çekilen yazının dış bordürü battal ebru ile dolgulandırılmıştır.

Şekil 3.59. Murakka' (Meşk)

3.1.5. Kitâbeler

Katalog No: 60

Eserin Türü: Kitâbe (Çeşme)

Bulunduğu Yer: Hasan Ağa Çeşmesi (Topkapı-İstanbul)²⁴⁴

Ebatları: Tespit edilemedi.

Şekil No: 3.60-61

Yazının Türü: Celî Ta'lik

²⁴⁴ <https://twitter.com/BerkentIn/status/1328059374556868609/photo/2>, (Erişim: 28.03.2022).

Yazının Dili: Arapça

Metnin Okunuşu: Ve sekahum rabbuhum şarâben tahûrâ.²⁴⁵

Metnin Anlamı: Ve Rableri onlara tertemiz bir içecek içirecektir.

İmza ve Tarih: Ketebehu el-fakîr Mehmed Esad el-Yesârî 1179/Bunu fakir Mehmed Esad Yesârî yazdı 1765-66.

Eserin Özellikleri: Mehmed Esad Yesârî'ye ait en erken tarihli kitâbe, bu yapının ayna taşına hakk edilmiştir. Dikdörtgen ve tek satır olarak tasarlanan ayna taşı kitâbesinin orta kısmına İnsan Suresi'nin 21. âyeti yazılmıştır. Hattatın imzası âyetin sağında ve solunda bulunan dairelerin içerisinde ikiye bölünmüş şekilde yer almaktadır. Tarih ise âyetin altındaki daire içerisinde bulunmaktadır. Çeşme Barok üslubunda süslemelerle bezenmiştir.

Şekil 3.60. Hasan Ağa Çeşmesi Genel Görünümü

²⁴⁵ İnsan Suresi 76/21. (Ayetten bir bölüm)

Şekil 3.61. Hasan Ağa Çeşmesi Âyet Kitâbesi

Katalog No: 61

Eserin Türü: Kitâbe (Çeşme)

Bulunduğu Yer: Kuşunlu Çeşmesi (Bulgaristan-Şumnu)²⁴⁶

Ebatları: Tespit edilemedi.

Şekil No: 3.62

Yazının Türü: Celî Ta‘lik

Yazının Dili: Osmanlı Türkçesi- Arapça

Metnin Okunuşu: Şehinşâh-ı Cihân Abdülhamid Hân, Ki hükmün sû-be-sû çerh eyler icrâ, Felek mevc-i hiyâz-ı kadr ü câhı, Zemîn gark-âb-ı bahr-i lütfu her-câ, Vekîl-i mutlakıyla ede kevnî, O asl-ı pâkdîn ü devlet ihyâ, Olup sârî kulûbe lütf-ı hulkı, Tıbâ-‘i âlem oldu hayra mecrâ, Husûsa bende-i sâf-î zamîri, Yeğen Hacı Mehmed Ağa Paşa, Bu ‘ayn-ı selsebîl-âsâyı etdi, Ağa Kapısı karşısında inşâ, Ne ‘ayn ol ‘ayn-ı tesnîm-i behişt, Ne çeşme çeşme-i kevserle hembâ, Binâsı zencebîl-i kâfur-ı adn, Suyu âb-ı hayâta reşk-fermâ, Hidîv-i ma‘reke-ârâ ki kandı, Nice kez mevc-i şemşîrinden a‘dâ, O ‘ayn-ı istikâmet bir sudur hep, Derûn u bîrun reyyan âyine-âsâ, Nem-i ilham ile sîrâb kılsın, Dil-i pâkin Cenâb-ı münzilü’l-mâ’, Kulu kânî zamîru’l-cem u fikrin, Edip bâni ile ‘atşâna isrâ, Ederken cüst ü cû yenbû-‘ı dilde, Du‘â âsavbinde bir târîh-i garrâ, Derûne geldi bî-külfet bu târîh: Sekâhum rabbuhum şerâben tahûrâ.²⁴⁷

²⁴⁶ Mehmet Zeki İbrahimgil ve Hamza Keleş, *Bulgaristan’da Osmanlı Dönemi Vakıf Eserleri Envanteri*, C. 2, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2016, ss. 1109-110.

²⁴⁷ “Sekâhum rabbuhum şerâben tahûrâ” mısrasıyla tarih düşürülmüştür.

Metnin Anlamı: Cihan padişahlarının padişahı Abdülhamid Han'dır. Ki felek her yerde onun buyruğunu icra eder, uygular. Gökyüzü, onun yüksek kıymet ve makamının havuzlarından bir dalgadır, yeryüzü ise her köşesiyle onun lütuf denizinin suyuna gark olmuştur. Mutlak vekiliyle birlikte hem kâinatı hem din ve devleti ihya etsin, o aslı pak (padişah)! Yaratılıştaki lütuf ve cömertlik kalplere sirayet etmiş, dünyanın tabiatı da hayra yönelmiş, hayra mecra olmuştur. Bilhassa onun temiz gönüllü kulu yeğen Hacı Mehmed Ağa Paşa ki o, bu (cennet pınarı) selsebile benzeyen çeşmeyi Ağa Kapısı karşısında inşa etmiştir. Ne pınardır o ki cennetteki tesnim pınarına benzer. Ne çeşmedir o ki kevser çeşmesiyle arkadaşdır. Binası, Adn cennetinin zencefil ve kâfurundandır. Suyu, âb-ı hayatı kıskandırır. Savaş süsleyici büyük vezir (Yeğen Mehmed Paşa) ki nice kez düşman, onun kılıç dalgasına doymuş ve kanmıştır. O, istikamet kaynağı bir sudur. Öyleki içi de dışı da suya kanmış, ayna gibidir. İlhamının damlalalarıyla suya doyursun daima onun pak dilini, suyu indiren Cenab-ı Mevla. Kânî kulu fikrini toparlayıp niyetini eserin banisi ile birlikte susuzlara yöneltmiş. Gönül membaında ararken dua cihetinden parlak bir tarih, şu tarih doğdu içine zahmetsizce: Rableri onlara tertemiz bir içecek içirecektir.²⁴⁸

İmza ve Tarih: El-fakîr Mehmed Esad el-Yesârî gufira lehu 1188/Fakir Mehmed Esad Yesârî, mağfiret olunsun 1774.

Eserin Özellikleri: Bulgaristan Şumnu'daki Kurşunlu Çeşmesi üzerinde bulunmaktadır. Kitâbe, dörder satır olarak yirmi sekiz kartuş içerisine yazılmış ve taşla kaplanmış. Kitâbenin sonuna İnsan Suresi'nin 21. âyeti yazılmıştır. Yazılar çok net olmamakla birlikte genel olarak sıkışık bir görünüme sahiptir. Hattatın imzası satır dışında kitâbenin tam ortasında yer almaktadır. Kitâbenin son kartuşuna ebced hesabıyla tarih düşürülmüştür.

²⁴⁸ İnsan Suresi 76/21. (Ayetten bir bölüm)

Şekil 3.62. Kuşunlu Çeşmesi Kitâbesi

Katalog No:	62
Eserin Türü:	Kitâbe (İnşa)
Bulunduğu Yer:	Reîsülküttâb Recâi Efendi Sıbyan Mektebi (Vefa-İstanbul)
Ebatları:	Tespit edilemedi.
Şekil No:	3.63
Yazının Türü:	Celî Ta'lik
Yazının Dili:	Osmanlı Türkçesi

Metnin Okunuşu: Etdi bu mekteb-i vâlâyı binâ ve ihsân, Defterî câh-ı Recâi celilü'l-'unvân, Sâhibu'l-hayr Muhammed ola âfetden emîn, Bâng-ı âmîni kopardıkça gürûh-ı sıbyân, Derse teşvîk için etfâle denilsin Şâkir, Oldu o dârü'l-'ilm nev-kafes Hak Kur'ân.

Metnin Anlamı: Bu yüce mektebi inşâ ve ihsan etti. Defterci Recâi, şanı yüce, hayır sahibi Muhammed (ümmeti) afetten emin olsun. Çocuk cemaati âmin sesleriyle haykırdıkça, derse teşvik için çocuklara Şakir denilsin. O ilim yuvası Hak olan Kur'an'ın yeni sığınağı oldu.

İmza ve Tarih: Es-seyyid Mehmed Esad el-Yesârî ğufira lehu 1189/ Seyyid Mehmed Esad Yesârî, mağfîret olunsun 1775.

Eserin Özellikleri: Mektebin giriş kapısı üzerinde bulunan kitâbe altı kartuş içine taşla hakk edilmiştir. ت, س, ك harflerinin keşîdeli kullanımı tercih edilmiştir. Yazılar çok net olmamakla birlikte iyi durumdadır. Kitâbede kartuşlar yüksek tutularak kompozisyonda genel itibariyle ferah ve akıcı bir görünüm sağlanmıştır. Mektebin

inşa tarihi son satırda bulunan keşîdeli س harfinin altına yerleştirilmiştir. Hattatın imzası, satır dışında kitâbenin tam ortasında bulunmaktadır. Kitâbenin sözleri şair Şakir'e aittir.

Şekil 3.63. Reisülküttâb Recâi Efendi Sıbyan Mektebi Kitâbesi

Katalog No: 63

Eserin Türü: Kitâbe (İnşa)

Bulunduğu Yer: Beylerbeyi Camii (Üsküdar-İstanbul)

Ebatları: Tespit edilemedi.

Şekil No: 3.64

Yazının Türü: Celî Ta'lik

Yazının Dili: Arapça- Osmanlı Türkçesi

Metnin Okunuşu: Hüve'l-hallâku'l-bâkî²⁴⁹, Rûh-ı 'âlî-güher vâlide sultân için, Kasr-ı firdevs gibi hazret-i Sultân Hamîd, Yaptı bu câmi'-i pâki ede ecrin îsâl, O şehin vâlidesi Râbi'a Sultân'a Mecîd.

Metnin Anlamı: O devamlı yaratan ve ebedî olandır. Padişah Sultan Hamid hazretleri, yaratılışı ve şerefî yüce annesi Rabia Sultan için cennet köşkü gibi temiz bu camiye yaptı. Mecid o padişahın validesinin ecrini ulaştırırsın.

İmza ve Tarih: Ketebehu el-'abdu'd-dâ'î Mehmed Esad el-Yesârî/Bunu duacı kul Mehmed Esad Yesârî yazdı.

Eserin Özellikleri: Beylerbeyi Camii'nin denize bakan revaklı avlu üzerindeki kemer içerisinde bulunmaktadır. Hattat kitâbeye genellikle mezar taşlarında bulunan

²⁴⁹Enbiyâ 21/35. (Ayetten bir bölüm)

Hüve'l-hallâku'l-bâkî ifadesiyle başlamıştır. Bunun sebebi ise I. Abdülhamid'in Beylerbeyi Camii'ni vefat eden annesi Rabia Sultan'a ithaf etmesidir. İstifte ve imzada bulunan ي keşîdeli harfleri satır kürsüsünün yukarısında verilerek kendi içlerinde birliktelik sağlanmıştır. Hattatın imzası son satırın sağ ve sol köşesinde ikiye bölünmüş şekilde yerleştirilmiştir.

Şekil 3.64. Üsküdar Beylerbeyi Camii Kuzey Revaklı Avlu Üzerindeki Kitâbesi

Katalog No:	64
Eserin Türü:	Kitâbe (İnşa)
Bulunduğu Yer:	Hacı Selim Ağa (Üsküdar-İstanbul)
Ebatları:	Tespit edilemedi.
Şekil No:	3.65
Yazının Türü:	Celî Ta'lik
Yazının Dili:	Osmanlı Türkçesi

Metnin Okunuşu: Cenâb-ı 'umde-i erkân-ı devlet-i mefharü'l-eşbâh, Sütûde menba'-ı lutf u mürüvvet zât-ı 'âlî-câh, Emîn-i matbah-ı şâhen-şehî Hacı Selim Ağa, Ki evsâf-ı cemîli nâsa olmuş zîver-i efvâh, Fenâ-yı devlet pâ-der-i rikâb-ı dehr-i derk edip, Tedarik etdi azm-i menzil-i ukbâya zâd-ı râh, Edip 'ilm-i şerîfe 'izzet ü erbâbına ikrâm, Mükemmel bir kütübhâne binâ etdi li-vechillâh, Siğâr-ı ümmete mekteb kibârına kütübhâne, Binâsına muvaffak oldu ol sâhib-dil-i âgâh, Edip her harfî evrâk-ı kitâbınca sevâb ihsân, Du 'âlemde murâdın vere Hak bir sûret-i dil-hâh,

Du‘â-güne dedi itmâmının târîhini Tefvîk, Zihî dârü’l-kütüb ecrîn mükemmel eyleye Allâh.²⁵⁰

Metnin Anlamı: Devletin ileri gelen övülmüş şahıslarından, övülmeye değer, lütuf ve mutluluğun kaynağı, makamı yüce zat, yüce padişahlık mutfak emini Hacı Selim Ağa... Ki güzel vasıfları insanların ağızlarına süs olmuş... Geçici dünyanın fâni makamlarına değer vermeyip yüce ukba menziline yol azığı tedarik etti. İlmin ve ilmin değerli sahiplerine hürmet gösterip Allah rızası için ümmetin küçüklerine mektep büyüklerine mükemmel bir kütüphane bina etti. Gönlü basiretli o kişi binayı yapmaya muvaffak oldu. Allah ona kitabın sayfalarının her harfi kadar sevap ihsan etsin. Duâ biçiminde söyledi tamalanınca tarihini Ey Tefvîk! Ne güzel! Allah kütüphanenin mükâfatını eksiksiz versin.

İmza ve Tarih: Ketebehu el-fakîr Mehmed Esad el-Yesârî gufîra zünûbehu 1196/Bunu fakir Mehmed Esad Yesârî yazdı, Allah günahlarına mağfîret etsin 1782.

Eserin Özellikleri: Kütüphane bahçesine girişi sağlayan avlu duvarı üzerinde bulunmaktadır. Üçer satırdan oluşan kitâbe on beş kartuş içerisine yazılmıştır. Sonları • harfiyle biten kelimeleri kendinden önceki harflerin üzerine istiflenerek kompozisyonda birliktelik sağlanmıştır. “Tedarik etdi azm-i menzil-i ukbâya zâd-ı râh” ibaresindeki “etdi” kelimesinin zıt istikametteki keşîdeleri istifte hoş bir görünüm sergilemektedir. Kitâbedeki sözler şair Tefvîk’e (ö. 1790-91) aittir. Hattatın imzası son kartuş içerisinde bulunmaktadır. Kitâbeye ebced hesabıyla tarih düşürülmüş ve bu tarih rakamla da son satırdaki orta mısraya yazılmıştır.

Şekil 3.65. Üsküdar Hacı Selim Ağa Kütüphane Kitâbesi (Büşra G. Işık)

Katalog No: 65

²⁵⁰ “Du‘â-güne dedi itmâmının târîhini Tefvîk, Zihî dârü’l-kütüb ecrîn mükemmel eyleye Allâh” mısraları ile 1196/1782 tarihi düşürülmüştür. Tam tarihtir.

Eserin Adı:	Kitâbe (Tamir)
Bulunduğu Yer:	Hırka-i Şerif'in ilk ziyaretgâhı ²⁵¹ (Fatih-İstanbul)
Ebatları:	Tespit edilemedi.
Şekil No:	3.66-83
Yazı Türü:	Celî Ta'lik
Eserin Dili:	Osmanlı Türkçesi

Eserin Okunuşu:

Şekil 67: Enbiyâlar serveri, mahbûb-ı rabbi'l-âlemîn,

Şekil 68: Mustafa Ahmed Muhammed sâhib-i şer'î sedîd.

Şekil 69: Hazret-i Veysel-Karan'e hırkasın kıldı 'atâ,

Şekil 70: Ümmeti beyninde oldu rif'at ü kadri mezîd.

Şekil 71: Kısve-i pâki ziyaret eyleyip ta'zimle,

Şekil 72: Sâye-i Hak Hazret-i şâh-ı cihân Abdülhamid.

Şekil 73: Cây-gîr idi zamîrinde 'imâr ol şehin,

Şekil 74: Hak bu hizmetle edip eslâfı beyninde ferîd.

Şekil 75: Misli mesbûk olmayan emrin hudûsunda hakem,

Şekil 76: Şâh-ı zîşân hizmet-i tecdîd ile oldu vahîd.

Şekil 77: Zât-ı pâkin hıfz edip dâim hatalardan Hudâ,

Şekil 78: Şevket ü iclâlini efzûn ede rabb-i mecîd.

Şekil 78: Gördüler ta'zim ü ikrâmetdiğin peygambere,

Şekil 80: Oldu ashâb-ı kulûbaiyd ser-bâlâ-yı iyd.

Şekil 81: Söyledi gâyet edeble Veysî tarihin onun:²⁵²

Şekil 82: Kıldı tecdîd kısve-i pâk hücresin Abdülhamîd.

Eserin Anlamı:

²⁵¹ Ziyaretgâhın ziyarete kapalı olması sebebiyle görsellerin tümü Mustafa Sürün'ün makalesinden temin edilmiştir. Bkz. Mustafa Sürün, "Mehmed Esad Yesârî'nin İstanbul'da Bulunan Kitâbeleri", *İslam Tetkikleri Dergisi*, 12/1, 2022, ss. 293-368.

²⁵² "Söyledi gâyet edeble Veysî tarihin onun, Kıldı tecdîd kısve-i pâk hücresin Abdülhamîd" mısraları ile tarih düşürülmüştür.

Şekil 67: Peygamberin önderi, âlemlerin rabbinin sevgilisi,

Şekil 68: Mustafa Ahmed Muhammed: Dosdoğru şeriatın sahibi.

Şekil 69: Hazreti Veysel Karanî'ye hırkasının ihsan etti de

Şekil 70: Böylece onun ümmet nezdinde mertebesi ve kıymeti arttı.

Şekil 71: Pak elbiyesi tazim ile ziyaret edince

Şekil 72: Hakk'ın gölgesi, cihan padişahı Hazreti Abdülhamid

Şekil 73: Gönlüne o padişahın, imar düşüncesi yerleşti.

Şekil 74: Ve bu hizmeti sebebiyle, Cenab-ı Hak, ataları arasında onu biricik ve yegâne kıldı.

Şekil 75: Daha önce benzeri görülmemiş bu işin meydana getirilmesinde hakem olan

Şekil 76: Şanlı padişah, yenileme hizmeti sayesinde eşsiz ve benzersiz (bir hükümdar) oldu.

Şekil 77: Allah, pak zatını ebediyen hatalardan koruyup

Şekil 78: Kudret ve heybetini arttırsın onun, mecid (şan ve şeref sahibi, yüce)rab.

Şekil 79: Onun peygambere tazim ve ikramda bulunduğunu gördüler de

Şekil 80: Gönül ehli için bayram üstü bir bayram oluverdi.

Şekil 81: Veysî, onun tarihini söyledi son derece edeple

Şekil 82: Yeniledi Abdülhamid, o pak elbisenin (hırka-i şerifin) hücrelerini.

İmza ve Tarih: El-fakîru'l-müznibu'r-râcî Mehmed Esad el-Yesârî gufira lehu 1196/Fakir, günahkâr ve rahmet umut eden Mehmed Esad Yesârî, mağfiret olunsun 1782-83.

Eserin Özellikleri: Hz. Peygamberin (s.a.s) hırkasına ev sahipliği yapmış bu küçük yapıda biri imza kitâbesi olmak üzere on yedi kitâbe bulunmaktadır. Bu kitâbeler, kuşak yazısı olarak taş üzerine hakk edilmiştir. “Ümmeti beyninde oldu rif'at ü kadri mezîd” ibaresindeki ı harflerinin dengeli meyllerinde tam bir birliktelik sağlandığı görülmektedir. Aynı harflerin yazımında da benzerliğin yakalandığı dikkat çekmektedir. İmza kısmı ayrı bir kitâbede üç satır şeklinde yer almaktadır. Sözleri Veysi'ye ait olan kitâbelerin sonuna ebced hesabıyla tarih düşürülmüştür.

Şekil 3.66. İlk ziyaretgâhın Genel Görünümü²⁵³

Şekil 3.67. Ziyaretgâhdaki Birinci Kitâbe (M. Sürün)

Şekil 3.68. Ziyaretgâhdaki İkinci Kitâbe (M. Sürün)

Şekil 3.69. Ziyaretgâhdaki Üçüncü Kitâbe (M. Sürün)

Şekil 3.70. Ziyaretgâhdaki Dördüncü Kitâbe (M. Sürün)

Şekil 3.71. Ziyaretgâhdaki Beşinci Kitâbe (M. Sürün)

²⁵³ <http://www.hirkaiserifvakfi.com/TR/665/Tarihce/Ilk-Ziyaretgc3a2h.aspx>, (Erişim: 01.12.2022).

Şekil 3.72. Ziyaretgâhdaki Altıncı Kitâbe (M. Sürün)

Şekil 3.73. Ziyaretgâhdaki Yedinci Kitâbe (M. Sürün)

Şekil 3.74. Ziyaretgâhdaki Sekizinci Kitâbe (M. Sürün)

Şekil 3.75. Ziyaretgâhdaki Dokuzuncu Kitâbe (M. Sürün)

Şekil 3.76. Ziyaretgâhdaki Onuncu Kitâbe (M. Sürün)

Şekil 3.77. Ziyaretgâhdaki On Birinci Kitâbe (M. Sürün)

Şekil 3.78. Ziyaretgâhdaki On İkinci Kitâbe (M. Sürün)

Şekil 3.79. Ziyaretgâhdaki On Üçüncü Kitâbe (M. Sürün)

Şekil 3.80. Ziyaretgâhdaki On Dördüncü Kitâbe (M. Sürün)

Şekil 3.81. Ziyaretgâhdaki On Beşinci Kitâbe (M. Sürün)

Şekil 3.82. Ziyaretgâhdaki On Altıncı Kitâbe (M. Sürün)

Şekil 3.83. İmza Detayı (M. Sürün)

Katalog No:	66
Eserin Türü:	Kitâbe (İnşa)
Bulunduğu Yer:	Emirgân Hamid-i Evvel Çeşmesi (Sarıyer-İstanbul)
Ebatları:	Tespit edilemedi.
Şekil No:	3.84-89
Yazının Türü:	Celî Ta'lik
Yazının Dili:	Osmanlı Türkçesi

Metnin Okunuşu:

Şekil 85: Güzîn-i menba‘-ı cûy-ı ‘atâ ser-çeşme-i ihsân, Sehâb-ı ‘âtıfet zıll-i zalîl-i Hâlık-ı zü'l-men, Şehinşâh-ı cihân Abdülhamid Hân-ı ‘adalet-kâr, Olur vasf-ı cemîlinde zebân-ı nâtika elken.

Şekil 86: Binâ etti bu zîbâ çeşmesâr-ı nûr-bahşâyı, Akıttı âb-ı nâbı tâ ola güncîde-i mahzen, Be-fermân-ı Hüdâ şehzâdesi Sultân mehemmedle, Hümâşâh Vâlîde kadın çün etti cenneti mesken.

Şekil 87: Hibe etti bu çeşme ecrîni anlara câmi‘-veş, Ola ervâhı şâd u cennet ola kûşe-i medfen, Safâ-yı kalb ile Hak pâdişâhı eyleyip dâ'im, Kederden olalar şehzâdegân u duhterân eymen.

Şekil 88: Bu zîbâ çeşmenin her katre-i âbı hesâbınca, Vire bârî Hüdâ rûz-ı cezâda ecr-i müstahsen, Zebân-ı lûlesi atşâna der târîhini Tevfik, Muhammed ‘aşkına mâ iç su bu nev ‘ayn-ı sâfiden.²⁵⁴

Metnin Anlamı:

Şekil 85: İhsan ırmağının seçkin kaynağı, iyilikler çeşmesinin başı, bağışlayan yaratıcının, gölgesi kat kat (çok koyu gölgeli) olan, cömertlik bulutu, şahların şahı, adaletli Abdülhamid Han... Güzel vasıflarını dile getirmede konuşma melekesi sıkıntıya düşer, zorlanır.

Şekil 86: Allahın emriyle, Şehzade Sultan Mehmed ve Hümaşah Valide Sultan için bu güzel, nurlu çeşmeyi bina edip saf suyu akıttı. Mekânları cennet olsun.

Şekil 87: Bu çeşmenin sevabını topluca onlara bağışladı. Ruhları şad, kabirleri cennet olsun. Hak, padişahın kalp huzurunu daim eylesin. Şehzadeleri ve kızlarını kederden uzak tutsun.

Şekil 88: Allah, hesap gününde bu güzel çeşmeden akan her damla adedince sevap ihsan eylesin. Ey Tevfik! Lûlenin dili susuzlara söyler tarihini: Muhammed aşkına su iç bu yeni saf kaynaktan.

İmza ve Tarih: Harrerehu el-‘abdu’d-dâ’î Mehmed Esad el-Yesârî gaferallâhu zünûbehu 1197/Bunu duâcı kul Mehmed Esad Yesârî yazdı, Allah onun günahlarına mağfiret etsin 1783.

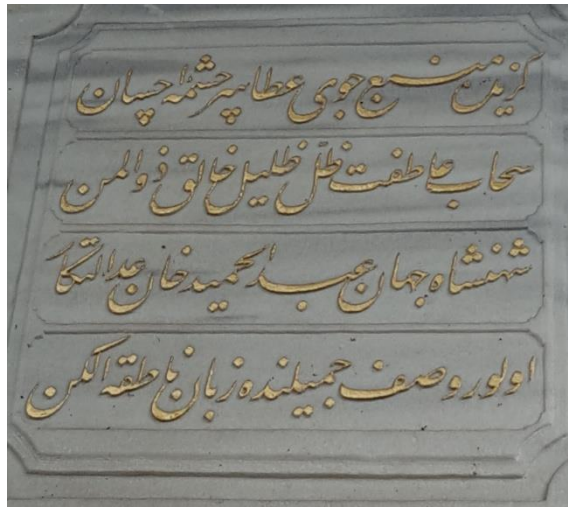
Eserin Özellikleri: Çeşme Emirgân Camii önündeki Çınaraltı meydanında bulunmaktadır. Çeşmenin hem celî sülûs hem de celî ta’lik yazılarında iki ayrı hattatın imzası bulunmaktadır. Celi ta’lik kitâbeler Mehmed Esad Yesârî’ye, celî sülûs olanlar ise Hâcegân-ı Dîvân-ı Hümâyûn’dan Mehmed Emin Efendi’ye aittir. “Binâ etdi bu zîbâ çeşmesâr-ı nûr-bahşâyı” ibaresindeki “etdi” kelimesinin keşîdelerinin zıt yönde kullanılması istife ayrı bir güzellik katmıştır. “Safâ-yı kalb ile Hak pâdişâhı eyleyip dâ’im” ibaresinin sonunda bulunan “dâ’im” kelimesi satıra sığdıramamış, kendinden önceki ب harfinin üzerine istiflenmiştir. Kitâbe, düzgün harf anatomileri ve dengeli keşîdeleri itibariyle zarif bir örnektir. Yesârî’ye ait beş kitâbenin dördü dörder mısra şeklinde şair Tevfik’in sözlerini içermektedir. Bir

²⁵⁴ “Zebân-ı lûlesi atşâna der târîhini Tevfik, Muhammed ‘aşkına mâ iç su bu nev ‘ayn-ı sâfiden” mısralarıyla 1197/1783 tarihi düşürülmüştür. Tam tarihtir.

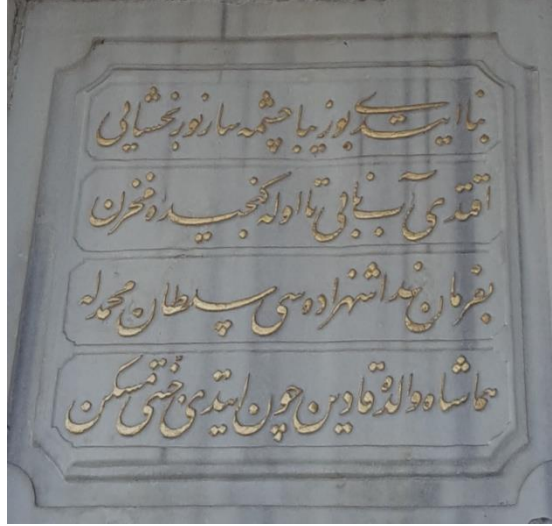
kitâbede de iki satır hâlinde hattatın imzası yer almaktadır. Kitâbenin sonuna tarih düşürülmüştür.

Şekil 3.84. Emirgân Hamid-i Evvel Çeşmesi Genel Görünümü (Büşra G. Işık)

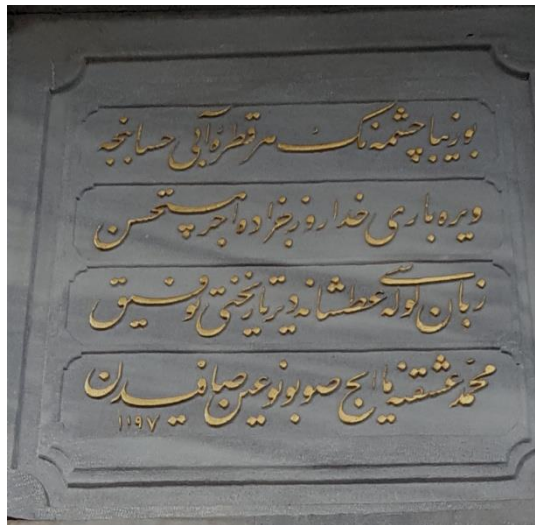
Şekil 3.85. Emirgân Hamid-i Evvel Çeşme Ktâbesi (Büşra G. Işık)

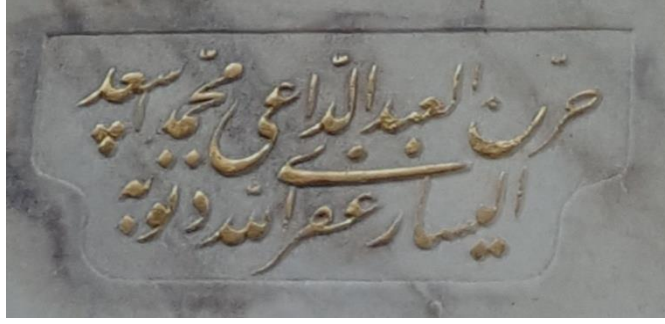
Şekil 3.86. Emirgân Hamid-i Evvel Çeşme Ktâbesi (Büşra G. Işık)

Şekil 3.87. Emirgân Hamid-i Evvel Çeşme Ktâbesi (Büşra G. Işık)

Şekil 3.88. Emirgân Hamid-i Evvel Çeşme Ktâbesi (Büşra G. Işık)

Şekil 3.89. Emîrgân Hamid-i Evvel Çeşmesi İmza Detayı (Büşra G. Işık)

Katalog No:	67
Eserin Türü:	Kitâbe (Âyet)
Bulunduğu Yer:	TİEM, 016. ²⁵⁵
Ebatları:	193x56 cm.
Şekil No:	3.90
Yazının Türü:	Celî Ta'lik
Yazının Dili:	Arapça
Metnin Okunuşu:	Kâlellahu teâlâ innemâ yahşellâhe min 'ibâdihi'l-'ulemâu. ²⁵⁶
Metnin Anlamı:	Allah dedi ki; Allah'tan ancak âlim kulları korkar.
İmza ve Tarih:	El-fakîr Mehmed Esad el-Yesârî gaferallâhu zünûbehu 1203/Fakir Mehmed Esad Yesârî, Allah onun günahlarına mağfiret etsin 1788-89.
Eserin Özellikleri:	Köşeleri yuvarlatılarak bir çerçeve içine alınan kitâbe tek satır olarak mermer üzerine kazıma tekniği ile hakk edilmiştir. Hattatın imzası sol alt köşede bulunmaktadır. ل, ي, ن harlerinin çanaklarındaki meyillerinden denge sağlandığı görülmektedir. Envanter bilgilerine göre kitâbe Fatih semtinden getirilmiştir. Fakat hangi yapıya ait olduğu bilgisi bulunmamaktadır. ²⁵⁷

²⁵⁵ M. Murat Bozcu, *Türk ve İslam Eserleri Müzesi Taş Koleksiyonu*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2017, s. 237.

²⁵⁶ Fâtır 35/28. (Ayetten bir bölüm)

²⁵⁷ Bozcu, *Türk ve İslam Eserleri Müzesi Taş Koleksiyonu*, s. 237.

Şekil 3.90. Âyet Kitâbesi

Katalog No:	68
Eserin Türü:	Kitâbe (Vakfiye)
Bulunduğu Yer:	Topkapı Sarayı ²⁵⁸
Şekil No:	3.91
Ebatları:	Tespit edilemedi.
Yazının Türü:	Celî Ta'lik
Yazının Dili:	Osmanlı Türkçesi

Metnin Okunuşu: Kân-ı ihsân ü sehâ pâdişeh-i heft iklîm, Ma'den-i lûtf u kerem sâye-i Mevlâ-yı rahîm, Hüsrev-i cûd-fezâ dâver-i fermân-fermâ, Menba'-ı feyz ü 'atâ Hazret-i Sultân Selim, 'Ahd-i 'adlinde dil-i gonca-veş hep 'âlem, Oldu sad-şevk ü meserret ile handân ü besîm, Vakf-ı cûd eyleyecek vakt-i culûsı halka, Kıldı hâs odaya da lûtf-ı cedîdin ta'mîm, Ya 'nî her 'ıyd-i fıtırda pederi ol mağfûr, Mustada Hân ki vakfından ânın nakd-i sîm, Cem'an ahz ola yedi bin üç yüz elli kuruş, Kılına cümle silahdâr ağâya tâ teslîm, Kethüdâ-yı üç oda kırk bir ağâ-yı hâs oda, Dahî miftâh ağâsı dört köşebaşı-ı kadîm, Cümle bu kırk dokuz ağâ ki müsâvât üzere, Ala yüz elli kuruş her biri ber-vech-i rakîm, Her şeb-i cum'a kırâ'at kılına bir Yâsîn, Hem leyâlî-i kanadîlde olup hatm-i kerîm, Mustafa Hânın ola ecr-i tilâvet ihdâ, Rûh-ı 'âlisine ber-tarz-ı kemâl-i ta'zîm, Eyleye 'ömrünü memdûd şehinşâhın Hak, Vâlidî tâ ki ola sâkin-i firdevs-i na'im, Silehdâr-ı şeh-i devrân ki Yahyâ Ağâ'dır, Bende oldum da bu hayra dedim 'Ârif târîh, Hüsn-i cûd eyledi hâs odaya Sultân Selim.

Metnin Anlamı: İhsan ve cömertliğin maden yatağı, yedi iklimin padişahı, lütuf ve kerem kaynağı, rahîm Mevla'nın gölgesi, cömert ve ihsanı bol padişah, hüküm ve buyruk sahibi âdil hükümdar, feyiz ve lütuf pınarı, Hazreti Sultan Selim... Onun

²⁵⁸<http://www.ottomaninscriptions.com/verse.aspx?ref=list&bid=3037&hid=4901>, (Erişim: 05.04.2022).

adaletli çağında, cihanın kalbi bir gonca gibidir; Yüz şevk ve sevinç ile şen ve mütebessimdir. Tahta çıkışı ile cömertlik vakfetmiştir halkına. Has odayı da yeni bir lütuf ile kuşatmıştır. Şöyle ki her kurban bayramında onun mağfur pederi Mustafa Han'ın vakfindan, gümüş para olarak toplamda yedi bin üç yüz elli kuruş alınarak bütün silahtar ağalara verilsin. Üç odanın kethüdaları ile has odanın kırk bir ağası, anahtar ağası ile eski dört köşebaşı... Bütün bu kırk dokuz ağa eşit olarak yazıldığı üzere, her biri yüz elli kuruş alsınlar. Her cuma gecesi bir Yasin okunsun, her kandil gecesi hatm-i şerif indirilsin ve tilavetin sevabı Mustafa Han'a hediye edilsin; onun yüce ruhuna, kemal-i tazim ile... Cenab-ı Hak, padişahlar padişahının ömrünü uzun eylesin. Babası (Mustafa Han) da Firdevs ve naim cennetlerine yerleşsin. Zamanın padişahının silahtarı Yahya Ağa'dır. Kul oldum bu hayrata, söyledim Ârif tarih: Hoş bir ihsanda bulundu has odaya Sultan Selim!²⁵⁹

İmza ve Tarih: Harrerehu el-'abdu'd-dâ'î Mehmed Esad el-Yesârî gufira lehu 1203/Bunu duâcı kul Mehmed Esad Yesârî yazdı, mağfîret olunsun 1788-89.

Eserin Özellikleri: Kitâbe, çini pano içerisine iki sütun ve on üç satır olarak hakk edilmiştir. Sol sütun sonlarının *ي* ve *م* harfleri ile sonlandırılmasıyla ortaya çıkan estetik, yazı içinde güzel bir birliktelik sağlamıştır. Sol sütun sonlarının sağ sütun sonlarına nispeten daha yoğun olduğu görülmektedir. İmza kısmı ayrı bir kartuş içine tek satır olarak atılıp sağ ve soldaki boşluklar çarkıfelek motifi ile doldurulmuştur. Sözleri şair Ârif Efendi'ye ait olan kitâbenin sonuna ebced hesabıyla tarih düşürülmüştür.

²⁵⁹ “Bende oldum da bu hayra dedim ‘Ârif târîh, Hüsn-i cûd eyledi hâs odaya Sultân Selim” mısralarıyla 1203/1788-89 tarihi düşürülmüştür. Tam tarihtir.

Şekil 3.91. Kitâbe, Destimal Odası

Katalog No: 69

Eserin Türü: Kitâbe (Kuşak Yazısı)

Bulunduğu Yer: Aynalıkavak Kasrı, Dîvanhâne²⁶⁰ (Beyoğlu-İstanbul)

Ebatları: Tespit edilemedi.

Şekil No: 3.92-119

Yazının Türü: Celî Ta'lik

Yazının Dili: Osmanlı Türkçesi

Metnin Okunuşu:

Şekil 93: Seni teşrîf edip ey kasr-ı cihân pâdişehî, Eylesin sana hasedler feleğin mihr u mehi.

²⁶⁰ Aynalıkavak kasrı kuşak yazılarının tamamı TBMM Milli Saraylar Dairesi Başkanlığı tarafından yayımlanan Aynalıkavak Kasrı ve Kitâbeleri broşüründen alınmıştır. *TBMM Milli Saraylar Dairesi Başkanlığı*. “Aynalıkavak Kasrı ve Kitâbeleri”, [Broşür].

Şekil 94: Dağdan na'ra yâ Hak sadâ urdukça, Bûlbûlân çe çe edip aşkla artar velehi.

Şekil 95: Gâh şevket ile teşrîf edip ol şâh-ı cihân, Kasrdan tîr atıp cânib-i meydâne gehi.

Şekil 96: Pîşgâhında temâşâsı müferrih hakkâ, Sa'd Vakkâs'ın o meydânı ile hânkehi.

Şekil 97: Yarış et bağçe-i rıdvân ile ârâyişde, Sende meydân u hevâ kaldı eyâ kasr-ı behî.

Şekil 98: Gâhîce seyr-i donanma-yı gehîce sahrâ, Bahr u ber semtine nezzârelidir pîşgehi.

Şekil 99: Ne kavak yeli eser bâd-ı sabâ başında, Kasrın âyîneleri olmada cev lângehi.

Şekil 100: Çeşm-i hurşîd temâşâsına âşık ammâ, Çekilip perde gibi yanlarına serv-i sehî.

Şekil 101: Servi mestâne revişlerle hırâm eylemede, Hep lavendâne şikest eyledi taraf-ı külehi.

Şekil 102: Sa'd ikbâlini hediye getirir geldikçe, Gelemez bâd-ı sabâ kasr-ı hümâyûna tehî.

Şekil 103: Geceler şu'le-i mehtâba izindir lâkin, Âfitâb uğramasın dâire-i kasra rehî.

Şekil 104: Rûzgâr urduğu dem kasra rûkû' eylerler, Bâb-ı vâlâsı olur cümlesinin secdegehi.

Şekil 105: Dergeh-i kasra hilâli niçün etmez halka, Hele bu bâbda var çerh-i anîdin günehi.

Şekil 106: Var ise misli hemân hâtır-ı ressâmında, Görmemiş kimse cihân içre bunun mâ-şibhi.

Şekil 107: Bu mahal gıpta-i firdevs-i cihân olmaz mı, Şah-ı vâlâ-yı cihânın olalı tahtgehi.

Şekil 108: Niçin etmez bu Süreyyâ'sını âvîze-i kasr, Feleğin yıldızı düşmüş gibi gelmiş atehi.

Şekil 109: Kesb eder bûy-ı gül-âbı gece nem düştükçe, Buranın öyle letâfetli bu sebz ü giyehi.

Şekil 110: Hazret-i Şâh-ı Selîm Hân-ı mu‘allâ-himmet, Olamaz kubbe-i eyvân-ı felek bârgehi.

Şekil 111: Kuvvet-i şaşt-ı hümâyûnu ile kılsa küşâd, Ruh-ı hurşîd olur tîrlerin bûse-dihi.²⁶¹

Şekil 112: Bu inâyât-ı hudâdâd ile hakkâ olamaz, Rüstem-i Zâl rikâbında bir ednâ sipehi.

Şekil 113: Âfitâbın eline mum verir nûrundan, Düşse bir zerre-i nâçize mübârek nigehi.²⁶²

Şekil 114: Mil-i çeşm eylemeğe tîrini çerhin gözü var, Sürme etdikde iki dîdesine hâk-rehi.

Şekil 115: Kudsiyândan erişir na‘ra hevâcilerle, Bârekallâh zehî kuvvet-i şâhâne zehî.

Şekil 116: Kalmadı devr ü zamânında perişân hâtır, Dilberânın meğr illâ ola zülf-i siyehi.

Şekil 117: Tâ ki âyîne-i âlemde şebân u rûzân, Feleğin zâhir ola sûret-i hurşîd ü mehi.

Şekil 118: Kasr-ı devletde sa‘âdetle safâ-yı dil ile, Ber-karâr eyleye Mevlâ-yı Te‘âlâ o şehi.

Şekil 119: Düşse târîhi bu mısra‘la münâsib Fâzıl, Bârekallâh belî şâh-ı cihân minnet zehî.²⁶³

Metnin Anlamı:

Şekil 93: Ey köşk! Cihan padişahı sana teşrif ettiğinde güneş ve ay sana haset eder.

Şekil 94: Dağdan “Ya Hak” sesleri yankılanınca, bülbüller aşkla şakır ve hayretleri artar.

Şekil 95: O cihan sultanı bazen haşmetiyle şereflendirir, bazen de köşkten meydan tarafına ok atar.

²⁶¹ İki beyitin ortasında Sultan III. Selim’in tuğrası bulunmaktadır.

²⁶² İki beyitin ortasında Maşallah istifi bulunmaktadır.

²⁶³ *Düşse târîhi bu mısra‘la münâsib Fâzıl, Bârekallâh belî şâh-ı cihân minnet zehî* mısralarıyla tarih düşürülmüştür. İki beyitin ortasında Sultan III. Selim’in tuğrası bulunmaktadır.

Şekil 96: Huzurlarında ferahlık verir gezinti yapmak hakikaten, Sa'd b. Ebû Vakkâs'ın meydanı ve tekkesinde.

Şekil 97: Ey güzel köşk! Süslenmede cennet bahçeleriyle yarış, sende buna heves var.

Şekil 98: Bazen donanma seyri bazen de kır; onun yeri deniz ve kara manzaralıdır.

Şekil 99: Ne kavak yeli eser başında ne saba rüzgârı, köşke rehber olur dolaşılan her bir köşesi.

Şekil 100: Güneşin gözü (köşkü) seyretmeye âşık ama fidan boylu servi yanına perde gibi çekilir.

Şekil 101: Servi, kendinden geçmişcesine salına salına yürür ve leventler gibi külâhının ucu hep kırıktır.

Şekil 102: Saba rüzgârı padişahın kasrına boş gelmez, her gelişinde uğur ve mutluluk getirir.

Şekil 103: Ay ışığı geceleri izinlidir ancak güneş köşkün içine uğramasın.

Şekil 104: Rüzgâr estikçe (Serviler) köşke doğru rükû ederler, kasrın yüce kapısı tümünün secde yeri olur.

Şekil 105: Köşkün dergâhında neden hilâlî halka olmaz? Bu hususta inat eden feleğin günahı vardır.

Şekil 106: Ressamın zihninde varsa benzeri hemen çizsin, cihan içinde benzerini kimse görmemiştir.

Şekil 107: Bu mekân yüce sultanın payitahtı olalı, cihanın Firdevs'ini imrendirmez mi?

Şekil 108: Niçin bu Ülker Yıldızı'nı köşke avize etmez? Felek, yıldızı düşmüş gibi, bunamaya başlamış...

Şekil 109: Buranın yeşilliği öyle hoştur ki gece yağmur yağdıkça gülsuyu kokusu gelir.

Şekil 110: Sultan Selim Han Hazretlerinin himmeti öyle yücedir ki felek kasrının kubbesi dahi onun makamı olamaz.

Şekil 111: Yüce kuvvetiyle yayını kursa, oklar güneşin yanağına öpücük kondurur.

Şekil 112: Zaloğlu Rüstem, Allah'ın bahşettiği ihsanlarla, onun emrinde aciz bir asker bile olamaz.

Şekil 113: Mübarek nazarı değersiz bir zerreye değse, nurundan bir mumu güneşin elime verir.

Şekil 114: İki gözüne Hakkın yolunu sürme gibi çektiğine göre feleğin okunu mil yapıp gözlerine sürmeye niyeti var.

Şekil 115: Meleklerden “Allah mübarek etsin! Ne mükemmel kuvvet” naraları yükselir.

Şekil 116: Hüküm sürdüğü zamanda, güzellerin kara saçlarından başka gönüllerde dert kalmadı.

Şekil 117: Âlemin aynasında, gece ve gündüz, ay, güneş ve feleğin sureti olduğu sürece...

Şekil 118: Yüce Mevla, o sultanı kasrında, mutluluk ve gönül sefası ile devamlı kılsın.

Şekil 119: Fâzıl bu mısra ile uygun tarihi düşse, Allah mübarek kılsın, Ne hamd ey cihan sultanı.

İmza ve Tarih: El-‘abdu’d-dâ’î Mehmed Esad Yesârî gaferallâhu zünûbehu 1206/Duacı kul Mehmed Esad Yesârî, Allah onun günahlarına mağfiret etsin 1792.

Eserin Özellikleri: Kasrın giriş salonunda bulunan kuşak yazıları, pencere ve kapı üstlerindeki yuvarlak kemerler içerisinde yer almaktadır. Sözleri Enderunlu Fâzıl’a (ö. 1810) ait olan yazılar yirmi yedi beyit olarak lacivert zemin üzerine altınla ve kalem işi tekniğinde yazılmıştır. Zıt istikamette ve üst üste gelecek şekilde kullanılan bazı keşîdeli harfler hem hoş bir görünüm sergilemiş hem de istife hareketlilik katmıştır. Soldaki beyitlerin son kısımlarında bulunan ٢ keşîdeli harfleri yazı içinde güzel bir birliktelik sağlamıştır. Hattat imzasını buradaki bir kapı üzerine atmıştır. Restorasyon sonrası hatların estetik değerleri zarar görmüştür. Son beyitte ebced hesabıyla tarih düşürülmüştür.

Şekil 3.92. Dîvanhâne'nin Genel Görünümü²⁶⁴

Şekil 3.93. Dîvanhânedeki Birinci Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı)

Şekil 3.94. Dîvanhânedeki İkinci Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı)

Şekil 3.95. Dîvanhânedeki Üçüncü Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı)

Şekil 3.96. Dîvanhânedeki Dördüncü Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı)

Şekil 3.97. Dîvanhânedeki Beşinci Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı)

²⁶⁴<https://www5.tbmm.gov.tr/yayinlar/brosurler/Aynal%C4%B1kavak-2014.pdf>, (Erişim: 01.12.2022).

Şekil 3.98. Dîvanhânedeki Altıncı Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı)

Şekil 3.99. Dîvanhânedeki Yedinci Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı)

Şekil 3.100. Dîvanhânedeki Sekizinci Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı)

Şekil 3.101. Dîvanhânedeki Dokuzuncu Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı)

Şekil 3.102. Dîvanhânedeki Onuncu Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı)

Şekil 3.103. Dîvanhânedeki On Birinci Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı)

Şekil 3.104. Dîvanhânedeki On İkinci Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı)

Şekil 3.105. Dîvanhânedeki On Üçüncü Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı)

Şekil 3.106. Dîvanhânedeki On Dördüncü Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı)

Şekil 3.107. Dîvanhânedeki On Beşinci Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı)

Şekil 3.108. Dîvanhânedeki On Altıncı Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı)

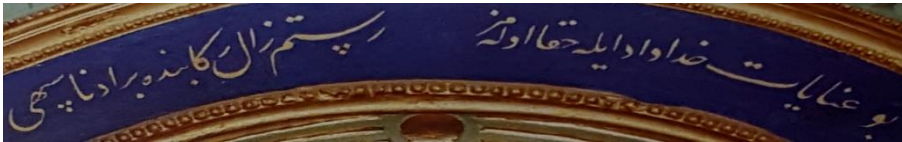
Şekil 3.109. Dîvanhânedeki On Yedinci Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı)

Şekil 3.110. Dîvanhânedeki On Sekizinci Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı)

Şekil 3.111. Dîvanhânedeki On Dokuzuncu Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı)

Şekil 3.112. Dîvanhânedeki Yirminci Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı)

Şekil 3.113. Dîvanhânedeki Yirmi Birinci Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı)

Şekil 3.114. Dîvanhânedeki Yirmi İkinci Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı)

Şekil 3.115. Dîvanhânedeki Yirmi Üçüncü Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı)

Şekil 3.116. Dîvanhânedeki Yirmi Dördüncü Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı)

Şekil 3.117. Dîvanhânedeki Yirmi Beşinci Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı)

Şekil 3.118. Dîvanhânedeki Yirmi Altıncı Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı)

Şekil 3.119. Dîvanhânedeki Yirmi Yedinci Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı)

Katalog No:	70
Eserin Türü:	Kitâbe (İnşa)
Bulunduğu Yer:	Mihrişah Vâlide Sultan İmareti (Eyüpsultan-İstanbul)
Ebatları:	Tespit edilemedi.
Şekil No:	3.120-143
Yazının Türü:	Celî Ta'lik

Yazının Dili: Osmanlı Türkçesi

Metnin Okunuşu:

Şekil 121: Velînîmet halk-ı cihân Sultan Selîm Hân'ın, Cenâb-ı Mehd-i Ulyâ-yı 'atâ bahş-ı himem-kâri.

Şekil 122: Sipihrin tâcı ya'ni Mihr-i şah Sultan-ı zîşân kim, Ânı rif'atle mihr-i burç 'ismet eylemiş bari.

Şekil 123: Olurdu lâyük tahsini görse Hazret-i Zehra, Kemâl-i zühd ü 'iffetle bu gûne hüsn ü etvâri.

Şekil 124: Ne devletdir ki hurşîd-i cihân ara-yı tab'ında, Zer ü sîm ü cevâhir misli nevi kader-zede zerre mikdârı.

Şekil 125: Nukûd u himmet-i 'ulyâsını hayrâta sarf eyler, Rızâ-i Allâh içindir bî-nihâye bezl-i âsârı.

Şekil 126: İbâdethâneler bünyâd edip ol câmi'ü'l-hayrât, Mebâni-'i esâs-ı dînin oldu lutf-i mi 'mâri.

Şekil 127: Zülâl-i feyz-i cûdi âb-ı rûyi şân-ı devletdir, Cihânda su be-su ser-çeşme-'i ihsânıdır câri.

Şekil 128: Muvaffak olduğu âsar-ı hayrât-ı merrâtın, Kalemle kâbil ihsâ değildir 'öşr-i mi 'şârı

Şekil 129: Husûsâ hân-ı ihsânı ile dârü'n-na'îm oldu, 'Alemdâr-ı Resûlullâh civâr-ı cennet âsârı.

Şekil 130: O mevâ-yı mu'allâda 'imâret eyleyip bünyâd, Zehî ma'mûr kıldı öyle dergâh-ı pür envârı.

Şekil 131: Kılıp pür feyz-i ni'met himmet dergâh-ı 'âlemdârın, Aceb hoşnud edip rûh-ı Resûl-i Rabb-i Gaffârı.

Şekil 132: Müfâd "len-tenâlu'l-birre hatta tunfiku" üzere, Ebr-i dilsîr lutf etdi ni'am-ı cûyân-ı aktâr.

Şekil 133: 'Ayândır böyle bezl-i vâye'i birr u nevâlinden, Ki yoktur cem'i zehr-i âhiretten gayr-i muhtârı.

Şekil 134: Nevâlin öyle îsâr etti kim gûyâ ‘ayân oldu, Ziyâfet hâne-i cûd-ı Hâilullâh’ın esrârı.

Şekil 135: O simîn taslardan vayedârân-ı ni‘âm elbet, Tehîdir deyr beğenmez kase’-i hurşîd-zerkârı.

Şekil 136: Belî muhtâç idi bir böyle feyzâ feyz-i ihsâna, O etrâf ve havâlinin nice biçâre-i nâ-çârı.

Şekil 137: Makâmında binâ etmek ne tevîk-i ilâhîdir, Bu gûne ni‘met âbâd ziyâfetgâh-ı ebrârı.

Şekil 138: Mu‘allâ mâder-i devlet-penâh şâh-ı ‘âlemdir, Sezâdır şanına böyle himemkâr-ı hünkârı.

Şekil 139: Edâ-yı Hak şükr-i nân ü ni‘met eyleyip ‘âlem, Du‘â-yı devlet ü ikbâlidir evrâd ü ezkârı.

Şekil 140: Be-ser ism-i Hâlid Vâlide Sultân ile yâ Râb, Muhalled ile ‘ömr ü devlet şâh-ı cihândarı.

Şekil 141: Zehî târih-i Vehbi feyz-i rûh çâryâr ile, ‘Îmâret buldu me’vâyı Ebî Eyyüb Ensârî.²⁶⁵

Şekil 143: Kullü nefsin zâikatü’l-mevt.

Metnin Anlamı:

Şekil 121: Cihan halkının velinimetini Sultan Selim Han’ın, yüce saltanak beşiğinin ihsanlar bahşedeni, gayretler sarfedeni,

Şekil 122: Gökyüzünün tacı, yani o şanlı Mihrişah Sultan ki, yaratıcı onu yücelikte ismet (iffet, temizlik) burcunun güneşi kılmıştır.

Şekil 123: Hazreti Fâtımatü’z-Zehrâ görseydi şayet o da beğenirdi. (Mihrişah Sultan’daki) olgun, zühd ve iffetli, türlü güzel halleri...

Şekil 124: Ne mutluluktur ki onun cihanı süsleyen güneşe benzer şahsiyeti, zerre miktarı benzeri olmayan altın, gümüş ve cevahir gibidir.

²⁶⁵ “Zehî târih-i Vehbi feyz-i rûh çâryâr ile, ‘Îmâret buldu me’vâyı Ebî Eyyüb Ensârî” mısralarıyla 1205 tarihi düşürülmüştür. Buna “Çaryâr ile...” ta‘miyesi gereği dört eklendiğinde 1209/1794 tarihi bulunmaktadır. Ta‘miyeli tarihtir.

Şekil 125: Üstün gayreti ile birlikte mal ve mülkünü hayrata safeder. Allah rızası içindir, sonu gelmez şekilde bolca eserler ihsan edişi.

Şekil 126: Dinin temel mekân ve binalarının, lütufkâr bir mimarı oldu.

Şekil 127: Onun feyiz ve cömertliğinin tatlı suyu, devlet şanının övünç vesilesidir. Cihanda her bir yandan onun ihsan pınarı akmaktadır.

Şekil 128: Çok kerelerce muvaffak olduğu hayrat eserlerin, yüzde birinin bile kalemle toplanıp hesap edilmesi mümkün değildir.

Şekil 129: (Eyüpsultan semti) özellikle şu ihsan evi (imaret) ile âdeta nimetler evine dönüştü. Resulullah'ın sancaktarının etrafı hep cennet eserleri ile dolu.

Şekil 130: O yüksek makamda imaret inşa edip ne de güzel mamur kıldı o nurlarla dolu degâhı.

Şekil 131: Gayretini ortaya koyarak alemdârın (Hz. Eyyûb el-Ensârî) dergâhını feyiz ve nimete gark etti. Çok bağışlayıcı olan Allah'ın elçisinin ruhunu, hayranlık verecek şekilde hoşnut etti.

Şekil 132: “Sevdiğiniz şeylerden Allah yolunda harcamadıkça iyiliğe asla erişemezsiniz”.²⁶⁶ Daima gözü gönlü tok şekilde, her bir yandan akarsular gibi nimetler lütfetti, infak etti.

Şekil 133: Mihrişah Vâlide Sultan'ın böyle bolca ihsan, ikram ve iyiliklerinden açıkça anlaşılmaktadır ki onun ahiret çiçekleri toplamaktan başka bir istek ve muradı yoktur.

Şekil 134: Öylesine bağış ve ihsanda bulundu ki sanki aşikâr oldu: Halil İbrahim'in cömertlik ziyafethanesinin sırları...

Şekil 135: O gümüş taslardan (içip) nimetlenenler elbette “Boş” der, beğenmez, güneşin altınla işlenmiş kâsesini...

Şekil 136: Evet muhtaçtı, böyle baştanbaşa feyizle dolu bir ihsana. O civar ve muhitin, aciz ve çaresiz nice insanı.

Şekil 137: Ne büyük bir ilahi Tevfik ve yardımdır, bu makamda inşa edebilmek; nimetlerle şenlenmiş, salih ve faziletli kulların ziyafet yeri olmuş böyle bir mekân!

²⁶⁶ Âl-i İmrân 3/92.

Şekil 138: Âlemin devletine iltica edilen şahının yüce validesidir o. Onun şanına da böylesi yaraşır: Hünkâr gibi yüksek gayretler sarfetmek!

Şekil 139: Âlem, onun bağış ve ihsanlarına hakkıyla teşekkür etmiş; ona devlet ve ikbal duasını, kendine zikir ve vird hâline getirmiştir.

Şekil 140: Ya Rab! (Ebû Eyyûb el-Ensârî) “Halid” ismi hürmetine Vâlîde Sultan ile cihan sahibi padişahı(mızı)n devletine ebedî ömür bahşeyle!

Şekil 141: Ne hoş! Vehbi bir tarih düştü çârâyârın²⁶⁷ ruhunun feyzi ile: İmar edildi, Ebû Eyyûb el-Ensârî’nin meskeni.

Şekil 143: Her nefis ölümü tadacaktır.

İmza ve Tarih: Harrerehu el-‘abdu’d-dâ’î Mehmed Esad el-Yesârî gaferallâhu zünûbehu 1209/Bunu duâcı kul Mehmed Esad Yesârî yazdı, Allah onun günahlarına mağfîret etsin 1794.

Eserin Özellikleri: Kitâbe, sebilin sağ tarafındaki hacet penceresi üzerinden başlayarak yol boyunca duvarın yirmi bir penceresi üzerinde yer almaktadır. Celî ta’lik kuşak yazısı şeklinde tatbik edilen kitâbenin sözleri şâir Vehbî’ye aittir. İmarethanenin yola açılan kapısı üzerinde “Kullü nefsin zâikatü’l-mevt” âyeti de celî ta’lik şekilde yazılmıştır. Sol satırların son kısımlarında ٢ keşîdeli harfleriyle ortaya çıkan estetik, yazı içinde hoş bir birliktelik sağlamıştır. Yazılar harf anatomileri açısından büyüklük arz etmektedir. Kitâbenin üçüncü, dördüncü ve beşinci mısralarına yapılan restorasyon yazının inceliğini gölgelemiştir. Hattat imzasını iki satır hâlinde ayrı bir kitâbeye koymuştur. Kitâbenin sonuna ebced hesabıyla tarih düşürülmüştür.

²⁶⁷ Dört halife için kullanılan bir tabir.

Şekil 3.120. Mihrişah Vâlide Sultan İmaretî'nin Genel Görünümü (Büşra G. Işık)

Şekil 3.121. Mihrişah Vâlide Sultan İmaret Kitâbesi (Büşra G. Işık)

Şekil 3.122. Mihrişah Vâlide Sultan İmaret Kitâbesi (Büşra G. Işık)

Şekil 3.123. Mihrişah Vâlide Sultan İmaret Kitâbesi (Büşra G. Işık)

Şekil 3.124. Mihrişah Vâlide Sultan İmaret Kitâbesi (Büşra G. Işık)

Şekil 3.125. Mihrişah Vâlide Sultan İmaret Kitâbesi (Büşra G. Işık)

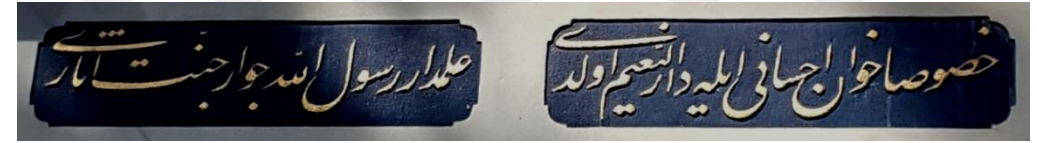
Şekil 3.126. Mihrişah Vâlide Sultan İmaret Kitâbesi (Büşra G. Işık)

Şekil 3.127. Mihrişah Vâlide Sultan İmaret Kitâbesi (Büşra G. Işık)

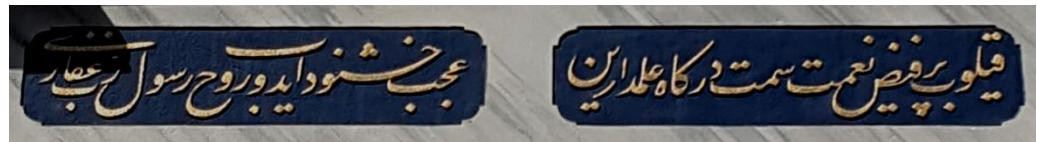
Şekil 3.128. Mihrişah Vâlide Sultan İmaret Kitâbesi (Büşra G. Işık)

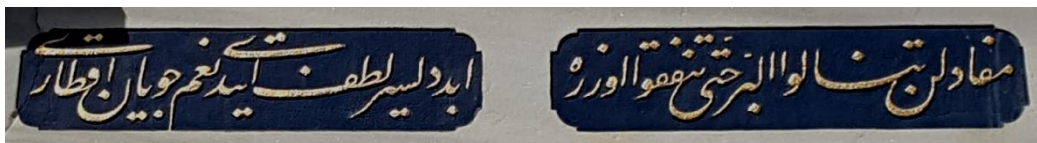
Şekil 3.129. Mihrişah Vâlide Sultan İmaret Kitâbesi (Büşra G. Işık)

Şekil 3.130. Mihrişah Vâlide Sultan İmaret Kitâbesi (Büşra G. Işık)

Şekil 3.131. Mihrişah Vâlide Sultan İmaret Kitâbesi (Büşra G. Işık)

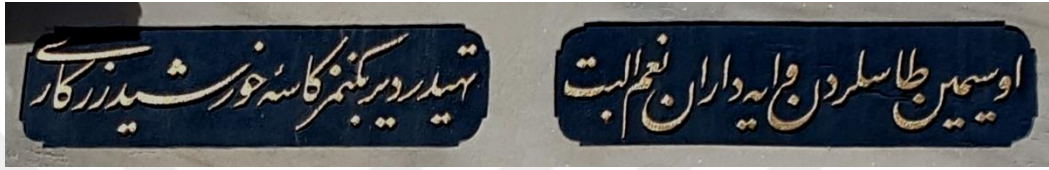
Şekil 3.132. Mihrişah Vâlide Sultan İmaret Kitâbesi (Büşra G. Işık)

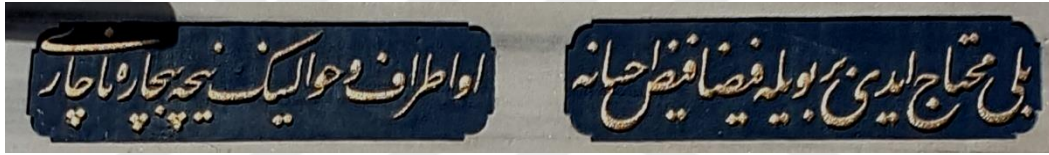
Şekil 3.133. Mihrişah Vâlide Sultan İmaret Kitâbesi (Büşra G. Işık)

Şekil 3.134. Mihrişah Vâlide Sultan İmaret Kitâbesi (Büşra G. Işık)

Şekil 3.135. Mihrişah Vâlide Sultan İmaret Kitâbesi (Büşra G. Işık)

Şekil 3.136. Mihrişah Vâlide Sultan İmaret Kitâbesi (Büşra G. Işık)

Şekil 3.137. Mihrişah Vâlide Sultan İmaret Kitâbesi (Büşra G. Işık)

Şekil 3.138. Mihrişah Vâlide Sultan İmaret Kitâbesi (Büşra G. Işık)

Şekil 3.139. Mihrişah Vâlide Sultan İmaret Kitâbesi (Büşra G. Işık)

Şekil 3.140. Mihrişah Vâlide Sultan İmaret Kitâbesi (Büşra G. Işık)

Şekil 3.141. Mihrişah Vâlide Sultan İmaret Kitâbesi (Büşra G. Işık)

Şekil 3.142. Mihrişah Vâlide Sultan İmareti İmza Detayı (Büşra G. Işık)

Şekil 3.143. Mihrişah Vâlide Sultan Türbe Giriş Kapısı Üzerindeki Kitâbe (Büşra G. Işık)

Katalog No:	71
Eserin Türü:	Kitâbe
Bulunduğu Yer:	Topkapı Sarayı (Karaağalar Taşlığı)
Ebatları:	Tespit edilemedi.
Şekil No:	3.144
Yazının Türü:	Celî Ta‘lik
Yazın Dili:	Osmanlı Türkçesi

Metnin Okunuşu: Te‘âllalâh ne zîbâ bir eserdir bâ‘is-i rahmet, Resûlullâh’a hidmetdir nazar kıl varsa idrâkin, Selim Hân’ın vekîl-i genc-i vâlâsı Bilâl Âğâ, Halîl paşalı sarf etmekde hayra zihn-i çâlâkin, Alıp vaz‘ eyledi bu mescide züvvâr için lillâh, Görünce lihyeteynin mazhar-ı esrâr-ı levlâkin, Karîn etsin kabûle hazret-i Hak cümle âsârın, Gidersin seyl-i gufrânı ma‘âsî hâr u hâşâkin, Salât ile selâm oldukça her dem pîşgâhında, Yana nâr-ı hasedle kalbi dâ‘im ehl-i işrâkin, Murâdâtıyla kılsın behrever her dem cenâb-ı Hak, Karârı dâ‘im oldukça cihânda âb ile hâkin, Hemân dâreynini ma ‘mûr ede ol zât-ı vâlânın, Yaza her hatvesinde ecr-i mislin ehl-i imsâkin, Dedim ehl-i dile târîh-i tâmin Şâkirâ bende, Ziyâret kıl Habibu’l-kibriyânın lihye-i pâkin.²⁶⁸

Metnin Anlamı: Yüce Allah’ım! Ne güzel bir eserdir, rahmetin sebebi. Eğer idrakin varsa bak ona, Resullullah’a hizmettir. Selim Han’ın yüce hazine vekili Bilal Ağa, çevik zihnini hayra sarf etmekte Halil Paşalı alıp yerleştirdi bu mescide ziyaretçiler için Allah için. Levlakın sırlarına mazhar olmuş iki sakalı görünce, Hazret-i Hak cümle eserlerini kabule yakın eylesin. Günahlarını diken, çöpü, af seli gidersin. Her an salatüselam edildilçe huzurda, işrak ehlinin kalbi daima haset ateşiyle yansın. Cenabı Hak her an muratlarıyla (istekleriyle) nasiplendirsin. Su ve toprak cihanda varlığını devam ettirdikçe, dünya ve ahretini bir an evvel mamur eylesin o yüce zatın. Nefsine hâkim olanların her adımına misliyle mükâfat versin. Dedim tam tarihini bende Şakir, habib-i kibriyanın temiz sakalını ziyaret kıl.

İmza ve Tarih: El-fakîr Mehmed Esad Yesârî gufîra zünûbehu 1210/Fakir Mehmed Esad Yesârî, günahları mağfîret olunsun 1795.

²⁶⁸ “Dedim ehl-i dile târîh-i tâmin Şâkirâ bende, Ziyâret kıl Habibu’l-kibriyânın lihye-i pâkin” mısraları 1210 tarihini vermektedir. Tam tarihtir.

Eserin Özellikleri: Kitâbe, çini pano içerisine iki sütun ve sekiz satır olarak hakk edilmiştir. Kitâbenin üzerinde, taç kısmının ortasında Sultan III. Selim'in tuğrası bulunmaktadır. Tuğra ve imza kısmının kenarlarındaki boşluk çiçek bezemeleriyle doldurulmuştur. Sol sütun sonlarının ك harfleri ile sonlandırılmasıyla ortaya çıkan estetik, yazı içinde güzel bir birliktelik sağlamıştır. Kitâbenin dördüncü satırlarında bulunan ت ve ي harfleri satır kürsüsü üzerinde istiflenmiştir. “Murâdâtıyla kılsın behrever her dem cenâb-ı Hak” ibaresindeki “Hak” kelimesi, “cenâb” kelimesinin son harfi olan ب harfinin içerisine yazılmıştır. Sözleri şair Şakir' e ait olan kitâbenin sonuna ebced hesabıyla tarih düşürülmüştür.

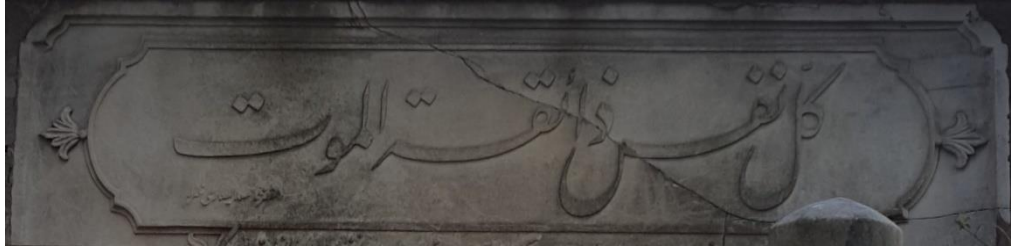

Şekil 3.144. Kitâbe, Topkapı Sarayı Karaağalar Taşlığı (Büşra G. Işık)

Katalog No: 72
Eserin Türü: Kitâbe
Bulunduğu Yer: Fatih Haziyesi

Ebatları:	Tespit edilemedi.
Şekil No:	3.145
Yazının Türü:	Celî Ta'lik
Yazının Dili:	Arapça
Metnin Okunuşu:	Kullü nefsin zâikatü'l-mevt ²⁶⁹
Metnin Anlamı:	Her nefis ölümü tadacaktır.
İmza ve Tarih:	El-fakîr Mehmed Esad el-Yesârî gufıra lehu/Fakir Mehmed Esad Yesârî, mağfîret olunsun.

Eserin Özellikleri: Mehmed Esad Yesârî'nin kabrindeki pencere üzerinde bulunan kitâbe mermer üzerine hakk edilmiştir. İstifte ف, ق, ت harfleri keşîdeli uygulanmıştır. Kompozisyon, üç keşîdeli harf kullanılmasına rağmen son derece dengeli ve dinamik bir görünüm arz etmektedir. Hattatın imzası keşîdeli tatbik edilen ت harfinin altında bulunmaktadır. Yesârî'nin celî ta'likteki en büyük istifidir.²⁷⁰

Şekil 3.145. Mehmed Esad Yesârî'nin Kabrindeki Âyet Kitâbesi (Büşra G. Işık)

3.1.6. Nişan Taşları

Katalog No:	73
Eserin Türü:	Nişan Taşı (Hüsameddin Ağa)
Bulunduğu Yer:	İstanbul Harbiye Askeri Müzesi ²⁷¹
Ebatları:	Tespit edilemedi.
Şekil No:	3.146
Yazının Türü:	Celî Ta'lik
Yazının Dili:	Osmanlı Türkçesi

²⁶⁹ Enbiya 21/35. (Ayetten bir bölüm)

²⁷⁰ Aynı istifin ketebesizi Fatih Türbesi iç kapısı üzerinde bulunmaktadır.

²⁷¹ M. Şinasi Acar, *İstanbul'un Son Nişan Taşları*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2006, s. 81.

Metnin Okunuşu: Bârekallah zehî ser-kahve-i şâhı-ı cihân, Ol Hüsameddin Ağa'dır pehlivân-ı kâmurân, Etmemişken bir eyice meşki bu sâl-i şitâ, Gayreti bâzûya aldı yâr-veş oldu kemân, Çünkü erdi menzil-i maksûda bâ-feyz-i Hüdâ, Oldu ol şâheste-i tahsîn-i hakkaa bî-gümân, Âferin etdi âna ehl-i kemânın cümlesi, Harf-i cevherdâr ile târîhini etdim beyân, Çaryâr imdâd edip İlhamî târîhin dedi: İşte bu meydân-ı âliye güzel dikdi nişân, Fi sene selâse ve mieteyn ve elf.²⁷²

Metnin Anlamı: Dünya hükümdarının kahvecibaşısı ne iyi! Allah mübârek etsin. O muradına ermiş kahraman, Hüsameddin Ağa'dır. Bu kış iyi tâlim yapamadığı halde gayreti pazıdan aldı, (onun) yayı yâri gibi oldu. Çünkü menzili Allah'ın yardımıyla maksada ulaştı. Şüphesiz, o gerçekten takdire layık oldu. Okçuların tümü onu takdir etti. Cevherdâr sözü ile tarihini beyan ettim. Dört halife yardım edip İlhamî tarihini dedi, İşte bu yüce meydana 1203 senesinde güzel nişan dikti.

İmza ve Tarih: Min hicreti men lehu'ş-şefâ'a ve'ş-şeref, El-'abdü'l-fakîr ed-dâ'î Mehmed Esad el-Yesârî gafarallâhu zünûbehu 1203/Şeref ve şefaât sahibinin (Hz. Muhammed'in) hicretinden, duacı fakir kul Mehmed Esad el-Yesârî, Allah onun günahlarına mağfîret etsin 1788-89.

Eserin Özellikleri: Alçak bir kare kaide üzerinde yükselen mermer taş, kare kesitlidir. Taşın üç yüzü yazı alanı, bir yüzü ise imza kısmı olarak tasarlanmıştır. İmza alanı bir kare çerçeve ile sınırlandırılmış olup etrafı süslenmiştir. Taşın dikiliş tarihi diğer kitâbelerden farklı olarak hem rakam ile hem de yazı ile yazılmıştır (Fi sene selâse ve mieteyn ve elf). Satır sonları, bir önceki harf veya kelime üzerinde istiflenerek yazıya dinamiklik katılmıştır. Satır aralarının geniş tutulmasıyla harflerin belirginliği ön plana çıkarılmıştır. Net ve güzel bir yazı örneğidir.

²⁷² “Çaryâr imdâd edip İlhamî târîhin dedi: İşte bu meydân-ı âliye güzel dikdi nişân” mısralarıyla mu'cem ve ta'miyeli tarih düşürülmüştür. “İşte bu meydân-ı âliye güzel dikdi nişân” mısrasındaki noktalı harflerin toplamı 1199 tarihini vermektedir. Buna “Çaryâr imdâd edip...” ta'miyesi gereği dört eklendiğinde 1203/1788-89 tarihi bulunmaktadır. Acar, *İstanbul'un Son Nişan Taşları*, s. 81.

Şekil 3.146. Nişan Taşı (Hüsameddin Ağa)

Katalog No: 74

Eserin Türü: Nişan Taşı

Bulunduğu Yer: Beşiktaş- İstanbul

Ebatları: Yükseklik: 4 m. En: 189 cm.

Şekil No: 3.147-149

Yazının Türü: Celî Ta‘lik

Yazının Dili: Osmanlı Türkçesi

Metnin Okunuşu: Cenâb-ı şehriyâr-i heft-kişver, Hidîvv-i şark u garb şâh-ı muvakkar, Cihânın pâdişeh bin pâdişâhı, Vücûdu mazhar-ı lutf-i ilâhî, Zamânın Hüsrev-i gîfî-sitânı, ‘Ulüvv-i şân ile sâhib-kırânı, Nîkhû Şeh Selîm bin Mustafa Hân, Şecâ‘atle güzîn-i Âl-i Osmân, Zamânında olaydı ger Melikşâh, Olurdu cân ü dilden ‘abd-i dergâh, Keremde olsa idi Bermekiler, Kitâb-ı cûdunu eylerdi ezber, Kemânkeş hem tûfeng-endâz ü fâris, Şeh-i kişver-sitânı Rûm ü Fâris, Göreydi kuvvet-i bâzû-yı şâhı, Olurdu kahramân ednâ sipâhî, Göreydi darb-ı tîgin Kılıçarşan, Silahdârına olur

idi derbân, Gelip bir gün bu cây-ı dilkuşâyâ, Mehâbetle nazar kıldı fezâyâ, Yanında var idi nice havassı, Tüfeng-endâz olan huddâm-ı hâssı, Hemânâ oldu câri emri ol dem, Tüfeng atsın ağayân-ı mükerrerem, Mukaddem cümleden Hâlid Ağa'ya, Nişân vaz etdiler sahn-ı fezâyâ, Sekiz yüz on üç adım idi menzil, Nişân urdu merâmı oldu hâsıl, Musâhib Kâsım Ağa gördü ânı, Derûnundan kopup gayret nişânı, Temâmen kırk iki gez yer ba'ide, Koyup urdu gelip nöbet Sa'id'e, O dahi geldi yüz doksan dokuz gez, Geri koydu nişânı kıldı müfrez, Bin elli dört adım yere uzatdı, Sebûyu kıldı sâd-pâre toz etdi, Görüp bu hâleti çün ser-tüfengî, Tüfeng atmakda nâdir şimdi dengi, Temâmen elli beş buçuk adım yer, Geriye çekdi ol zât-ı hüner-ver, Olup bin yüz dokuz buçuk nişânı, Kılıp icrâ-yı gayret urdu ânı, Görüp bu cünbüşü bî-bâk ü pervâ, Derûnî şevke geldi Şâkir Ağa, Bakıp Rüstem Ağa bu kerr ü ferre, Tevaffuk etmeyip mikdâr-ı zerre, Üç adım yer geri urdu nişânı, Okutdu bu hünerde dâsitânı, Bu menzil buldu çün hadd-i nisâbı, Temâm bin yüzle elli gez hesâbı, Bilâl Ağa vekîl-i hâzin-i şâh, Temâşâ eyleyip oldukda âgâh, Yirmi altı adım yer geriye, Mahal ta'yîn kıldı çün sebûya, Edip icrâ tüfeng âteş-feşânı, O da gayret edip urdu nişânı, Nedîmân-ı cenâb-ı pâdişâhî, Nişân tertîbin etdiler kemâhî, Hüsâmeddin Ağa kahvecibaşı, Sekiz gez bozdu ânı dikdi taşı, Olup bin yüzle seksen dört adım yer, Bu şöhret tutdu dünyâyı serâser, Silahdâr-ı şehinşâh-ı felek-câ, Cenâb-ı Seyyid Abdullah Ağa, Temâmen urdu bozdu ânı on gez, Nişânı kıldı bu vech ile müfrez, Görüp bu resme tertîb-i dilârâ, Derûnî cûşa geldi Baş Ağa, Zamânın hâtem-i zât-ı kerem-kâr, Ki oldu ser-çukadârân-ı hünkâr, Tüfeng-endazlıkda misli nâdir, Kemânkeşlikde hod gâyet bahâdır, Fûrûsiyyetde ger evsâfin etsem, Tekâpûdan kalırdı esb-i hâmem, Hele ben görmedim ol zâta akrân, Eğer var ise görmüş işte meydân, Mürüvvet fennini icâda kâdir, Sahâvetde hele hayret-fezâdır, Şehinşâh-ı cihâna 'abd-i sâdık, İşi tevîk-i Mevlâyâ muvâfık, Hezâran âferîn ol zât-ı pâke, Ki olmaz tab'ı kâ'il iştirâke, Nişânı bozmaya sarf etdi himmet, Yine ol merd-i meydân-ı şecâ'at, Koyup kırk beş adım andan geriye, Bir iki hamlede urdu sebûya, Bin iki yüz kırk bir gez-i müsellemler, Nişân vaz' eyledi ol merd-i âlem, Olup manzûr-ı lem'anı bu menzil, Tüfeng atmaya oldu tab'ı mâ'il, Koyup altmış beş adım yer verâyâ, Tevekkül eyledi lutf-i Hudâyâ, Tüfengin aldı deste kahramânî, Nukûş-i hâke döndürdü nişânı, Urdu kırdı hemân dem bî-muhâbâ, Bir iki hamlede bâ-'avn-i Mevlâ, Olup bin iki yüz altmış üç adım, Kerâmetle nişânı urdu şâhım, Değil vüs'-i beşer bu zor u kuvvet, Kerâmetdir kerâmetdir kerâmet, Cemî'-i fende izhâr-ı mahâret, Cenâb-ı Hazret-i Hak'dan inâyet, Nice âsârlar icâd kıldı, Hüner erbâbını irşâd kıldı, Nişân urdukça ol Sultân-ı zîşân,

İsâbet etdire her işde Yezdân, Olup her demde feyz-i Hakk’a mazhar, Cenâb-ı Hızır ola ol şâha rehber, Hemân yaz Nâşîda vasf-ı cemîlin, Ki mazmûn ola aynı selsebîlin, Bu resme erdi menziller hitâma, Nişân-ı şehle miskîyyü’l-hitâma, Akarsa hâmeden târîhi çeşbân, Nişân kırdı yine şâh-ı cihânân.²⁷³

Metnin Anlamı: Yedi iklimin şahı, doğunun ve batının veziri yüce padişah, cihanın büyük hükümdarı... Vücudu; ilahi lütfa mazhar olmuş, zamanın dünyayı ele geçiren Hüsrev’i, şanınin yüceliğiyle her zaman üstünlük kazanan hükümdar, tabiatı iyi Mustafa Han’ın oğlu Şah Selim, şecaatiyle Âl-i Osman’ın seçkini... Eğer Melikşah senin zamanında olsaydı, canıgönülden dergâhının (kapının) kulu olurdu. Cömertlikte (söz konusu cömertlik) olsaydı Bermekîler²⁷⁴, senin cömertlik kitabını ezber eylerdi. Okçu, tüfek atıcı hem de iyi bir at binicisi, Anadolu ve İran memleketlerinin fatihi. Görseydi şahın pazusunun kuvvetini, en kötü asker bile kahraman olurdu. Kılıçarslan kılıç darbesini görseydi, silahdârına kapıcı olurdu. Bir gün bu gönül açıcı yere gelip, heybetle gökyüzüne baktı. Yanında nice seçkin, tüfek atıcı olan özel hizmetçiler vardı. Sanki emri o an geçerli oldu. Saygıdeğer ağalar tüfek atsin. Herkesten önce Halid Ağa’ya geniş alana nişan diktiler. Sekiz yüz on üç adım idi menzil. Nişan vurdu, maksadı hasıl oldu. Dostu Kasım Ağa onu görünce içinden gayret madalyası kopup tamamen kırk iki gez mesafesi uzağa koyup vurdu. Sıra Said’e gelince o dahi geldi yüz doksan dokuz gez geri koydu nişanı ve bütünden ayırdı. Bin elli dört adım yere uzattı testiye yüz parça yaptı, toz etti, Görüp bu halleri baş tüfekçi, ki tüfek atmakta nadirdir şimdi dengi. Tamamen elli beş buçuk adım yer geriye çekdi o hünerli zat. Olup bin yüz dokuz buçuk nişanı, gayret gösterdi ve onu vurdu. Korkusuz Şâkir Ağa, bu cünbüşü görüp yürekten şevke geldi. Rüstem Ağa bu debdebeye bakıp zerre miktar başarılı olamayıp, üç adım yer geri vurdu nişanı, Bu hünerde de destan okuttu, Ne zaman ki bu menzil yeter dereceyi buldu, tastamam bin yüzle elli gez hesabı. Padişahın hazinedâr vekili Bilal Ağa seyredip vakıf olunca, yirmi altı adım yer geriye yer belirledi çünkü testiye. Tüfeğini ateşledi. O da gayret edip nişanı vurdu. Padişahın yardımcıları hakkıyla nişan tertibi ettiler. Kahvecibaşı Hüsâmeddin Ağa, sekiz gez bozdu onu dikdi taşı. Olup bin yüzle seksen dört adım yer, bu şöhret tuttu dünyayı baştan başa. Yüksek rütbeli, padişahın silahdârı Seyyid

²⁷³ “Akarsa hâmeden târîhi çeşbân, Nişân kırdı yine şâh-ı cihânân” mısralarıyla tarih düşürülmüştür.

²⁷⁴ Abbasîler döneminde yaşamış ve ünlü vezirler yetiştirmiş bir aile. Bkz. Hakkı Dursun Yıldız, “Bermekîler”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C.5, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1992, ss. 517-520.

Abdullah Ağa tamamen vurdu bozdu onu on gez. Nişan kıldı bu şekilde onu ayırdı. Gönlü süsleyen bu resmi görüp derinden coştı Baş Ağa. Zamanın son cömertlik örneği... Ki padişahın başçuhadarı oldu. Tüfek atıcılıkta benzeri az bulunur. Okçulukta kendi gayet cesurdur. Eğer binicilikte niteliklerini saysam, atımın başının üst kısmı kalırdı öteye beriye koşuşturmaktan. Hele ben görmedim o zata denk. Eğer var ise görmüş işte meydan. Yiğitlik ilmini ortaya koymaya muktedir. El açıklığında hele hayret arttırır. Cihan padişahına sadık kul, işi Mevlanın rızasına uygun. Binlerce aferin o temiz zata. Ki karakteri razı olmaz ortaklığa. Nişanı bozmaya gayret sarf etti. Yine o kahramanlık meydanındaki adam. Koyup kırk beş adım ondan geriye, bir iki hamlede vurdu testiyi. Bin iki yüz kırk bir kesin gez (gez-i müselleme) Nişan koydu o âlemin kahramanı, parıltı görülen bu menzile. Tüfek atmaya meyilli oldu yaradılışı. Koyup altmış beş adım yer geriye, Allah'ın lütfuna sığındı. Tüfeğini aldı ele kahramanca. Delik deşik etti nişanı. Vurdu kırdı hemen korkmadan, bir iki hamlede Allah'ın yardımıyla. Olup bin iki yüz altmış üç adım, kerametle nişanı vurdu padişahım. Bu güç, kuvvet insan gücü değil. Keramettir keramettir keramet. Maharetin ortaya çıkması ilmi, tekniği bilmekte. Cenâbı Hazreti Allah'tan yardım ile nice eserler ortaya koydu, Hüner sahiplerine doğru yolu gösterdi. Nişan vurdukça o şanlı sultan, Allah her işte isabet ettirsin. Her zaman Allah'ın ihsanına mazhar olup, Cenâbı Hızır o padişaha rehber olsun. Hemen yaz Nâşîda güzel vasıflarını, ki selsebil pınarı, mazmun (asıl manayı dolaylı olarak anlatan süslü ve güzel söz) haline gelsin. Bu suretle menziller hitama erdi. Padişahın nişanı ile güzellikle bitti. Akarsa kaleminden uygun tarih, nişan kırdı yine cihan padişahı.

İmza ve Tarih: El-‘abdu’l-fakîr ed-dâ‘î Mehmed Esad el-Yesârî gufira zünûbehu, sene 1205/Fakir ve duacı kul Mehmed Esad el-Yesârî, günahları mağfîret olunsun, Sene 1790-91.

Eserin Özellikleri: Abidevi ölçülere sahip olan nişan taşı büyükçe bir kaide üzerinde yükselmektedir. Mermer üzerine hakk edilen kitâbesi dörder satır şeklinde yüz on altı kartuştan oluşmaktadır. Kitâbenin üst kısmında barok süslemeler içerisinde talik hatla oluşturulmuş Maşallah ibaresi, onun da hemen altında III. Selim'e ait tuğra bulunmaktadır. Yazının zarafeti ق, ل, ن, ي harflerinin dengeli meyillerinden anlaşılmaktadır. “Üç adım yer geri urdu nişânı” ibaresindeki “nişânı” kelimesinin zıt istikametteki keşîdeleri istife ayrı bir güzellik kazandırmıştır. Sonuna ebced hesabıyla tarih düşürülen nişan taşının sözleri o dönemde çok ünlü olan

İbrahim Nâşid Bey'e (ö. 1791) aittir. Ketebe kaydı ayrı bir kartuşta ve nişan taşının tam ortasında yer almaktadır.

Şekil 3.147. Nişan Taşı, Beşiktaş-Ihlamur (Büşra G. Işık)

Şekil 3.148. Nişan Taşı, Beşiktaş-Ihlamur (Büşra G. Işık)

Şekil 3.149. Nişan Taşı, Beşiktaş-Ihlamur (Büşra G. Işık)

Katalog No: 75

Eserin Türü : Nişan Taşı

Bulunduğu Yer: Beykoz-İstanbul (Sultaniye Parkı)²⁷⁵

Ebatları: Yükseklik: 1.70 m.

Şekil No: 3.150

Yazının Türü: Celî Ta'lik

Yazının Dili: Osmanlı Türkçesi

Metnin Okunuşu: Cenâb-ı Hazreti Sultan Selim Hân-ı cihân-bânın, Ola efzûn ömrü düşmeni makhûr hemvâre, Binişle eyleyip teşrif Sultaniyyeye bir gün, Tarâvet verdi cûy-i iltifâtı bu çemen-zâr, Sebû nasb olmaya bâlâ-yı kûhe eyledi emri, Dikildi desti karşı zirveye bin hatve mikdâre, Alıp deste tûfengi âteş etdikde saâdetle, Hemân ikinci kuşunda sebûyı kıldı sad-pâre, Bilal Ağa bu menzil taşını kıldı nasb-kerde, Sebûyı kırdı bu menzilde dikdi taş kûh-sâre, Temâşâ eyler idim Ârifâ bende dedim târih, Kırıp bin iki yüz beş sâli desti bin adım yerde.²⁷⁶

Metnin Anlamı: Cihan hükümdarı Sultan Selim Han Hazretlerinin, Ömrü uzun olsun, daima düşmanı kahrolsun. Üzerine biniş kıyafeti giyerek Sultaniye'ye bir gün teşrif eyledi. Tazelik verdi iltifatının suyuyla bu yeşillige. Tepeliğin üzerine testi dikilmesini emretti. Testi bin adım uzaklıkta bulunan karşı zirveye dikildi. Eline tûfeği alıp sevinçle ateş ettiğinde, Hemen ikinci kurşunda testiye yüz parça etti. Bilal Ağa bu menzil taşını dikti. Testiyi dağlık yere dikti ve bu menzilde kırdı. İzlerdim ben de ey Ârif dedim tarihini: Bin iki yüz beş senesinde testi kırıp bu yerde.

²⁷⁵ Acar, *İstanbul'un Son Nişan Taşları*, ss. 142-143.

²⁷⁶ "Temâşâ eyler idim Ârifâ bende dedim târih, Kırıp bin iki yüz beş sâli desti bin adım yerde" mısralarıyla tarih düşürülmüştür.

İmza ve Tarih: ... Yesârî..., Sene 1205/ 1790-91.

Eserin Özellikleri: Üzerine on iki satır yazı hakk edilmiş dairesel taş, aşağıdan yukarı doğru hafifçe genişlemektedir. Kitâbesi okunamayacak kadar aşınmasına rağmen, hattatın başka bir yerdeki eserinden hareketle yazılar tespit edilebilmiştir. Genel itibariyle yazıda yoğunluk hâkimdir. Ketebe kaydı net olmamakla beraber “Yesârî” adı okunabilmektedir. Sözleri şair Ârif’e ait olan kitâbenin sonuna yazı ile taşın dikildiği tarihi yazılmıştır.

Şekil 3.150. Nişan Taşı, Beykoz (Ş. Acar)

Katalog No: 76

Eserin Türü: Nişan Taşı

Bulunduğu Yer: Gülhane Meydanı²⁷⁷ (Milli Savunma Bakanlığı İç Tedarik Bölge Başkanlığı Depolar Komutanlığı Fatih-İstanbul)

Ebatları: Yükseklik: 4.5 cm. Kare taşın çapı: 36x36 cm.

Şekil No: 3.151

Yazının Türü: Celî Ta‘lik

Yazının Dili: Osmanlı Türkçesi

Metnin Okunuşu: Mâşâllah, Hazret-i Sultân Selîm Hân ibn-i Sultân Mustafa, Mazhar etmiş zâtını Hak her fûnûn-i ekmele, Bâ-husûs kim tûfeng-endazlık fenninde hiç, Bir nazîri gelmedi mümkün mü bir dahi gele, Beyze-i sîmurg konsa kulle-i Kaf’a eğer, Dâne-i sürb-i tûfeng ile urup ânı dele, Geldi ikbâl ile bir gün Kasr-ı İshâkıyye’ye, Kahramânî tavr ile aldı tûfengini ele, Dört yüz sekiz adım yerden mukaddem beyzeyi, Urmuş idi şimdi sebkât etdi ammâ evvele, Ya‘ni kim dört yüz otuz dört hatve geldi bi’t-temâm, İhtimâm-ı tâm ile ta‘dâd olup bu merhale, Öyle bir himmetle urdu beyze-i beyzaâ-yı kim, Âsumân-ı nüh-revâka verdi darb-ı velvele, Dokuzuncu rütbede urmak kerâmetdir bunu, Âsim olmam ger kasem etsem kitâb-ı münzele, Nâşidâ hâmem cevâhir kondurur târîhine, Beyzeyi Sultan Selîm Cem-şükûh urdu hele.²⁷⁸

Metnin Anlamı: Maşallah. Sultan Mustafa’nın oğlu Hazret-i Sultan Selim Han... Allah zatını en ileri bilgilere ulaştırmış. Bu hususta tüfekle atıcılık tekniğinde hiçbir benzerin gelmedi. Mümkün mü bir daha gelsin? Eğer Simurg kuşunun yumurtası Kafdağı’nın tepesine konsa tüfek ile vurup onu deler. Bir gün İshakiye Kasrı’na geldi. Kahraman tavrı ile tûfengini eline aldı. Dört yüz sekiz adım yerden öndeki yumurtayı vurmuştu. Şimdi öne geçti ama evvela, yani tam olarak dört yüz otuz dört adım geldi. Tam itina ile sayıp bu menzili öyle bir gayretle vurdu ki beyaz yumurtayı, vuruşunun gürültüsü dokuz revaklı gökyüzünde yankılandı. Dokuzuncu sırada vurmak keramettir bunu. Günahkâr olmam yemin etsem Kur’an’a. Nâşidâ kalemim cevahir kondurur tarihine. Azametli Sultan Selim yumurtayı vurdu hele.

²⁷⁷ Sürün, “Mehmed Esad Yesârî’nin İstanbul’da Bulunan Kitâbeleri”, ss. 293-368. Lahana abidesi olarak da bilinen bu taş, günümüzde Milli Savunma Bakanlığı İç Tedarik Bölge Başkanlığı Depolar Komutanlığı içinde bulunmaktadır.

²⁷⁸ “Nâşidâ hâmem cevâhir kondurur târîhine, Beyzeyi Sultan Selîm Cem-şükûh urdu hele” mısralarıyla mu‘cem tarih düşürülmüştür. Noktalı harflerin toplamı 1205 tarihini vermektedir.

İmza ve Tarih: El-‘abdü’l-fakîr ed-dâ’î Mehmed Esad el-Yesârî gaferallâhu zünûbehu, sene 1205/Fakir ve duacı kul Mehmed Esad el-Yesârî, Allah onun günahlarına mağfîret etsin, Sene 1790-91.

Eserin Özellikleri: Kare kesitli taş, alçak bir kaide üzerinde yükselmektedir. Yazı alanı dışında kalan tüm yüzeyler kabartma gül ve gül dallarıyla bezenmiştir. En üst kısma, tabak içine konmuş büyük bir lahana yerleştirilmiştir. Olağanüstü işçiliğe sahip eser son derece zariftir. Kitâbenin sözleri dönemin ünlü şairi İbrahim Nâşid Bey’e aittir (ö.1791).²⁷⁹ Kitâbenin sonuna ebced hesabıyla tarih düşürülmüştür.

Şekil 3.151. Nişan Taşı, Gülhane Meydanı (Ş. Acar)

Katalog No: 77

Eserin Türü: Nişan Taşı

²⁷⁹ Acar, *İstanbul'un Son Nişan Taşları*, ss. 102-103.

Bulunduğu Yer: Gülhane Meydanı (Milli Savunma Bakanlığı İç Tedarik Bölge Başkanlığı Depolar Komutanlığı- Fatih-İstanbul)²⁸⁰

Ebatları: Çapı: 40 cm.

Şekil No: 3.152

Yazının Türü: Celî Ta‘lik

Yazının Dili: Osmanlı Türkçesi

Metnin Okunuşu:, Olsun serîrinde mukîm, ‘âlem du‘a-gûyândır.

Metnin Anlamı: Tahtında mukim olsun, âlem duacısıdır.

İmza ve Tarih: El-‘abdü’l-fakîr ed-dâ‘î Mehmed Esad el-Yesârî gaferallâhu zünûbehu/Fakir ve duacı kul Mehmed Esad el-Yesârî, Allah onun günahlarına mağfiret etsin.

Eserin Özellikleri: Yalnızca son satırı ve ketebe kaydı okunabilen silindirik taş kırık durumdadır.

Şekil 3.152. Nişan Taşı, Milli Savunma Bakanlığı Bahçesi (Ş. Acar)

²⁸⁰ Acar, *İstanbul’un Son Nişan Taşları*, ss. 106.

3.2. Ketebesiz Eser Türleri

Bu bölümde Mehmed Esad Yesârî'nin imzasını taşımayan fakat ona ait olduğu ileri sürülen hilye, levha, kıta, murakka', kitâbe, nişan taşından oluşan yirmi altı eser yer almaktadır. Ketebe kaydı bulunmayan bu eserlerin bazılarında tarih bulunmaktadır. Eserler incelenirken tarihli olanları kendi türleri içerisinde önce, tarihi bulunmayanlar ise sonra olacak şekilde sıralanmıştır.

3.2.1. Hilyeler

Katalog No:	78
Eserin Türü:	Hilye (Hâkânî)
Erişim Yeri:	Alif Art Müzayede-A.Ş. Keçeci Koleksiyonu-Osmanlı ve Karma Sanat Eserleri Müzayedesi 25.10.2009.
Ebatları:	Tespit edilemedi.
Şekil No:	3.153
Yazının Türü:	Celî Ta'lik
Yazının Dili:	Osmanlı Türkçesi
Metnin Okunuşu:	

Sağ Kısım: Humrete mâil idi mikdâr, Tîr-i müjgânı siyâh idi anın, Târ-ı giysûsı gibi hûrânın, Ham-ı ebrûsuna olmazdı misâl, Kanadın bükse hümây-ı ikbâl, Kaşının kûşe-i piç u tâbî, Câmi-i hüsn idi mihrâbı.

Metnin Okunuşu:

Sol Kısım: Görünürdü gözü dâim mekhûl, Hadd-i zâtında siyeh çeşm idi ol, Kuşe-i çeşm ile ettikçe nigâh, Gaş olurlardı sürûş-ı dergâh²⁸¹, Hem siyâhî idi gâyetde şedîd, Bir idi ana karîb ile ba'îd, Mest-i aşk olmağın ol çeşm-i, humâr...

Metnin Anlamı:

Sağ Kısım: Bir miktar rengi kırmızıya çalardı. Hz. Peygamber'in oka benzeyen kirpikleri siyah idi. Meleklerin saçlarının siyahı kadar. Yine de kaşlarının

²⁸¹ Hâkânî Mehmed Bey'in Hilye-i Hâkânî adlı eserinde bu kelime غشى şeklinde kullanılmıştır. Bkz. M.Uğur. Derman, *Kazasker Mustafa İzzet Efendi Hattıyla Hilye-i Hâkânî*, Albaraka Yayınları, haz. İskender Pala, İstanbul 2020, ss. 144-145.

kıvrımına benzeyemezdi, Hümâ kuşu kanatlarını açıp eğse bile. Kaşının köşesindeki kıvrımı, güzellik camisinin mihrabı kabul edilirdi.

Metnin Anlamı:

Sol Kısım: Hz. Peygamberin gözü daima sürmeli görünürdü. Gerçekte siyah gözlü idi. Şöyle bir göz ucuyla baksa, dergâhında bulunan melekler kendilerinden geçerdı. Hem siyah idi hem koyu kara. Bir idi o gözlere uzak ile yakın. O süzölen gözler aşk ile kendinden geçtiğinden...

Tarih: Bulunmuyor.

Eserin Özellikleri: Siyah zemin üzerine zırnık mürekkebiyle dikdörtgen formda oluşturulmuştur. Bol keşîdeli harf kullanımıyla yazıya dinamiklik katılmıştır. Mikdâr ve humâr kelimelerindeki ı harfi ile tâbî ve mihrabî kelimelerindeki ı harfi satır kürsüsünün yukarısında istiflenmiştir. Yazıda yer yer yoğunluk ve sıkışıklık göze çarpmaktadır.

Şekil 3.153. Hilve (Hâkânî)

Katalog No:	79
Eserin Türü:	Hilve (Hâkânî)
Erişim Yeri:	Alif Art Müzayede-A.Ş. Keçeci Koleksiyonu-Osmanlı ve Karma Sanat Eserleri Müzayedesi 25.10.2009
Ebatları:	Tespit edilemedi.
Şekil No:	3.154
Yazının Türü:	Celî Ta'lik
Yazının Dili:	Osmanlı Türkçesi

Metnin Okunuşu:

Sağ Kısım: Nitekim cirmi meh-i tâbânın, Yüzü benzerdi müdevver aya,
Zâtı âyine idi mevlâya, Hem dahi mefhar-i mevcûdâtın²⁸², Ya'ni Peygamber-i ferruh
zâtın, Müjde-pâkına verirdi salavât, Kutb-ı eflak serî'î harekât.

Metnin Okunuşu:

Sol Kısım: Gûyiyâ enf-i Habîbu'r-rahmân, Gonce-i verd-i sefid idi hemân,
Dâim eylerdi o devletlü meşâm, Kurb-i Hak râyihasın istişmâm, La'line vermiş idi
hüsn ü cemâl, Dişleri iki dizi inci misâl, Rûy-ı rahşânı değirmiydi anın...

Metnin Anlamı:

Sağ Kısım: Sanki parlak ayın yuvarlaklığı gibi, yüzü yuvarlak aya benzerdi. Mevla'ya ayna idi onun zâtı. Kâinatın övünç kaynağıydı, o uğurlu zat Hz. Peygamber. Tertemiz müjdeye verirdi salavât, (Seri hareketli) âlemlerin en yücesidir.

Metnin Anlamı:

Sol Kısım: Sanki Hz. Peygamber'in burnu, beyaz bir gül goncası idi. İşte o devletli, Hakk'a yakınlığın kokusunu daima alırdı. Yakut rengi dudağına başka bir güzellik vermişti. İki inci dizisine benzeyen o dişleri. Aydınlık yüzü yuvarlaktı...

Tarih: Bulunmuyor.

Eserin Özellikleri: Siyah zemin üzerine zırnık mürekkebiyle dikdörtgen formda yazılmıştır. Her iki satırın son harfleri aynı yazılarak uyum ve bütünlük sağlanmıştır. Tekrar eden bu harflerde benzerliğin sağlandığı görülmektedir. Keşîdeli harflerle yazıya hareketlilik katılmıştır. Yer yer fazla keşîdeli harf kullanılarak istifte oluşabilecek boşluklar giderilmeye çalışılmıştır. Harflerin satır kürsüsünde oturduğu son derece başarılıdır.

²⁸² Hâkânî Mehmed Bey'in Hilye-i Hâkânî adlı eserinde buradaki ۞ kelimesi kullanılmamıştır. Bkz. Derman, *Kazasker Mustafa İzzet Efendi Hattıyla Hilye-i Hâkânî*, s. 206.

Şekil 3.154. Hilye (Hâkânî)

3.2.2. Levhalar

Katalog No: 80

Eserin Türü: Levha

Bulunduğu Yer: Michigan Üniversitesi Kütüphanesi²⁸³

Ebatları: Tespit edilemedi.

Şekil No: 3.155

Yazının Türü: Celî Ta'lik

Yazının Dili: Osmanlı Türkçesi

Metnin Okunuşu: Cenâb-ı Hazreti Sultan Selîm Hân-ı cihânânın, Ola efzûn ömrü düşmeni makhûr hemvâre, Binişle eyleyip teşrif Sultaniyyeye bir gün, Tarâvet

²⁸³ https://www.instagram.com/p/By-ReBrAwp9/?utm_medium=share_sheet, (Erişim: 25.09.2021).

verdi cûy-i iltifâtı bu çemen-zâr, Sebû nasb olmaya bâlâ-yı kûhe eyledi emri, Dikildi desti karşı zirveye bin hatve mikdâre, Alıp deste tûfengi âteş etdikde saâdetle, Hemân ikinci kuşunda sebûyı kıldı sad pâre, Bilal Ağa bu menzil taşını kıldı nasb-kerde, Sebûyı kırdı bu menzilde dikdi taş kûh-sâre, Temâşâ eyler idim Ârifâ bende dedim târih, Kırıp bin iki yüz beş sâli desti bin adım yerde.

Metnin Anlamı: Cihan hükümdarı Sultan Selim Han Hazretlerinin ömrü uzun olsun. Daima düşmanı kahrolsun. Üzerine biniş kıyafeti giyerek Sultaniye’ye bir gün teşrif eyledi. Tazelik verdi iltifatının suyuyla bu yeşillığe. Tepeliğin üzerine testi dikilmesini emretti. Testi bin adım uzaklıkta bulunan karşı zirveye dikildi. Eline tûfeği alıp sevinçle ateş ettiğinde hemen ikinci kurşunda testiyi yüz parça etti. Bilal Ağa bu menzil taşını dikti. Testiyi dağlık yere dikti ve bu menzilde kırdı. İzlerdim ben de ey Ârif dedim tarihini: Bin iki yüz beş senesinde testi kırıp bu yerde.²⁸⁴

Tarih: 1205/1790-91.

Eserin Özellikleri: Yazı, âharlı kâğıt üzerine siyah is mürekkebi ile yazılmıştır. Kelimeleri satıra sığdırma kaygısı kompozisyonda yoğun bir şekilde hissedilmektedir. Dolayısıyla keşîdeli harflerin yoğun kullanılmadığı söylenebilir. Genel itibariyle yazıda sıkışıklık ve yoğunluk hâkimdir. Kompozisyonun iki yerinde ٩ keşîdeli harfi satır kürsüsünün yukarısında istiflenmiştir. Sol kısımda bulunan beş satırın sonu “râh” kelimeleriyle bitirilerek kendi içlerinde birliktelik sağlanmıştır. Altın cetveller çekilen yazı, kumlu ebru ile dolgulandırılmıştır. Sözleri şair Ârif’e ait olan yazıların sonuna ebced hesabıyla tarih düşürülmüştür.

²⁸⁴ “Temâşâ eyler idim Ârifâ bende dedim târih, Kırıp bin iki yüz beş sâli desti bin adım yerde” mısralarıyla tarih düşürülmüştür. Lafzan tarih düşürülmüştür.

Şekil 3.155. Levha

3.2.3. Kıtalar

Katalog No: 81

Eserin Türü: Kıta (Meşk)

Bulunduğu Yer: Sabancı Koleksiyonu²⁸⁵

Ebatları: 33,5x21 cm.

Şekil No: 3.156

Yazının Türü: Ta'lik

Yazının Dili: Osmanlı Türkçesi

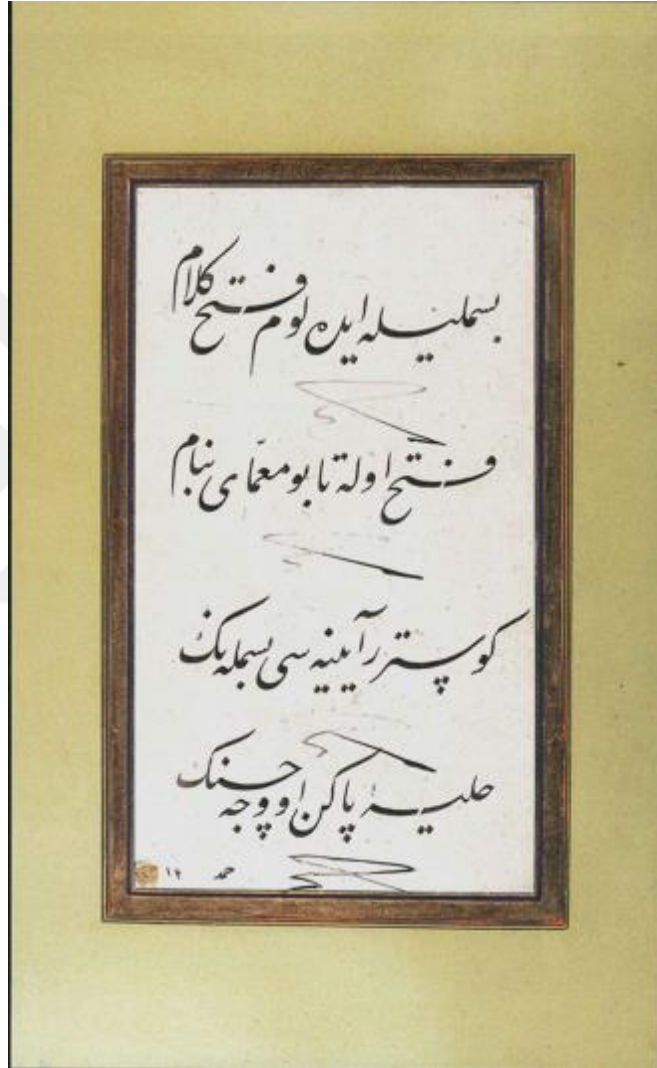
Metnin Okunuşu: Besmeleyle edelim feth-i kelam, Feth ola tâ bu mu'ammâ-yı benâm, Gösterir âyînesi besmelenin, Hilve-i pâkın o vech-i hasenin.

Metnin Anlamı: Sözü besmele ile açalım, ta ki çözülsün şu ünlü bilmece. O güzel yüzün pak hilyesi, besmelenin aynasını gösterir.

²⁸⁵ M. Uğur Derman ve Kıymet Giray, *Sabancı Koleksiyonu*, haz. Fulya Bodur Erüz, Akbank, İstanbul 1995, s. 99.

Tarih: Bulunmuyor.

Eserin Özellikleri: Kıta, is mürekkebi ile dört satır olarak yazılmıştır. İlk satırda “edelim” kelimesindeki ۛ ve ۛ harflerinin birleştirildiği görülmektedir. Noktaların harflere göre solda kaldığı söylenebilir. Satır aralarına Arapça “sa’y” kelimesinin üsluplaştırılmış şekli olan paraflar atılmıştır. Kıta, öğrencilere ta’lik yazıyı öğretmek amacıyla hazırlandığı için sade tasarlanmıştır.

Şekil 3.156. Kıta (Meşk)

Katalog No: 82

Eserin Türü: Kıta (Meşk)

Bulunduğu Yer: TSMK- GY 201/9a²⁸⁶

Ebatları: Tespit edilemedi.

²⁸⁶Alparslan, *Osmanlı Hat Sanatı Tarihi*, s. 234.

Şekil No: 3.157

Yazının Türü: Ta'lik

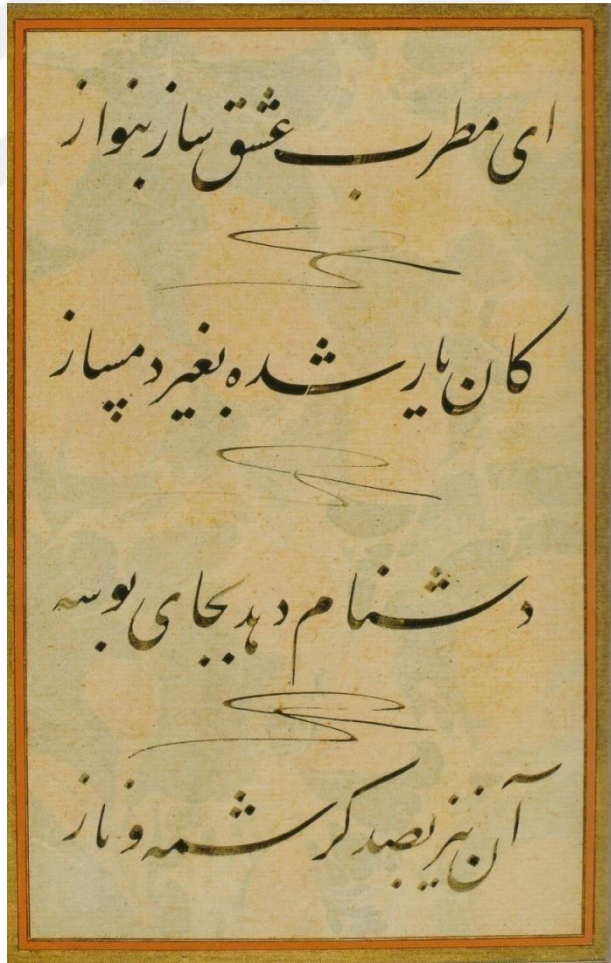
Yazının Dili: Farsça

Metnin Okunuşu: Ey mutrib-i aşk sâz benvâz, Kân yâr şode be-gayr demsaz,
Duşnâm dehed be-câyı bûse, Ân nîz be-sad kereşme ü naz.

Metnin Anlamı: Ey aşk şarkıcısı! Sazını çal. O sevgili artık bir başkasıyla sırdaş oldu. Buse vermez bana, kötü söz söyler. Onu yaparken de yüzlerce naz ve eda eder.

Tarih: Bulunmuyor.

Eserin Özellikleri: Kıta, is mürekkebi ile Farsça dört satır olarak hazırlanmıştır. Satır aralarına Arapça “sa’y” kelimesinin üsluplaştırılmış şekli olan paraflar atılmıştır. Her satırda tek keşîdeli harf kullanılarak yazıda bütünlük sağlanmıştır. Eser bir meşk olduğu için sadelik ön plandadır.

Şekil 3.157. Kıta (Meşk)

3.2.4. Murakka'lar

Katalog No:	83
Eserin Türü:	Murakka' (Meşk)
Bulunduğu Yer:	İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi FY 1434. ²⁸⁷
Ebatları:	Tespit edilemedi.
Şekil No:	3.158
Yazının Türü:	Ta'lik
Yazının Dili:	Arapça
Tarih:	Bulunmuyor.

Eserin Özellikleri: Açık renk âharlı kâğıt üzerine siyah mürekkep ile dört satır şeklinde oluşturulmuştur. Eserde Elif harfinden ye harfine kadar harflerin yazılışları ve be harfinin diğer harflerle birleşimi gösterilmiştir. Diğer meşklerde olduğu gibi sulu mürekkep kullanımı ve paraflar burada da bulunmaktadır. Yazı sahasında bulunan boşluklar çiçek ve yapraklar ile doldurulmuştur. Bu da murakka'ya ayrı bir letafet kazandırmıştır. İç bordürü renkli zemin üzeri negatif çiçek ve yapraklar ile tezyin edilen yazının dış bordürü halkârî ile tamamlanmıştır.

²⁸⁷ İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'nde bulunan FY 1434 numaralı murakka' 15 sayfadan oluşmaktadır. Tezde 2. Ve 15. sayfası incelenecektir.

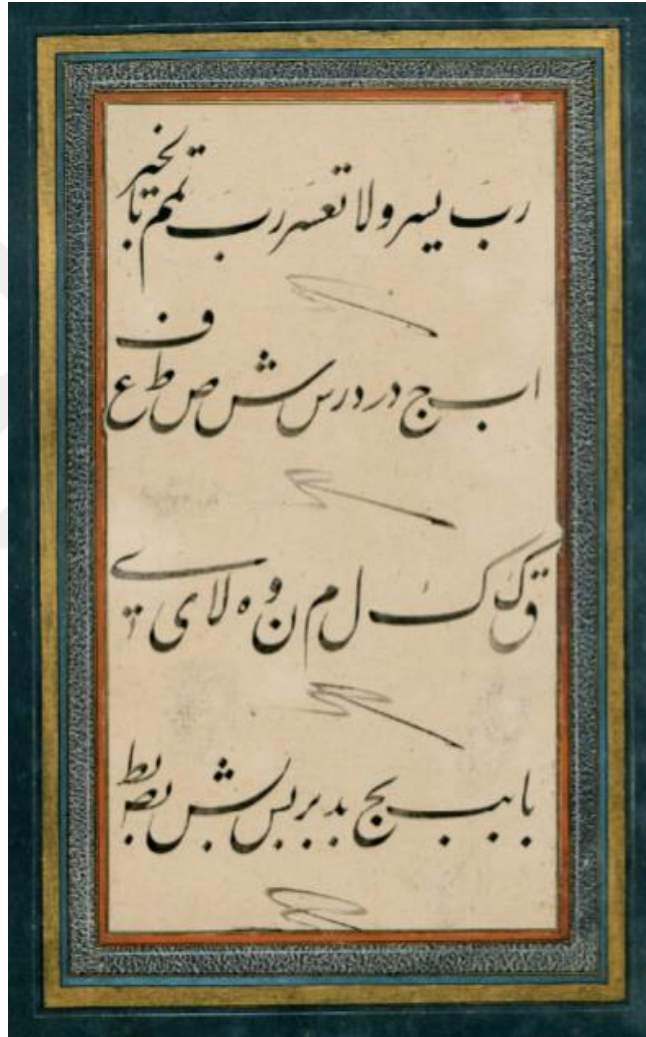
Şekil 3.158. Murakka' (Meşk)

Katalog No:	84
Eserin Türü:	Murakka' (Meşk)
Bulunduğu Yer:	Sakıp Sabancı Müzesi ²⁸⁸
Ebatları:	33,5x21 cm.
Şekil No:	3.159
Yazının Türü:	Ta'lik
Yazının Dili:	Arapça
Metnin Okunuşu:	Rabbi yessir velâ tu'assir Rabbi temim bi'l-hayr.
Metnin Anlamı:	Rabbim! Kolaylaştır, zorlaştırma. Rabbim hayırla sonuçlandır.

²⁸⁸ Sakıp Sabancı Müzesi'nde bulunan murakka' 12 sayfadan oluşmaktadır. Tezde ilk sayfa incelenecektir.

Tarih: Bulunmuyor.

Eserin Özellikleri: Krem rengi âharlı kâğıt üzerine is mürekkebi ile dört satır olarak tasarlanmıştır. Yazıda Rabbi yessir duasıyla başlanıp sonrasında elif harfinden ye harfine kadar harflerin yazılış hareketleri gösterilmiştir. Son satırda da be harfinin diğer harflerle birleşimi yazılmıştır. Satır aralarına çalış anlamına gelen paraflar atılmış ve kalem hareketlerinin daha net anlaşılması için sulu mürekkep kullanılmıştır. Eser çevresine çekilen cetveller ile sınırlandırılmıştır.

Şekil 3.159. Murakka‘ (Meşk)

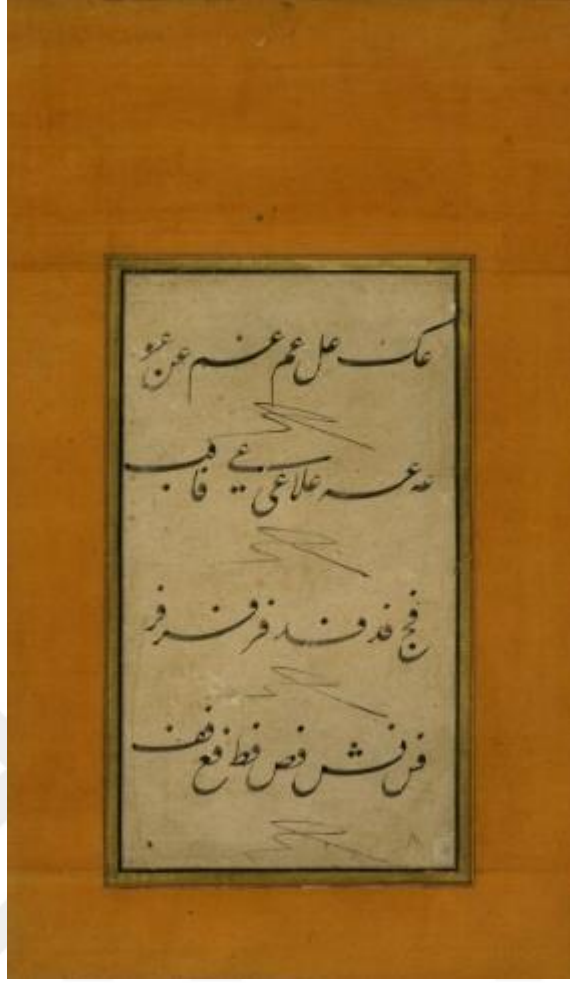
Katalog no: 85

Eserin Türü: Murakka‘ (Meşk)

Bulunduğu Yer: Sami Tokgöz Koleksiyonu²⁸⁹
Ebatları: Tespit edilemedi.
Şekil No: 3.160
Yazının Türü: Ta‘lik
Yazının Dili: Arapça
Metnin Okunuđu: Öğrenciler için yazılmış bir meşktir.
Metnin Anlamı: -
Tarih: Bulunmuyor.

Eserin Özellikleri: Krem rengi âharlı kâğıt üzerine siyah mürekkep ile dört satır olarak yazılmıştır. Meşkte kalem hareketlerinin rahat anlaşılabilmesi için sulu mürekkep kullanılmıştır. Hattat satır aralarına çalış anlamına gelen paraflar atmıştır. Kompozisyonda ayn ve fe harfinin yazılış hareketleri gösterilmiştir. Etrafına cetveller çekilen yazı sade bir şekilde tertip edilmiştir.

²⁸⁹ <https://www.ketebe.org/eser/4885?ref=artist&id=563#4885>, (Erişim: 12.10.2021). Ketebe.org sayfasından alınan murakka‘ 12 sayfadan oluşmaktadır. Tezde 8. sayfası incelenecektir.

Şekil 3.160. Murakka‘ (Meşk)

3.2.5. Kitâbeler

Katalog No:	86
Eserin Türü:	Kitâbe (İnşa)
Bulunduğu Yer:	Reîsülküttâb Recâi Efendi Sebili (Vefa-İstanbul)
Ebatları:	Tespit edilemedi.
Şekil No:	3.161-164
Yazının Türü:	Celî Ta‘lik
Yazının Dili:	Osmanlı Türkçesi
Metnin Okunuşu:	

Şekil 162: Recâi Mehmed nâm emînü’-d-devle sâhib-i cûd, Ki oldu zâtî câh-ı defteriye mâ-bihi’t-tebhîc, Li-vechillâh edip bu çeşme-sâr u mektebi ibdâ‘, Rızâ-yı Hakkı tahsîl ettiğinde şüphe yoktur hiç.

Şekil 163: Duâsın su gibi eftâl-i devrân eyleyip ezber, Du âlemde ola bu hayr-ı cârî bâdî-i tefrîc, Te‘âlillâh zihî mâil-hayât-ı rûh-perver kim, Letafetde zülâl-i ‘Adn ile hem-mâye-i temzîc.

Şekil 164: Senâ-kâr-ı kadîm u müstedîmi bende-i Şâkir, Muammâ-gûne târîhin eder bu beytten tahrîc, Bu târîh-i sebîlde eyleyip suyu başından sayd, Dedi ‘atşâna sahib-hayr olan âbımdan el aç iç.²⁹⁰

Metnin Anlamı:

Şekil 162: İsmi Recâi Mehmed, devlet emini, cömert... Zâtı, defteriye makamında güzelliğe vesile olan, Allah rızası için bu çeşmeyi ve mektebi yaptı. Hakk’ın rızasını aldığına hiç şüphe yoktur.

Şekil 163: Devrinin çocukları duasını su gibi ezberlesin. İki dünyada da sonsuz hayırlara ve gönüller açan (güzelliklere) vesile olsun. Ruhu besleyen, hayat sahibi Yüce Allah, güzellikle mayasına Adn cennetinin suyundan katmıştır.

Şekil 164: Kadim (ezeli) övücüsü (duacısı) ve daimî hizmetkârı Şâkir bu beyitle bilinmeyen güne tarih düşer. Bu çeşmenin tarihinde suyu başından yakalayıp susayan kişilere dedi ki: “Hayır sahibi olan suyumdan el açıp iç.”

Tarih: 1189/1775.

Eserin Özellikleri: Üç kısımdan oluşan kitâbe, dörder satır olarak sebilin üst cephesi boyunca devam etmektedir. Bazı harflerde silinmeler göze çarpmaktadır. ب, ت, ح, س, ش, ك, م harfleri keşîdeli yapılarak bazen daha kısa bazen de daha uzun tutulmuştur. Kitâbelerde satır araları yüksek tutulmuş ve böylelikle yazılarda ferahlık ve akıcılık hâkim kılınmıştır. Kitâbenin sözleri şair Şâkir’e aittir. Son satıra ebced hesabıyla tarih düşürülmüştür.

²⁹⁰ “Bu târîh-i sebîlde eyleyip suyu başından sayd, Dedi ‘atşâna sahib-hayr olan âbımdan el aç iç” mısralarıyla tarih düşürülmüştür.

Şekil 3.161. Reîsülküttâb Recâi Efendi Sebil Kitâbesi (Büşra G. Işık)

Şekil 3.162. Reîsülküttâb Recâi Efendi Sebili Sağ Kitâbesi (Büşra G. Işık)

Şekil 3.163. Reîsülküttâb Recâi Efendi Sebili Orta Kitâbesi (Büşra G. Işık)

Şekil 3.164. Reîsülküttâb Recâi Efendi Sebili Sol Kitâbesi (Büşra G. Işık)

Katalog No:	87
Eserin Türü:	Kitâbe (İnşa)
Bulunduğu Yer:	I. Abdülhamid Sebili ²⁹¹ (Fatih-İstanbul)
Ebatları:	Tespit edilemedi.
Şekil No:	3.165-170
Yazının Türü:	Celî Ta'lik
Yazının Dili:	Osmanlı Türkçesi

Metnin Okunuşu:

Şekil 166: Gays-ı midrâr-ı kerem cedvel-i enhâr-ı himem, Menba-ı cûy-ı 'atâmenhel-i ihsân ü sehâ, Hüsrev-i dâd-meniş Hazret-i Sultân Hamid, Etti bârân-ı 'adâletle cihânı irvâ.

Şekil 167: Zer ü sîmi su gibi sarf ederek kılmıştır. Dest-i ihsânı bu serçeşme-i sâfi icrâ, Ola her katresi bir bahr-i 'amîk-i gufrân, Sâkî-i kevser ile haşrede 'ukbâda Hüdâ.

Şekil 168: Jâle-i 'adli ile buldu tarâvet 'âlem, Açılıp gelmededir gonca-i tab'-ı zu'efâ, Dolanıp dergehin ol şâh-ı 'adâlet-câhın, Yüz sürer pâyna cûlar gibi ashâb-ı safâ.

²⁹¹ Bu çeşme ve sebil Bahçekapı'daki Hamidiye Külliyesi'nin bir parçası olarak inşa edilmiştir. Vakıf Han'ın inşası sebebiyle Evkaf Nazırı Hayri Efendi döneminde yerinden sökülerek Gülhane Parkı giriş kapısı karşısına, Zeynep Sultan Camii'nin giriş duvarına yeniden kurulmuştur. Bkz. Semavi Eyice, "Hamidiye Külliyesi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 15, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1997, ss. 465-468.

Şekil 169: ‘Âlem-i şevketi serv-i çemen-i nusret olup, Aka tîginden ânın şu su gibi hûn-ı a‘dâ, Görüp itmâmını âsâr-ı cihân-dârînin, Bendesi Hayri-i hoş-gûy-i sadâkat-ı peymâ.

Şekil 170: Vasfin imlâda zebân-ı kalemi ahres iken, Nâgehân yâver olup mu‘ciz-i ilhâm-ı Hüdâ, Yazdı târîhin ânın nutka getirdi lâli, Kevserin aynı değil mi bu sebîl-i zîbâ.²⁹²

Metnin Anlamı:

Şekil 166: Bolca yağan kerem yağmuru, gayret nehirlerinden taşan su arki, bağış ve lütuf ırmağının kaynağı, ihsan ve cömertlik pınarı, adil ve dürüst mizaçlı hükümdar, Hazreti Sultan Hamid adalet yağmurlarıyla cihanı suya kandırdı.

Şekil 167: Altın ve gümüşü su gibi harcayarak onun ihsan eli bu temiz çeşmeyi yaptırdı. Bu çeşmenin her damla suyu, derin bir gufran denizi olsun! Allah ahrette onu Kevser suyunun ikram edicisi ile birlikte haşreylesin!

Şekil 168: Onun adaletinin şebnemiyle âlem, tazelik ve zindelik bulmuştur. Zayıfların ise (âciz ve biçare) varlıklarının goncası açılmaktadır. Dolanırlar o adalet makamı padişahın dergâhında; yüz sürerler eşiğine ırmaklar gibi, huzur ve neşe sahipleri...

Şekil 169: Onun kudret sancağı, salınıp duran zafer ve nusret servisidir. Kılıcından su gibi düşman kanı akmaktadır. Cihan sahibi padişahın eserlerini tamalanmış gördüğünde (padişahın) tatlı dilli ve sadakatli kulu Hayri’nin;

Şekil 170: (Bu eserleri) vASFetmeye dilinin kalemi dönmez iken, ansızın yardıma yetiştirdi Allah’ın mucize ilhamı ve yazdı tarihini, konuşurarak bu dilsizi: Bu güzel ve süslü sebil, Kevser havuzu ile aynı değil mi?

Tarih: 1191/1777-78

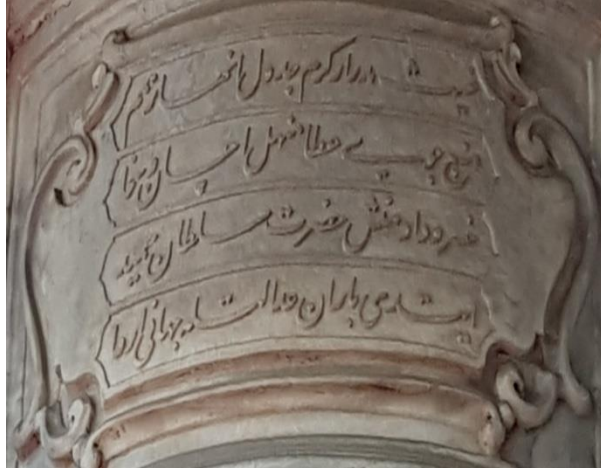
Eserin Özellikleri: Beş kısımdan oluşan kitâbe sebilin üst cephesi boyunca devam etmektedir. Her bir kitâbe bir pencerenin üzerinde olacak şekilde dörder satırdan oluşmaktadır. Kitâbelerde satır araları yüksek tutularak yazılar ferahlatılmıştır. Harfler yazılarda son derece rahat ve akıcı durmaktadır. Yazılar sade ve net bir

²⁹² “Yazdı târîhin ânın nutka getirdi lâli, Kevserin aynı değil mi bu sebîl-i zîbâ” mısralarıyla tarih düşürülmüştür.

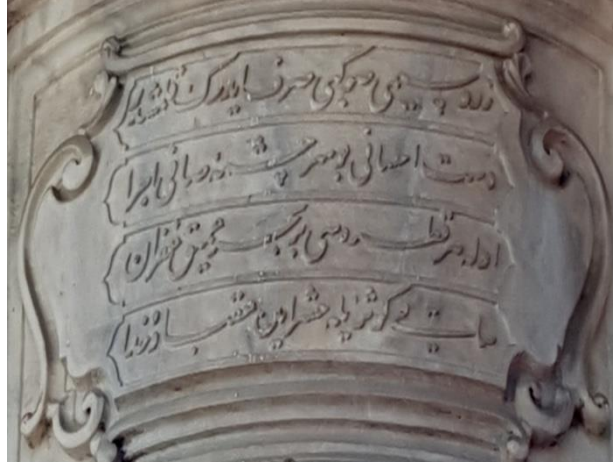
görünümüne sahiptir. Sözleri şair Hayri'ye (ö. 1789) ait olan kitâbenin sonuna ebced hesabıyla tarih düşürülmüştür.

Şekil 3.165. I. Abdülhamid Sebilî'nin Genel Görünümü (Büşra G. Işık)

Şekil 3.166. I. Abdülhamid Sebilî Kitâbesi (Büşra G. Işık)

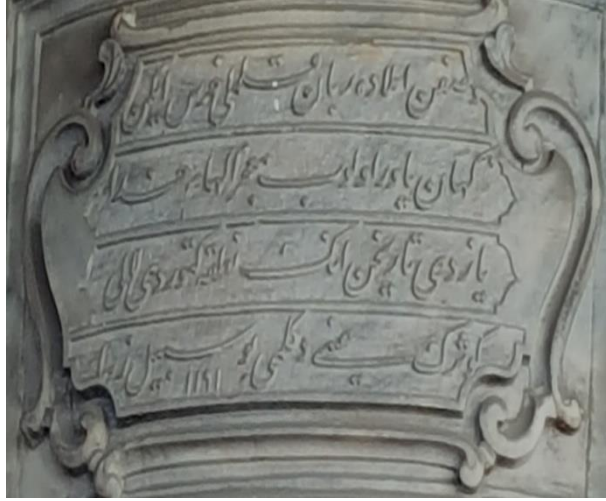
Şekil 3.167. I. Abdülhamid Sebili Kitâbesi (Büşra G. Işık)

Şekil 3.168. I. Abdülhamid Sebili Kitâbesi (Büşra G. Işık)

Şekil 3.169. I. Abdülhamid Sebili Kitâbesi (Büşra G. Işık)

Şekil 3.170. I. Abdülhamid Sebili Kitâbesi (Büşra G. Işık)

Katalog No:	88
Eserin Türü:	Kitâbe (İnşa)
Bulunduğu Yer:	I. Abdülhamid Çeşmesi (Fatih-İstanbul)
Ebatları:	Tespit edilemedi.
Şekil No:	3.171-172
Yazının Türü:	Celî Ta‘lik
Yazının Dili:	Osmanlı Türkçesi

Metnin Okunuşu:

Şekil 171: Zıll-ı Hüdâ-yı müsteân şâhenşeh-i kevn ü mekân, Bâbında ânın hüsrevân ihsânını eyler ümîd, Feyz-i zülâl meşrebi sîrâb eder her matlabı, Devrinde çarhın kevkebi her biri hûrşîd-i saîd, Mirât-ı tab‘-ı enveri hûrşîd olur reşk-âveri, Efâl-i hayrın mastarı ol tab‘-ı pür nûr u reşîd, Ruh-i Hüseyini şâd edip feyzinden istimdâd edip, Bu çeşmeyi bünyâd edip ‘atşâna kıldı müstefîd.

Şekil 172: Ol Hüsrev-i kudsî sıfât icrâ edip ‘azb-ı fûrât, Leb-teşnesi âb-ı hayât şerminden olmuş nâ-bedîd, ‘Atşân eder tâ cüst ü cû suyu cihânda sû-be-sû, Fermânını mânend cû icrâ ede Rabb-i Mecîd, Lütfi kazıp mermerde nâm oldu enâm

içre benâm, Yazdı iki târîh-i tâm her biri mümtâz u vahîd, Ruh-i Hüseyini şâd eyle mâ-i safâyı ver dile, Zemzem akıttı cûd ile şâh-ı cihân Abdülhamid.²⁹³

Metnin Anlamı:

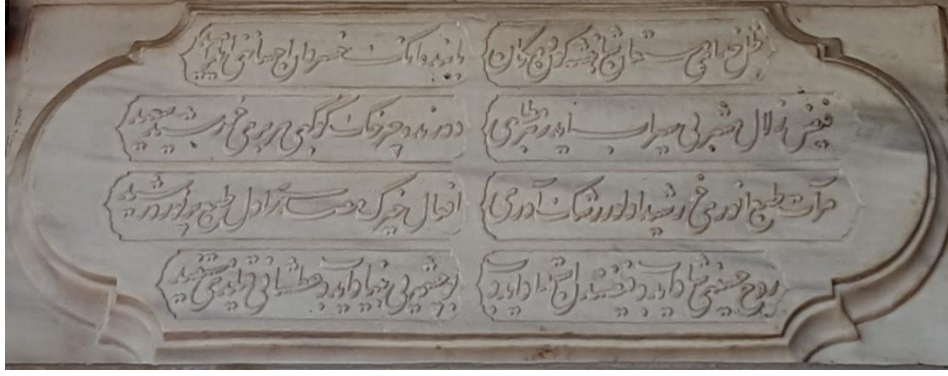
Şekil 171: Onun devrinde gökyüzündeki yıldızların her biri, kutlu bir güneş gibidir. Nurlu tabiatının (parıldayan) aynasını gören güneş onu kıskanır. Onun nurla dolmuş, daima doğru yolda giden şahsiyeti, hayır hasenat işlerinin merkezidir. Hz. Hüseyin'in ruhunu şad ederek ve ondan manevi yardım isteyerek bu çeşmeyi inşa ettirdi, susuzları faydalandırdı.

Şekil 172: O mukaddes vasıflara sahip hükümdar, tatlı ve içimi güzel bu suyu akıtınca o suya hasret olan ab-ı hayat, utancından ortalıkta görünmez oldu. Susuzlar, su aradıkça cihanın her bir köşesinde şanı yüce olan Rab, (o padişahın) buyruğunu su gibi akıtip sürdürsün. Lütfi, mermere bir isim kazmak suretiyle insanlar arasında nam sahibi oldu. İki tam tarih yazdı her biri seçkin ve eşsiz: Hz Hüseyin'in ruhunu şad eyle, safa suyunu ver diline! Cihan Padişahı Abdülhamid, zemzem akıttı keremiyle!

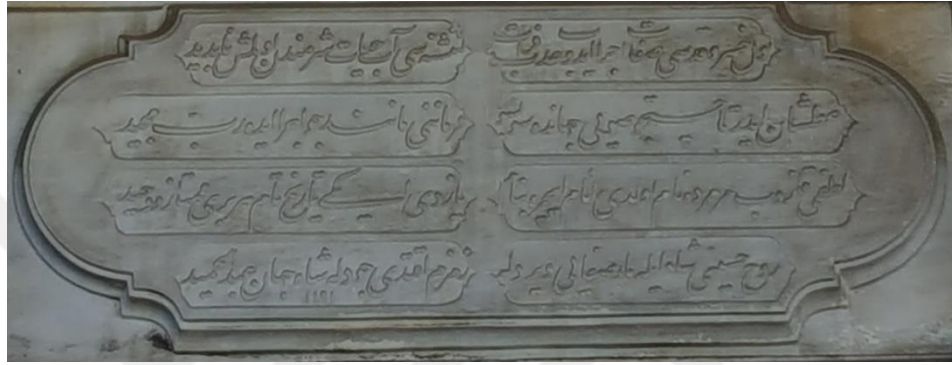
Tarih: 1191/1777-78

Eserin Özellikleri: Kitâbeler, sebinin sağında ve solundaki çeşmelerin üzerinde yer almaktadırlar. Sekiz kartuş içine istiflenen yazılar ikişer satır olarak mermere hakk edilmişlerdir. Sağ kitâbenin sol mısralarında bulunan “ümîd, saîd, reşîd, müstefîd” ibareleri satır kürsüsüne sığdırılamayıp kendilerinden önceki kelimelerin üzerlerine sıkışık bir şekilde istiflenmiştir. “Efâl-i hayrın mastarı ol tab‘-ı pür nûr u reşîd” mısrasında bulunan “mastarı” kelimesinin zıt yöndeki keşîdeleri yazıya ayrı bir güzellik kazandırmıştır. Sol kitâbenin ilk mısralarındaki yoğunluk göze çarpmaktadır. Satıra sığdırma gayesi ilk beyitteki ب ve ت harflerinin yukarıda istiflenmesinden, satırı doldurma gayesi ise “Fermânını mânend cû icrâ ede Rabb-i Mecîd” ibaresinde bulunan “Rabb” kelimesindeki ر harfinin uzun keşîdesinden anlaşılmaktadır. Bu kitâbede belirtildiği üzere sözler Lütfî'ye ait olup iki kez tarih düşürülmüştür.

²⁹³ “Yazdı iki târîh-i tâm her biri mümtâz u vahîd, Ruh-i Hüseyini şâd eyle mâ-i safâyı ver dile, Zemzem akıttı cûd ile şâh-ı cihân Abdülhamid” beyitleriyle iki kez 1191/1777-78 tarihi düşürülmüştür. Tam tarihtir.

Şekil 3.171. I. Abdülhamid Sebilinin Sağındaki Çeşme Kitâbesi (Büşra G. Işık)

Şekil 3.172. I. Abdülhamid Sebilinin Solundaki Çeşme Kitâbesi (Büşra G. Işık)

Katalog No: 89

Eserin Türü: Kitâbe (İnşa)

Bulunduğu Yer: Beylerbeyi Camii (Üsküdar-İstanbul)

Ebatları: Tespit edilemedi.

Şekil No: 3.173

Yazının Türü: Celî Ta‘lik

Yazının Dili: Osmanlı Türkçesi

Metnin Okunuşu: Pâdişâh-ı heft-kışver mâil-i âsâr-i hayr, Ya‘nî zillu’llâh ‘adl-ârây Hân Abdülhamid, ‘Asr-ı pür-nusretde ol şâh-ı mekârim-güsterin, ‘Âlemin elân leylî Kadr ü yevmi subh-ı îd, Taht-ı ‘âlî-baht-ı ‘Osmânîye câlis olalı, Hayrr u berri nev-be-nev olmakda sıdk ile mezîd, Oldu ihyâ himmet-i şâhâne ile bu mahal, Vâdî-i heyhât iken şehr oldu ma‘mûr u cedîd, Eyledi bünyâd bir câmi‘ ki envâr-ı hüdâ, Hâricinden olmada meşhûd-ı ahrâr u ‘abîd, Çünkü zabt-ı sâl bir şeh-i mühimdir lâ-

cerem, Eyledi Mektûbî Nâmık bendesi fıkır-i sedîd, Geldi bir hâtif bu tarz üzre dedi târîhini, Ma‘bed-i İslâm-ı nev-bünyâd-ı Han Abdülhamid.²⁹⁴

Metnin Anlamı: Hayırlı eserlere meyletmiş, yedi iklim padişahı, yani Allah’ın gölgesi, adaletle süslü Han Abdülhamid... Zafer dolu asrı, o cömertlik yayanların şahı, şimdi Kadir gecesi ve bayram günü sabahı âlemin, Osmanlının bahtı... Yüce makamında oturalı, karanın hayrına yeni yeni doğruluk çoğaldı. Bu yer onun himmetiyle ihya oldu. Şehir elden gitmiş bir arazi iken imar edildi, yenilendi. Bir camii bina etti ki Allah’ın nurları, şahit olunan hürler ve köleler dışından olmakta. Çünkü yılın kaydı mühimdir şüphesiz. Namık kulu mektup yazdı makul düşünceli. Bir ses geldi bu tarz üzere tarihini dedi: Yeni bir İslâm mabedi bina eyledi Han Abdülhamid.

Tarih: 1192/1778

Eserin Özellikleri: Beylerbeyi Camii’nin yola bakan kapısı üzerinde bulunan kitâbe taş üzerine hakk edilmiştir. On altı kartuş içerisine dörder satır olarak oluşturulmuş kitâbede, son satırın ilk ve son kartuşları çiçek motifleriyle bezenmiştir. Yazıda ب, ح, س, ش, ق, ك, ن, ي harflerinin keşîdeli kullanımıyla denge sağlanmıştır. “Eyledi Mektûbî Nâmık bendesi fıkır-i sedîd” beyitinde bulunan “bendesî” kelimesinin zıt istikametteki keşîdeleri hoş bir görünüm arz etmektedir. Harf anatomileri düzgün, akıcı ve dengeli bir istif örneğidir. Son mısrasına ebced hesabıyla tarih düşürülen kitâbenin sözleri şair Nâmık Efendi’ye (ö. 1822) aittir.

Şekil 3.173. Üsküdar Beylerbeyi Camii Yola Bakan Kapı Üzerindeki İnşa Kitâbesi (Büşra G. Işık)

Katalog No: 90

Eserin Türü: Kitâbe (İnşa)

²⁹⁴ “Geldi bir hâtif bu tarz üzre dedi târîhini, Ma‘bed-i İslâm-ı nev-bünyâd-ı Han Abdülhamid” mısralarıyla tarih düşürülmüştür. “Geldi bir” ta‘miyesi gereği bir eklenerek 1192 tarihi bulunmaktadır. Ta‘miyeli tarihtir.

Bulunduğu Yer: Beylerbeyi Camii Yan Avlusu (Üsküdar-İstanbul)

Ebatları: Tespit edilemedi.

Şekil No: 3.174

Yazının Türü: Celî Ta‘lik

Yazının Dili: Osmanlı Türkçesi

Metnin Okunuşu: Şeh-i şâhân Hân-ı Abdülhamid’in hüsn-i eltâfı, Şerefle hatmedince bu ta‘allümgâh-ı Kur’ân’ı, Tulû‘ etti derûna mihr-veş tarîh-i cevherdâr, Münevver mekteb-i nev-maşrık-ı envâr-ı Furkânî.²⁹⁵

Metnin Anlamı: Padişahlar padişahı Abdülhamid Han’ın güzel lütufları, Kur’ân ocağını şerefli bir şekilde tamamlayınca, avluya güneş gibi bir mücevherli ve nurlu bir tarih doğdu (tarih düşüldü). Furkân’ın nurlarıyla yeni bir gündeğümü gibi (ışıldayan) mektep!

Tarih: 1192/1778

Eserin Özellikleri: Beylerbeyi Camii’nin yan giriş avlusunda bulunan söveli kapı üzerine hakk edilmiştir. Dört kartuş içerisine ikişer satır olarak yazılmıştır. Satır sonlarında bulunan “Kur’ânı” ve “Furkânı” kelimelerinin zıt istikametinde yazılmış keşîdeli harfleri yazıya hoş bir görünüm kazandırmıştır. Kitâbenin son satırına ebced hesabıyla tarih düşürülmüştür.

Şekil 3.174. Üsküdar Beylerbeyi Camii Yan Avlu İçindeki Kitâbesi (Büşra G. Işık)

Katalog No: 91

Eserin Türü: İnşa Kitâbesi

²⁹⁵ “Tulû‘ etti derûna mihr-veş tarîh-i cevherdâr, Münevver mekteb-i nev-maşrık-ı envâr-ı Furkânî” mısrasındaki noktalı harflerin toplamı ile 1192 tarihi düşürülmüştür. Mucem tarihtir.

Bulunduğu Yer: Beylerbeyi Camii Yan Avlu Kapısı (Üsküdar-İstanbul)

Ebatları: Tespit edilemedi.

Şekil No: 3.175

Yazının Türü: Celî Ta‘lik

Yazının Dili: Osmanlı Türkçesi

Metnin Okunuşu: Muktedâ-yı ehl-i sünnet dâdger, Şâh-ı sâhib-cûd Hân Abdülhamid, Şehriyâr-ı feyz-bahşâ kim olur, Birr ü ihsânından ‘âlem müstefîd, İşte ez cümle me’âl-i lutfudur, Bu dil-ârâ câmi‘i hûb u cedîd, Tarhı takrîb-i sürûr eyler dile, Kıt‘a-i cennet desem olmaz ba‘îd, ‘Aks-i kandîl-i menârın der gören, Âba düşmüş bir dizi ‘ikdû’l-ferîd, Mü‘minîne secdegâh oldukça bu, Sâye-i ikbâlin et yâ Rab medîd, Derc olup bir beyt-i cevher bârd, İki târîh oldu ey Sermed be-dîd, Râh-ı Hakda hayra niyyet eyleyip, Ma‘bed ihyâ etdi Hakk’a Hân Hamid.²⁹⁶

Metnin Anlamı: Ehl-i sünnetin doğruluk sahibi, örnek alınan, lütufta bulunanların şahı, bereket bahşedenlerin hükümdarı Abdülhamid Han... Ki onun iyilik ve ihsanından âlem istifade eder. İşte ez-cümle bu gönlü süsleyen, güzel ve yeni cami onun lütfunun sonucudur. Gönlü mutluluğa yaklaştırır, cennet parçası desen uzak olmaz. Gören, suya yansıyan bir dizi eşsiz gerdanlık (gibi) aydınlığın, ışığın yansımasıdır, der. Müminlere secdegâh oldukça bu ikbalinin gölgesini uzun et Ya Rab! Bir evin esasını toplayıp (bârd?) İki tarih oldu Ey Sermed! Hak yolunda hayra niyet eyleyip, Mabed ihya etti elhak Han Hamid.

Tarih: 1192/1778

Eserin Özellikleri: Beylerbeyi Camii’nin yan avlu kapısı üzerinde bulunmaktadır. On altı kartuş içerisine yazılmış kitâbe dörder satıra sahiptir. Kompozisyonda ب, ث, س, ش harflerinin keşîdeli tekrarlarıyla denge ve bütünlük sağlanmıştır. Son satırda bulunan “etti” kelimesinin keşidelerinin zıt yönde verilmesi istife ayrı bir güzellik kazandırmıştır. Yazıda ferahlık ve akıcılık hâkimdir. Kitâbenin sözleri şair Sermed’e (ö. 1787-88) aittir. Son iki mısraya iki tane tarih düşürülmüş ve bu tarih rakamla da yazılmıştır. Kitâbeye yapılan özensiz restorasyon yazının inceliğine ve kalitesine gölge düşürmüştür.

²⁹⁶ “Râh-ı Hakda hayra niyyet eyleyip, Ma‘bed ihyâ etdi Hakk’a Hân Hamid” mısralarıyla iki kez 1192 tarihi düşürülmüştür. Mucem tarihtir.

Şekil 3.175. Üsküdar Beylerbeyi Camii'nin Yan Avlu Kapısı Üzerinde Bulunan Kitâbesi (Büşra G. Işık)

Katalog No: 92

Eserin Türü: Kitâbe (İnşa)

Bulunduğu Yer: Beylerbeyi Camii Cümle Kapısı (Üsküdar-İstanbul)

Ebatları: Tespit edilemedi.

Şekil No: 3.176

Yazının Türü: Celî Ta'lik

Yazının Dili: Osmanlı Türkçesi

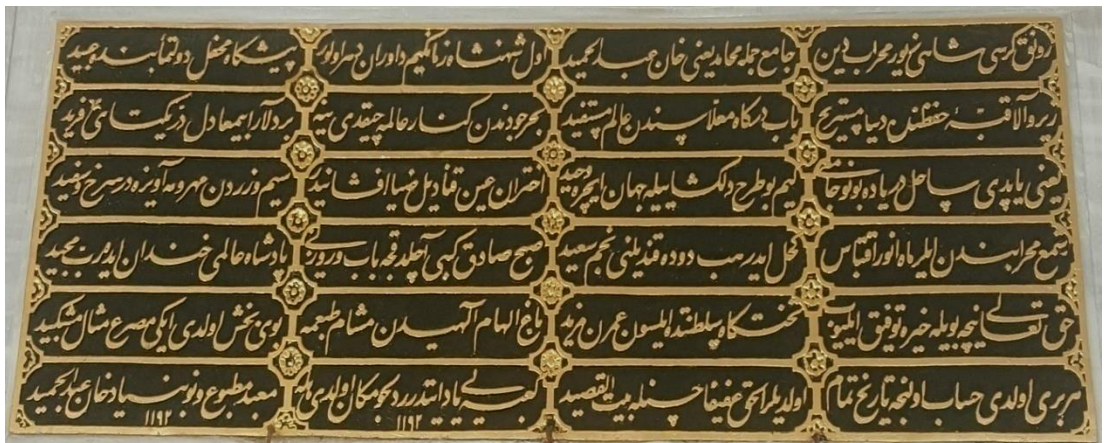
Metnin Okunuşu: Revnak-ı kürsî-i şâhî zîver-i mihrâb-ı dîn, Câmi'-i cümle mahâmid ya'nî Hân Andülhamid, Ol şehinşâh-ı zamân kim dâverân-ı dehr olur, Pîşgâh-ı mahfil-i devlet-me'abında 'abîd, Zîr-i vâlâ kubbe-i hıfzında dünyâ müsterîh, Bâb-ı dergâh-ı mu'allâsından 'âlem müstefîd, Bahr-ı cûdundan kenâr-ı 'âleme çıktı yine, Bir dil-ârâ bi-mu'âdil dürr-i yektâ-yı ferîd, Ya'nî yaptı sâhil-i deryâda bu nev câmi'i, Kim bu tarh-ı dil-küşâyile cihân içre vahîd, Ahteran 'ayn-ı kanâdîl-i ziyâ efşânıdır, Sîm u zerden mihr ü meh âvîzedir surh u sefîd, Şem'i mihrâbından eyler mâh envâr iktibâs, Kul eder hep dûde-i kandîlini necm-i sa'îd, Subh u sâdık gibi açıldıkça bâb u revzeni, Pâdişâh-ı 'âlem-i handân ede Rabb-i Mecîd, Hak Te 'âlâ niçe böyle hayra tevîk eyleyip, Tahtgâh-ı saltanatda eylesin 'ömrün mezîd, Bâg-ı ilhâm-ı ilâhîden meşâmm-ı tab'ıma, Buy-bahs oldu iki mısra' misâl-i müşk-bîd, Her biri oldu hesâb olunca târîh-i tamâm, Oldular elhak 'Afîfâ hüsn ile beytü'l-kasîd, Ka'beyi yâd etdirir dil-cû mekân oldu hele, Ma'bed-i matbû'u nev-bünyâd Hân Abdülhamid²⁹⁷.

²⁹⁷ "Ka'beyi yâd etdirir dil-cû mekân oldu hele, Ma'bed-i matbû'u nev-bünyâd Hân Abdülhamid" mısraları ile 1192 tarihi düşürülmüştür. Tam tarihtir.

Metnin Anlamı: Şahlık kürsüsünün parlaklığı, dinin mihrabının süsü, güzel huyların tümünü toplayan yani Abdülhamid Han... O zamanın büyük şahı ki devrin, dünyanın en adaletli hükümdarı olur. Devlet mahfilinin huzurunda muhafaza ettiği kullar, yüce kubbesinin koruması altındaki dünya, huzur içindedir. Yüce dergâhının kapısından âlem istifade eder. Cömertlik denizinden âlemin kıyısına çıkılır. Bir gönül süsleyen, eşi benzeri olmayan, biricik eşsiz inci tanesi, yani denizin kenarında böyle bir camii yaptı. Ki bu cihanda tek, gönül açacak şekilde tanzim edilmiş. Yıldızlar ışık saçan kandillerin kaynağı, gümüş ve altından ay ve güneş asılıdır kırmızı beyaz. Güneş nurunu senin mihrabının nurundan alır. Kul kendi isini hep kendine kutlu yıldız yapar. Sabah namazı vakti açıldıkça kapı pencere, yüce Allah âlemin padişahını sevindirsin. Hak Tealâ onu böyle nice hayırda muvaffak eyleyip saltanat tahtında ömrünü ziyade eylesin. İlahi ilham bağından yaratılışımın burnuna, Acem söğüdünün kokusu gibi iki mısra ihsan edildi. Her biri hesaplanınca tarihleri tamam oldu. Hüsn ile kasidenin en güzel beyiti oldular. Abdülhamid Han'ın yaptırdığı bu yeni, kabeyi hatırlatan güzel mabed, gönlün aradığı mekân oldu.

İmza ve Tarih: 1192/1778

Eserin Özellikleri: Beylerbeyi Camii'nin cümle kapısı üzerinde bulunmaktadır. Yirmi dört kartuş içerisinde yazılmış kitâbe dörder satıra sahiptir. Sekizinci kartuş içerisinde bulunan ي harfinin sonuna çiçek motifine benzer küçük bir süsleme eklenmiştir. Kitâbenin on yedinci ve yirmi üçüncü kartuşunda bulunan “Teala” ve “Ka‘beyi” kelimelerinin zıt istikamette yazılmış keşîdeli harfleri yazıya hoş bir görünüm kazandırmıştır. Genel olarak istifte yoğunluk hâkimdir. Kitâbenin sözleri şair Afif Efendi'ye (ö. 1809) aittir. Son iki mısraya ebced hesabıyla tarih düşürülmüş ve bu tarih rakamla da yazılmıştır.

Şekil 3.176. Üsküdar Beylerbeyi Camii'nin Orta Kapı Üzerinde Bulunan Kitâbesi (Büşra G. Işık)

Katalog No:	93
Eserin Türü:	Kitâbe (İnşa)
Bulunduğu Yer:	Hamîd-i Evvel Medresesi (Fatih- İstanbul)
Ebatları:	Tespit edilemedi.
Şekil No:	3.177
Yazının Türü:	Celî Ta'lik
Yazının Dili:	Osmanlı Türkçesi

Metnin Okunuşu: Pâdişâh-ı âl-i ‘Osmân sâye-i Rabbü’l-Mecîd, Hazret-i Abdülhamid Hân sâhib-i re’y-i sedîd, Matla‘ı dîvân-ı şevketdir fûrûğ-ı devleti, Ferd-i zâtî gûyiya Şehnâme’de beytû’l-kasîd, Medrese mekteb ‘imâret hem kütübhâne sebîl, Yaptırıp aldı du‘âyı hayr-ı ahrâr u ‘abîd, Medrese sûretde amma hey’et-i matbû‘ası, Muhtasar mecmû‘a-i nadîdedir gâyet müfid, Bârekallâh bir mu‘allâ medrese yaptırdı kim, Vaz‘ erkânı mü’esses tâk-ı vâlâsı meşîd, Mesken ü me’kel kütüb âmâdedir ‘özetmeyip, Tâlibân tahsîl-i ‘ilme eylesin sa’y-i mezîd, Hasbeten-lillâh edip îlm-i şerîfe i’tibâr, Enbiyâ vârislerine etdi ikrâm-ı ekîd, Binde bir ancak düşer Tevfik ana târîh-i tâm, Ehl-i ‘ilme medrese yaptırdı şeh Abdülhamid.²⁹⁸

Metnin Anlamı: Âl-i Osman’ın padişahı, yüce Allah’ın gölgesi, isabetli görüş sahibi Abdülhamid Han Hazretleri... Devletin ışığı yüce meclisin doğduğu yerdir. Sanki o kişiliğiyle Şehname’de anlatılan kasidelerin en güzelidir. Medrese, mektep, imaret; hem de kütüphane, sebîl yaptırıp hür ve kölelerin hayır duâsını aldı. Görünüşte medrese ama basılanların (eserlerin) şekli gayet faydalı, nadide eserlerin özüdür. Allah mübarek kılsın bir yüce medrese yaptırdı ki, yüce binanın kemerlerine temel esasları koydu. Kitaplar bulundukları yerde bir kaynak olarak, Allah rızası için, talebelerin eksiksiz bir şekilde faydalanarak ilme itibar edip ilim tahsilinde gayretini arttırsın diye peygamber varislerine açık bir ikramda bulunuldu. Tevfik ona ancak binde bir tam bir tarih düştü: İlim ehline medrese yaptırdı Abdülhamid.

Tarih: 1194/1780.

²⁹⁸ “Binde bir ancak düşer Tevfik ana târîh-i tâm, Ehl-i ‘ilme medrese yaptırdı şeh Abdülhamid” mısraları ile 1194 tarihi düşürülmüştür. Tam tarihtir.

Eserin Özellikleri: Medresenin giriş kapısı üzerinde bulunan kitâbe taş üzerine hakk edilmiştir. Kitâbe on altı kartuş hâlinde dörder satıra sahiptir. Harf anatomileri düzgün, akıcı ve dengeli bir istif örneğidir. İstifin güzelliği “Vaz‘ erkânı mü’esses tâk-ı vâlâsı meşîd” ibaresindeki ع, ي, س, ق harflerinin dengeli meyillerinden net anlaşılmaktadır. Kitâbenin sözleri şair Tefvîk (ö. 1790-91) tarafından yazılmıştır. Kitâbenin son satırına ebced hesabıyla tarih düşürülmüştür.

Şekil 3.177. Bahçekapı I. Abdülhamid Medrese Kitâbesi (Büşra G. Işık)

Katalog No:	94
Eserin Türü:	Kitâbe (İnşa)
Bulunduğu Yer:	Emirgân Hamid-i Evvel Camii (Sarıyer-İstanbul)
Ebatları:	Tespit edilemedi.
Şekil No:	3.178
Yazının Türü:	Celî Ta‘lik
Yazının Dili:	Osmanlı Türkçesi

Metnin Okunuşu: İmâm-ı câmi‘-i ümmet hatîb-i minber-i îmân, Emîrû’l-mü’mînîn Abdülhamid Hân melik-‘unvân, Du‘â-yı hayr halka beş vakitte farz-ı ‘ayn oldu, Nice evkâf u hayrâta muvaffak eylemiş Yezdân, Emîrgûn sâhasın hâlî görüp âsârı-‘umrândan, Velîkin her mahallin iltifât u rağbete şâyân, Mükemmel câmi‘ u hammâm u menziller binâsıyla, Yeniden bir güzel şehr-i dil-ârâ eyledi bünyâd, Hümâşâh Kadın ol kim mâder-i Sultân Mehemed’dır, Bi-emri’llâh edince her biri ‘azm-i reh-i rıdvân, Edip anlara bu nev câmi‘i ihdâ sevâbıyla, İkisinin de rûh-ı pür-fütûhun eyledi şâdân, Zihî şefkat mürüvvet kim muhabbet ettiği zâtı, Vefât eyleyse de etmez ferâmûş ol şeh-i zî-şân, Ne câmi‘ kim musallîler olup müstağrak-ı envâr, Ederler revzeninden gülistân-ı cenneti seyrân, Serîr-i saltanatda pâdişâhı Hakk edip

dâ'im, Vere şehzâdegân u duhterâna 'ömr-i bî-pâyân, Dedi târîh-i itmâmın kemîne bendesi Tevfik, Yapıldı ma'bed-i nev Hakk ede ecr u sevâb ihsân.²⁹⁹

Metnin Anlamı: Ümmet caminin imamı, iman minberinin hatibi, mü'minlerin emiri, ünvanı melik Abdülhamid Han... Beş vakit namazda halka hayır duası farz oldu. Allah nice vakıflara ve hayır işlerine muvaffak etmiş. Emîrgân alanını bayındırlık eserlerinden boş fakat her yeri iltifata ve râğbete lâıyk görünce mükemmel camii, hamam ve menzil binasıyla, bu güzel, gönlü süsleyen şehri yeniden bina etti. Hümaşah kadın ki o Sultan Mehmed'in annesidir. Allah'ın emriyle her biri rıza (kazanma) yolunda gayret edince onlara bu yeni camiyi hediye edip sevabıyla ikisinin de tetemiz ruhunu sevinçle fethetti. Ne hoş şefkati ve insanlığı ki muhabbet ettiği zatı, vefat ederse de unutmaz o şanlı şah. Ne camii ki orada namaz kılanlar nurlara gark olur. Penceresinden cennet bahçesini seyrederek. Saltanat tahtında Hak, padişahı daim edip şehzadelere ve kızlara sonsuz ömürler versin. Dedi bitirme tarihini aciz kul Tevfik: Bu yeni mabed yapıldı Hak mükâfat ve sevap ihsan etsin.

Tarih: 1196/1782

Eserin Özellikleri: Camiinin ana giriş kapısı üzerindeki kitâbe taşa hakk edilmiştir. Dörder satır hâlinde yirmi kartuş içerisinde bulunmaktadır. Hattatın sıkça uyguladığı zıt yön keşide kullanımı "Dedi târîh-i itmâmın kemîne bendesi Tevfik" ibaresinde bulunan "bendesi" kelimesinde görülmektedir. Bu kullanım istife hoş bir görünüm kazandırmıştır. Satır sonlarının çoğunun ' ve ı harfleriyle bitirilmesi kompozisyonda uyum ve bütünlük sağlamıştır. İstifin güzelliği satır sonlarında bulunan ı harflerinin dengeli meyillerinden ve tekrarlanan harflerin benzerliğinden net bir şekilde anlaşılmaktadır. Kitâbenin sözleri şair Tevfik'e (ö. 1790-91) aittir. Kitâbeye ebced hesabıyla tarih düşürülmüştür.

²⁹⁹ "Dedi târîh-i itmâmın kemîne bendesi Tevfik, Yapıldı ma'bed-i nev Hakk ede ecr u sevâb ihsân" mısraları ile 1196 tarihi düşürülmüştür. Tam tarihtir.

Şekil 3.178. Emirgân Hamid-i Evvel Camii Kitâbesi (Büşra G. Işık)

Katalog No: 95

Eserin Türü: Kitâbe (Âyet)

Bulunduğu Yer: Fâtih Türbesi Kapı Üstü

Ebatları: Tespit edilemedi.

Şekil No: 3.179

Yazının Türü: Celî Ta‘lik

Yazının Dili: Osmanlı Türkçesi- Arapça

Metnin Okunuşu: Hüve’l-hallâku’l-bâkî, Kullü nefsin zâikatü’l-mevt. Cenâb-ı Hazret-i Abdülhamid Hân kıldırıp tahrîr, Bu pür-nûr merkade bu âyeti vaz‘ etti ‘ibret-gîr.

Metnin Anlamı: O devamlı yaratan ve ebedî olandır. Her nefis ölümü tadacaktır. Abdülhamid Han Hazretleri ibret olsun diye bu nur dolu kabre bu âyeti yazdırıp koydurdu.

Tarih: 1199/1785

Eserin Özellikleri: Fâtih Sultan Mehmed Türbesi’nin iç kapısı üzerinde bulunan kitâbe mermere hakk edilmiştir. Kitâbenin üst kısmında “Hüve’l-hallâku’l-bâkî” istifi yer almaktadır. Bu ibarenin sonunda bulunan قى ibaresi hallâk kelimesinin üzerine zıt keşîdeli olacak şekilde istiflenmiştir. Böylece yazıya hem hoş bir görünüm kazandırılmış hem de kitâbenin üst kısmındaki boşluk giderilmiştir. Kitâbedeki ikinci yazı olan “Kullü nefsin zâikatü’l-mevt” istifi hattatın celî ta‘likteki en büyük istifidir. Kompozisyonda üç keşîdeli harf kullanılmasına rağmen son derece dengeli ve akıcı bir görünüm arz etmektedir. Kitâbenin alt kısımda ise Sultan I. Abdülhamid’in insanlara ibret olması için yazdırdığı iki cümlelik yazı bulunmaktadır.

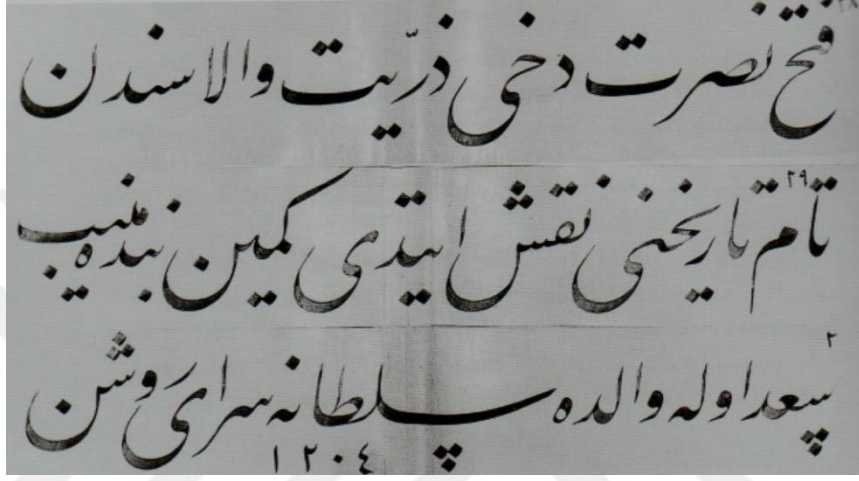
Şekil 3.179. Fâtih Türbesi Kapı Üzerinde Bulunan Kitâbe (Büşra G. Işık)

Katalog No:	96
Eserin Türü:	Kitâbe (Yazı Kalıbı)
Bulunduğu Yer:	Topkapı Sarayı ³⁰⁰
Ebatları:	Tespit edilemedi.
Şekil No:	2.180
Yazının Türü:	Celî Ta'lik
Yazının Dili:	Osmanlı Türkçesi
Metnin Okunuşu:	Feth-i nusret dahi zürriyet-i vâlâsından, Tâ'm târîhini nakş etdi kemîn bende münîb, Sa'd ola Vâlîde Sultân'a sarây-ı rûşen. ³⁰¹
Metnin Anlamı:	Yardımın elde edilmesi dahi yüce soyundan. Tam tarihini nakş etti çok hakir, Munîb kulu. Uğurlu ola Valide Sultan'a aydınlık saray.
Tarih:	1204/1789-90.

³⁰⁰ Alparslan, *Osmanlı Hat Sanatı Tarihi*, ss. 164-165.

³⁰¹ "Tâ'm târîhini nakş etdi kemîn bende münîb, Sa'd ola Vâlîde Sultân'a sarây-ı rûşen" mısralarıyla 1204 tarihi düşürülmüştür. Tam tarihtir.

Eserin Özellikleri: Siyah mürekkep ile ahârlı kâğıt üzerine üç satır olarak yazılmıştır. Anlamından da anlaşılacağı üzere yazı, kalıbın son üç satırıdır. “Tâm târîhini nakş etdi kemîn bende münîb” ibaresindeki ي, ش ve ن harflerinin meyillerinde birliktelik sağlanabilmiştir. Bu ibarenin sonunda bulunan “münîb” kelimesi satır kürsüsüne sığdırılamayıp “bende” kelimesinin üzerine istiflenmiştir. Sözleri şair Mehmed Munîb Ayıntâbî ‘ye ait olan yazı kalıbına ebced hesabıyla tarih düşürülmüştür.

Şekil 3.180. Topkapı Sarayı Mihrişah Vâlide Sultan Sofasına Ait Yazı Kalıbı

Katalog No:	97
Eserin Türü:	Kitâbe (İnşa)
Bulunduğu Yer:	Aynalıkavak Kasrı Kuzey Kapısı
Ebatları:	Tespit edilemedi.
Şekil No:	3.181
Yazının Türü:	Celî Ta‘lik
Yazının Dili:	Osmanlı Türkçesi

Metnin Okunuşu: Pâdîşah-ı bahr u berr Sultan Selim-i kâm-kâr, Kabza-i fermânının münkâdıdır seb‘-i şedâd, Sa‘d-ı râmiñ nîrû-yı ikbâlinin tırkeş-keşî, Cünbüş-i ebrûsuna behrâm râm-ı inkiyâd, Tâli‘inde olması bî-şübhe sehmü’l-gayb ânın, Olduğudur zây-ı pâkinde isâbet itiyâd, Rezm ü bezm ü şi‘r ü inşâda müsellemdir tamâm, Her kemâlinde uşağı koşusudur Keykubâd, Nükte pîrâ ve tüfenk endâz u hem şîrîn suvâr, Ermemişdi hak bu kim bu menzile Sultân Murâd, Hâsılı sehmüs-sa‘adetdir sarây-ı tâli‘i, Etmede âsâr-ı hayrî birbirine ittirâd, İşte ez-cümle bu

bâbı açdı Okmeydânı'na, Ya'ni erbâb-ı hüner bu bâba etsin istinâd, Söyledim Gâlib murassa' mısra'-ı târîhini, Oldu Yâ Hak bâb-ı zîbâ cây-ı şastında küşâd.³⁰²

Metnin Anlamı: Karanın ve denizin hükümdarı, devletin sahibi Sultan Selim Han ki, yedi iklim onun buyruğuna boyun eğmiştir. Mutluluk, bir mızrak misali talihinin güçlü okçusudur. Behram, kaşlarının coşkun neşesine bağlı bir köledir. Onun bahtında şüphe yoktur ki gaybın oku vardır, Temiz zatında (görüşlerinde) her zaman isabet vardır. Savaş, dost toplantısı, şiir ve nesirde (üstatlığı) kabul görmüştür. Keykubad her ustalığı yanında onun uşağı gibidir. Güzel nükte söyler, tüfek atar bir de tatlı söz söyler. Sultan Murad (bile) bu rütbeye yükselmemişti. Kısacası, hayır eserleri gibi birbirini takip eden mutluluk, onun talihinin sarayıdır. İşte bu kapıyı örnek olarak Okmeydânı'na açtı. O hâlde hüner sahipleri bu kapıya yaslansınlar. Ey Gâlib! Tarih mısrasını birbirine uyumlu söyledim: “Ya Hak!” Güzel kapı şast mahallinde açıldı.

Tarih: 1206/1792

Eserin Özellikleri: Kasır bahçesine girişi sağlayan kapı üzerindeki kitâbe, dörder satır ve dört sütundan oluşmaktadır. Yazılar, satır aralarının geniş tutulmasıyla rahatlatılmak istense de kartuş içleri sıkışık gözükmektedir. Satır kürsüsüne sığdırılamayan yazıların diğer kartuşa kaydığı da görülmektedir. Harf bünyelerinde zayıflık hissedilmektedir. Sözleri Şeyh Gâlib'e (ö. 1799) ait olan kitâbenin sonuna ebced hesabıyla tarih düşürülmüştür.

Şekil 3.181. Aynalıkavak Kasrı Kuzey Kapısı Üzerinde Bulunan Kitâbe (Büşra G. Işık)

Katalog No: 98

Eserin Türü: Kitâbe

³⁰² “Söyledim Gâlib murassa' mısra'-ı târîhini, Oldu Yâ Hak bâb-ı zîbâ cây-ı şastında küşâd” mısralarıyla tarih düşürülmüştür.

Bulunduğu Yer: Aynalıkavak Kasrı Avlu Kapısı (Beyoğlu-İstanbul)

Ebatları: Tespit edilemedi.

Şekil No: 3.182

Yazının Türü: Celî Ta‘lik

Yazının Dili: Osmanlı Türkçesi

Metnin Okunuşu: Buyur şevketlû şâhım bu letâfet-bahş eyvâne, Amûd-i subh olmuş âsitân-ı bâb-ı kâşâne, Açıldıkça mîsal-i âşıkân feryâd eder ammâ, Güler mısra‘ları gûyâ dehân-ı şûh-ı cânâne.

Metnin Anlamı: Bu letafet bahşedilmiş köşke buyur haşmetli Sultanım. Sabah güneşinin ışıkları bu süslü, büyük köşkün kapısının eşiğidir. Sevgilinin işveli ağzı açıldıkça âşıklar misali feryat eder ama mısraları güler.

Tarih: 1206/1791-1792

Eserin Özellikleri: Kasrın yan giriş kapısı üzerinde yer almaktadır. Dört kartuş içerisine ikişer satır olarak tatbik edilmiştir. Dört satırın birleştiği orta yerde 1206/1791-1792 tarihi bulunmaktadır. Her satırda tek yatay keşîdeli harf kullanılarak kitâbe içerisinde bütünlük ve denge sağlanmıştır. Yazıda rahatlık ön plandadır.

Şekil 3.182. Aynalıkavak Kasrı Avluya Açılan Kapı Üzerinde Bulunan Kitâbe (Büşra G. Işık)

Katalog No: 99

Eserin Türü: Kitâbe (Kuşak Yazıları)

Bulunduğu Yer: Aynalıkavak Kasrı Arz Odası³⁰³ (Beyoğlu-İstanbul)

Ebatları: Tespit edilemedi.

³⁰³Aynalıkavak kasrı kuşak yazılarının tümü TBMM Milli Saraylar Dairesi Başkanlığı tarafından yayımlanan Aynalıkavak Kasrı ve Kitâbeleri broşüründen alınmıştır. *TBMM Milli Saraylar Dairesi Başkanlığı*, “Aynalıkavak Kasrı ve Kitâbeleri”, [Broşür].

Şekil No: 3.183-201
Yazının Türü: Celî Ta‘lik
Yazının Dili: Osmanlı Türkçesi

Metnin Okunuşu:

Şekil 184: Şehinşâh-ı cihân Sultân Selim-i ma‘delet-mu‘tâd, Ki oldur eyleyen cümle ‘ibâd-ı gussadan âzâd.

Şekil 185: Mürûr-ı dehr ile pek indirâsa mâil olmuşken, Esâs-ı devlete şimdi yeniden kurdu bir bünyâd.

Şekil 186: Nizâm-ı evvelin buldurmadır dünyâyâ maksûdu, Cihângîr-i zamândır şübhesiz Allah ede imdâd.

Şekil 187: Nazar kim eyleye bir cânibe ma‘mûr olur fi‘l-hâl, Hemân ednâ nigâhiyle yapar bî-zahmet üstâd.

Şekil 188: Husûsâ işte bu kasr-ı mu‘allâ-tâk-ı ra‘nâyı, Edip izhâr-ı kudret bir nefesle eyledi âbâd.

Şekil 189: Ne kasr ammâ ki hayret-bahş-ı nûzzâr-ı hayâl-endîş, Eğer reng-i bahârı sürse tasvîr edemez Bihzâd³⁰⁴.

Şekil 190: Ne kasr ammâ ki heft evreng-i husrev nakş-ı dîvârı, Nizâmı intizâmı dâsitân-ı huldı eyler yâd.

Şekil 191: Ne kasr ammâ ki düşse sâyesinden terbiyet kâne, Olur cây-ı zuhûr murg-ı ankâ beyze-i fûlâd.

Şekil 192: Safâ-yı sahnını seyreylese mirât-ı rûyâda, Şaşırmış kûy-i Şîrîn cûy-ı Şîr’i terk eder Ferhâd.

Şekil 193: Edip burc-i hamelden mihr-i âlem hüsnünü tahsîn, Gelip yüz sürmeye derbândan eyler dâim istimdâd.

Şekil 194: İçinde cilveger kutb-ı zamân ol şâh-ı devrândır, Sezâdır çâr rûknün dense ber-düş eylemiş evtâd.

³⁰⁴Meşhur bir minyatür sanatçısı. Bkz. Filiz Çağman, “Bihzâd”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 6, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1992, ss. 147-49.

Şekil 195: Bu ma'nâ fehm olur Meydân-ı Tîr'e nâzır olmakdan, Ki dâim kavs-ı kudret zûr-ı bâzûsın eder müzdâd.

Şekil 196: Nişangâh eyleyip hizmetde kâim ehl-i ma'nâyı, Eder ihsâna dâir mısra'-ı bercesteler inşâd.

Şekil 197: Bi-hamdillâh ki etdi yek nigâhın kadrimi terfî', Duâ-yı devletindir her dem ezkâr-ı dil-i nâ-şâd.

Şekil 198: Kusûrum 'af kıl şevketlû hünkârım sürûrumdan, Unutdum medh ü tavsîfi hulûsum eyledim îrâd.

Şekil 199: Söz olmaz pâdişehsin kadr dânsın neylesin şâir, Yazıp evsâfın etsin kangı ihsânını ta'dâd.

Şekil 200: Hemîşe böyle kasr-ı bî-müdânîde safâlarla, Ede Allah ömr ü devletin reşk-âver-i ecdâd.

Şekil 201: Dedim târihin Okmeydânı'nı hulyâyyla Gâlib, Mübârek pâdişâh-ı âleme bu kasr-ı nev-icâd.³⁰⁵

Metnin Anlamı:

Şekil 184: Padişahlar padişahı, cihan sultanı daima adaletli Sultan Selim ki, kulların cümlesini gamdan kurtaran odur.

Şekil 185: Zaman içinde silinmeye yüz tutmuşken, devletin temelini hemen yeni baştan kurdu.

Şekil 186: Niyeti dünyaya ilk nizamını getirmektir. Allah yardım etsin, zamanın büyük hükümdarıdır.

Şekil 187: Üstad tek bir bakışını nereye yöneltirse orası anında bayındır olur.

Şekil 188: Özellikle bu hoş ve yüksek kubbeli kasrı, kuvvet bularak bir nefeste bina etti.

Şekil 189: Ne kasır ama! Hayal edip bakanlara hayret verir. Behzat dahi bahar rengini sürse tasvir edemez.

³⁰⁵ “Dedim târihin Okmeydânı'nı hulyâyyla Gâlib, Mübârek pâdişâh-ı âleme bu kasr-ı nev-icâd” mısralarıyla tarih düşürülmüştür.

Şekil 190: Öyle bir köşk ki duvarlarının işlemesi, güneşin yedi yıldızı gibi parlaktır. Düzeni, cennet destanlarını anımsatacak şekilde tertiplidir.

Şekil 191: Öyle bir köşk ki kimi gölgesinin altına alıp korusa onun yeri, Anka kuşunun doğduğu yer olan çelik yumurta gibi sağlam olur.

Şekil 192: Ferhat, avlusundaki sefayı rüya aynasında bir görse Şir Nehri'ni ve Şirin'in civarını terk eder.

Şekil 193: Oğlak burcundan güzelleşen cihan güneşi, kapıcı misali yardım istemek için (huzuruna) yüz sürmeyedaima gelir.

Şekil 194: Devrinin şahı ve yaşadığı zamanın kutbudur. Allah dostları, omzuna dört direğini atmış denilse yaraşır (uygundur.)

Şekil 195: Bu mana anlaşılır ki Okmeydanı'na bakıldığında, kudret yayı onun kolunun gücünü daima arttırmaktadır.

Şekil 196: Mana ehline hizmet etmeyi daima hedefine koyar, ihsanlara dair güzel şiirler söyler.

Şekil 197: Allah'a şükürler olsun ki, bir bakışı ile kıymetimizi arttırdı, hüznülü gönlümüzün zikirleri her solukta ikbaline duâdır.

Şekil 198: Beni affet yüce padişahım, sevincimden seni yüceltmeyi ve anlatmayı unutup içimi döktüm.

Şekil 199: Şüphesiz değer bilen sultansın şair ne yapsın? Niteliklerini yazıp hangi bir iyiliğini saysın?

Şekil 200: Daima böyle eşsiz bir kasırdaki, sefalarla Allah devletinin ömrünü ecdadın kıskanacağı kadar (güzel ve uzun) etsin.

Şekil 201: Okmeydanı'nın tarihini hayal ile dedim Ey Galib! "Cihan sultanına bu yeni kasır mübarek olsun".

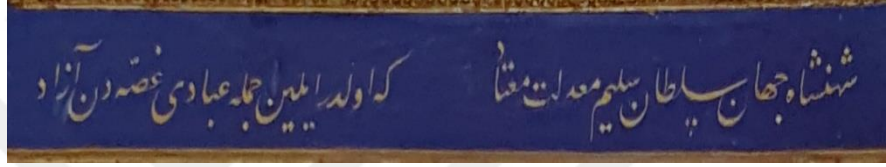
Tarih: 1206/1792.

Eserin Özellikleri: Arz Odası'nda bulunan on sekiz kuşak yazısı lacivert zemin üzerine altınla kalem işi olarak tatbik edilmiştir. Sözleri Şeyh Gâlib'e ait olan beyitler pencere ve duvar üzerlerinde yer almaktadır. Soldaki beyitlerin son kısımlarının ۛ harfleri ile bitirilmesiyle yazı içinde güzel bir uyum sağlanmıştır.

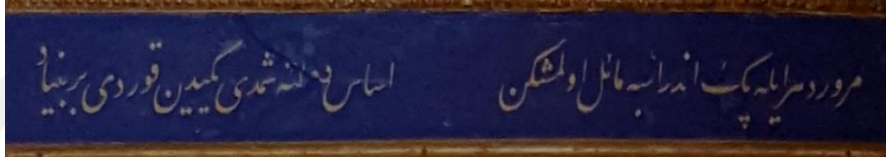
Restorasyon sonrası hatların estetik değeri zarar görmüştür. Son beyitte ebced hesabıyla tarih düşürülmüştür.

Şekil 3.183. Arz Odasının Genel Görünümü³⁰⁶

Şekil 3.184. Arz Odasındaki Birinci Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı)

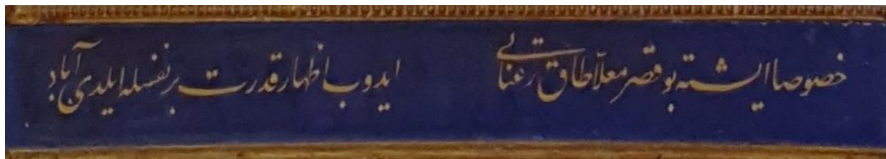
Şekil 3.185. Arz Odasındaki İkinci Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı)

Şekil 3.186. Arz Odasındaki Üçüncü Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı)

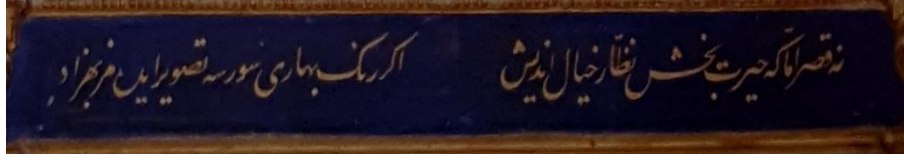

Şekil 3.187. Arz Odasındaki Dördüncü Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı)

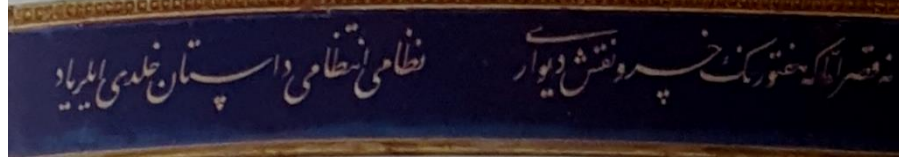

³⁰⁶<https://www5.tbmm.gov.tr/yayinlar/brosurler/Aynal%C4%B1kavak-2014.pdf>, (Erişim: 01.12.2022).

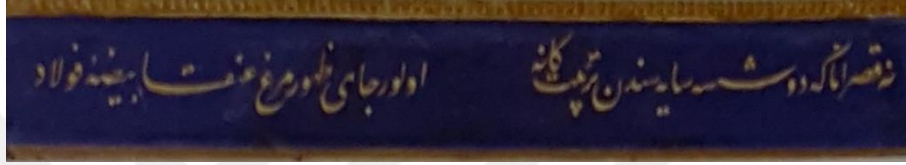
Şekil 3.188. Arz Odasındaki Beşinci Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı)

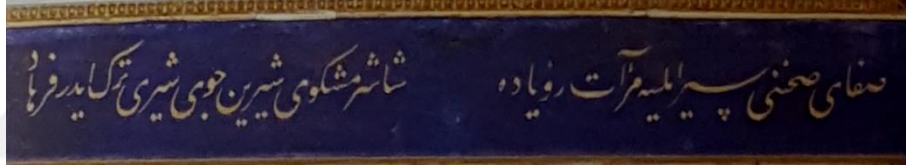
Şekil 3.189. Arz Odasındaki Altıncı Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı)

Şekil 3.190. Arz Odasındaki Yedinci Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı)

Şekil 3.191. Arz Odasındaki Sekizinci Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı)

Şekil 3.192. Arz Odasındaki Dokuzuncu Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı)

Şekil 3.193. Arz Odasındaki Onuncu Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı)

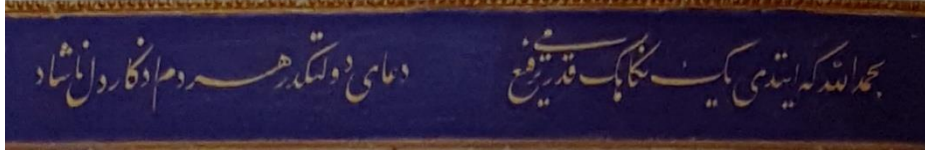
Şekil 3.194. Arz Odasındaki On Birinci Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı)

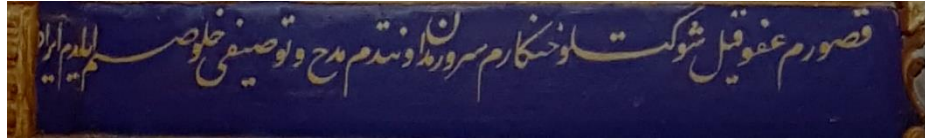
Şekil 3.195. Arz Odasındaki On İkinci Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı)

Şekil 3.196. Arz Odasındaki On Üçüncü Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı)

Şekil 3.197. Arz Odasındaki On Dördüncü Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı)

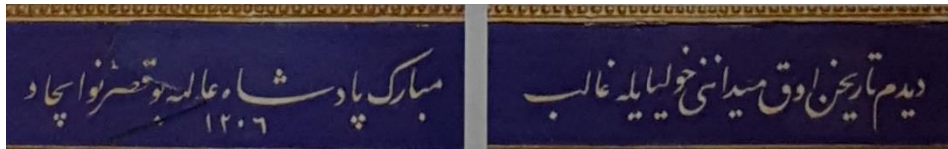
Şekil 3.198. Arz Odasındaki On Beşinci Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı)

Şekil 3.199. Arz Odasındaki On Altıncı Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı)

Şekil 3.200. Arz Odasındaki On Yedinci Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı)

Şekil 3.201. Arz Odasındaki On Sekizinci Kuşak Yazısı (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı)

Katalog No:	100
Eserin Türü:	Kitâbe (Tamir)
Bulunduğu Yer:	Topkapı Sarayı Kubbealtı
Ebatları:	Tespit edilemedi.
Şekil No:	3.202
Yazının Türü:	Celî Ta'lik

Yazının Dili: Osmanlı Türkçesi

Metnin Okunuşu: Selim Hân-ı kerem-ver kâm-yâb etdikde devrânı, Cihânın intizâma tutdu yüz hâl-i perîşânı, Müceddid olduğı dünyâ vü dîne günden azhardır, Odur sâhib-kirân-ı nev zuhûr-ı nesl-i Osmanî, Cihânı yapıdırıp ma‘mûre-i emn ü emân eyler, Yıkar a‘dâ-yı dînin başına dünyâ-yı vîrânı, Nizâm-ı nev verip tecdîd eder bünyân-ı ikbâli, Bunu ilhâh eder dâ‘im ona tevîk-i Yezdânî, Keremde pehlivândır hamlesinde şîr-i garrândır, Sözünde kahramândır vasf olunmaz şevket ü şânı, Bilir tertîb-i devlet resmini baht-ı hümayûnu, Mülûk-ı sâlîfe san bundan öğrenmiş cihânbanî, Kılıp ta‘yîn-i hidmet fark u temyîz eyledi bir bir, Gürûh-ı ‘askeri ve zümre-i a‘yân u erkânı, Bu divângâh-ı ‘âlîyi bu resme eylemek ta‘mîr, Meğer lâzım değil miydi açarsan çeşm-i im‘ânı, Aceb tarz-ı bülende koydu el-hak eyleyip tekmîl, Nizâmı-ı dîn-i resm-i devleti nâmûs-ı şâhânı, Mu‘allâ kubbe-i eflâki gûyâ indirip hâke, Harîminde nümûdâr eyledi saf saf sürûşânı, Temâşâsında mahşergâh-ı dehşet ‘aks eder câna, Der ü dîvârın nûzzâra olup mir‘ât-ı hayrânî, Huzûra yüz süren erkân-ı devlet çarh-ı rif‘atden, En evvel seyr ederler hâk-bûs-ı mihr-i tâbânı, Bu resm-i nev-zuhûr enmûzec olsun çeşm-i a‘dâya, Cihâd esbâbını hem böyle tanzîm eyler ‘îrfânı, O bir şâh-ı cihân-ı rûşd ü himmetdir ki el-hâsıl, Bulunmaz lâciverdî kubbenin altında akranı, Çıkıp kânûn-ı devlet perdeden olmuşdu bî-aheng, Şifa-sâz oldu ihyâ eyledi Sultân Süleymân’ı, Sükûn-ı pür-temekkindür ‘alâmet hamle-i şîre, Bu ârâm etdirir a‘dâ-yı dîne teng meydânı, Tesettür kılsa topun sînesinde gülle aldanma, Eğer gürlerse gürler ra‘d u berk-i kahr-ı Sübhânî, Ne dem endîşesi tedbîr ile başlarsa teshîre, Alır iklim-i gayb-ı lâ-mekânı mülk-i imkânı, Hemîşe zâtına ikbâl ü şevketle muradınca, Mübârek ede Mevlâ yaptığı âsâr ü ‘ümrânı, Edip te‘yîd-i re‘yin mu‘cizât-ı seyyidü’l kevineyn, Kerâmât-ı bülend-i evliyâ olsun nigezbânı, Füyûz-ı sırr-ı ilhâmîyle Gâlib geldi bir târîh, Selîm Hân yaptı hem-tâk-ı felek bu cây-ı dîvânı.³⁰⁷

Metnin Anlamı: Cömertlik sahibi Selim Han devranı muradına erdirince, Dünyanın perişan hâli düzene girdi. Dünya ve dinde tazeleyici olduğı, günden daha açıktır. Odur Osmanlı neslinin yeni ortaya çıkan, muvakkaf ve güçlü hükümdarı. Cihânı güvenli bir yer eyler; din düşmanlarının ise başına viran dünyayı yıkar. Taze bir düzene sokup talih ve devlet parlak binasını yeniler. Bunu ısrarla ona yaptıran,

³⁰⁷ “Füyûz-ı sırr-ı ilhâmîyle Gâlib geldi bir târîh, Selîm Hân yaptı hem-tâk-ı felek bu cây-ı dîvânı” mısralarıyla “geldi bir târîh” ta‘miyesi gereğı bir eklenmiş ve 1207 tarihi düşürülmüştür. Ta‘miyeli tarihtir.

daima Tevfik-i ilahidir... Cömertlikte kahraman, hamlede bulunurken kükreyen bir aslandır. Sözünde kahramandır; kuvveti, şöhreti itibarı tarif edilemez. O ki, kutlu bahtı bilir; devlet düzenini nasıl sağlayacağını. Gelip geçmiş (ulu) padişahlar, sanırsın ondan öğrenmiş hükümdarlığı! Hizmet tayininde bulunup tek tek ayırt etti: Hem asker güruhunu hem de ileri gelen eşrafı... Bu yüce divanı, böylesi bir hâl ve nizama sokup mamur eylemek; derin bir dikkat ile bakan gözünü açarsan şayet, lazım değil miydi? Hakikaten nasıl da yüce bir tarzda kemale erdirdi: Padişahların haysiyet ve şerefini, devletin âdet ve usullerini, dinin düzenini... Gökyüzünün yüce kubbesini sanki toprağa indirip, saf saf sıralanmış melekleri mukaddes haremünde (ülkesinde) görünür eyledi. Seyredince mahşerin dehşeti ruha yansır. O yapının kapı ve duvarları, bakanlara hayret ve hayranlık verici bir ayna gibi görünür. Huzura yüz süren devlet erkânı, yüce gökyüzünden; en evvel seyrederler parıldayan güneşin toprağı öpüşünü. Bu yeni biçim ve üslup, düşmanlara bir fikir versin! Zira (o padişahın) irfanı, cihad için gerekli araç ve hazırlıkları işte böyle tanzim eder. O bir gayret, kemal ve de cihan padişahıdır ki, lacivert kubbenin altında dengi bulunmaz. Devletin kural ve kanunları, (musikisindeki) makamı takip etmeyi bırakmış ve ahenk bozulmuştu ki; (Sultan III. Selim, ceddi Kanuni) Sultan Süleyman'ın şifacısı oldu, onu ihya eyledi. Sükûnet ve temkinli duruşu, aslanın hamle yapacağına işaretir. Bu sakın duruş, din düşmanlarına (koca) meydanı dar eder. Gülle, topun sinesindeyken (dışarıdan) görünmüyor olsa da aldanma! Eğer bir gürlerse, Sübhân'ın kahrının şimşegi ve yıldırımı gibi gürler! Ne vakit idare ve yönetme düşüncesi ile işe koyulur, zapt etmeye girişirse; o vakit mekânsız gayb iklimini, kudretinin idaresi ele geçirir. Muradı doğrultusunda zatına, yüce mevki ve heybet bahşedip daima; Mevlâ, yaptırdığı eserleri ve sağladığı bayındırlığı mübarek kılsın. Karar ve görüşlerini, iki âlemin efendisinin mucizeleri teyit etsin. Evliyaların ulu kerametleri onun bekçisi olsun. Onun sırlı ilhamından gelen feyizlerle Gâlib geldi bir tarih: Selim Han bu divan yerini, gök kubbeye benzer bir biçimde bina etti.

Tarih: 1207/1792-93.

Eserin Özellikleri: Kubbealtı (Dîvân-ı Hümayun) kapısının sağ tarafında bulunan kitâbe çift sütun ve yirmi bir satırdan oluşmaktadır. Kitâbenin alt ve üst bölümlerinde barok süslemeler mevcuttur. Ayrıca üst kısımda III. Selim Han'ın tuğrası yer almaktadır. Sol sütunun son kısımlarında alt alta gelen ٢ keşîdeli harfleriyle ortaya çıkan estetik, yazı içinde güzel bir birliktelik sağlamıştır. Zıt istikametteki keşîdeli

harf kullanımının sıkça tercih edilmesiyle istifin hareketliliği ve dengesi ön plana çıkarılmıştır. Sözleri Şeyh Gâlib'e (ö. 1799) ait olan kitâbenin son kısmına tarih düşürülmüştür.

Şekil 3.202. Topkapı Sarayı Kubbealtında Bulunan Kitâbe (Büşra G. Işık)

Katalog No:	101
Eserin Türü:	Kitâbe (İnşa)
Bulunduğu Yer:	Mihrişah Vâlîde Sultan Sebîli (Eyüpsultan-İstanbul)
Ebatları:	Tespit edilemedi.
Şekil No:	3.203-208

Yazının Türü: Celî Ta‘lik

Yazının Dili: Osmanlı Türkçesi

Metnin Okunuşu:

Şekil 204: Mehd-i cenâb-ı saltanat iklîl tâc-ı mekremet, Ma‘mûre-sâz-ı memleket subh-ı sipihr izz ü câh, Gûş eyle kadr-i gevherîn evsâf zât-ı bihterîn, Hûrşîdîdir ol hâverîn Sultân Selîm-i Cem şâh.

Şekil 205: Bahş itdi mâl muhib-yâb dünyâyı itdi feyz-yâb, Kurb-i Ebî Eyyüb’e âb icrâsına kıldı nigâh, Bir nev sebîl itdi binâ hem hoş edâ hem cânfezâ, Nezdîk eshâb-ı safâ Rıdvân-ı Halide şâhrâh.

Şekil 206: Gûyâ ki bir kâşânedir revzenleri şâhânedir, Cennet midir âyâneder olmuş mahall-i iştibâh, Oldu bu yerde rû-nümâ mazmûn-ı tecrî tahtehâ, Kıldı kerâmetle ol dâver-i devlet penâh.

Şekil 207: İt‘âm için âfâkî heb yaptı ‘imâret mûntehâb, Ensârdan eyler taleb nasr-ı livâ-yı pâdişâh, Yekpâre ihsândır işi cûd-ı firâvândır işi, İrvâ-yı atşândır işi her tavrı tevfik-i âla.

Şekil 208: Esrâr-ı sahibin mazharı enva‘-i hayrın masdarı, Seyr et bu âb-ı kevseri nûr içre istersen şinâh, Gâlib kalemden akdı bil târîhi hem-çün selsebîl, Eshâba zemzem hem sebîl ‘ayn-ı safâ-yı Mihrişâh.³⁰⁸

Metnin Anlamı:

Şekil 204: Yüce saltanatın beşiği, kerem ve ihsanın tacı, memleketler imar edici, izzet ve ululuk semasının sabahı... Kulak ver mücevher gibi kıymetine, üstün vasıflarına o zatın ki, şarkın güneşidir: Şah Sultan Selim!

Şekil 205: Muhabbete mazhar olmuş Sultan Selim, mal ve mülkünden bahşederek dünyayı feyizlendirdi. Eyüpsultan civarına su getirilmesi için nazar kıldı da hoş edalı ve cana can katan yeni bir sebîl bina etti. (Öyle bir sebîl ki) hem ehl-i safaya (pak ve temiz kullara) yakın, hem de ebedî rızaya varan bir yol gibi!

Şekil 206: Sebîl, pencereleri harikulade bir saraya benzer ki “Acaba cennetten midir bu, nedir?” diye şüphe duymaya sevkeder. Bu mekânda, (Kur‘ân’daki) “altlarından

³⁰⁸ “Gâlib kalemden akdı bil târîhi hem-çün selsebîl, Eshâba zemzem hem sebîl ‘ayn-ı safâ-yı Mihrişâh” mısralarıyla 1209 tarihi düşürülmüştür. Tam tarihtir.

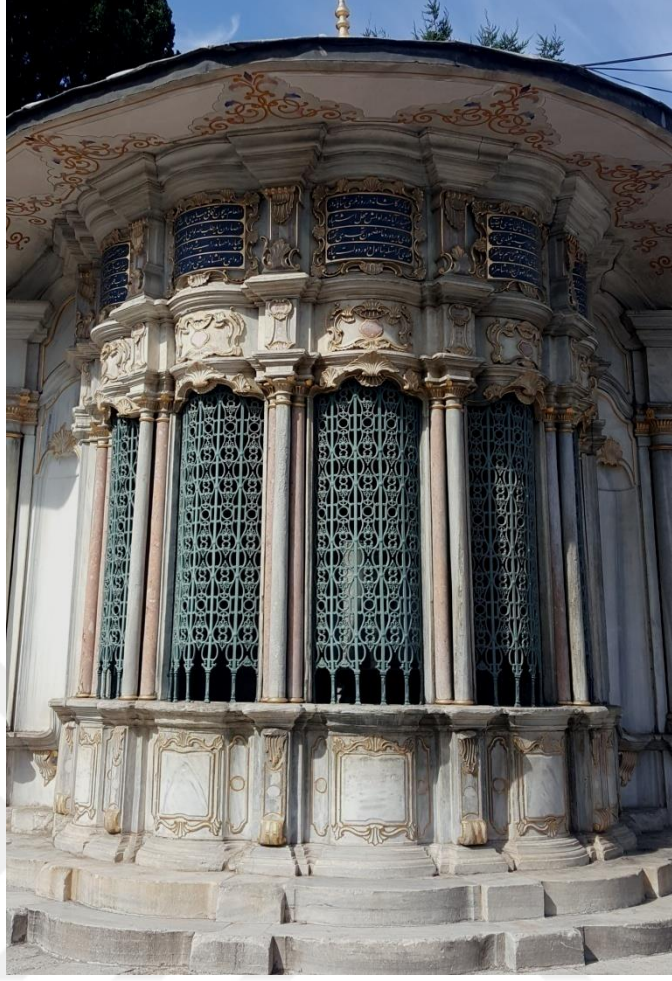
ırmaklar akar” tabirinin ne manaya geldiği kendini göstermektedir. Devletine sığınılacak adil hükümdar (Sultan Selim) böyle bir keramet gösterdi.

Şekil 207: (Sultan Selim daima) yedirip içirmek için, âlemi bir imarethaneye çevirmiştir. Ensarın güzidesinden niyaz eder, padişah sancağının nusretini. Onun işi hep ihsan etmektir, taşkın bir cömertlikten ibarettir işi. İş, susyanları suya kandırmaktır; her hareketinde yüce tevfik-i ilahi vardır.

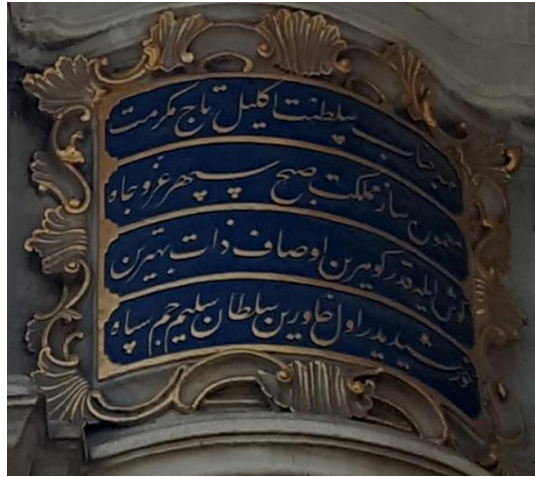
Şekil 208: Dost sırlarının tecelligâhı, hayır muratlarının kaynağıdır. Nur içre yüzmek istersen şayet, şu Kevser suyunu seyret! Ey Gâlib! Tarih mısrası kaleminden adeta bir selsebil pınarı gibi aktı: Mihrişah Sultan’ın bu saf ve berrak pınarı, hem bir sebil oldu hem de yârenlere zemzem suyu!

Tarih: 1209/1794.

Eserin Özellikleri: Beş kısımdan oluşan kitâbe sebilin üst cephesi boyunca devam etmektedir. Her bir kitâbe bir pencerenin üzerinde olacak şekilde dörder satırdan oluşmaktadır. Satır aralarının geniş tutulmasıyla harflerin estetiği ve belirginliği ön plana çıkarılmıştır. Kitâbelerin etrafında barok süslemeler mevcuttur. Harf anatomileri düzgün, dengeli ve son derece şık bir istif örneğidir. Sözleri Şeyh Gâlibe’e ait olan kitâbenin son mısrasına ebced hesabıyla tarih düşürülmüştür.

Şekil 3.203. Mihrişah Vâlide Sultan Sebilî'nin Genel Görünümü (Büşra G. Işık)

Şekil 3.204. Mihrişah Vâlide Sultan Sebilî Kitâbesi (Büşra G. Işık)

Şekil 3.205. Mihrişah Vâlide Sultan Sebili Kitâbesi (Büşra G. Işık)

Şekil 3.206. Mihrişah Vâlide Sultan Sebili Kitâbesi (Büşra G. Işık)

Şekil 3.207. Mihrişah Vâlide Sultan Sebili Kitâbesi (Büşra G. Işık)

Şekil 3.208. Mihrişah Vâlide Sultan Sebili Kitâbesi (Büşra G. Işık)

Katalog No:	102
Eserin Türü:	Kitâbe (Yazı Kalıbı)
Bulunduğu Yer:	Kasımpaşa Mevlevihanesi ³⁰⁹
Ebatları:	Tespit edilemedi.
Şekil No:	3.209
Yazının Türü:	Celî Ta'lik
Yazının Dili:	Osmanlı Türkçesi

Metnin Okunuşu: Hazret-i Mihrişâh-ı vâlâ-şân, Mâder-i Hân Selim-i mülk-ârâ, Nûr-ı hayrâta ma'den-i gevher, Hasenât-ı inâyete deryâ, Celb-i da'vât için şehinşâha, Kıldı i'mâr-ı kalb bâ-y ü gedâ, Yapdı bu mahfili bu hânkahı, Eyleyip bendegânını ihyâ, Nice mahfil ki kasr-ı cennetdir, Cılve-ger anda ruh-ı Mevlânâ, Ana nisbetle hâne-i zeyndür, Hâne-i bedr-i âsmân- pîrâ, Kalb-i monlâ-yı Rûm-veş rûşen, Hem safâ-bahş ve hem ferah-bahşâ, İstimâ' olunur semâ'-ı bihişt, Revzeninden sımâh-ı cân-âsâ, Çıktı Gâlib latîf bir târîh, Hân Selim'e güzel makâm-ı safâ.³¹⁰

Metnin Anlamı: Şanı yüce Hazreti Mihrişah Valide Sultan, mülkü ve memleketi süsleyen III. Selim'in validesi, bir mücevher madenidir, hayrat nuruna... İyilikler, yardım ve ihsanlar deryasıdır o... Şahlar şahına (III. Selim'e) nice hayır dualar edilsin diye, zengin-fakir herkesin kalbini mamur ve hoş ederek işte bu mahfili, bu tekkeyi bina etti. Halkını, kullarını ihya eyledi. Öyle bir yer ki adeta bir

³⁰⁹ Serin, *Hat Sanatı Târîhi 2*, s. 715.

³¹⁰ "Çıktı Gâlib latîf bir târîh, Hân Selim'e güzel makâm-ı safâ" mısraları ile "Çıktı Gâlib latîf bir târîh" ta'miyesi gereği bir çıkarılmış ve 1210 tarihi düşürülmüştür. Ta'miyeli tarihtir.

cennet köşküdür. Hz. Mevlana'nın ruhu orada tecelli etmiştir. Ona (bu tekkeye) nispetle süs evidir, gökyüzü süsleyen dolunayın evi... (Bu tekke) Mollâ-yı Rûm'un (Mevlana'nın) kalbi gibi parlak ve aydınlıktır. Hem safa hem ferahlıklar bahşeder. Cennet musikisi işitilir, (tekkenin) can kulağına benzeyen penceresinden... Şeyh Gâlib, latif bir tarih düştü: Selim Han'a işte bu güzel bir safa makamı!

Tarih: 1210/1795.

Eserin Özellikleri: Siyah mürekkep ile on sekiz satır olarak ahârlı kâğıt üzerine yazılmıştır. Satırları doldurmak maksadıyla bazı satırlarda iki keşîdeli harf kullanımı göze çarpmaktadır. “Cilve-kerânda ruh-ı mevlanâ” ibaresindeki “Cilve-kerânda” kelimesinde bulunan ، ve • harflerinin iki yerde birleştirildiği görülmektedir. Kitâbenin sözleri Şeyh Gâlib'e ait olup sonuna ebced hesabıyla tarih düşürülmüştür. Akıcı ve ferah bir yazı örneğidir.

Şekil 3.209. Kasımpaşa Mevlevîhânesi'ne Ait Yazı Kalıbı

3.2.6. Nişan Taşı

Katalog No:	103
Eserin Türü:	Nişan Taşı
Bulunduğu Yer:	Teşvikiye Camii Avlusu (Şişli-İstanbul)
Ebatları:	Çap: 45 cm. Yükseklik: 4. 10 m
Şekil No:	3.210
Yazının Türü:	Celî Ta‘lik
Yazının Dili:	Osmanlı Türkçesi

Metnin Okunuşu: Şâhenşeh-i bâ-y ü gedâ Sultân-ı kerrûbî likâ, Dârende-i feyz-i Hüdâ fermân-ı revâ-yı bahr u berr, Sultân Selim-i kâmurân zıll-i cenâb-ı müste‘ân, Şâyestedir hâkâniyân olsa âna derbân-ı der, Hem pâdişâh ced be-ced hem dâver-i ‘âlî-pesend, Evsâfına yok hadd ü add harc eylesin dürr-i güher, İş bu mahall-i can-fezâ teşrîfine oldu sezâ, Ol dâver-i Rüstem-vegâ hem pertev-i şems ü kamer, Ol pâdişâh bin pâdişâh şâhenşeh-i encüm-sipeh, İş bu dırahtı cilve-ger etdikçe çün nûr-i basar, Tab‘-ı hümayûnu hemân meyl etdi konsun bir nişân, Kıldı tüfeng-i zer-nişân dest-i şerîfin çün makarr, Bin iki yüz altmış aded gez menzili buldukda hadd, Etdi tüfengin zîb-i yed ikbâl ile bâ-kerr ü fer, Oldu tüfeng âteş-feşân mânende-i berk-i cihân, Urdu sebûyu bî-gümân oldu hemân zîr ü zeber, Şâ‘irliğin geldi yeri sarf eyle dürr-i gevheri, Pür-nâğme kıl kilik-i teri bin yılda olmaz bu eser, Yazdı kalem gayet adak ihsâna oldun hem müstehak, Târihi yaz bâ-feyz-i Hak şâbâş ede ehl-i hüner, Atdı tüfengin darb ile ehli hüner tâ kim bile, Urdu sebûyu sürb ile Sultân Selîm-i nâmver.

Metnin Anlamı: Zengin ve fakirin yüce padişahı, melek yüzlü sultan, Allah’ın yardımıyla deniz ve karaya hükmetmeye layık, yüce Allah’ın gölgesi bahtiyar Sultan Selim... Hükümdarlar onun kapısında bekçi olsa yeridir. Hem atalardan beri padişah hem yüksek zevk sahibi hükümdar... Vasıflarının haddi sınır yok ki inci ve mücevher harcasın. Bu gönül açan yer teşrifine yaraşır oldu. O Rüstem gibi savaşçı bir padişah, hem de ay ve güneş ışığı gibi parlak. O padişah, yıldızlaşmış askerlerin şahı bin padişah (gibi). Çünkü bakışlar bu ağaçlık yeri görünür kılına. Padişahın tabiatı hemen bir nişan koymaya meyletti. Altın kakmalı tüfeğini eline aldı. Durulan yer bin iki yüz altmış adet gez menzili sınırına ulaşınca, gösterişli tüfeğini elinin süsü

etti mutlulukla. Tüfek şimşek gibi ateş saçar oldu. Testiyi kuşkusuz vurdu, çarçabuk alt üst oldu. Şairliğin geldi yeri, sarf eyle inci ve cevheri. Nağmeli kıl ıslak kalem ucunu (yazmaya hazır), bu eser bin yılda olmaz. Yazdı kalem son derece ustaca, ihsana layık oldun. Tarihi yaz Allah'ın yardımıyla, hüner sahipleri takdir etsin: Attı tüfeğini darb ile ta ki hüner ehli bile. Vurdu testiyi kurşun ile namlı Sultan Selim.

Tarih: Sene 1205/1790-91.

Eserin Özellikleri: Dairesel mermer taş, üst üste konmuş dört kaide üzerinde yükselmektedir. Yazı kısmı üzerinde III. Selim'e ait tuğra yer almaktadır. 22 satırdan oluşan kitâbede خ, س, ش, ي harfleri keşîdeli kullanılmıştır. Taş, aynı keşîdeli harflerin tekrarıyla hoş bir görünüm sergilemektedir. Tarih, yazı alanı dışının tam ortasında, ayrı bir kartuşta yer almaktadır. Net ve akıcı bir yazı örneğidir.

Şekil 3.210. Nişan Taşı, Teşvikiye Camii Avlusu (Büşra G. Işık)

4. DEĞERLENDİRME VE KARŞILAŞTIRMA

Bu bölümde tek tek incelemeye tabii tuttuğumuz Mehmed Esad Yesârî'ye ait kitâbeler; eser türleri, yazı türleri, istifler, metin muhtevaları, kullanılan diller, harf anatomileri, malzeme ve işleniş, süsleme, imza ve tarih açılarından değerlendirilecektir.

4.1. Eser Türleri

Hattat Mehmed Esad Yesârî hilye, levha, kıta, murakka‘, kitâbe ve nişan taşı türlerinde eserler vermiştir. Bu eserlerin bazılarında hattatın imzası bulunmaması sebebiyle katalog kısmı ketebeli-ketebesiz eser türleri başlığı altında değerlendirilmiştir.

4.1.1. Ketebeli Eserler

Ketebeli eser türleri üç hilye, yirmi bir levha, yirmi yedi kıta, sekiz murakka‘, on üç kitâbe, beş nişan taşı olmak üzere yetmiş yedi eseri kapsamaktadır.

4.1.1.1. Hilyeler

Bu bölümde hattatın yazdığı klasik formlu bir hilye-i şerîf (Şekil 1), bir hilye-i hâkânî (Şekil 2) ve bir hilye (Şekil 3) olmak üzere üç hilye yer almaktadır.

4.1.1.2. Levhalar

Mehmed Esad Yesârî'ye ait yirmi bir levha (Şekil 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24) bu bölüme dâhil edilmiştir. Hattatın levhalarının çoğunun dikdörtgen formda oluşturulduğu dikkat çekmektedir. Şekil 24'te bulunan levha iki daire ile çevrenmesi ve farklı istif denemesi olması bakımından diğerlerinden ayrılmaktadır.

4.1.1.3. Kıtalar

Hattata ait yirmi yedi kıta (Şekil 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51) bu bölümde bulunmaktadır. Şekil 25, 26, 28, 29, 30, 31, 32, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51'deki kıtalar mâil; Şekil 33, 34, 35, 36'daki kıtalar ise meşk olarak yazılmıştır. Şekil 30 ve Şekil 47'de bulunan mâil kıtalar Osmanlı Türkçesi ile diğer mâil kıtalar ise Farsça hazırlanmıştır.

4.1.1.4. Murakka'lar

Bu bölüm Mehmed Esad Yesârî'nin yazdığı sekiz murakka'dan (Şekil 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59) oluşmaktadır. Şekil 52 ve Şekil 55'teki murakka'lar mâil şekilde oluşturulmuştur. Şekil 53'te bulunan murakka' harf ölçülerinin noktalarla gösterilmesi açısından diğer murakka'lardan farklıdır. Şekil 57, 58, 59'daki meşk murakka'lar öğrenciler için hazırlanmış ve harf hareketlerinin rahat anlaşılabilmesi için sulu mürekkep ile yazılmıştır. Satır aralarına çalış anlamına gelen paraflar atılmıştır.

4.1.1.5. Kitâbeler

Mehmed Esad Yesârî'ye ait ketebeli kitâbeler; Hasan Ağa Çeşmesi (Şekil 61), Kurşunlu Çeşmesi (Şekil 62), Reisülküttâb Recâi Efendi Sıbyan Mektebi (Şekil 63), Beylerbeyi Camii (1 imzalı) (Şekil 64), Hacı Selim Ağa Kütüphanesi (Şekil 65), Hırka-i Şerif ilk ziyaretgâh (Şekil 67-83), Hamid-i Evvel Çeşmesi (Şekil 85-89), TİEM'de bulunan bir âyet kitâbesi (Şekil 90), Topkapı Sarayı (Destimal odası) (Şekil 91), Aynalıkavak Kasrı (Divanhâne)(Şekil 93-119), Mihrişah Vâlide Sultan İmareti (Şekil 121-143), Topkapı Sarayı (Karaağalar taşlığı) (Şekil 144) ve kabrinde bulunan âyet kitâbesi (Şekil 145) olarak on üç imzalı kitâbeyi oluşturmaktadır. Hattatın imzalarıyla daha çok çeşme yapılarında karşılaşılmaktadır (Şekil 61, 62, 85-89). Şekil 121-143'te bulunan yazıların harf anatomilerindeki büyüklük göze çarpmaktadır. Şekil 63'teki kitâbe taş üzerine, diğerleri ise mermer üzerine hakk edilmiştir. Şekil 90'da bulunan âyet kitâbesinde kazıma tekniği; Şekil 93-119'daki kuşak yazılarında ise kalemişi tekniği uygulanmıştır. Diğer tüm ketebeli kitâbeler kabartma tekniğinde yazılmıştır.

4.1.1.6. Nişan Taşları

Bu bölümde; Harbiye Askeri Müzesi (Hüsameddin Ağa) (Şekil 146), Beşiktaş-Ihlamur (Şekil 147), Beykoz (Şekil 150), Gülhane Meydanı (2) (Şekil 151,152) olmak üzere beş nişan taşı bulunmaktadır. Şekil 147'deki nişan taşı en abidevi ölçülere sahip olandır ve üst kısmında III. Selim'e ait tuğra bulunmaktadır. Şekil 151 ve Şekil 156'daki nişan taşları kare formlu olup kaide üzerinde yükselmektedir. Şekil 146 ve Şekil 151'de bulunan nişan taşları ise kaidesiz olup daire formludur. Şekil 151'de bulunan nişan taşı gerek zarif kabartma işçiliği gerekse

en üst kısmında bulunan tabak içerisine konmuş lahana motifi açısından diğer nişan taşlarından farklıdır.

4.1.2. Ketebesiz Eserler

Ketebesiz eser türleri; iki hilye, bir levha, iki kıta, üç murakka‘, on yedi kitâbe, bir nişan taşı olarak yirmi altı eseri kapsamaktadır.

4.1.2.1. Hilyeler

Ketebesiz kısımda bulunan iki hilye (hakânî) (Şekil 153, 154) ketebeli kısmında bulunan (Şekil 2) hilyenin devamıdır. Müzayedenin görselleri birlikte fotoğralamayıp ayırması, yalnızca bir hilye ile imzayı paylaşması sebebiyle iki hilyenin ketebesiz eserler başlığı altında verilmesi uygun görülmüştür. Bu hilyeler dikdörtgen formda ve siyah zemin üzerine zırnık mürekkebi ile hazırlanmıştır.

4.1.2.2. Levha

Michigan Üniversitesi Kütüphanesi’nde bulunan Yesârî’ye ait olduğu ileri sürülen levha (Şekil 155) Turkish Islamic Calligraphy sayfasından alınmıştır. Bu levhadaki beyitlerle yine Yesârî ait olan Beykoz’da bulunan nişan taşının (Şekil 150) üzerindeki beyitler örtüşmektedir. Dolayısıyla levhanın Yesârî’ye ait olduğu kesinlik arz etmektedir. Dikdörtgen formlarda oluşturulan levha kumlu ebru ile dolgulandırılmıştır.

4.1.2.3. Kıtalar

Şekil 156’da bulunan kıta Sabancı Koleksiyonundan, Şekil 157’deki kıta ise TSMK’den alınmıştır. İki meşk kıtada da süsleme unsuru bulunmayıp satır aralarına çalış anlamlarına gelen sa’y parafları atılmıştır.

4.1.2.4. Murakka’lar

Şekil 158’de bulunan murakka‘ İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, Şekil 159’daki murakka‘ SSM, Şekil 160’ta bulunan ise Ketebe.org sayfasından temin edilmiştir. Üç murakka‘da meşk olarak hazırlanmıştır. Şekil 158’deki murakka‘da yazı sahasında bulunan boşluklar zarif çiçek ve yaprak motifleriyle doldurulmuştur. Bu da murakka‘ya ayrı bir letafet kazandırmış ve diğer murakka’lardan farklı kılmıştır. Şekil 159 ve Şekil 160’taki murakka’larda süsleme unsurları bulunmamaktadır.

4.1.2.5. Kitâbeler

M. Uğur Derman; Reisülküttâb Recâi Efendi Sebili (Şekil 162-164), Beylerbeyi Camii (4) (Şekil 173, 174, 175, 176), Bahçekapı I. Abdülhamid Medresesi (Şekil 177), Emirgân Hamid-i Evvel Camii (Şekil 178), Fatih Türbesi (Şekil 179), Aynalıkavak Kasrı (3) (Şekil 181, 182, 184-201), Topkapı Sarayı (Kubbealtı), (Şekil 202), Mihrişah Vâlide Sultan Sebili (Şekil 204-208) kitâbelerinin Yesârî'ye ait olduğunu söylemektedir.³¹¹ I. Abdülhamid Medrese (Şekil 177), Sebil (Şekil 166-170) ve Çeşme (Şekil 171,172) kitâbelerinin Yesârî'nin elinden çıktığını Ahmed Cevdet Paşa bildirmektedir.³¹² Topkapı Sarayı Mihrişah Vâlide Sultan Sofasına ait yazı kalıbını (Şekil 180) Ali Alparslan³¹³, Kasımpaşa Mevlevihânesi'ne ait yazı kalıbını ise Muhittin Serin (Şekil 209)³¹⁴ Yesârî'nin yazdığını nakletmektedir. Ketebesiz kitâbelerin ketebelilere göre daha fazla olduğu görülmektedir. Hattatın bilhassa sebil kitâbelerinde imzasının bulunmaması dikkat çekicidir. Şekil 162-164'teki yazılar taş üzerine diğer kitâbeler ise mermer üzerine hakk edilmiştir. Şekil 184-201'de bulunan kuşak yazıları kalemişi tekniğinde; Şekil 180 ve Şekil 209'daki yazı kalıpları ise âharlı kâğıt üzerine is mürekkebi ile yazılmıştır.

4.1.2.6. Nişan Taşı

M. Uğur Derman'ın Yesârî'ye ait olduğunu ileri sürdüğü Teşvikiye Camii avlusunda bulunan bir nişan taşı (Şekil 210) ketebesiz eserler kısmına dâhil edilmiştir.³¹⁵ Dairesel formda olan mermer taş, üst üste konmuş dört kaide üzerinde yükselmektedir ve üst kısmında III. Selim'e ait tuğra bulunmaktadır.

Yesârî'nin imzalı kitâbelerine baktığımızda, I. Abdülhamid ve III. Selim döneminde kendilerinin ve bazı devlet adamlarının inşa ettirdikleri mimari eserlerde celi ta'lik kitâbelerin ona yazdırıldığı görülmektedir.³¹⁶ Âdet olunduğu üzere diğer hattarlar gibi Yesârî de her yazdığı kitâbeye imzasını atmamıştır. Beylerbeyi Camii, Aynalıkavak Kasrı gibi yapıların içinde bir hayli yazısı olup yalnızca bir kitâbeye ketebesini koymuştur. Reisülküttap Recâi Efendi Sıbyan Mektebi ve Sebili, Eyüp

³¹¹ Derman, "Yesârî Mehmed Esad", C. 43, ss. 486-487.

³¹² Ahmet Cevdet, *Tarih-i Cevdet*, C. 2, Matbaa-i Osmânî, İstanbul 1891, s. 81.

³¹³ Alparslan, *Osmanlı Hat Sanatı Tarihi*, ss. 164-165.

³¹⁴ Serin, *Hat Sanatı Târîhi 2*, s. 715.

³¹⁵ Derman, "Yesârî Mehmed Esad", C. 43, ss. 486-487.

³¹⁶ Derman, "Yesârî Mehmed Esad", C. 43, ss. 486-487.

Mihrişah Vâlide Sultan İmareti ve Sebili, Emirgan Camii ve Çeşmesi gibi kompleks yapılarda da sadece bir mimari eserde imzası bulunmaktadır. I. Abdülhamid Medrese, Çeşme ve Sebili'nde imzası bulunmamaktadır. Yesârî'nin kimi kitâbesine imza koymamasının sebebi kendi yazı üslubunun diğer hattatlardan kolay bir şekilde ayırt edilebileceği inancı etkili olmuş olabilir. Yani Yesârî'nin yazılarındaki harf anatomileri, harflerin satırda duruşları, tekrar eden harflerin benzerliği başka hattatlarla karıştıramayacak kadar özgündür ve kendi yazı üslubunu yansıtmaktadır. Öyle ki yazılarına dikkatle bakıldığında önceki hattatlardan farkı rahatlıkla görülebilir. Ali Alparslan onun yazıları için “Nesta‘lik onun sanatıyla, ustalığı ile her türlü eksiklerinden arınmış, artık ulaşılamayacak bir dereceye gelmiştir”³¹⁷ der.

4.2. Yazı Türleri

Mehmed Esad Yesârî'nin eserlerinde, yalnızca ta‘lik yazı türünü kullandığı görülmektedir. Ta‘lik yazının büyüğü celî ta‘lik ve küçüğü olan hurde ta‘lik de hattatın çalışmalarında yer almaktadır.

Mehmed Esad Yesârî hilye-i şerîf (Şekil 1), kıta (Şekil 25, 26, 27, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 156, 157) ve murakka‘larını (Şekil 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 158, 159, 160) ta‘lik yazı ile; hilye-i hâkânî (Şekil 2, 3, 153, 154), kitâbe (Şekil 61, 62, 63, 64, 65, 67-83, 85-89, 90, 91, 93-119, 121-142, 143, 144, 145, 162-164, 166-170, 171-172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 184-201, 202, 204-208,) ve nişan taşlarını (Şekil 146, 147, 150, 151, 152, 210) ise celî ta‘lik hat ile yazmıştır. Levhalarında hem ta‘lik (Şekil 5, 7, 9, 23, 24) hem celî ta‘lik (Şekil 4, 6, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 155) yazıyı tatbik etmiştir. Şekil 28’de bulunan kıta, celî ta‘lik ile yazılan tek kıtadır. Hattatın celî ta‘lik yazılarının daha fazla olduğu görülmektedir.

Âyet-i kerîmeler ve Aynalıkavak Kasrı’ndaki Şeyh Galîb’in III. Selim’i övdüğü on sekiz beyitlik kaside celî ta‘lik hatla yazılmıştır. Beyitlerden oluşan şiir türlerini ve naatları hem celî ta‘lik hem ta‘lik hatla icra etmiştir.

4.3. Metinlerin Muhtevası

Mehmed Esad Yesârî çalışmalarını; âyet-i kerîme (Şekil 4, 8, 10, 11, 18, 19, 20, 61, 90, 143, 145, 179), tarikat büyüklerinin isimleri (Şekil 16, 17), naat (Şekil 22, 47), kaside (Şekil 184-201), şiirlerden beyitler (Şekil 2, 3, 5, 19, 25, 26, 27, 28, 29,

³¹⁷ Alparslan, *Osmanlı Hat Sanatı Tarihi*, s. 239.

30, 31, 32, 33, 34, 36, 37, 38, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 48, 49, 50, 51, 52, 54, 55, 56, 63, 65, 67-82, 85-88, 91, 93-119, 121-141, 144, 146, 147, 150, 151, 153, 154, 155, 156, 157, 162-164, 166-170, 171-172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 180, 181, 182, 202, 204-208, 209, 210), kelâm-ı kibâr (Şekil 6, 23) gibi metin muhtevalarıyla hazırlamıştır. Yesârî eserlerini oluştururken ünlü şairlerin şiirlerini veya şiirlerden beyitlerini sıkça tercih etmiştir.

Kitâbelerde ve nişan taşlarında bulunan bazı şiirlerin sonunda dönemin ünlü şairlerinin isimleri zikredilmiştir. Bu şairler: Şâkir (Şekil 63, 144, 164), Tefvik (ö. 1790-91) (Şekil 65, 88, 177, 178), Veysi (Şekil 81), Ârif (Şekil 91, 150, 155), Enderunlu Fâzıl Bey (ö. 1810) (Şekil 119), İlhamî (Şekil 146), İbrahim Naşid Bey (ö. 1791) (Şekil 147, 151), Hayri (ö. 1789), (Şekil 169), Sünbülzâde Vehbî (ö. 1809) (Şekil 141) Lutfî (Şekil 172), Nâmık Efendi (ö. 1822) (Şekil 173), Sermed (ö. 1787-88) (Şekil 175), Afif Efendi (ö. 1809) (Şekil 176), Münib Ayıntâbî (ö. 1823) (Şekil 180), Şeyh Gâlib (ö. 1799) (Şekil 181, 201, 202, 208, 209) olarak sıralanmaktadır.

4.4. Kullanılan Diller

Yesârî eser türlerini Osmanlı Türkçesi, Farsça ve Arapça olarak oluşturmuştur. Hilyeleri Osmanlı Türkçesi (Şekil 2, 3, 153, 154), Osmanlı Türkçesi-Arapça (Şekil 1); levhaları Osmanlı Türkçesi (Şekil 21, 22, 155), Arapça (Şekil 4, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 24), Farsça (Şekil 5, 9, 23); kıtaları Osmanlı Türkçesi (Şekil 30, 44, 47, 156), Arapça (Şekil 35, 40), Farsça (Şekil 25, 26, 27, 28, 29, 31, 32, 33, 34, 36, 37, 38, 39, 41, 42, 43, 45, 46, 48, 49, 50, 51, 157); murakka'ları Arapça (Şekil 53, 59, 168, 159, 160), Farsça (Şekil 52, 54, 55, 56, 57, 58); kitâbeleri Osmanlı Türkçesi (Şekil 62, 63, 64, 65, 67-83, 85-89, 91, 93-119, 121-141, 144, 162-164, 166-170, 171-172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 180, 181, 182, 184-201, 202, 204-208, 209), Arapça (Şekil 61, 90, 143, 145, 179); nişan taşlarını ise Osmanlı Türkçesi (Şekil 146, 147, 150, 151, 152, 210) ile yazmıştır. Nişan taşlarının tümü ve kitâbelerin birçoğu Osmanlı Türkçesi ile kıtalar ise ekseriyetle Farsça olarak oluşturulmuştur. Mehmed Esad Yesârî eserlerini oluştururken en çok Osmanlı Türkçesini daha sonra Farsçayı ondan sonra da Arapçayı kullanmıştır.

4.4. İstifler

Hattatın eserlerinde hâkim olan formlar kare (Şekil 5, 9, 11, 23, 85-88, 146, 151, 162-164, 166-170) , dikdörtgen (Şekil 2, 3, 4, 6, 7, 8, 10, 12, 13, 14, 15, 16, 17,

18, 19, 20, 21, 22, 61, 62, 63, 65, 67-82, 90, 121-141, 143, 145, 153, 154, 155, 171-172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 180, 181, 182, 184-201), daire (Şekil 24, 150, 152, 210) ve ovaldır (Şekil 64, 93-119). Hilve-i şerîf ve besmele istifleri klasik formda oluşturulmuştur. “Bismillâhirrahmânirrahîm (Şekil 18, 19, 20), Hasbiyallâhu vahdehu (Şekil 12, 13), Ya hazret-i Mevlânâ (Şekil 16, 17), El-hamdu lillâhi ‘alâ na‘mâihî (14, 15),” istifleri hattatın levhalarında en çok kullandığı satır istifleridir. “Hasbiyallâhu vahdehu” istifi, hattatın yazılarında sıkça tercih ettiği ters istikametteki keşîdeli harf kullanımının en güzel örneklerinden biridir. Bu yazıda Allah lafzı ön plana çıkarılmış ve keşîdeli harflerin ortasına yerleştirilmiştir. Bu istifi diğer yazılardan ayıran en önemli husus ise ح harfinin ortak kullanımıyla yapılan tetâbuk uygulamasıdır. Tekke levhası olarak isimlendirilen yazılardan biri olan “Ya hazret-i Mevlânâ” istiflerinde ت harfinin keşîdeli kullanımıyla hem kompozisyonda denge ve bütünlük sağlanmış hem de istifte oluşabilecek boşluklar giderilmiştir. Mehmed Esad Yesârî’nin farklı istif arayışları içerisinde olduğu daire formunda tasarladığı “Amân yâ hazret-i fahr-i ‘âlem” (Şekil 24) ve “Hüve’s-semi‘ul-‘alîm” (Şekil 11) kompozisyonlarından anlaşılmaktadır. Yesârî’nin kitâbelerde sıkça tercih ettiği istife de “Kullü nefsin zâikatü’l-mevt” (Şekil 143, 145, 179) ve “Hüve’l-hallâkul’l-bâkî” (Şekil 64, 179) âyet-i kerîmeleri örnek olarak verilebilir. “Kullü nefsin zâikatü’l-mevt” kompozisyonu hattatın uyguladığı en büyük istiftir. Fatih Türbesi iç kapısı üzerinde ve Yesârî’nin kabrindeki pencere üzerinde bulunan bu yazılar aynı istif özelliklere sahiptirler ve aynı yazı kalıbıyla hazırlanmışlardır. Bu iki istifin tek farklı Yesârî’nin kabrindeki yazının ketebeli, Fatih Türbesinde bulunanın ise ketebesiz olmasıdır. Mihrişah Vâlide Sultan İmareti girişi için de yazılan bu kompozisyon keşîdesiz ق harfi ile yazılmış olması bakımından diğer iki istiften ayrılmaktadır.

Şekil 4.1. Ayasofya Cami’nde Bulunan Bir İstif Örneği³¹⁸

³¹⁸ https://www.mustafacambaz.com/details.php?image_id=22047, (Erişim: 25.08.2021).

Şekil 4.2. Besmele İstifine Bir Örnek (Alif Art Müzayede)

Şekil 4.3. Tekke Yazısına Bir Örnek³¹⁹

Şekil 4.4. Farklı İstif Denemelerine Bir Örnek (Ş. Rado)

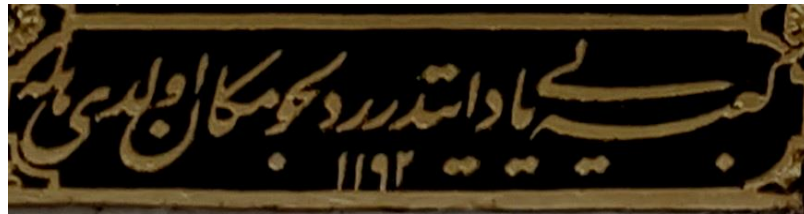
Şekil 4.5. Mihrişah Vâlide Sultan İmareti Kapısında Bulunan Bir İstif Örneği (Büşra G. Işık)

³¹⁹ <https://hattatlarsofasi.com/talikhattatlari/mehmedesadyesari/hateserlerigalerisi/#jp-carousel-237>, (Erişim:26.08.2021).

Ta'lik yazıda diğer yazı türlerindeki gibi detaylı bir istiften bahsetmek zordur. Örneğin sülüs yazının istife uygunluğundan bahsederken ta'lik hatta bu uygunluk pek görülmez. Bu sebeple istiflerin satır istifi şeklinde yapıldığı görülmektedir. Bu da yazıların anlaşılır ve rahatlıkla okunmasına imkân sağlamıştır. Mehmed Esad Yesârî'nin istiflerine baktığımızda yazıdaki hareketi ve nizamı keşîdeli harflerle sağladığı dikkat çekmektedir. O, dağınık ritmi olan satırların ahengini baştan sona veya sondan başa uzanan keşîdelerle sağlamıştır. Keşîdeli harfleri üst üste istifleyerek de yazıda hoş bir göz kafiyesi meydana getirmiştir.

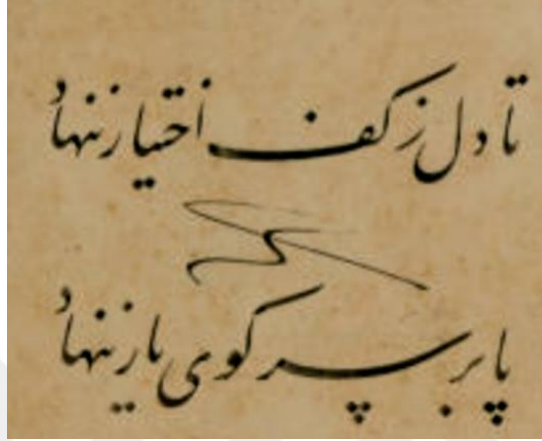

Şekil 4.6. Üst Üste Kullanılan Keşîdeli Harflere Bir Örnek (TİEM, 2497)

Şekil 4.7. Üst Üste Kullanılan Zıt İstikametteki Keşîdeli Harflere Bir Örnek (Beylerbeyi Camii Kitâbeleri, Büşra G. Işık)

Yesârî'nin satır sonlarında uyguladığı bazı istifler de dikkat çekicidir. Satır sonlarında bulunan ذ ve ز harfleri, bazen bir önceki harf olan ا harfinin üzerinde istiflenmiştir. Özellikle kitâbelerde karşımıza çıkan ي keşîdeli harflerinin satır kürsüsü üzerinde yazılması, bazen harflerin satıra sığdırılamayıp otürü zaruriyet teşkil etmiş olmalıdır. Bu olumsuz gibi görünen durum bile, yazıların dinamik ve hoş görünümüne engel olmamıştır.

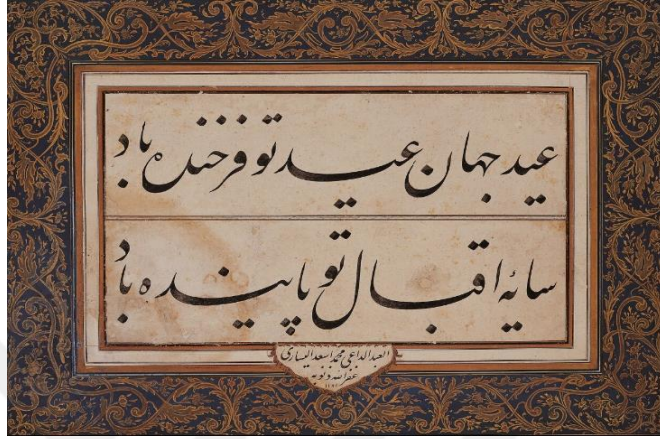
Şekil 4.8. Satır Sonu İstiflerine Bir Örnek (SSM)

Şekil 4.9. Satır Sonu İstiflerine Bir Örnek (S. Berk)

4.5. Harf Anatomileri

Mehmed Esad Yesârî'nin ilk dönemdeki yazılarına baktığımızda elifler kısa, çanaklar dar, dal ve ra harflerinin bitişleri küt, mim harfinin kuyrukları uzundur. Ancak bu dönem yazılarında bile Yesârî'nin kullandığı harflerin birbirinden uzak oluşu dikkat çekicidir.

Şekil 4.12. Mehmed Esad Yesârî'nin İlk Dönem Yazısına Bir Örnek (1181/1767-68, Ketebe.org)

Mehmed Esad Yesârî'nin sanat hayatının başlarında İranlı meşhur hattat Mir İmâd-i Hasenî'nin etkisi net bir şekilde görülmektedir. Bu etki özellikle 1190/1776'dan önceki yazılarında hissedilmektedir.

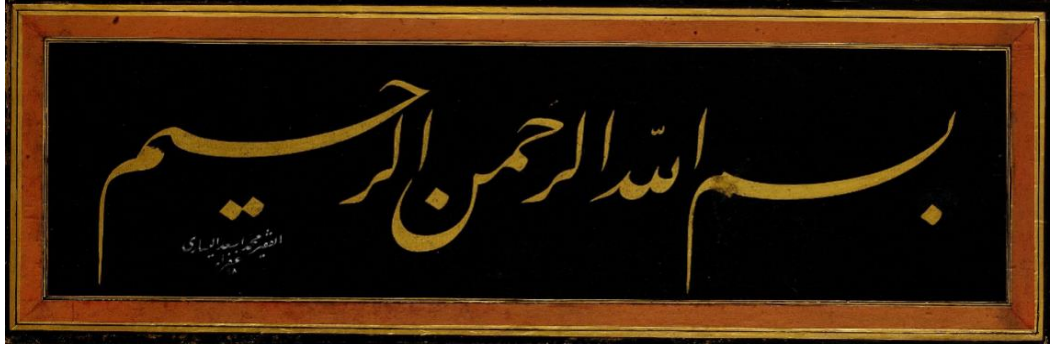

Şekil 4.13. Mehmed Esad Yesârî'nin (sol) 1176/1762 Tarihinde Mir İmâd-i Hasenî'nin Yazısını Takliden Yazdığı Kıtası, (TİEM, 2497)

Mehmed Esad Yesârî ta'lik yazıda; harfin bitiş yerinin hemen üzerinden ikinci bir harfe başlama alışkanlığını terk etmiş, böylece harflerin sıkışık görüntüsünü gidermiş, yazıdaki yoğunluğu bir parça kırmıştır.³²⁰ Harflerin arasındaki mesafe, satırdaki oturuları ve tekrar eden harflerde benzerliğin sağlanması Mehmed Esad Yesârî'nin yazılarının özellikleridir. Mehmed Esad Yesârî'nin Mir İmâd-i Hasenî'nin yolunda olduğu dönemde bile yazılarındaki ferahlık dikkat çekmektedir. Onun yazılarındaki en güzel harfleri seçerek bu harflerin tekrarıyla yazıda dengeyi sağlamıştır.

Şekil 4.14. Mehmed Esad Yesârî Öncesi Ta'lik Yazıya Bir Örnek (Kâtibzâde Mehmed Refî Efendi, (ö. 1183/1769) ³²¹

Şekil 4.15. Mehmed Esad Yesârî'nin Türk Talik Üslubunda Yazdığı Yazısına Bir Örnek (1198/1784, SSM)

1195/1780-81 tarihinden itibaren Mehmed Esad Yesârî yeni üslubuyla çok güzel yazı örnekleri vermeye başlamıştır. 1196/1781-82 tarihli Hacı Selim Ağa Kütüphane kitâbesi Türk ta'lik yazısının dönüm noktası ve ilk güzel örneği olarak kabul edilmektedir. Yesârî bu kitâbede İran mektebinde görülen harf çanaklarındaki sarkıklığı gidermiş, tekrarlanan harflerin benzerliğini sağlamış, harfler arası mesafeyi

³²⁰ A. Rıza Özcan, *Türk Nasta'lik Ekolü*, Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1996, s. 96.

³²¹ Mikdat Kasap, *Kâtibzâde Mehmed Refî' Efendi Hayatı ve Eserleri*, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul 2021, s. 58.

ayarlayıp harflerin satıra oturuşuna dikkat etmiştir. Böylelikle bu kitâbe ile Türk ta‘lik hattının kendine özgü kuralları meydana gelmeye başlamıştır.³²²

Şekil 4.16. Türk Ta‘lik Yazısının Dönüm Noktası Kabul Edilen Üsküdar Hacı Selim Ağa Kütüphanesi (Büşra G. Işık)

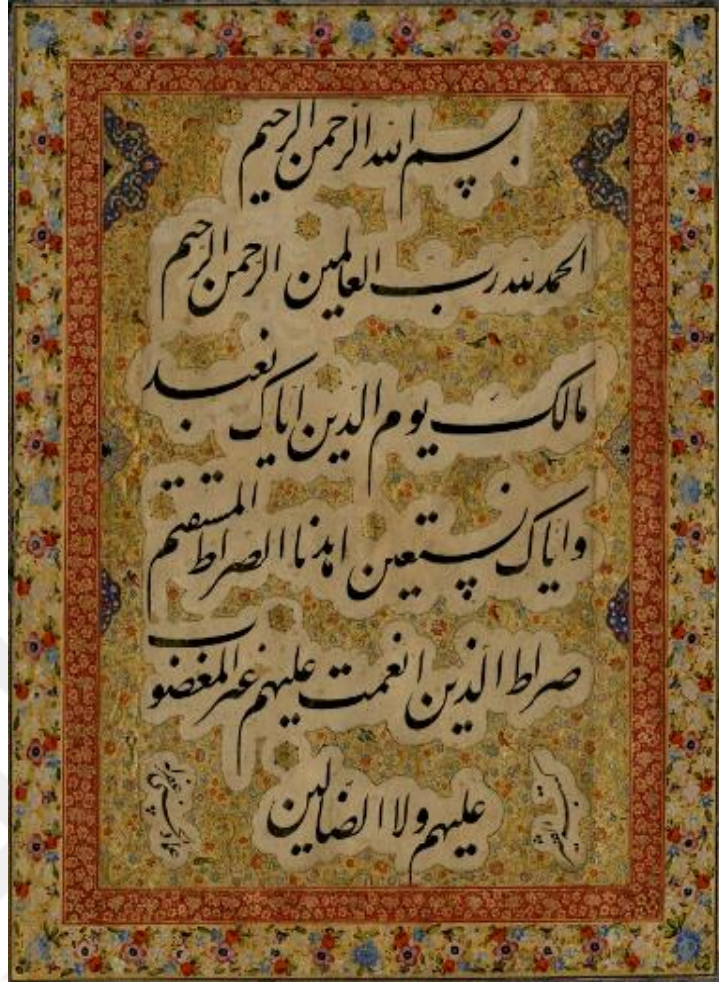

Şekil 4.17. İmad-i Hasenî'den İran Nasta‘liğine Bir Örnek (Ketebe.org)

Şekil 4.18. Mehmed Esad Yesârî'nin Levhasından Bir Örnek (Emin Barın Koleksiyonu)

³²² Özcan, *Türk Nasta‘lik Ekolü*, s. 101.

Şekil 4.19. İmad-i Hasenî'den İran Nesta'liğine Bir Örnek (Ketebe.org)

1205/1790 tarihinden sonra Mehmed Esad Yesârî bazı kitâbelerde küplü ve çanaklı harfleri normalinden büyükçe yaparken (Şekil 121-141) kıtalarında bu değişikliğe gitmediği görülür. Bu da Mehmed Esad Yesârî'nin son dönemlerinde yeni üslup arayışları içerisinde olduğuna işaretir.

Şekil 4.20. Mehmed Esad Yesârî'nin Küplü ve Çanaklı Harfleri Büyüttüğü Kitâbesine Bir Örnek (1209/ 1794, Mihrişah Vâlide Sultan İmareti, Büşra G. Işık)

Şekil 4.21. Mehmed Esad Yesârî'nin Normal Boyutlarda Yazdığı Kütasına Bir Örnek (1207/1792-93, TSMK, Güzel Yazılar, nr.325-83)

4.6. Malzeme ve İşleniş

Mehmed Esad Yesârî çalışmalarını; âharlı kâğıt, ahşap, taş, mermer, sıva gibi farklı malzeme türleri üzerine uygulamıştır. Hilye, levha, kıta, murakka‘ türündeki çalışmalarını; krem, kahve, çivit mavi ve siyah renkli âharlı kâğıtlar üzerine is mürekkebiyle oluşturmuştur. Şekil 7’de bulunan levha ahşap zeminin kullanıldığı tek örnektir. Şekil 6, 10, 12, 15, 19, 20’deki eserleri siyah; Şekil 18’de bulunan eseri ise çivit mavi renk âharlı kâğıt üzerine zer mürekkebiyle hazırlanmıştır.

Şekil 4.22. Âharlı Kâğıt Malzeme Kullanımına Bir Örnek (Alif Art Müzayede)

Şekil 4.23. Ahşap Malzeme Kullanımına Bir Örnek (Alif Art Müzayede)

Ayasofya Cami'nde bulunan Hasbiyallahu vahdehu levhası (Şekil 12) koyu zemin üzerine zer mürekkebiyle yazılmışken Şekil 13'teki aynı istif açık renk âharlı kâğıt üzerine siyah mürekkeple tatbik edilmiştir. Yani Mehmed Esad Yesârî'nin aynı istifi hem zer mürekkebi hem de siyah mürekkep ile icra ettiği de olmuştur.

Mehmed Esad Yesârî, hat sanatının kullanım alanlarından olan kitâbe ve nişan taşlarına da örnekler vermiştir. Aynalıkavak Kasrı'nda bulunan kuşak yazılarında sıva üzerine kalem işi tekniğinin uygulandığı görülmektedir. Yesârî bu tekniği yalnızca bu yapıda kullanmıştır. Şekil 90'da bulunan âyet kitâbesinde zemin kazıma tekniği, diğer tüm nişan taşları ve kitâbelerde ise kabartma tekniği uygulanmıştır. Şekil 180 ve Şekil 209'da bulunan eserler kitâbelere ait yazı kalıpları olmaları sebebiyle âharlı kâğıt üzerine siyah is mürekkebiyle hazırlanmıştır.

Şekil 4.24. Sıva Malzeme Kullanımına Bir Örnek (Aynalıkavak Kasrı, TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı)

Mehmed Esad Yesârî'nin eserlerinin büyük bir kısmını cami (Şekil 64, 173, 174, 175, 176, 178), medrese (Şekil 177), mektep (Şekil 63), kütüphane (Şekil 65), kasır (Şekil 93-119, 181, 182, 184-201), saray (Şekil 91, 144, 180, 202), imaret (Şekil 121-142), türbe (Şekil 143, 179), ziyaretgâh (Şekil 67-83), çeşme (Şekil 61, 62, 85-89, 171-172), sebîl (Şekil 162-164, 166-170, 204-208) ve nişan taşı (Şekil 146, 147, 150, 151, 152, 210) gibi kitâbeler oluşturmaktadır. Şekil 61, 62, 64, 65, 85-89, 90, 91, 121-142, 143, 144, 145, 146, 147, 151, 166-170, 171-172, 173, 175, 176, 177, 178, 179, 181, 182, 202, 204-208, 210'daki kitâbeler mermer üzerine;

Şekil 63, 150, 152, 162-164, 174'teki kitâbeler ise taş üzerine hakk edilmiştir. Mehmed Esad Yesârî kitâbeleri oluştururken daha çok mermer üzerine kabartma tekniğini tercih etmiştir.

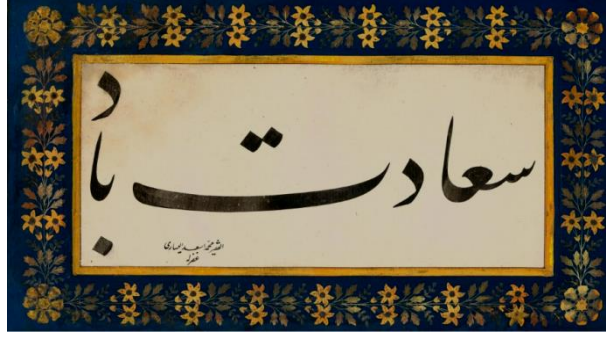
Şekil 4.25. Taş Malzeme Kullanımına Bir Örnek (Reisülküttâb Recâi Efendi Sıbyan Mektebi, Büşra G. Işık)

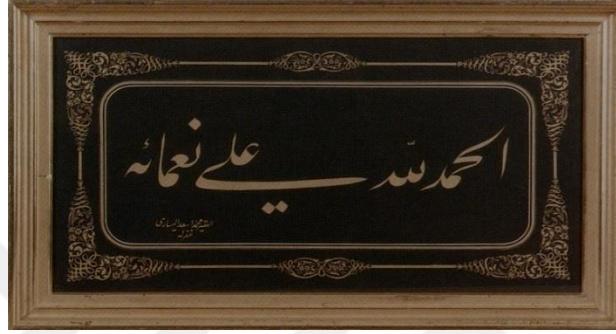
Şekil 4.26. Mermer Malzeme Kullanımına Bir Örnek (Fatih Türbesi, Büşra G. Işık)

4.7. Süslemeler

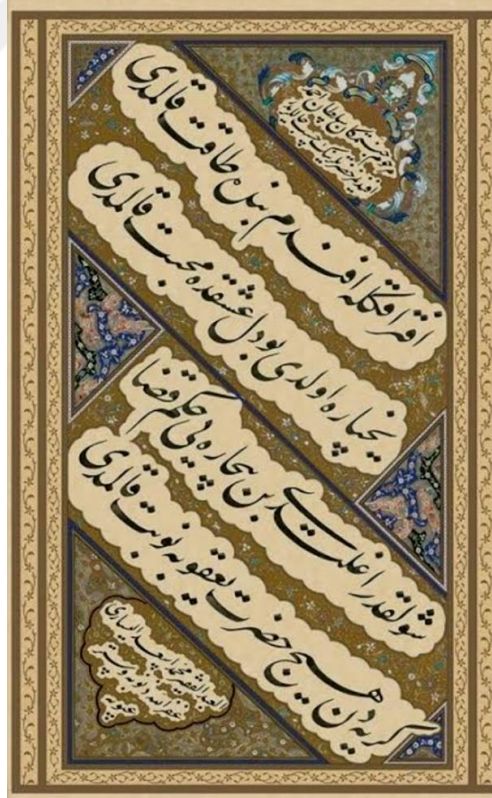
Mehmed Esad Yesârî'nin çalışmalarına baktığımızda klasik üslupta oluşturulan bezemelerin yanı sıra dönemin modası olan Barok ve Rokoko tezyinatı ile de yoğun bir şekilde karşılaşılmaktadır. Üsluplaştırılmış çiçekler (Şekil 19, 23, 49), buketler (Şekil 9), büyük dişli yapraklar (Şekil 6), iç içe geçmiş yaprak motifleri (Şekil 5) dönemin tezhip anlayışını yansıtmaktadır. Ayrıca Şekil 1 ve Şekil 47'de bulunan eserler gibi hem klasik hem de barok veya rokoko üslubunun birlikte kullanıldığı da görülmektedir.

Şekil 4.27. Rokoko Tezyinatının Uygulandığı Bir Levha (Ketebe.org)

Şekil 4.28. Barok Tezyinatının Uygulandığı Bir Levha³²³

Şekil 4.29. Klasik ve Barok Süslemenin Birlikte Uygulandığı Bir Mâil Mıta (TSMK-GY 325)³²⁴

³²³ Yurtbank, "Osmanlı-Türk Hat Sanatı Koleksiyonu", [Broşür], s. 5.

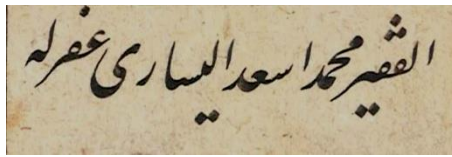
³²⁴ Serin, *Hat Sanatı Târihi* 2, s. 709.

Süslemelerin çoğu levhalarda dış bordürde (Şekil 5, 6, 8, 9, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 21, 23); kıtalarda ise iç veya dış bordürde (Şekil 27, 30, 32, 34, 38, 41, 44, 47) ve de köşebentlerde (Şekil 26, 32, 39, 41, 42, 44, 47, 48, 49, 50, 51) yoğunlaşmıştır. Şekil 24'teki levha daire içerisine helezon çizgileriyle yaprak desenlerinin çalışılması, Şekil 38'deki kıta ise ikili koltuk tezhibinin uygulanması açılarından farklı süsleme unsurlarına sahip örneklerdir. Şekil 25, 28, 29, 30, 31, 45, 46, 52, 55'teki gibi mâil kıtaların köşebent çizgilerinin çekilip süslenmediği de olmuştur. Şekil 32, 34, 38, 47, 49 gibi eserlerde, süslemelerin tüm yüzeyleri kapladığı görülmektedir. Şekil 5, 6, 9, 15, 17, 18, 19, 23'teki eserlerin dış bordürü Barok veya Rokoko üslubuyla; Şekil 5, 14, 34 ve 158'deki eserler halkârî bezemeye; Şekil 27'deki eser zerefşan tekniğiyle süslenmiştir. Şekil 8, 16, 21, 30, 38, 41, 59, 155'teki eserler ise Ebru ile dolgulandırılmıştır. Şekil 7, 34, 41, 44, 158 gibi örneklerde yazı alanlarındaki boşluklar çiçek ve yaprak motifleriyle giderilmiştir. Ayrıca yazı sahalarının etrafına genellikle altın cetveller çekilerek eserler daha da hareketlendirilmiştir.

Mehmed Esad Yesârî'nin çalışmalarının önemli bir kısmını beynes'-sütûr tekniğinin uygulandığı eserler oluşturmaktadır. Bu tekniğin yazı alanına uygulandığı gibi ketebe kaydının bulunduğu alana da uygulandığı görülmektedir. Şekil 32, 38, 47, 48, 49'da bulunan çalışmalarda yazı alanı; Şekil 26, 41, 44, 47, 48, 49, 50, 51'deki çalışmalarda ise imza alanı beynes'-sütûr ile çevrilmiştir. Beynes'-sütûrların etrafına genellikle altın zemin üzerine penç, hatâî, goncagül, rumî, bulut, stilize çiçek ve yaprak motifleriyle klasik anlayışta bezemeler yapılmıştır.

4.8. İmzalar

Mehmed Esad Yesârî'nin eserleri incelendiğinde imzalarını satır istifi şeklinde attığı görülmektedir. Tek satırdan oluşan imzalarının olduğu gibi iki, üç ve dört satırdan oluşan imzaları da bulunmaktadır. Şekil 5, 9, 13, 26, 47, 48, 49, 50, 51, 56, 62, 63, 146'da bulunan imzaları ise çerçeve içine alınarak atılmıştır.

Şekil 4.30. Mehmed Esad Yesârî'nin En Sık Kullandığı Tek Satırlık İmzasına Bir Örnek (M. U. Derman)

Şekil 4.31. Mehmed Esad Yesârî'ye Ait İmza Örneği (Büşra G. Işık)

Şekil 4.32. Mehmed Esad Yesârî'ye Ait İmza Örneği (TİEM, 2497)

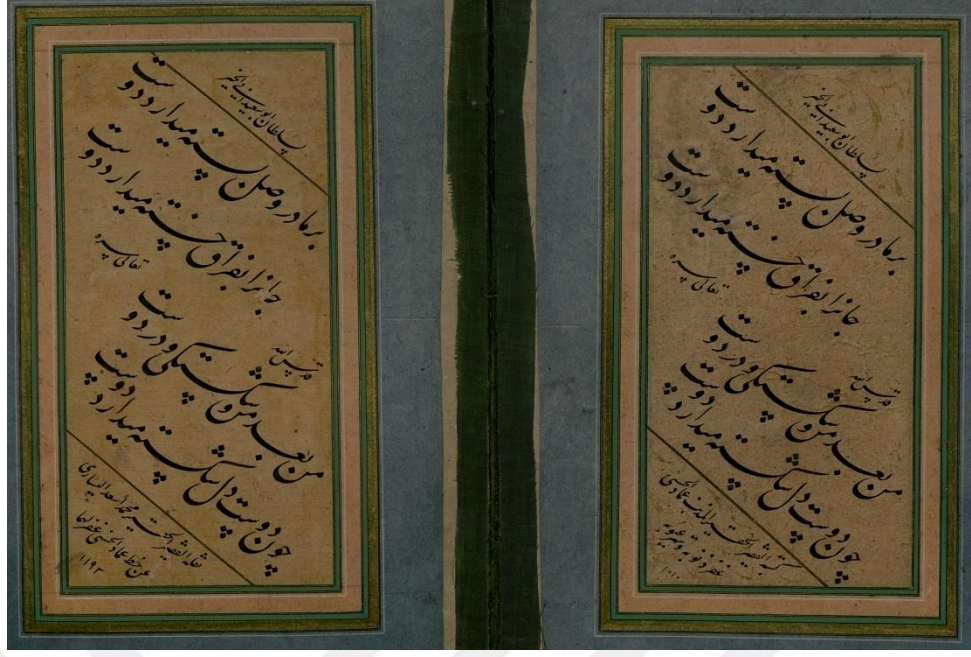
Şekil 4.33. Mehmed Esad Yesârî'nin İki Parçaya Bölünmüş İmzasına Bir Örnek (Büşra G. Işık)

Şekil 4.34. Mehmed Esad Yesârî'nin Daire İçerisine Alınmış İmzasına Bir Örnek³²⁵

Şekil 57, 61, 64 gibi eserlerde imzalar ikiye bölünmüş şeklinde atılmıştır. Şekil 61'de bulunan imza, iki daire içerisine alınarak oluşturulan imza olması bakımında tektir ve en farklı imza formuna sahiptir. Şekil 25'deki mâil kıtada Mehmed Esad Yesârî, kendisini mükemmel surette yetiştiren hocası Dedezâde'nin öğrencilerinden olduğunu zikretmiş, Şekil 31'deki çalışmada ise İranlı hattat İmâd-i Hasenî'nin mâil kıtasını taklit ederek yazdığını ifade etmiştir.

³²⁵ <https://twitter.com/BerkentIn/status/1328059374556868609/photo/2>, (Erişim: 28.03.2022).

Şekil 4.35. Mehmed Esad Yesârî'nin İranlı Hattat Mir İmâd-i Hasenî'yi Takliden Yazdığı Mâil Kıtası (Sol, TİEM, 2497)

Ketebahu, meşekahu, harrerehu, nemekahu gibi bunu yazdı anlamlarına gelen ibareler hattarlarca imza muhtevalarında sıkça kullanılmıştır. Ketebahu ve Harrerehu ibareleri Mehmed Esad Yesârî'nin eserlerinde en çok tercih ettiği ibarelerdir. Yesârî, imzalarında benzer ibareleri farklı biçimlerde kullanmıştır. “El-fakîr Mehmed Esad el-Yesârî gufira lehu” imzası hattatın çalışmalarında en sık karşılaşılan imzasıdır. Çalışmalarında bulunan imzaları şu şekildedir:

El-fakîru'l-hakîr'ul-müznibur'r-râcî Mehmed Esad el-Yesârî gaferallâhu zunûbehu (1), El-abdu'l-müznib Mehmed Esad el-Yesârî gufira lehu (1), El-müznibur'r-râcî Mehmed Esad el-Yesârî gufira lehu (1), El-fakîr Mehmed Esad el-Yesârî gufira lehu (12), El-'abdu'd-dâ'î Mehmed Esad el-Yesârî gaferallâhu zunûbehu (2), El-fakîr Mehmed Esad el-Yesârî gufira zunûbuhu (2), Ketebahu Mehmed Esad el-Yesârî (3), Ketebahu 'abdu'l-dâ'î Mehmed Esad el-Yesârî gufira leh (1), El-fakîr Mehmed Esad el-Yesârî (6), Mehmed Esad el-Yesârî (4), 'Abdu'd-dâ'î Mehmed Esad el-Yesârî gufira lehu (1), Ketebahu el-fakîr Mehmed Esad el-Yesârî min telâmîzi Dedezâde gufira lehümâ (1), El-müznib Mehmed Esad Yesârî gufira lehu (1), El-fakîru'l-hakîru'l-müznib Mehmed Esad el-Yesârî gufira zunûbuhu ve sutira 'uyûbuhu (1), El-'abdu'l-fakîr Mehmed Esad el-Yesârî gufira lehu (1), El-fakîru'l-hakîr Mehmed Esad el-Yesârî gaferallâhu zunûbehu ve setera 'uyûbehu (1), Nekalehu el-fakîru'l-hakîr Mehmed Esad el-Yesârî 'an hattî imâdü'l-Hasenî gufira

lehümâ (1), El-fakîr Mehmed Esad el-Yesârî gaferallâhu zünûbehu (1), El-fakîr Mehmed Esad el-Yesârî gufira lehu (15), Meşekahu el-fakîr Mehmed Esad el-Yesârî (1), Ketebehu el-fakîr Mehmed Esad el-Yesârî gufira lehu (1), El-‘abdu’l-fakîr Mehmed Esad el-Yesârî gaferallâhu zünûbehu ve setera ‘uyûbehu (1), El-‘abdu’l-fakîr Mehmed Esad el-Yesârî gufira leh (1), Mehmed Esad el-Yesârî gufira lehu (1), Ketebehu el-fakîr Mehmed Esad el-Yesârî gufira lehu (2), Ketebehu el-fakîr Mehmed Esad el-Yesârî (1), Es-seyyid Mehmed Esad el-Yesârî gufira lehu (1), Ketebehu el-‘abdu’d-dâ’î Mehmed Esad el-Yesârî (1), Ketebehu el-fakîr Mehmed Esad el-Yesârî gufira zünûbuhu (1), El-fakîru’l-müznibu’r-râcî Mehmed Esad el-Yesârî gufira lehu (1), Harrerehu el-‘abdu’d-dâ’î Mehmed Esad el-Yesârî gaferallâhu zünûbehu (2), El-fakîr Mehmed Esad Yesârî gaferallâhu zünûbehu (1), Harrerehu el-‘abdu’d-dâ’î Mehmed Esad el-Yesârî gufira lehu (1), El-‘abdu’d-dâ’î Mehmed Esad Yesârî gaferallâhu zünûbehu (1), Min hicreti men lehu‘ş-şefâ’a ve‘ş-şeref, El-‘abdü’l-fakîr ed-dâ’î Mehmed Esad el-Yesârî gafarallâhu zünûbehu (1), El-‘abdu’l-fakîr ed-dâ’î Mehmed Esad el-Yesârî gufira zünûbuhu (1), El-‘abdü’l-fakîr ed-dâ’î Mehmed Esad el-Yesârî gaferallâhu zünûbehu (1).

Hattat imzalarının muhtevalarında bulunan nefsi aşağılayan ifadeler Mehmed Esad Yesârî’nin imzalarında da kendini göstermiştir. Şekil 1’de el-fakîru’l-hakîr’ul-müznibu’r-râcî/ fakir, hakir ve rahmet umut eden, Şekil 2’de el-abdu’l-müznib/ günahkâr kul, Şekil 3’te el-müznibu’r-râcî/ günahkâr ve rahmet umut eden, Şekil 4’te el-fakîr, Şekil 5’te el-‘abdu’d-dâ’î/ duacı kul, Şekil 26’da el-müznib/ günahkâr, Şekil 29’da el-‘abdu’l-fakîr/ fakir kul, Şekil 83’de el-fakîru’l-müznibu’r-râcî/ fakir, günahkâr ve rahmet umut eden gibi ifadeler kullanılmıştır.

Şekil 146’daki nişan taşında bulunan imza hattata ait karşılaşılan en farklı imza olması açısından önem arz etmektedir. Bu imza içerik olarak (“Min hicreti men lehu‘ş-şefâ’a ve‘ş-şeref, El-‘abdü’l-fakîr ed-dâ’î Mehmed Esad el-Yesârî gafarallâhu zünûbehu/ Şeref ve şefaât sahibinin (Hz. Muhammed’in) hicretinden, duacı fakir kul Mehmed Esad el-Yesârî, Allah onun günahlarına mağfiret etsin”) Hz. Peygamberin hicretine atıf yapması bakımından diğer imzalardan ayrılmaktadır.

Mehmed Esad Yesârî’nin imzasız da birçok yazısı bulunmaktadır. İmzasız eserlerin çoğunu kitâbeler oluşturmaktadır. Bunlar; Şekil 162-164, 166-170, 171-172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 184, 179, 181, 182, 184-201, 202, 204-208, 209, 210 olarak ketebesiz eserler bölümünde kronolojik şekilde sıralanmıştır.

4.9. Tarih

Mehmed Esad Yesârî Şekil 1, 4, 5, 7, 8, 12, 25, 26, 27, 28, 29, 31, 32, 33, 52, 53, 61, 62, 63, 65, 83, 88, 90, 91, 119, 141, 144, 146, 147, 149, 150, 151, 164, 170, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 201, 202, 209, 210 gibi eserlerinde tarih bildiren rakamları bir bütün olarak kullanmıştır. Şekil 20 ve Şekil 50’de tarih bulunmasına rağmen rakamlar okunamamıştır. Şekil 3, 9, 10, 34, 35, 54’te tarihlerin binler ve yüzler basamağındaki rakamlar; şekil 6, 11, 30’da ise sadece binler basamağındaki rakamlar bulunmamaktadır. Şekil 52, 146, 149, 150, 151, 210 gibi eserlerde tarih ile birlikte sene ibaresinin de kullanıldığı görülmektedir. Bu ibare ile yalnızca bir murakka‘ ve beş nişan taşında karşılaşılmaktadır. Şekil 146, 150 ve 155 en farklı tarih kayıtlarının düşürüldüğü eserlerdir. Şekil 146’da bulunan nişan taşının tarihi Arapça, Şekil 150’deki nişan taşı ile Şekil 155’teki levhanın tarihi ise Osmanlı Türkçesiyle düşürülmüştür. Şekil 175, 176 gibi eserlerde tarih bildiren rakamların iki kez kullanılmıştır.

Yesârî; çalışmalarını 1170/1756 (1), 1174/1760 (1), 1175/1761-62 (1), 1176/1762-63 (1), 1179/1765-66 (1), 1181/1767-68 (1), 1182/1768-69 (1), 1184/1770-71(1), 1189/1775 (2), 1188/1774 (1), 1189/1775 (1), 1191/1777-78 (4), 1192/1778 (7), 1193/1779-80 (1), 1194/1780 (1), 1196/1781-82 (3), 1197/1782-83 (1), 1198/1783-84 (4), 1199/1784-85 (4), 1203/1788-89 (4), 1204/1789-90 (1), 1205/1790-91 (5), 1206/1791-92 (4), 1207/1792-93 (2), 1209/1793-94 (1), 1210/1795 (2), 1212/1797-98 (1), yıllarında icra etmiştir. Dolayısıyla Mehmed Esad Yesârî’nin 1192/1778 (7) ve 1205/1790-91 (5) yıllarında daha yoğun eserler verdiği söylenebilir.

Mehmed Esad Yesârî’nin tarih bulunmayan çalışmaları da mevcuttur. Bunlar Şekil 2, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 21, 22, 23, 24, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 51, 55, 56, 57, 58, 59, 64, 143, 145, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160 olarak sıralanabilir.

Bazı eserlerinde Mehmed Esad Yesârî hem rakamla hem de ebced hesabıyla tarih düşürmüştür. Bunlar; Şekil 62, 63, 65, 81-83, 88, 91, 119, 141, 144, 146, 147, 151, 170, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 180, 181, 201, 209, 210 gibi eserlerdir. Şekil 155, 208’de ise sadece ebced hesabıyla tarih vermiştir. Yesârî tarihleri, tam, mu‘cem ve ta‘miyeli olarak düşürmüştür.

Şekil 4.36. Tam Tarih Düşürmeye Bir Örnek (Üsküdar Hacı Selim Ağa Kütüphanesi, Büşra G. Işık)³²⁶

Şekil 4.37. Mu‘cem Tarih Düşürmeye Bir Örnek (Beylerbeyi Camii, Büşra G. Işık)³²⁷

Şekil 4.38. Ta‘miyeli Tarih Düşürmeye Bir Örnek (Kubbealtı, Büşra G. Işık)³²⁸

³²⁶ “Du‘â-güne dedi itmâmının târîhini Teyfik, Zihî dârü’l-kütüb ecrîn mükemmel eyleye Allâh” mısraları ile 1196/1782 tarihi düşürülmüştür. Tam tarihtir.

³²⁷ “Râh-ı Hakda hayra niyyet eyleyip, Ma‘bed ihyâ etdi Hakk’a Hân Hamid” beyitleriyle iki kez tarih düşürülmüştür. Noktalı harflerin rakamsal değeri her iki mısradaki 1192 tarihini vermektedir. Mu‘cem Tarihtir.

³²⁸ “Füyûz-ı sır-ı ilhâmîyle Gâlib geldi bir târîh, Selîm Hân yaptı hem-tâk-ı felek bu cây-ı dîvânı” mısraları ile ta‘miyeli tarih düşürülmüştür. “geldi bir târîh” ta‘miyesi gereği bir eklenmiş ve 1207 tarihi verilmiştir. Ta‘miyeli tarihtir.

5. SONUÇ

Araştırmamızda Osmanlı hat sanatında ta'lik yazıya yön vererek Türk ta'lik hattının oluşmasını sağlayan Mehmed Esad Yesârî'nin sanat hayatı incelenmiştir. Bu bağlamda araştırmamızda hat sanatının tarihçesi, Hattat Mehmed Esad Yesârî'nin hayatı, hocaları, öğrencileri ve eserleri anlatılmıştır. Çalışmamızda hattata ait hilye, levha, kıta murakka', kitâbe ve nişan taşı türündeki hat eserleri katalog kısmında kronolojik olarak detaylı bir şekilde değerlendirilmiştir. Bu sayede hattatın süreç içerisinde hat sanatında katettiği yol görülmüştür.

Türk hat sanatı tarihinde ta'lik ekolünün oluşmasında büyük katkıları olan Hattat Mehmed Esad Yesârî ve eserlerine dair kapsamlı bir çalışmanın yapılmamış olması sebebiyle bu konu araştırmaya tabi tutulmuştur. Konu hakkında yapılan çalışmaların dağınık olduğu ayrıca tüm yönleriyle kuşatıcı bir çalışmanın yapılmamış olması gerekçesiyle "Mehmed Esad Yesârî ve Hat Sanatındaki Yeri" başlıklı bu çalışma hazırlanmıştır.

Bu çalışma hazırlanırken pek çok önemli hat sanatı tarihi kaynaklarından araştırmalar ve saha çalışmaları yapılmıştır. Çalışmamızın en önemli kısmı Mehmed Esad Yesârî'nin ketebesiz eserlerinin bilhassa kitâbelerinin tespiti olmuştur. Tespit edilen eserler hat sanatı ilkelerine uygunluğu bakımından analiz edildiğinde Mehmed Esad Yesârî'nin yazı hayatında iki belirgin dönemin olduğu dikkat çekmektedir. 1776'dan önce İranlı hattat Mîr İmâd-ı Hasenî'nin tesirinde eserler verdiği görülmüştür. Ancak Mehmed Esad Yesârî'nin Mîr İmâd-ı Hasenî etkisinde yazdığı yazılarında dahi kompozisyonun bütününde kendine has bir ferahlık aradığı net bir şekilde anlaşılmaktadır. Yesârî onun yazılarındaki en güzel harfleri seçmiş ve bu harflerin tekrarıyla yazıda dengeyi sağlamayı başarmıştır. 1780-81 tarihinden itibaren Mehmed Esad Yesârî yeni üslubuyla çok güzel yazı örnekleri vermeye başlamıştır. Bu dönemki yazılarına en güzel örnek 1781-82 tarihli Hacı Selim Ağa Kütüphanesi kitâbesi verilebilir. Bu kitâbe, Türk ta'lik yazısının dönüm noktası ve ilk güzel örneği olarak kabul edilmektedir. Yesârî bu kitâbede İran mektebinde görülen harf çanaklarındaki sarkıklığı gidermiş, tekrarlanan harflerin benzerliğini sağlamış, harfler arası mesafeyi ayarlayıp harflerin satıra oturuşuna dikkat etmiştir. Böylelikle bu kitâbe ile Türk ta'lik hattının kendine özgü kuralları meydana gelmeye başlamıştır.

Mehmed Esad Yesârî'nin üslubunun oluşmasında belki de en büyük etken hattatın her daim gelenekte var olanı taklit etmekten ziyade yazısına estetik veçhinden bakması ve gördüğü eksiklikleri denemeye tabi tutarak geliştirmek istemesidir. Bunun bir göstergesi kendinden önceki dönemin hattatlarında görülen harfin bittiği yerin hemen üzerinden diğer harfe başlama usulünden vazgeçmeye başladığı, hurufatı birbirinden nisbeten ayırmaya gayret ettiği gösterilebilir.

Ta'lik yazı her ne kadar İran'da ortaya çıkmış olsa da özellikle celî ta'lik sahada verdiği nadide eserler ile Mehmed Esad Yesârî gibi bir Türk eliyle zirveye taşınmıştır. Kitâbelerin yanı sıra mâil kıta konusunda da becerisini ortaya koyan Mehmed Esad Yesârî, yazı tasarımı dengeli ve eşit keşîdeler, eğimi benzer serkeşler, çanaklı harflerin kullanımındaki benzer oran ta'lik hatta olan Türk dokunuşlarıdır.

İslâm coğrafyasının bazı bölgelerinde yazılan ta'lik hat, Türk sanatkârların elinde yeniden hayat bulmuş, Mehmed Esad Yesârî tarafından ise estetik kaideleri belirlenmiştir. O, kendi devrinde oğlu Yesârîzâde Mustafa İzzet'i en iyi şekilde yetiştirmeye gayret etmiş aynı zamanda Mîr Mehmed Emin, Şerîf İhyâ Efendi, Mehmed Şehâbeddin, Arapzâde Mehmed Sâdullah Efendi gibi önemli hattatlar yetiştirerek Türk ta'lik ekolünün kurulmasında son derece önemli bir rol oynamıştır. Nitekim oğlu Yesârîzâde Mustafa İzzet asıl köklü değişiklikleri yaparak Türk ta'lik mektebini kurmuştur.

Bu çalışma, hattat Mehmed Esad Yesârî'nin farklı yıllarda ve farklı eser türlerinde hazırladığı yazıları ne tür bir bakış açısı ve üslupla ele aldığı ve bunları oluştururken dil, istif, harf anatomisi, malzeme, süsleme gibi farklı açılardan nasıl ifadelendirmeye çalıştığını ortaya koyarak amacına ulaşmıştır. Ele aldığımız bu eser türleri hat sanatı ilkeleri ışığında incelenmiş ve değerlendirmesi yapılarak araştırma sona erdirilmiştir.

Mehmed Esad Yesârî'nin eserlerini çalışmamızla sınırlamamak gerekir. Hattata ait daha nice gün yüzüne çıkmamış özellikle ketebesiz eserler olduğu düşünülmektedir. Temennimiz bizden sonraki araştırmacıların bu eserlerin çok daha fazlasını ortaya çıkarabilmesidir. Yapılan çalışmada Mehmed Esad Yesârî'nin hayatına ve Türk hat sanatına sunduğu katkıları kapsamlı bir şekilde incelemesi bakımından akademi dünyasında var olan boşluğu doldurduğunu temenni etmekteyiz. Ayrıca Türk ta'lik hattına ait bu güzide eserler sanat dünyası ve ta'lik hat

meraklıları için önemli bir görsel kaynak arşivi sunmuştur. Umudumuz ve dileğimiz bu tezin ileride yapılacak olan kapsamlı çalışmalara kaynak ve basamak teşkil etmesidir.

KAYNAKÇA

- Acar, M. Şinasi, *İstanbul'un Son Nişan Taşları*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2006.
- Aclûnî, İ. b. M, *Keşfü'l-hafâ ve Müzîlül-Elbas 1-2*, thk. Abdülhamîd b. Ahmed, el-Mektebetü'l-Asriyye, 2000.
- Ahıskalı, Recep, "Muhzır", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 31, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2006, ss. 85-86.
- Ahmet Cevdet, *Tarih-i Cevdet*, C. 2, Matbaa-i Osmânî, İstanbul 1891.
- _____, *Tarih-i Cevdet*, C. 5-6, Matbaa-i Osmânî, İstanbul 1891.
- Aksu, Hatice, "Rokoko", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 35, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2008, ss. 159-160.
- Alparslan, Ali, "Dîvânî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 9, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1994, ss. 445-446.
- _____, "İslam Yazıları", *Hat ve Tezhip Sanatı*, der. Ali Rıza Özcan, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 2015, s. 28.
- _____, *Osmanlı Hat Sanatı Tarihi*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2016.
- Altıkulaç, Tayyar, *Hız. Osman'a İzâfe Edilen Mushaf-ı Şerîf (Topkapı Sarayı Müzesi Nüshası)*, IRCICA (İslam Konferansı Teşkilatı, İslam Tarih, Sanat ve Kültür Araştırmaları Merkezi), İstanbul 2007.
- Ayvazoglu, Beşir, *Aşk Estetiği*, Kapı Yayınları, İstanbul 2019.
- Baltacıoğlu, İ. Hakkı, *Türklerde Yazı Sanatı*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Mersin 1993.
- Berk, Süleyman, *Devlet-i Aliyye'den Günümüze Hat Sanatı*, İnkılab Yayınları, İstanbul 2013.
- _____, *İstanbul'un 100 Hattatı*, Kültür A.Ş Yayınları, İstanbul 2012.
- Boydaş, Nihat, *Ta'lik Yazıya Plastik Değer Açısından Bir Yaklaşım*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1994.
- Bozcu, M. Murat, *Türk ve İslam Eserleri Müzesi Taş Koleksiyonu* Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2017.
- Çağman, Filiz, "Bihzâd", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 6, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1992, ss. 147-49.
- Çetin, Nihad, "Arap Yazı", *Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 3, İstanbul 1991. s. 276.
- Derman, F. Çiçek, "Tezhip Sanatında Kullanılan Terimler, Tabirler ve Malzeme", *Hat ve Tezhip Sanatı*, der. A. Rıza Özcan, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 2015, ss. 525-534.
- Derman, M. Uğur, *Türk Hat Sanatı Şaheserleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1982.
- _____, *Fennü'l Hat*, IRCICA (İslam Konferansı Teşkilatı, İslam Tarih, Sanat ve Kültür Araştırmaları Merkezi), İstanbul 1990.
- _____, *İslam Kültür Mirasında Hat Sanatı*, İrcica, İstanbul 1992.
- _____, "Hâfız Osman", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 15, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1997, s. 99.
- _____, "Hat", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 16, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1997, s. 427.

- _____, “Yesârîzâde Mustafa İzzet”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 31, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2006, ss. 307-309.
- _____, *Ömrümün Bereketi:1*, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul 2011.
- _____, *Sakıp Sabancı Müzesi Hat Koleksiyonundan Seçmeler*, Akbank Sanat Yayınları, İstanbul 2002.
- _____, “Mehmed Es’ad Yesârî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 43, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2013, ss. 486-487.
- _____, *Türk Hat Sanatından Seçmeler*, Atatürk Kültür Merkezi, Ankara 2017.
- _____, “İstif”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 23, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2001, ss. 330-333.
- _____, “Hat Sanatında Kullanılan Alet ve Malzemeler”, *Hat ve Tezhip Sanatı*, der. Ali Rıza Özcan, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 2015, s. 227.
- Derman, M. Uğur ve Kıymet Giray, *Sabancı Koleksiyonu*, haz. Fulya Bodur Erüz, Akbank, İstanbul 1995.
- Derman, M. Uğur, *Kazasker Mustafa İzzet Efendi Hattıyla Hilye-i Hâkânî*, haz. İskender Pala, Albaraka Yayınları, İstanbul 2020.
- Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi, Ankara 2007.
- Emirçupani, Ahad, “Farsça Deyim ve Atasözlerinde Âb-ı Hayât ve Türk Edebiyatına Yansımaları”, *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı 37, 2008, s. 200.
- Eyice, Semavi, “Hamidiye Külliyesi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 15, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1997, ss. 465-468.
- Fiddîn, Müeyyed, *Dîvânü'l-Müeyyed Fiddîn*, nşr. Muhammed Kâmil Hüseyin, Darü'l-kâtibu'l-mısırî, Kahire 1949.
- İbnü'n-Nedim, *el-Fihrist*, çev. Ramazan Şeşen, İstanbul 2019.
- İbrahimgil, M. Zeki ve Hamza Keleş, *Bulgaristan'da Osmanlı Dönemi Vakıf Eserleri Envanteri*, C. 2, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2016.
- İnal, İbnulemin Mahmud Kemal, *Son Hattatlar*, İstanbul Maarif Basımevi, İstanbul 1955.
- Kalkaşendî, *Subhu'l-a'şâ*, C. 3, Dâru'l-Kütübi'l-Mısriyye, Kahire 1922.
- Karaismailoğlu, Adnan, “Kemaleddîn-i İsfahânî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 25, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2022, s. 233.
- Kârî, Ali, *el-Esrâru'l-Merfua fî'l-Ahbârî'l Mevduah*, thk. Muhammed b. Lutfî es-Sebbâğ, Mektebetü'l-İslâm, Beyrut 1986.
- Kasap, Mikdat, *Kâtibzâde Mehmed Refî' Efendi Hayatı ve Eserleri*, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul 2021.
- Kettânî, *et-Terâtîbü'l-İdâriyye*, C. 3, çev. Ahmed Özel, İz Yayıncılık, İstanbul 1990.
- Kızılgeçit, İshak, *Mehmed Şefik Bey ve Hat Sanatındaki Yeri*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Samsun 2020.
- Mehmed Süreyya, *Sicilli-i Osmânî 2*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları 30, İstanbul 1996.
- Münâvî, Muhammed Abdürreûf, *Feyzü'l-Kadîr*, C. 6, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1994.
- Müslim, Müslim b. Haccac en-Nisâbü'rî, *Sahihu Müslim*, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut 2010.
- Müstakîmzâde Süleymân Sa'deddîn, *Tuhfe-i Hattâtîn*, Klasik Yayınları, İstanbul 2014.
- Mirza Habib, *Hat ve Hattâtân*, Matbaa-i Ebüzziyâ, İstanbul 1306.

- Nizami, Khaliq Ahmad , “Hüseynî Sâdât el-Gûrî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 19, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1999, s. 24.
- Nefeszâde, İbrâhim, *Gülzâr-ı Savâb*, nşr. Kilisli Muallim Rif’at, Güzel Sanatlar Akademisi Neşriyatı, İstanbul 1939.
- Nefîsî, Saîd, *Sohan-ı Manzum Ebû Saîd- Ebu’l-Hayr*, Kitabhâne-i Senâi.
- Özcan, A. Rıza, “Yesârîzâde Mustafa İzzet Mektebi” *Hat ve Tezhip Sanatı*, der. Ali Rıza Özcan, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 2015, ss. 145-147.
- _____, *Türk Nasta’lîk Ekolü*, Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1996.
- Özkafa, Fatih, *İstanbul Selâtin Camilerinin Kuşak Yazıları*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya 2008.
- Öztuna, Yılmaz, *Osmanlı Âileleri*, C. 2, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1990.
- Rado, Şevket, *Türk Hattatları*, Yayın Matbaacılık, İstanbul 1988.
- Serin, Muhittin, *Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar*, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul 1999.
- _____, “Kâtibzâde Mehmed Refî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 25, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2002, ss. 42-44.
- _____, “Rik’a”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 35, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2008, ss. 108-109.
- _____, “Yâkût el-Musta’sımî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 48, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2013, s. 291.
- _____, “Meşk”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 29, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2004, ss. 374-375.
- _____, *Hat Sanatı Târîhi 2*, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul 2019.
- _____, *Hat Sanatı Tarihi*, Kubbealtı Yayınları, İstanbul 2019.
- Soyuer, Z.Afra, *Hat Sanatında İcazetnâme ve Ketebe Geleneği*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2019.
- Sönmez, Yasemin, *Ayasofya Külliyesi’nin Hat Levhaları ve Kitabeleri*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2018.
- Sürün, Mustafa, “Mehmed Esad Yesârî’nin İstanbul’da Bulunan Kitâbeleri”, *İslâm Tetkikleri Dergisi*, 12/1, 2022, ss. 293-368.
- Tüfekçioğlu, Abdülhamit, “Osmanlı Sanatının Oluşumunda Yazı”, *Hat ve Tezhip Sanatı*, der. Ali Rıza Özcan, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 2015, s. 59.
- Uludağ, Süleyman, “Âl-i Abâ”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 2, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1989, ss. 306-307.
- Uzun, M. İsmet, “Hâkânî Mehmed Bey”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C.15, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1997, ss. 166-168.
- Yazıcı, Tahsin, “Ebû Saîd-i Ebu’l-Hayr”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 10, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1994, ss. 220-222.
- Yazır, M. Bedrettin, *Medeniyet Âleminde Yazı ve İslâm Medeniyetinde Kalem Güzeli*, C. 1, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 1972.
- Yıldız, H. Dursun, “Bermekîler”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 5, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1992, ss. 517-520.

Yılmaz, Ziya, “Şanizâde Mehmed Atâullah Efendi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 38, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2010, ss. 334-336.
TBMM Milli Saraylar Dairesi Başkanlığı, “Aynalıkavak Kasrı ve Kitâbeleri” [Broşür].
Yurtbank, “Osmanlı-Türk Hat Sanatı Koleksiyonu” [Broşür].

Elektronik Kaynaklar ve Müzâyede Katalogları:

<http://ahenkdergisi.com/?p=1659>, (06.04.2022).

<http://hattatlarimiz.blogspot.com/2015/11/yesari-mehmed-esad-efendi-el-hac-mehmed.html>, (26.08.2021).

<http://hattatlarimiz.blogspot.com/2015/11/yesari-mehmed-esad-efendi-el-hac-mehmed.html>, (28.09.2021).

<http://rportakal.com/Article.aspx?PageID=25&ArtId=1182>, (26.08.2021).

<http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/ihya-seyyid-serif-yahya-efendi>, (26.04.2021).

<http://www.beyoglusanatgalerisi.com/download/harflrein-sanata-yansimasi-katalog.pdf>, (27.08.2021).

<http://www.kalemguzel.org/hattaserleriyrinti.php?KNO=1497&HKNO=20>, (28.09.2021).

<http://www.kalemguzel.org/hattaserleriyrinti.php?KNO=344&HKNO=20>, (05.10.2021).

<http://www.kuranlaulfet.com/wp-content/uploads/57m.esat-el-yesari-nimetleri-dolay%C4%B1s%C4%B1yla-aallah-a-hamd-olsun-30-60.jpg>, (26.08.2021).

<http://www.kuranlaulfet.com/wp-content/uploads/Mehmed-Esat-Yesari-3.jpg>, (07.10.2021).

<http://www.kuranlaulfet.com/wp-content/uploads/Mehmed-Esat-Yesari1.jpg>, (07.10.2021).

<https://hattatlarsofasi.com/talik-hattatlari/mehmed-esad-yesari/hat-eserleri-galerisi/#jp-carousel-237>, (26.08.2021).

<https://hattatlarsofasi.com/talik-hattatlari/mehmed-esad-yesari/hat-eserleri-galerisi/#jp-carousel-232>, (26.08.2021).

<https://islamansiklopedisi.org.tr/yesari-mehmed-esad>, (03.11.2021).

<https://twitter.com/alisukrucoruk/status/1397237631570923524/photo/1>, (02.11.2021).

<https://twitter.com/BerkentIn/status/1328059374556868609/photo/2>, (28.03.2022).

<https://www.instagram.com/p/BIaV7kBWt7/>, (06.04.2022).

www.yildizholding.com.tr/media/79891/konusan_yazilar_e-katalog.pdf, (22.04.2022).

https://www.instagram.com/p/By-ReBrAw9/?utm_medium=share_sheet, (25.09.2021).

<https://www.ketebe.org/ar/artist/sanizade-mehmed-ataullah-efendi-907>, (10.04.2021).

<https://www.ketebe.org/en/artist/dedezade-seyyid-mehmed-sa-id-efendi-216>, (07.03.2021).

<https://www.ketebe.org/en/artist/yaglikcizade-abdulkadir-bey-985>, (12.04.2021).

<https://www.ketebe.org/eser/1109?ref=artist&id=563>, (03.10.2021).

<https://www.ketebe.org/eser/3082?ref=artist&id=563>, (03.09.2021).

<https://www.ketebe.org/eser/4588?ref=artist&id=563>, (06.10.2021).

<https://www.ketebe.org/eser/4885?ref=artist&id=563#4885>, (12.10.2021).

<https://www.ketebe.org/eser/4918?ref=artist&id=563>, (03.09.2021).

<https://www.ketebe.org/eser/5100?ref=artist&id=563>, (25.08.2021).

<https://www.ketebe.org/eser/7494?ref=artist&id=563>, (06.10.2021).

<https://www.ketebe.org/sanatkarakar/arapzade-mehmed-sa-dullah-efendi-154>, (06.04.2021).

<https://www.ketebe.org/sanatkarakar/ismail-refik-447>, (04.03.2021).

<https://www.ketebe.org/sanatkarakar/mehmed-sehabeddin-efendi-613>, (22.04.2021).

<https://www.ketebe.org/sanatkarakar/serif-ihya-yahya-efendi-918>, (26.04.2021).

<https://www.ketebe.org/sanatkarakar/seyyid-mehmed-es-ad-efendi-562>, (20.04.2021).

<https://www.kuveytturkoznel.com.tr/hizmetlerimiz/kultur-sanat-hizmetleri/ustalar-sanatkarlar/bir-eser-bir-ustad.1053.aspx>, (14.10.2021).

https://www.mustafacambaz.com/details.php?image_id=22047, (25.08.2021).

<https://www.peramezat.com/urun/mehmet-esad-yesari-ketebeli-ehl-i-beyt-konulu-talik-levha>, (05.10.2021).

<https://www.zdergisi.istanbul/makale/belgrad-ormanlarindaki-bentler-172#images-13>, (06.04.2022).

<https://www.ketebe.org/en/artist/imad-el-haseni-2082#lg=1&slide=2>, (16. 11. 2022).

<https://www.ketebe.org/en/artwork/4636?ref=artist&id=2082>, (16. 11. 2022).

<https://muhur.yek.gov.tr/muhur/yekmu0767>, (23.11.2022).

<https://ganjoor.net/helali/robaeeh/sh8>, (25.11.2022).

<https://ganjoor.net/abusaeed/robaee-aa/sh171>, (25.11.2022).

<https://ganjoor.net/nezami/5ganj/leyli-majnoon/sh1>, (25.11.2022).

<https://ganjoor.net/shahi/divan/ghazal/sh47>, (25.11.2022).

<https://ganjoor.net/eraghi/divane/tarjeeate/sh4>, (25.11.2022).

<https://ganjoor.net/abusaeed/robaee-aa/sh121>, (26.11.2022).

<https://ganjoor.net/saadi/boostan/niyayesh/sh4>, (26.11.2022).

<https://ganjoor.net/saadi/golestan/gbab1/sh4>, (26.11.2022).

<https://ganjoor.net/jami/divanj/fateha-shabab/ghazal-jf/sh856>, (26.11.2022).

<https://ganjoor.net/kamal/ghasidek/sh35>, (29. 11. 2022).

<https://ganjoor.net/abusaeed/robaee-aa/sh2>, (29. 11. 2022).

<http://www.hirkaiserifvakfi.com/TR/665/Tarihce/Ilk-Ziyaretgc3a2h.aspx>, (01.12.2022).

<https://www5.tbmm.gov.tr/yayinlar/brosurler/Aynal%C4%B1kavak-2014.pdf>, (01.12.2022).

Alif Art Müzayede Katalogları.

ÖZ GEÇMİŞ

Büşra Göksu Işık, Bakırköy İmam Hatip Lisesini bitirdikten sonra Erciyes Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi bölümünden 2015 yılında mezun oldu. 2019 yılında OMÜ SBE İslam Tarihi ve Sanatları/ Türk İslam Sanatları Yüksek Lisans Programına girdi. Hüsn-i hat ve Osmanlı Türkçesi temel ilgi alanlarıdır.

İletişim Bilgileri

ORCID ID : 0000-0001-8128-839X

Yayınlar:

Büşra Göksu Işık, “İslâm Estetiği”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 53, 2022, ss. 889-902.